

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 08156266 6

1. Levy

2. Freinshem

968-D

BWB

Digitized by Google

155.E7

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
LIBRI
QUI SUPERSUNT OMNES
CUM INTEGRIS
JOANNIS FREINSHEMII
SUPPLEMENTIS

CLEOPATRA.
VOLUMEN DUODECIMUM

BIPONTI
Ex TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICIOCLXXXVI

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM
LIBRI
QUI SUPERSUNT OMNES
CUM INTEGRIS
JOANNIS FREINSHEMII
SUPPLEMENTIS

CLEOPATRA.
VOLUMEN DUODECIMUM

BIPONTI
Ex TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICCCCLXXXVI

JOANNIS FREINSHEMII
SUPPLEMENTORUM
LIVIANORUM
LIBER XCIII.

IN LOCUM LIB. CXXVII LIVIANI

E P I T O M E
LIBRI CENTESIMI VICESIMI OCTAVI.

Cum Sex. Pompejus rursus Larotinii mare infestum redderet, nec pacem, quād acceperat, præflaret; Cæsar, necessario adversus eum bello suscepto, duobus navibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Venidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum occidit. Judæi quoque a legatis Antonii subacti sunt. Præterea belli Siculi apparatum continet.

I. APP. C. Claudio C. F. Pulchro, C. Norbano C. F. Flacco consulibus, qui primi bimis questoribus usi sunt, multa Romæ gravia ac terribilia inciderunt. Nam & plebs propter fævitiam exactorum, cum iis eorumque milittibus dimicavit; & sexaginta septem prætores numerati sunt, aliis subinde suffectis in aliorum locum. Sed & puer quidam quæstor creatus, postridie togam virilem sumvit: &

T. Liv. Vol. XII.

A

2 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

senator, pugnare inter gladiatores cupiens, causam dedit edicto, *q̄to Senatores muneribus gladiatoriis dimicare, servi lilia fieri, mortui proprius ab urbe mille nongentos passus cremari* vetabantur. Sibyllini deinde libri sunt adiit, prodigiorum causa.

II. Nam & paulo ante hoc tempus e taberna meritoria trans Tiberim oleum scaturiens, per totum diem largissimo rivo fluxit, tum autem & cella Romuli, sacrificio, quod forte pontifices ibi faciebant, arsit: & simulacrum Virtutis, ante portam quandam positum, in faciem proculbuit: & quidam, furore Cybeles correpti, matrem Deum iraſci populo Romano canebant. Idque confirmarunt libris inspectis quindecimviri, jusseruntque deportari Deam ad mare, atque unda marina lustrari. traditurque res mira dictu, nisi quod horum semel cognita causa, nihil inde provenientium mirabile est, simulacrum longissime intrasse in mare, vixque aliquando redisse ad litus.

III. Major exinde metus Romæ fuit, majorque numinis aversi fides: neque mutarunt prius opinionem homines, quam circum ædem ejus, & in foro palmarum quatuor enatae sunt. Tum & Liviā sibi matrimonio junxit Cæsar, Neronis uxorem, & uterum ferentem ex eo. quod quia ignorminiosum jure Romano erat, consuluit pontifices Cæsar, an conceptio, necdum edito partu, rite nubetur? Responsum est, propter turbationem sanguinis gravidarum nuptiis interdicti. hic vero, quoniam sextum mensēm grāvida sit Livia, satis liquere, ex utro marito conceptus fætus si: nihil ergo vetare, quin matrimonium coeat; quemadmodum nuper Octavia in manum Antonii convenisset.

IV. Hæc illi reperta forte in majorum institutis responderunt; ceterum non alia dicturi, etiamsi alia reperissent. His nuptiis prior maritus auctor extitit, quasi patris vicem nuptum dans uxore modo suam: discubueruntque Cæsar & Livia seorsim; & puerulus quidam nudus, quales

§ III. Sueton. in Aug. c. 61. Tacit. Dio.

tum habere nobiles matronæ solebant in deliciis, ad Li-
viam conversus, *Quid hic agis, inquit, domina? en maritus
tuus iſto loco accubat*, digito demonstrans Neronem. Postea
Claudium Drusum Neronem enīsa est Livia in penatibus
Cæsaris, qui remissum cum a se patri commentariis suis in-
tulit. Neque diu supervixit pater Nero, liberorumque
suorum tutorem Cæsarem reliquit. Hæc gesta largam præ-
buere materiam sermonibus, & inter alia vulgatus est ver-
sus, qui mox in proverbium abiit, *felicibus esse vel trimi-
stres liberos.*

V. Iisdem temporibus Mauritaniæ regno Bogud Boc-
chi F. excidit, qui, persuasus a L. Antonio sub bellum Pe-
rusinum, Carinatem, a Cæsare ulteriori Hispaniæ præ-
fectum, armis petiverat. Nam deficiētibus interea Tingi-
tanis, cum & domi exclusus, & in Hispania Bocchi pa-
terni hostis auxilio victus esset, exsul ad M. Antonium se
recepit. A Cæsare Bocco regnum, quod occupaverat, con-
firmatum est; Tingitanis civitas data. Neque diu post male
farta inter Pompejum & Cæsarem gratia rescissa est, haud
dubie causas quietente potius, quam orto ex oblatis, odio.
Sed Achajam Pompejus ægre ferebat ab Antonio detineri
prætextu pecuniae, quam sibi deberi a provincialibus ille
contendebat: contra Pompejus illa quoque debita, simul
cum provincia, fœderis legibus sibi concessa interpre-
tabatur.

VI. Igitur sive hac motus injuria, sive, ut Cæsar dicti-
tabat, *ingenio perfidus*, & Menodoro credens, *inducias eas*,
potius, quam pacem habendam, dictitanti, sive ægre ferens,
illis tantos esse exercitus; comparare novas naves, diligere
remiges, & ad exercitum ita concionari cœpit, ut, *majore
apparatu sibi opus esse*, diceret. Inter hæc & piratæ ex
infidiliis infestabant mare clanculum, ut vix sentire levamen
populus famis posset, vulgoque jactaretur, *non esse quaesi-
tum ea pace laborum finem, sed tantummodo tribus dominis*

§ IV. Vellej. 2, 79. Dio. Sueton. in Tib. c. 4. § V. Appian.
Dio.

4 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

quarum accessisse. Sed correpti quidam piratae, tortique, au-
ctorum Pompejum ediderunt; atque indicavit eam rem po-
pulo Cæsar, & cum Pompejo per literas questus est. Ille
purgans se de objecto crimine, vicissim, Achajam sibi non
restitui, & ab Antonio vexari, exprobravit. Cum in eo res
essent, magnum maturando bello momentum Menodorus
attulit, repente ad Cæsarem transgressus his causis.

VII. Potentiam hominis ægerrime patiebantur, quotquot remanserant apud Pompejum nobiles; sed adolescentis aures solis libertis patere gnari, aliquos ex eo genere induxerunt, ut Menodorum veluti patrono imperantem criminarentur. Atque illi, quod ulti facere per invidiam cupiverant, cum assensu tantorum virorum & præmio facturos rati, occasionibus non defuerunt. forte & alioquin sospitionem patroni Menas incurrerat, Heleno dimisso, liberò Cæsaris, colloquioque deinceps cum ipso Cæsare habito. Idcirco missis quibusdam, Pompejus adesse ad rationes frumenti pecuniæque administrata reddendas, jussit. Commodum e libertis Cæsaris Philadelphus ad frumentum e Sardinia deportandum venerat: cum hec fidissimum amicorum Misylionem Menodorus Romanum misit, si receptus fidem obtinuisse, Sardiniam Coriscamque cum tribus legionibus, sexaginta navibus, & multis amicis suis offerebas.

VIII. Et dubitavit aliquamdiu Cæsar: sed ubi fidem ab eo datam Menas didicit, comprehensis, qui evocandi eum causa a Pompejo venerant, & imperfectis, classem & exercitum Cæsari tradidit. Neque dedidit reposcenti Pompejo Cæsar, ab ipso violata fædera, fugitivis recipiendis, trirubibus aedificandis, retinendis in Italia præsidius, arguens. Quin & magnis honoribus affectit Menam, afferuitque in ingenuitatem, & annulis aureis ornatum in equestrem ordinem recepit: neque enim tum adhuc cuiquam inferioris loci gestare annulum aureum licebat: cœnæ quoque sunt adhibuit, quem honorem nulli nec antea, nec postea, libertina

habuisse traditur. His cognitis, Pompejus Menecratem, & ipsum libertum suum, ad infestandam Italæ oram misit: quo Vulturenum, & alia quædam Campaniæ loca, vastata sunt. Idcirco Cæsar, velut necessarium bellum suscepturnus, tabulas Pompejani fœderis recepit a Vestalibus, ex Africa Lepidum, ab Athenis Antonium *ad communicanda consilia ciens*. Sed Lepidus ad trajiciendum fuit seignior.

IX. Antonius vero primo cultum animumque imperatotis resumerat, *navesque deduci* jussierat ad Parthicum bellum. Eo celerius Brundishum venit. Sed ubi statum ad diem non affuit Cæsar, qui tum in Etruscis agens, Ravenna naves longas, ex Gallia copias cum apparatu Brundishum & Puteolos mittebat, utrinque invasurus Siciliam, si idem Antonio videretur; ille, sive magnitudine Cæsariani apparatus commotus, (nam in societate potentiæ collegarum opes ægris oculis adspiciuntur) sive prodigio territus, in Graciam rediit: quippe feræ militem, circa tabernaculum ejus excubantem, devoraverant, fola facie quasi in hoc relicita, ut agnosciri posset; augebatque religionem, quod neque clamor auditus esset pereuntis, neque ceterorum vigilum quisquam quidquam sensisset.

X. Sed Brundishini quidam retulerunt, *sub orientem diem se visum esse lupum, cursu se proripientem ex tentoriis*. Ipse scriptis ad Cæsarem literis, festinandum sibi ostendit ad Parthicum bellum: auctorque ei fuit non discedendi a fœderibus. Menodoro quoque, cui belli causam imputabat, servitutem minatus est, tanquam fugitivo suo, quod nimirum Pompeji Magni bona, in quibus & Menodorus tum fuerat, emta a dilectore Cæsare possiderat. Destitutus ab Antonio Cæsar, quamquam ideo hoc fieri existimabat, ut suis unius opibus sustinere Pompejum cogeretur; intentiore cura bellum apparabat, multis præsidiis per oram Italæ munitis, navibusque Romæ & Ravennæ fabricari jussis. Sed & ex Illyrico magnum exercitum evocavit. Menodorum, suæ clas-

§ VIII. Appian. Dio. Saeton. in Aug. c. 72. Liv. Epit. § IX.
Dio. Appian.

6 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

sis ducem, Calvisio Sabino legatum dedit, quem universæ rei maritimæ præfecerat. L. Cornificium L. F. deportare *Tarentum partem Ravennatis apparatus* jussit. hunc adorta tempestas, jactavit classem. Ceterum navis una tantum perfracta est, quæ præatoria parata Cæsari fuerat: eaque res in omen tracta futuri.

XI. Postquam omnia satis instructa Cæsar existimavit, populo Romano per literas, exercitu coram belli causas exposuit, quod assensu plerorumque contra fidem pectorum fuscipi Pompejus testabatur: idque etiam Antonio visum, qui propter ea socius esse impiorum armorum noluisse. Pompejum igitur Cæsar auctorem novarum injuriarum esse demonstravit, piratarum & Menodori indicio: mentemque Antohii deprehendi ex eo posse, quod Achajam Pompejo non redderet. Inde celeritate adhibita & ipse navigavit in Siciliam a Tarento, Calvisius cum L. Statilio Tauro, & Menodus ab Etruria: legiones terrestri itinere Rhegium petierunt. Pompejus Cæsarianæ classi Menecratem opposuit, infestum invisumque Menodoro, fortunæ & animorum similitudine.

XII. Hic obviam factus hostibus sub vesperam, coegit eos ex alto refugere in sinum, qui supra Cumas est: ipse applicuit Ænariam. Luce redditâ, rursum adeptus secundum litus navigantes lunata acie, cum aliud agere non posset, magno impetu inyectus ad terram compulit. At illi inde repugnabant, impari quidem certamine, cum ejjectæ in litus naves immobiles hærerent, neque vitandis hostibus, neque impetendis habiles. Ergo pro meliore Pompejanis erat pugna, qui libeto incursu fatigabant adversarios, fessosque, submissis in eorum locum recentibus, otiose recipiebant. Sed inter hæc Menodus & Menecrates, cum se forte conspexissent invicem, omni alia re postposita, prægnō clamore concurrerunt. Neutra navis inde lœta abiit: Menodori præfractum rostrum est, Menecratis remi altero latere detersi. sed jam utrinque ferreæ manus

§ X. Dio. Appian. § XI. Oros. 6, 18. Appian. Dio.

injectæ, tam rostra, quam remos inutiles efficerant: & tanquam pedestri proelio viribus & manu certabatur.

XIII. Menodori navis erat aliquanto. altior; ergo & commodius in adversam. injici pontes poterant, & missa inde tela majore violentia incidebant. Forte sub idem tempore dux uteroque vulnus accepit: Menodori brachium transfixum est, Menecratis femur. Sed verutum, facilius evellet potuit; hamata soliferrea Hispanica Menecratem inutilem pugnae reddebat, nec tamen ille desit hortari suos, donec capta jam nave, ne perveniret in manus inimici, medios in fluctus se precipitem dedit. Dux haec ad sinistram cornu geruntur, Calvisius a dextro eodem profectus, naves quafdam Menecratis, abruptas a suis, persecutus est. Interim Domochares ipse quoque Pompejanus libertus, Menecrati legatus additus, Calvisianas reliquias navea in fumam, nonnullas in faxa compulit, relictasque a classariis incendit; donec rexctus ex alto Calvisius & reduxit fugientes, & incendium navium restinxit.

XIV. His rebus gestis, cum nox supervenisset, uprique suas in stationes redierunt, nec vieti, neque pro victoribus. Sicut enim de classe Cæsaris longe plures amissæ naves fuerant, ita Menecratis interitu satis pensatum id detrimenti videbatur. Certe Demochares, eo casu turbatus, simul ne transiret in Siciliam, Cæsar timens, quem a Tarento Rhegium esse audierat, sublatjs ancoris abiit. & Calvisius reparata classe oram legens, paulatim infecutus est. Sed Cæsar, a Rhegio cum magno militum & navi numero freatum ingressus, cum amicis placeret, pugnari cum Pompejo, quadraginta tantum naves secum ad Messinam habente; non paruit, festinationem temeritatemque semper damnare solitus, & satis cùa fieri dictitans, quæ satis fiant bene; neque suspiciendum prælum esse, nisi cum majora periculis commoda, proponeretur. nam ob mediocria præstantes aureo hamo pescari.

§ XII. Dio. Appian. § XIV. Dio. Appian. Sueton. in Aug.
6. 25.

8 JO. · F R E I N S H E M I I · S U P P L E M .

XV. Sed interim Demochares, Messanam reversus, in locum Menecratis præfecturam classis accepit, collegamque Apollophanem, qui itidem Pompeji libertus erat. Et Cæsar, auditis, quæ ad Cumas erant acta; per fretum navigabat, ut Calvisium conjungeret: jamque Stylida prætervectus Scyllæum flectebat, promontorium Italæ; cum a Messana Pompejus excutrens, aggrediendo proximas naves; insequendo progressas, universam classem attinuit: neque tamen ad prætoriam ceteræ se receperunt, non sinnente Cæsare, sive propter angustiam locorum, sive secundum prius decretum vitante pugnam. At Demochares cum Apollophane, binis navibus aggressi singulas, tamen haud multum proficiebant; propugnantibus e contra legionariis, & magnitudine rostratarum, quæ a minoribus vix tuto impeteabantur.

XVI. Sed ubi Pompejani, receptis fessis atque sauciis, subinde in pugnam reducebant integros, nequæ rostris tantum, sed etiam jaculis ignitis fæviebant; urgeri Cæsariani, pulsaque ad litus navigia, hostibus instantibus; inter se, aut ad saxa collidi, geminumque plane Cumano negotium esse. Ibi Cæsar, exscensione facta, succurrebat periclitantibus, adnantes suscipiens, deducensque in editiora. Sed Cornificius ceterique duces, cohortati invicem, injussu imperatoris, abruptis ancoralibus, in altum enecti sunt, ut potius ausi aliquid perirent, quam hostibus se obterendos darent immobiles. Nec male cessit audacia, prætoriamque Democharis Cornificius cepit, præfecto in aliam navem transiliente. Interim & nox appropinquabat, & cum Calvisio & Menodoro Cæsaris alia classis: qua conspecta, Pompejani discesserunt, isque casus fervavit reliquas Cæsaris nates, ne prorsus omnes abstraherentur ab hostibus, aut immesso igne deflagrarent.

XVII. Ea nocte plerique, relictis navibus, in montes se receperunt, accensis ignibus fortunam significantes. Ipse Cæsar inter rerum omnium egenos circumcurritans, durare

§ XVI. Appian. Dio.

jubebat, *donec dies redderetur*. Nec a navibus quidquam erat auxiliū, quæ jam tempestate jactari cœperant; & Calvīsum adēsse nesciebant. Pompejanis enim solis visus erat, qui, longius a terra disjuncti, prospicere facilius in altum potuerant. In hoc articulo necessitatib[us] bona quædam fortuna Cæsari tertiam decimam legionem adduxit, quæ, clade cognita, per aspreta contendit ad ignes: imperato remque suum, ab omnibus famulis derelictum, & militones fessos atque famelicos recrearunt.

XVIII. Tum vero circumquaque nuntios dimisit Cæsar incolumentatis suæ. & vicissim audito Calvisii adventu exhilaratus, quieti se dedit. Postera lux miserabile spectaculum aperuit cremataū aut fractarum navium: fluitabantque p[ro]assim armamenta, navibus etiam, quæ supererant, valde quassatis atque laborantibus. Sed otium ab hostiis Calvisii præsentia præstabat, ut subduci reficie posse; cum subito exortus Auster vehementiori omnes discrimine involvit. Sed Pompejus intra portum Mamertinum deduxerat suās nāves: at Cæsarianæ circa litus asperum & importuosum ingenti periculo jaestabantur, neque resisti poterat, per absentiam nauticæ turbæ, cuius pars major in litus evaserat. Sabini tamen minus afflita clas[us] est, Menæ providentia: qui magno rei maritimæ usu, longius in mare proiectus, ubi mitius intumescebant undæ, jecit ancoras; remigioque contendens adversus ventum, ne funes intenti rumparentur, effecit, ut eodem semper loco tenere se posset; tantundem spatii subinde remensus remigio, quanto abreptus venti violentia fuerat.

XIX. Sed & alli quidam, industriam hujus imitati, pestem intetiatam repulerunt. At reliqua multitudo ventum, ut verno tempore cito positorum existimans, utrinque revincta ancoris navigia, ne colliderentur, contis propulsabant; minime diurna ope, cum flatus impetuofior obstantia omnia disjiceret. navesque, disruptis ancoralibus, in

TO JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

litus impingebantur. Sævum deinde diem tristior nox excepit, intendente se vento, & tenebris conspectum adimentibus. jam pridem enim aurium usus perierat, nequidquam contento clamore potentibus opem, quorum voces ventorum fluctuamque stridor, & repercuſſu montium multiplicati fremitus obruebant. Etiā æſtus his acceſſerat malis, & ex navibus utcunque servatos, in terra quoque fluctus infesti conſequebantur. Tandem appetente die remisit ventus, & sub solis ortum plane quievit, undis ta- men adhuc diu ſævientibus; atrocior enim tempeſtas fuerat, quam vidiffe locorum iſtorum accolæ unquam me- minifſent.

XX. Igitur Cæſar, majore hominum parte, & claſſe pæne universa mulctatus, deposita ſpe potiundæ in præſens Siciliæ, eadem adhuc nocte Vibonem properavit, non fuftinens calamitatem intueri, cui remedium afferre non poterat: scriptisque ad amicos & duces literis, *præſo-ſſe jussit omnes*. Interim quos ſecum habebat milites circum maritima præſidia dimiſit, ne Pompejus, victoria factus alacrior, in Italiam irrumperet. Sed ille ne reliquias quidem cladi impediſſe conatus eſt, quo minus, ut pote-rant, funibus colligantes navium rimas, Vibonem ſecundo vento defluerent; tantum abeſt, ut de continenti cogita-ret, fuorum fatis acer defenſor, ad aliena invadenda fe-gnis. Igitur Cæſar, deficientibus ad Pompejum vicinis, Liparenses, ex insula Neapolim translatos, ibi degere ad finem belli coegit. Ipſe, quia & pecunia opus erat & na- vibus, iisque multis & celeriter, neque populus, fame ite- rū urgente, bellum ut contra foedera ſuceptum obte-rens, conferre quidquam volebat; Mæcenatem in Græ- ciam misit, pertrahendi ad bellum Antonii caufa.

XXI. Ea ſpes ſi fefelliffet, legiones onerariis trajice- re, bellumque terra gerere, majorum exemplo cogitabat. Erat Antonius in prociṇtu, ut Parthi ieret obviam. Id, ciro Mæcenate cum bona ſpe dimiſſo, e ſacra olea Athenis

§ XIX. Appian. Dio. § XX. Oroſ. 6, 18. Dio. Appian.

coronam sibi summis; atque ex certo oraculo vasculum aqua e Clepsydra fonte impletum extulit secutus. Sed jam totam belli molem P. Ventidii virtus & fortuna discusserat. Is, commissa aliis obsidione Aradi, quæ conscientia admissorum pertinacius repugnabat, adversus Pacorum, cum magnis copiis iterum irrumptentem in Syriam, contendit. Nondum ille transierat Euphratem: sed metuebat Ventidius, ne prius adventaret, quam ipse, quas in Capadocia trans Taurum habebat, legiones contrahere posset. Idcirco non ignorans, ex iis, qui socii videbantur, quendam Chianæum, Cyrrhesticæ nationis régulum, proditorem agere; cum illo intima sua consilia communicare simulans, campos maxime timere, dicebat; agebatque cum proditore, induceret Parthos, ut ad Zeugmā trajicerent exercitum, brevissimo itinere, & arfissimo Euphratis alveo. Tum enim se opportunitate collium facile elusivum sagittarios equites.

XII. Cum hæc ad Parthos relata essent, omnia se Ventidii consilia tenere pluitantes, ut, qua minime vellet ille, transgredierentur, infra Zeugma pontem struxerunt. Habebant & iter ad eum locum prolixius, & dum flumen ibi propter latitudinem operosius jungitur, amplius quadraginta dies consumti sunt. Ita Ventidius triduo antequam Pacorus adveniret, copiis receptis omnibus, in agro Cyrrhestico exspectavit hostem. At ille, contemnens Romanos pro imbellibus, quod transmittenti fluvium non occurrerant, castra Ventidii obsidere ausus est. At Ventidius partem legionum intra vallum ordinatam habebat, quæ prius non procurreret, quam hostes quingentis non amplius passibus abessent. Hoc ubi factum est, barbari & sagittarum usus adempsit, & fiducia Romanæ inopinata oblata, faqies, celeriter debellati terga verterunt, maxime glandium violento jactu eminus territi.

§ XXI. Appian. Plut. in Anton. c. 44. Vellej. 2, 77. Dio. Front. Strat. 1, 1. § XXII. Dio. Plut. Justin. 42, 8. Front. Strat. 2, 2.

XXIII. Ceterum, uti mos Parthis, in diversa intendebant fugam, in sequentibus Romanis. Idcirco Pacorus, castra Ventidii discetsu legionum sine defensoribus repertus sperans, eo impetum convertit. Enimvero Romanos, ceteris subito emissis legionibus, consternatos & locis ini quis circumventos cecidit. Pacorus inter primos fortissime pugnans occubuit; reliquorum pauci pro corpore ejus propugnantes, magna multitudo, cum pontem paterent, occupati, totoque inter Euphratem & Orontem sinu concisi sunt; nonnulli ad Antiochum Commagenea regem perfugerunt. Ventidius, quamquam tertio jam praelio viator, in Mediam Mesopotamiamque Parthos compulerat, invidiae vitande causa non amplius instrit; sed ad perdonandos defectores arma circumferens, pleraque ex itinere recepit, viso capite Pacori, quod circa civitates mittebat, ut, perisse regulum, intelligerent. Namque Syri Parthorum, justitiae ac clementiae nomine, plus quam alium nullum regem diligentes, nequaquam deserturi, nisi mortuum, videbantur.

XXIV. His receptis, in Commagenen ductus exercitus, Parthos, quos eo confugisse diximus, non tradente Antiocho, sed plus celebratae regis opes avaritiam Ventidii stimularunt, ut Samosata obsidione clauderet. Inde, quia nihil jam indigebat tot legionibus, duas cum equitibus mille, Machæra duce, ad Herodem misit, cum Antigono bellantem: Sed Machæra plus damni amicis, quam hostibus, inferendo, movit Herodem, ut ad Antonium properaret, quem venisse Samosata compererat. Quippe Ventidius offerenti mille talenta Commageno pacem dare non erat ausus; prohibente Antonio, qui jam haud longe semotus, suum hoc videri opus volebat, nec per Ventidium omnia fieri. Sed obseSSI, pace desperata, fortius repugnantes, et tandem adegerunt obseSSorem, ut, acceptis talentis trecentis, & duobus admodum obsidibus non valde illustribus, acquiesceret: concepso vicissim, ut ab Antiocho quidam Alexander, qui transfugerat ad Romanos, occideretur.

Jam dimiserat Ventidium Antonius, tanquam ad triumphum, quem meruisset; ceterum felicitati ejus haud obscure invidebat: neque postmodum opera tam boni ducis usus est, quamquam ob ejus gesta supplicationes fibi triumphumque Romæ decretum noverat.

XXV. Sed eadem ipsi quoque decreta Ventidio erant, pensasse Crassianam cladem, Pacoro imperfecto, videbatur: addebatque momentum aliquod admirationi, quod eodem die res utraque gesta dicebatur. Igitur primus hic omnium hoc de Parthis decus retulit, & suo quidem ævo solus, extincto prius Antonio, quam decretum sibi triumphum duceret. Ita P. Ventidius P. F. proconsule ex Tauro monte & Parthis triumphavit a. d. V Kal. Decembres, magna admiratione pristinam hominis fortunam cum praesente comparantium; quod qui, sicut Massurius tradidit, iterum, semel certe triumpho Pompeji Strabonis ductus ipse fuerat, nunc de ferocissima gente splendidissime triumpharet. Eidem, cum postea fato concederet, is quoque honor est habitus, ut publico funere sepeliretur. Ceterum uti lætitiam summam populo Romano Pacori finis, ita patri Oredi luctum incredibilem attulerat.

XXVI. Denique amenti similis, sine cibo, sine voce, ut prorsus obmutuisse videretur, complures dies exegit. Postea ubi loqui rursus incepit, nihil aliud, quam *Pacorum*, in ore habuit, quasi cum praesente sermones conferens. hunc enim filiorum omnium haud dubie præstantissimum jam successorem suum declaraverat. Itaque luctu tandem remittente, nova exercuit hominem follicitudo, quem ex triginta filiis faceret Pacori loco regem: cum senilis animus a tot pellicibus, pro suo quaque filio nitente, diversas in cogitationes distraheretur. Postremo Phraatem prætulit, suo totiusque domus malo. Mox enim scelestissimus

§ XXIV. Plut. Joseph. antiq. Jud. 14, 27, & de B. Jud. 1, 12. Appian. Oros. 6, 18. Dio. § XXV. Appian. Flor. Eutrop. Plut. Marmor. Capitol. Plin. 7, 3. Agell. 15, 4. Val. Max. 6, 9. Sueton. ap. Agell.

particida patrem, quasi cunctantem mori, fratresque, primum Antiochi filia prognatos, quod materno genere nobiliores erant, deinde ceteros omnes interfecit. suum quoque filium mox adjecit, jam adulsum, ne quis superaret, qui contra se ab offensis optimatibus rex nominaretur.

XXVII. Inter haec Antonius obiter constituta Syria, in Aegyptum properans, C. Sosium in Ventidii locum Syriae & Ciliciæ præpositum, Herodi restituere regnum & ulcisci Antigonum jussit, qui per absentiam Herodis, Josephum, fratrem ejus, cum quinque cohortibus Romanis interfecerat. Igitur Sosius, præmissis duabus legionibus, cum reliquo exercitu subsequi statuit, quantum per anni tempus, jam enim vergebatur ætas, liceret. Sed dum subiugendis Aradiis, qui jam diu perpepsi omnia, tamen desperatione magis, quam viribus, resistebant, Sosius detinetur; Herodes magno proelio ducem Antigoni Pappum vicit, eoque timoris adegit hostes, ut recepturus caput gentis Hierosolyma videretur, nisi propter vehemens frigus in hiberna deduci exercitum oportuisset. Per idem tempus Antonius Athenas rediit, auspicio suo, quam ductu, gestis rebus illustrior. Unde vulgo existimabatur, commune hoc ei cum Cæsare fatum esse, ut per legatos, quam per se ipsum, esset uterque felicior.

XXVIII. Nam & Agrippa præclare se gessit ubi vis pro Cæsare: & a C. Sosio atque L. Canidio Gallo Antonianis ducibus incliti reges victi sunt. Jam primum M. Agrippa consulatu suo & Canidii, Galliam rebellantem compescuit, primusque a dictatore Cæsare transiit Rhenum, sed & Aquitanos insigni proelio vicit. Idcirco Cæsar evocatum, & triumphare iussum, classi fabricandæ exercendiisque remigibus præfecit. Sed Agrippa, vir prudentissimus, scientissimus parendi, minime convenire putavit, ut moerente Cæsare triumpharet, cuius beneficio tantus e tantulo fa-

¶ XXVI. Justin. 42, 4. Vellej. Appian. Dio. § XXVII. Appian. Joseph. de B. Jud. 1, 13, & antiqu. Jud. 14, 27. Dio.

ctus esset. Nam humili loco ortus, ut etiam Vipsaniæ gentis, tanquam obscurissimæ, nomen ipse tolleret, *M. Agrippam L. F.* ubique præferens, ad maximos honores evectus amicitia Cæsaris fuerat.

XXIX. Igitur prætermisso triumpho, teto conatu im mandatum sibi munus incumbens, naves per omnem Italæ oram ædificabat. Maximus enim fiebat apparatus ad tam vicinum & formidabile bellum. nam & amici Cæsaris, & quædam civitates ultro promissas naves construebant. Sed quoniam plerumque litus Italæ importuosum erat, & stationes tantæ classi non reperiebantur; Agrippa, præclarum opus orsus, quomodo ex Lucrino lacu portum faceret, excogitavit. Quippe in agro Cumano, Misenum inter & Puteolos, locus in lunæ speciem curvatus, Lucrinum Avernumque lacus habebat. Hoc Agrippa mirabiliter proflus opere commisit mari, portumque *Julium* appellavit, tum quidem recipiendis navibus aptissimum; hodie paludem coenofam ac tenuem, ex quo subterraneus ignis, facta per montes eruptione, vicina late cineribus altissimis opplevit. Nunc quidem *Mons novus* appellatur, anno factus centesimo septimo, priusquam hæc scriberemus. Hujus operis multi scriptores confusius, quam explicatius, fecerunt mentionem: res ita ferme habuit.

XXX. Lucrinum lacum ab externo mari dirimebat ager antiquus, octo stadiorum longitudine, nec latior, quam ut incedere per eum currus posset. Vetus erat fabula, stratum ab Hercule, Geryonis armenta per regiones illas agente. Hanc molem duabus angustis fossis, per quas intrare naves possent, scidit Agrippa; deinde fossis aliis ductis, Lucrinum Avernumque conjunxit: simul quo undique facilius ad portum iter esset, silvas circum densissimas, nihil reveritas antiquas locorum cærimonias, excidit. Inde profectum existimo rumorem, simulacrum antiquum, five Calypsus

§ XXVIII. Appian. Dio. Vellej. Tacit. Senec. de benef. Val. Max. 4, 7. Liv. Epit. § XXIX. Appian. Dio. Philargyr. ad Virg. Georg. 2, 161. Vellej. Sueton. in Aug. c. 16. Cluver. Ital. antiqu.

illud fuit, sive ipsius Averni, sudasse: neque negligenda res visa, pontificesque, licet natura loci, calidis aquis referti, miraculi fidem elevaret, locis iisdem piacularia sacra fecerunt: maxime quia sub idem tempus tanta ibi facta tempesta fuerat, ut prodigii loco haberetur. Sed Agrippa, portu strenuer effecto, naves eo deductas consernere, remigesque tota hie me exercere instituit. nam Cæsar viginti millia servorum ad hos usus manumiserat.

XXXI. Iisdem consulibus & Judæi subacti. Vere novo rex Herodes, castris ad Hierosolymam positis, tres aggeres excitari jussérat, eodem loco & exemplo, quo Pompejus olim ceperat urbem. Deinde ad nuptias cum Alexandri filia celebrandas Samariam profecq[ue]s, consummato matrimonio, cum ingentibus copiis in castra rediit. Venit mox eodem C. Sosius cum legionibus undecim, & sex equitum milibus, magnoque auxiliorum numero, ad Borealem oppidi murum opposito vallo. At Judæi, gens pertinax, & odii semel concepti retinens, nihil omittebat, quo nocere obsecroribus posset; nec audacia tantum, sed & patientia laboris formidabiles, cuniculis maxime molesti erant, unde subito exslientes, necopinantibus damnum infabant. & priusquam ferme pars aliqua muri machinis impelli posset, interiorem novum opponebant.

XXXII. Hac contumacia in quintum usque mensem contra tantos exercitus locum tenuerunt, cum interim & fame premettentur, quod forte septimanus iis annus erat, quo prætermitti solebat agricultura. Sed fiducia templi alebantur, *cui non defore divinum auxilium, & si quis in hujus defensione occubuerit, hunc vero præ ceteris felicem, Deoque amicum, prædicabant.* Nec nisi per partes capi Hierosolyma potuit: quadragesimo die viginti admodum delectorum Herodis exteriorem murum transcenderunt: quos statim secuti sunt Romani quidam centuriones a Sosio. Sed

§ XXX. Strab. l. 5. Diodor. Sueton. Dio. Philargyr. Vellej.
§ XXXI. Liv. Epit. Joseph. antiqu. Jud. 14, 27, & de B. Jud. Hegesipp. 1, 31. Dio.

adhuc resistebat interior murus, nec superari ante quintum decimum diem potuit. Tum vero urbs inferior, cum vestibulo templi capta, porticibus quibusdam circa delubrum inflammatis: cuius rei invidiam Herodes in Antigonum detorquebat.

XXXIII. Interim Judæi, qui partim in templum interiorius, partim ad superiorem urbem confugerant, legatis ad Sosium missis, *sacræ rei faciundæ otium* petierunt. eundem exoraverunt, & qui capti apud Romanos erant, *ut intereste sacro finerentur*. Ille sperans, hæc esse signa deditiōnem agitantium, utrūque concessit. Sed ubi nihil secius in rebellione persistebant, die quadam Saturni facta viis est, templumque pugnando captum: nec urbs defendi diutius potuit. Magna omnis ætatis sexusque cædes fuit; Romanis propter obsidionis moram iratis, Judæos accidente factionum inter se crudelissimarum odio.

XXXIV. Antigonom, ad pedes se abjicientem, immisericorditer accepit Sosius, comploysis manibus *Antigonam* nominans, vincitumque in custodiam dedit. Sic iterum a Romanis capta est Judæorum metropolis, eodem diē, quo septimo & viceculo anno ante expugnata a magno Pompejo fuerat. Herodi curæ fuit prohibere alienigenarum turbam, arcana templi & facrorum spectare contendenter. Idem vix impetravit a Sosio, prædam urbis militibus suis afferente, ut a se acceptis pecuniis direptionem remitteret. Inde Sosius, aurea corona in templo dedicata, captivum Antigonom Antonio adducens, discessit, regno Judæorum Herodi tradito. Atque ille minime certam ejus possessionem sibi spondens, quamdiu Antigonus superesset, maximis muneribus expugnavit Antonium, ut interfici jubareret.

XXXV. Igitur Antiochiæ diligatus ad palum, flagrisque cæsus, & securi percussus est: quo suppicio neminem adhuc regum quisquam Romanus affecerat. Cum hog

extincta nobilissimæ stirpis dignitas, penes quam supra annos centum viginti sacerdotium & principatus Judæorum fuerat, in Herodem, plebejæ gentis hominem, Idumæi que parentibus ortum, concessit. Sequenti anno, qui L. Gellium L. F. L. N. Publicolam, M. Coccejum Nervam consules prætulit, quietæ res in Syria fuerunt, absente Antonio, metuente Antonium Sosio, si magnis gerendis rebus obscurare gloriam imperatoris legatus videretur.

XXXVI. Sed Parthi bellum ingens inter se moverunt, ob Phraatis, novi regis, crudelitatem & vecordiam, qui post multa parricidia nemini jam parcere poterat, nobilissimo cuique infestior, quo magis sibi ab hoc genere metuebat. Igitur multis quaquaversum diffugientibus, ad Antonium Monæses venit. Erat vir illustris ac potens, & prioribus adversus Romanos bellis magna virtutis fama. Quapropter Antonius, eum Themistocli, se magno regi comparans, tres ei donavit urbes, Larissam, Arethusam, Hierapolin, quam & Edessam, & prius Bambycen appellatam supra scripsimus.

XXXVII. Interim Roma multiplici prodigiorum denuntiatione est exterrita. Quippe *delphinas concurrisse invicem cruenta pugna circa Clupeam* cerebantur: Romæ sanguinem inter pluviam lapsum cœlo, varie distulerunt volucres; ludis Romanis, senatorum in Capitolio, sicuti mos erat, epulatus est nemo. Livis quoque oblatum omen sicut ipsis lætum, ita civibus formidabile habebatur. quippe circa tempus nuptiarum cum Augusto, in Vejentanum suum eunti, prætervolans aquila gallinam albam, ramulum lauri cum baccis suis rostro tenentem, in gremium abjecerat. eam cum ali *Livia*, serique ramum haruspicum monitu jussisset; tanta pullorum soboles provenit, ut ea villa diu postea *ad Gallinas* vocaretur, quæ via Flaminia juxta num ab urbe lapidem fluvio Tiberi inædificata fuerat.

XXXVIII. Ramus etiam, quamquam ita crescere lau-

§ XXXVI. Plut. Appian. Dio. § XXXVII. Plin. 15, 30. Sue-
ton. in Galb. c. 1.

rum Démocritus & Theophrastus ambigant, tale lauretūna produxit, ut postea diutissime triumphis Cæsarum ad coronas sufficeret. Ea res potentiam Cæsarianæ domui stabilem videbatur promittere. Percellēbantur etiam homines crebra mutatione magistratuū, cum nonnulli eodem die inirent ejurarentque; nihil inde quærentes amplius, quam honorem nominis, & spem adipiscendi provinciam, ac cetera non nisi magistratu functis tribui solita. Contra erant, qui magistratus capessere paupertate, aut alia causa vetabantur. Nam & qui apud Pompejum erant, quasi merito arcebantur despensis honoribus; & quidam, bonis amissis, sumatus tolerare non poterant.

XXXIX. Inter quos M. Oppius, propter pietatem in parentem gratus plebi, cum ædilitatem prætermittere statuisset, stipe collata seque & impensam munerum exhibuit: cum etiam in theatrum ingressi quidam, histriorum specie cum personis, pecuniam contulerunt; animorum suorum obsequentes judicio, periculum, ne *inimicis Triumvirorum favisse* dicerentur, hac cautione vitantes. Nec hio stetit in Oppium populi amor: quin & mortuum paulo post in campo Martio funeravit. Sed invidia nobilitatis ossa sepulti translata sunt alio, pontificibus monentibus, *locum sacrum esse, neque contaminandum mortuorum reliquiis;* cum tamen multos ibi sepeliri & passi jam, & passuri essent. Eodem vere M. Antonius Athenis egressus, cum trecentis navibus, Brundisi non receptus, Tarentum appulit, promissum Cæsari auxilium ferens.

XL. Sed Cæsar exspectare, dum sua classis præsto esset, maluit; licet semel iterumque invitatus, ut apparatu Antonii, suffecturo ad id bellum, uteretur. Apparebat, aliquid subesse querelæ ac suspicionum. Idcirco Octavia, quæ comitata virum ex Græcia fuerat, exoravit eum, us ad fratrem mitteretur. Alteram ea jam filiam apud Antonium pepererat, & tum etiam erat prægnans. Hæc in itinere oc-

§ XXXVIII. Theophr. de plant. 1, 3. § XXXIX. Appian.
Plut. in Anton. c. 46.

20 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

currens Cæsari, primarijs amicis ejus adjunctis, Mæcenate & Agrippa, multa precum humanitate contendit, ne se miserrimam omnium matronam ex omnium felicissima redigi patetetur.

XLI. Nunc enim, inquit, totus orbis me beatam prædicat; suspicioque duorum imperatorum, alterius sororem, alterius conjugem. Sin vero, (quod Dii ne siringant!) præva consilia vos in bellum egerint, uter vestrum sit futurus superior, in incerto erit: unum erit certissimum, me, uincunq; res. ceciderit, in perpetua sollicitudine & luctu fore, cui in qualibet viri fratriisque fortuna, semper plus offeratur, quod cruciet, quam quod reficiat. Cæsar ad hæc objicere, se desertum ab Antonio, maximum in discriumen incidisse: sed & missum in Africam esse Calliam, ut fædus contra se cum Lepido jungeret.

XLII. Tum Octavia: Calliam ad Lepidum non alia causa missum esse scio, quam ut de matrimonio ageret. Cupiebat enim Antonius despontam adolescenti Lepido filiam collocare, priusquam Parthicum ad bellum proficeretur. Prius autem crimen ita diluit Antonius, ut tibi per Mæcenatem satisfactum eo nomine credam. His obtestationibus, & quia Calliam etiam miserat Antonius, ut ex ejus quæstione deprehenderetur veritas, ita Cæsar emollitus est, ut, non accepto Callia, cum Antonio se collocuturum diceret, inter Tarentum & Metapontum, circa fluvium Evonymum, si & illi videretur. Accepta conditione, cum eodem forte tempore ad flumen uterque venisset, Antonius, carpento desiliens, in scapham forte stantem eo loco se conjectit solus, trajecturus ad Cæsarem: contendit & ille, vicissim prævenire cupiens Antonium: & aliquamdiu occurrentium sibi in amne certamen fuit, uter in alterius ripam fidemque se traderet prior; sed vicit Cæsar, ad duos unum se proficiendi dicens, non ad Antonium modo, sed & ad sororem suam!

XLIII. Itaque consenserunt Antonii carpento, cum eodem Tarentum profectus, ea nocte apud illum mansit sine corporis custodibus. Postridie rursus apud Cæsarem eadem

§ XL. Dio. Appian. Plut. § XLI. Appian.

omnia Antonius fecit. Adeo duo illi summæ fortunæ concitatores, ut rationibus suis conducere putabant, intimam familiaritatem levibus suspiciunculis, & professa odia summae benevolentiae significationibus viciissim obrucebant. Ceterum quia Cæsar bellum Siculum frequentem in annum differebat, Antonius in Parthos properabat; ille navibus indigebat, hic legionibus: instituta est permutatio, ut Cæsar Antonio duas legiones Italicas daret; hic Cæsar nostratas cum remigio centum. Sic & classem adeptus est Cæsar, quæ egebat; & sumtu liberatus Antonius, milites nactus, quos, Italiam obtinente Cæsare, licet ex prioribus pactis detectum, jas habefet, difficulter confecisset. Octavia quoque, præcipuum & instrumentum & vinculum instaurata amicitia, viro mille delectos milites impetravit a fratre; fratri viciissim docem phaselos a viro: quod genus navium inter longas & onerarias ferme medium est.

XLIV. Accesserunt nova ex sponsalibus firmamenta, & Antylo, quem Antonio Fulvia pepererat, filiolam suam despondit Cæsar; & Antonii Octaviaeque filiola Cn. Domitio pacta est, qui modo hostis aceffissimus Triumviris, & proscriptus inter parcieidas fuerat. Sed facile fuit quidvis polliceri, nihil servaturis, nisi quod postea quoque sibi profuturum censuerint. Sub idem tempus, opinor, etiam auctore Antonio, Pomponiam Agrippa duxit; T. Atticus filiam, equitis Romani affinitatem geserofarum nuptias anteponens, cum propter summum in amicitia Cæsaris gradum, nullius non conditionis potestaten habere videatur. Præterea convenit, ut Sex. Pompejo sacerdotium & consilium, nuper pacta eriperentur: ipse nihilominus, clauso tempore triumviratus, in aliud quinquennium potestatem retinerent. His peractis, prefectus Antonius, liberos suos ex astroque matrimonio & Octaviam conjugem ad Cæsarem remisit Corcyra, ne molestiarum ac periculorum, qualia bellum afferet, haberet particeps: nisi forte, quod even-

tas affirmat, plus de Cleopatrae amoribus, quam de bello sollicitus, amoliendum hoc in tempore impedimentum judecavit.

XLV. At Cæsar, novis copiis navalibus auctus, quamquam prius quiescere eo anno statuerat, bellum incepit, non poenitendis initis; nisi quod Menas, ingenio levis, & cum fortuna mutans animos, præterea Sabino parere non serena, impetrata fide, cum sex aut septem navibus iterum ad Sextum transfugit. Existimatum etiam est, ministrum Antonii perterritum, & quotidianis ceterorum Pompeji libertorum exprobationibus promissisque præbuuisse aures; præsertim ultione sumta de Menecrate, quem præcipuum inter Pompejanos inimicum habuerat. Cæsar, offensus hac perfidia, in Sabinum effudit iram, ablata tanquam indiligenti classis præfectura, quod fugam tot navium non senserat. In ejus locum Agrippa maritimum imperium accepit: a quo interim nova confecta classis Romano more lustrata est. Constitutis ad ipsas undas altaribus, naves instructæ circumstabant magno omnium silentio: interea faecientes, re divina juxta mare facta, ducibus assumptis pia-cularia extra navigio imposita ter circum classem circumvehebant; invocabantur potentia maris numina, uti, que detrimenta, quæque pericula destinata classi fuissent, ea in hominum caput expetant.

XLVI. Postremo pars extorum, turba favente linguis, in mare projiciebatur; partem adolebant altaribus. Tum educta portu classis animi specie Cæsarem implevit, undique cincturum navibus Siciliam. Quippe & Antonianæ naves jam ad fretum processerant: & Lepidus, quantumlibet invitus, auxilia promiserat. Sed maxime nova classe confidebat, mira firmitudine specieque compactis navibus, quæ neque rostrorum timerent impetum, & magnum numerum propugnatorum caperent, & tures portarent, unde tanquam e muro in subjecta hostium navigia pugnari.

§ XLIV. Dio. Corn. Nep. in Attic. c. 12. Appian. Plut. § XLV. Appian. Dio. Oros. 6, 18.

posset. Ceterum omnes istas cogitationes momento quāq;
tempestas circa Palinurum promontorium adorta dissipavit.
Res hoc modo gesta est. Constitutum erat, ut a. d. Kal.
Julias (quod ob patris memoriam sibi faustum fore om̄e
nabatur) tribus diversis classibus Pompejus oppugnaretur.

XLVII. Ille contra Plenum quendam *cum una legione*,
& magna multitudine velutum Lilybæum & vicina loca tucri
jussit: & praefidia ad Orientem & Occidentem disposuit,
insulis etiam occupatis, Lipara presertim & Cossura, ne
harum opportunitate hostes juvarentur. Messana vero (hanc
habebat arcem belli) quod roboris erat in classe secum
habebat, inde quamlibet ad necessitatē occursum. In-
terim die dicta Lepidus ex Africa solvit, mille ducens one-
rarias, septuaginta longas, in quibus erant semiplena le-
giones duodecim, equitum Numidarum quinque millia,
magnusque apparatus alius. Interim & a Tarento Statilius
Taurus cum navibus Antonianis cætum duabus affuit: ce-
terarum enim remigium pestilentia nuper exhausterat.

XLVIII. Cæsar, Puteolis facto sacrificio, projectisque e-
praetoria in mare extis, profectus est, Ap. Claudio cum ma-
gna multitudine navium postremum agnoscere cogente. Ubi
tertia dies venit, vehemens Auster aggressus est omnes.
Lepidique multas onerarias depressit. Tenuit tamen ille
Siciliam, conclusoque intra Lilybæum Plenum, multa cir-
cum oppida armis aut deditiōne cepit. Taurus, animad-
versa tempestate, mature Tarentum reduxit classem. Ap-
pianæ naves afflictæ circa Minervæ promontorium, & quæ-
dam in scopulos aut brevia compulsa sunt, disjectis, nec
fine gravi damno, ceteris. Cæsar in Velinum portum se-
& naves suas receperat, præter hexerem unam, quæ circa
Palineri promontorium vi tempestatis soluta est.

XLIX. Erat ea portus natura, ut ad cetera tutus versus.
Orientem pateret. Idcirco cum repente versus in Africam
Auster esset, neque portu exire naves, prohibente vento,

§ XLVI. Dio. Plin. 7, 45. Vellej. 2, 79. Appian. § XLVII.
Strab. l. 6. Appian. Vellej. 2, 80.

24 JO. FR. SUPP. IN LOC. L. CXXVIII LIV.

poterant, neque aut remis aut ancōris contineri, quo minus inter se se, aut ad faxa comminuerentur. Ita naves maiores sex amissæ, minores sex & viginti, cum aliquanto majore numero Liburnicarum. nam & ab hoste damnum datum erat, Menasque multas ex disjecta classe naves astrinxerat aut exusserat. Tanta hæc erant incommoda, ut ante tricesimum diem emendari non posse viderentur; quo tempore pæne in exitu futura æstas erat, ideoque rectius videbatur, venientem in annum expeditionem differri.

L. Sed Cæsar, *vel invito Neptuno victoriam se adepturum* jactans, ceterum populum timens, si diutius annonæ penuria premeretur, *continuo subduci reficieque naves* jussit: remiges ex naufragio receptos ad Taurum misit; complendis navibus, quæ penes eum vacue remanserant. Mæcenas in urbem ire jussus est, ad plebem in officio contineundam, quæ ob adversa Cæsaris & memoriam Pompeji Magni tumultuabatur. Ipse magna celeritate atque diligentia novos per Italiam colonos hortatus, ad visendam Tauri classem Tarentum transcurrit: mox Vibone allocutus legiones, navium apparatum festinavit, brevi tempore sic confirmatis atque constitutis omnibus, ut iterum invadere Siciliam posset.

§ L. Sueton. in Aug. c. 16. Dio.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER XCIV.
 IN LOCUM LIB. CXXIX LIVIANI

E P I T O M E
 LIBRI CENTESIMI VICESIMI NONI.

Adversus Sex. Pompejum vario eventu navalibus præliis pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsar's classibus altera, cui Agrippa præterat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expostū in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompejus in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli, contra Sex. Pompejum a Cæsare gerentili, trajecerat, cum bellum Cæsari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam impetravit. M. Agrippa navalī corona a Cæsare donatus est: qui honoris nulli ante eum habitus erat.

1. **E**x diuerso Pompejus hac felicitate non ad industriam, sed vanitatem & ineptias excitabatur, jam haud dissimulanter Neptuni flum appellari volens; cujus spreto numini duplex naufragium Cæsar's, & alterum quidem per æstatem inqmissum, imputabat. Idcirco & paludamentum induit cyaneum pro purpureo, & Neptuno Salaciæ

que, parentibus scilicet suis, bobus auratis & equo fecit. Sed & equos vivos, quidam & viros addunt, conjecit in fretum. Nec tamen securus audiit, iterum inflare Cæsarem, quam cum strenuo & irrequieto res esset, considerans. Idcisco Menodorum ire speculatum, quid fieret in Italia, jussit.

II. Ille dolens, sibi classis imperium non esse redditum, sed solummodo paucarum navium, quas reduxerat, praefecturam relictam, ne contra Lepidum quidem opera ejus Pompejum uti voluisse, iterum agitare præditionem animo cœpit. Ceterum quo majoris apud Cæsarem fieret, si prius edidisset plura documenta, quantum in eo præsidia partibus esset, omne, quod secum habebat, aurum, inter suos distribuit, ut promptioribus ad omnia uteretur. Ergo duodeviginti passuum millibus tridui spatio emigratis, impressionem in naves Cæsaris fræpe fecit, ad tuenda loca, ubi novæ aliæ fabricabantur, dispositas. Ex his binas ternasve subinde abripiens, simul onerarias in stationibus incursu intercipiens, aut corrumpons, omnia pavoris atque consternationis implebat. Non enim Cæsar modo, sed etiam Agrippa petendæ materiæ causa tum aberat: quoque majus audaciæ simul & artis specimen ederet, aliquando nave in mollius solum sponte impæcta, in luto se obhærere simulavit; donec decurrentibus velut ad certam prædam hostibus, inhibendo se expedivit, abiitque cum plausu & cachinnis, non sine stupore & verecundia Cæsarianorum.

III. Sed ubi maturum esse putavit, dimisso senatore, quem ceperat, Rebilo, præstruxit ad novum consilium viam. Deinde commentus apud suos, Mindium Marcellum, jam a tempore dictatoris familiarem Cæsariibus, qd se transferunt, cuius nuper amicitiam Romæ comparaverat; sine suspicione cum eo in quadam parva insula congressus, mentem suam apæruit, se coactum injurias. Calvissit, quas

§ I. Plin. 9, 6. Appian. Orof. Sueton. Dio. Porphy. ad Hor. Epod. 9. Auctor de vir. ill. c. 84. § II. Dio. Appian.

*peti non potuisset, ad Pompejum refugisse. nunc amoto Calvi-
fio, nihil obstat, quin redeat ad Cæsarem, non male de se me-
ritum; modo fides a M. Messalla detur: nam hic per absen-
tiam Agrippæ classi præterat. Nec diu dubitavit Messalla,
Cæsari gratum se facturum admonitus aut conjiciens.*

IV. Ergo ubi cum aliquot tremibus Mindius affuit: tanquam a Cæsaris partibus transiens, adjunxit ei se pro-
ditor, & suos partim volentes, alios repugnare validiori
non ausos, transduxit. Postquam in conspectum Cæsaris
admissus est, ad genua procidens oravit veniam, nihil ex-
cusans. Et eam quidem haud gravatim tribuit Cæsar: ce-
terum ingenio tam mutabili nihil postea majoris rei cre-
dedit; deditque negotium certis hominibus, dissimulan-
ter eum custodiendi: præfectos triremium, qui manere no-
lebant, quo cuique visum est abire, dimisit. Jam refecta
classis erat, & Cæsar Vibonem appulsus, Messallam cum
duabus legionibus transmittere in Siciliam jussit, Lepidi-
que copiis conjunctum stationem agere in Tauromenitano
finu. tres alias legiones ad Statuam (Styliada vocant Græ-
ci) excubare jussit; quod is locus, ad duodecimum a Rhe-
gio milliare distans, brevissimum in Siciliam trajectum
habet.

V. Sed Taurus a Tarento Scylacium, obversum Tauro-
menitanæ regioni promontorium, petiit, itineri simul præ-
lioque paratus. Nam & mari speculatoria navigia præmit-
tebat, & litora curabat exploranda per equites. Ideoque
Cæsar a Vibone transgressus, probata Tauri diligentia se-
curior, eodem rediit. Pompejus adversum hæc iisdem lo-
cis præsidia constituit, quibus per eandem æstatem ha-
buerat. Interim quatuor Lepidanæ legiones, deceptæ spe-
cie occurrentium navium, nam a Lepido missas existima-
verant, in Papiam, Pompeji ducem, inciderunt: maleque
multatæ, ne Lepidi quidem navibus, quæ postea vene-
rant obviam, ause confidere, vario & miserabili errore

§ III. Cic. ad familiar. Dio. Appian. § IV. Dio. Oros. 6, 18.
Appian. Strab. l. 6.

multas onerarias amiserunt. Sed & duæ ferme legiones deſideratæ; plerisque in mari varia peste consumtis, & si qui enare potuerant, exceptis a Tisieno Gallo, Pompejanarum partium duce. ceteri statim aut postea pervenerunt ad Le-
pidum, cum ad Sextum Papias abnavigasset.

VI. Sed cum universa classe Cæſar explorato profectus ad Strongylen, quæ septem Eolidum una est, cum ex magna specie copiarum, quas circâ Pelorum & Mylas & Tyndaridem agere videbat, ipsum adesse Pompejum conjectaret, relicto cum imperio Agrippa, Vibonem repetiit, pedestres copias adducturus. Inde ad castra Tauri citatis itineribus transgressus, cum tribus legionibus & M. Meſſalla fretum transire statuit, ut per absentiam Pompeji Tauromenio capto, duabus ex partibus illum angeret. Interim & Agrippa e Strongyle transjecit Hieram, eaque capta se paravit, ut postridie Mylas transvectus Democharem adoriretur, qui stationem ibi cum quadraginta navibus habebat. Sed ubi cum dimidia parte classis Hieraprofectus, non exire Democharem vidit, contemta hostis ignavia rediit, sequenti die classem universam adducturus. Vicissim Demochares non alias Agrippæ naves esse ratus, & has ipsas tardas & graves, noctu evocavit Pompejum eo proposito, ut conjuncti Agrippam aggredierentur.

VII. Igitur postridie sub idem ferme tempus utrinque classibus eductis, cum Agrippa & Apollphanem cum quinque & quinquaginta navibus adesse, & cum aliis septuaginta Pompejum sequi cognosset, nuntio celeriter ad Cæſarem missa, in magnis animi fluctibus fuit: idemque & Demochari similibus causis acciderat; &, nisi fuga præter turpitudinem haud minus periculi, quam prælium, habuisset, non dubitabatur utrobique, quin præstaret recedere. Sed quia digredienti secuturus hostis timebatur, pari aliquamdiu Marte concursum est. Pro Pompejo celeritas navium, artesque gubernatorum, & remigum erant; Agrip-

pa plures & firmiores habebat: & robur Cæsariani militis adæquabat Pompejanorum desperatio. fugitivi enim plerique erant, quibus, si caperentur, ne simplex quidem sperari mors poterat.

VIII. Memorabilis in hoc prælio casus unius navis fuit, quam Agrippa præ ceteris petebat, quod ea Papiam invehiri cognoverat; incurritque impetu tam violento, ut, prora discussa, carinam aperiret, & qui in turribus ejus confiterant, in mare excuterentur. Igitur & navem, aqua copiosa admissa, celeriter mersit, cum thalassitis, (sic appellantur ordinis imi remiges:) ceteri, tabulato perfracto, enatarunt. Et Papias in proximam navem receptus, pugnam repetit. Pompejanorum enim scaphæ passim oberrabant, quibus exciperentur nantes, fractis aut amissis navibus. Nam & integræ relinquebantur, quoties ferreis manibus comprehensæ defendi adversus tanto validiores non poterant.

IX. Idcirco Pompejus, ex edito loco conspicatus, quæ fierent, signum receptui dedit, jam advesperascente die, redieruntque, servatis ordinibus, ad litora non aspera aut saxosa, sed quæ multo cœno limosa erant, applicantes: Agrippa cum cuperet, insequi non petuit, ne cum magnis suis navibus in brevia delaberetur. idcirco, jactis in alto ancoris, substtitit, tanquam iterum invasurus vel per noctem: sed monentibus amicis, ne militem nimis vigiliis & laboribus debilitaret, neve nimium crederet infido mari, vix tandem se recepit. Sunt, qui dicant, Cæsar's invidiam veritum, absolvere vittoriam noluisse. Sed & dicere solitum inter familiarissimos, secundum locum tenentibus magna prudenter opus esse; velle enim præpotentes laboribus & periculis eorum maxima consequi, sed hoc sciri credique ab hominibus nolle; dandam igitur esse operam, ut perficiendis ingentibus operibus strenue desudent, perfectorum titulo cupide sollerterque cedant.

§ VII. Appian. Dio. § VIII. Appian. Dio. § IX. Appian. Dio.

30 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

X. Hoc prælio Pompejus cum naves amisisset triginta, hostiles quinque corrupisset, laudavit tamen suos, donavitque, pro victoribus sibi esse præfatus, qui cum tantis navibus aquo Marte dimicassent; non enim prælium istud, sed hostilium murorum oppugnationem videri. subjecit, se quoque navium suarum aliudini nonnihil adstructurum esse. Interim Cæsar, ubi Messana digressum Pompejum, fretumque sine idonea custodia relictum sensit, cum Antonianis navibus Tauromenium petere constituit. Ceterum Pompejus id ipsum conjectatus, parte navium Mylis relicta, quæ præfentis impætoris speciem Agrippæ facerent, cum post prælium leviter coenasset, oontinuo Messanam redierat. Agrippa vero, pro præsenti copia milite refecto, Tyndaridem, quæ dedebatur, advectus, oppidum volentibus incolis recepit; sed mox a præsidiatiis strenue pugnantibus ejectus est.

XI. Aliis tamen oppidis recepta sunt ejus præsidia: quibus rebus consumta die, sub tenebras pridianam stationem repetit. Jam Cæsar, e Scylacio provectus, Leucopetram attigerat, ubi certioribus nuntiis, Pompejum ad Mylas Agrippæ concurrisse, doctus, statuit noctu transire fretum, & in agro Tauromenitano copias exponere: sed cognito prælii eventu, haud satis decorum victori putans, per tenebras subrepere, exspectata luce, quantum capere militum naves potuerant, vacuo mari transjecit, ceteris cum Messallia relictis, quos remissis mox navibus arceret. Ceterum Tauromenii non receptus, præternavigato amnis Onobalæ ostio (Cantarum hodie vocari autuunt) & fano Veneris, ad Archegetam appulit. Id loco nomen erat a parvo simulacro Apollinis, quod ibi posuisse Chaloidenses ferebantur, hoc duce ad condendam coloniam ex Eubœa profetti; cum Naxum, quæ postea Tauromenium est appellata, occupassent.

XII. Hic exscensione facta, simul terram Cæsar attigit,

§ X. Appian. Oros. 6, 18. Dio. § XI. Dio. Appian. Thucyd. 6, 1. Plin.

lapsante vestigio procubuit. nec exterritus sacra fecit Deo; castrisque ibi collocatis, oppidanorum tentare animos decrevit. Nondum absolutum vallum erat, cum Pompeji magna classis cum ipso imperatore affuit, in defensorum locum integris repositis remigibus: simul & equitatus ejus conspectus est, pari celeritate per litora transcurrentes: & alio loco pedestres copiae apparuerunt. Ea repente res objecta magnopere Cæsarianos exterruit, qui victum proelio Pompejum, nusquam discedere posse per Agrippam putaverant. Neque absurde creditum est, si undique simul factus impetus esset, deleri Cæsaris exercitum potuisse. tres omnino legiones erant, cum equitibus quingentis, quorum nondum advecti equi erant, velites mille, voluntarii ex novis coloniis duo millia, cum classiariis.

XIII. Sed equitatus, tantum impetu in munientes facto, inturbavit opus nequidquam; navibus, ne sero diei proelium inirent, sub Coccyno capientibus stationem, peditatu in oppidum Phœnicen abducto. Cæsar, hac opportunitate usus, non intermissò per noctem labore, castra permuniit. deinde traditis L. Cornificio copiis, ante lucem cum classe profectus est, occupaturus transitum, antequam præcluderetur, & minus timens Pompeji naves, ut paucas numero & recens vietas. Igitur dextra acie Tittinio commissa, sinistra Carcio, si modo recte traditum nomen est, vectus Liburnica classem circumiit, sollicitus hortator: quo tempore, ne forte agnitus ab hostibus in periculo esset, imperatoria insignia depositus. In eo cursu, cum obviam se Pompejus tulisset, bis congressi, ad noctem usque depugnarunt.

XIV. Tum vero Cæsar's haud dubie inferior fortuna fuit, multisque captis aut mersis navibus, pars ceterarum, ipso frustra hortante, versus Italianam fugit, quas Pompejani neutiquam longe infecuti, ad reliquas oppugnandas redierunt. Et harum pleraque tum mersæ sunt, aut in hostium devenierunt manus. & si quis enatare ex his potuit, ab equi-

§ XII. Appian. Dio. § XIII. Oros. 6, 18. Appian. Dio.

tatu Pompeji litus obeunte capti aut interemti sunt. Pauci ad Cornificii castra penetrarunt, a velitibus ejus deducti: nam gravem armaturam educere adversus legiones, victoria suorum alacres, minime tempestivum judicabat. Ipse Cæsar, in multam noctem jactatus, & animi pendens, utrumne Cornificium, an vero Messallam peti oporteret, bona quadam fortuna sub portum Abalam, cum uno tantum satellite delatus est. quem a montibus decurrentes quidam exceptum, & in acatum ex acatio translatum; quo minus deprehendi ab hostibus posset, animo & corpore ægrum, ad Messallæ castra deportarunt.

XV. Nec quidquam habuit antiquius, quam, missa ad Cornificium Liburnica, significare *salutem suam*, & *maturum auxilium* polliceri; misit etiam circum vicinos montes, *Cornificio* jubens *opitulari*, *quotquot possent*. Curato deinde corpore, post modicam quietem, ad Columnam Reginam profectus est, deducente Messalla, ubi Cartas cum tribus legionibus constiterat, jussu Cæsaris in Siciliam tracturus. At tum Liparam præmissus est a Cæsare mox secuturo. Sed hanc animi agitationem consolata est res parva dictu, nisi superstitione inflaretur: pescis e mari exiliens ad pedes ambulantis se abjecit. Hoc argumento spouonderunt vates, *sub pedibus Cæsaris futuros, qui tum tenerent maria*. Idcirco jam tranquillior animo scripsit ad Agrippam, *ut, ad eximendum periculo Cornificium, expeditas copias duce Laronio mitteret*. Mæcenatem iterum ablegavit Romam: atque is correptos aliquot novarum rerum auctores suppicio affecit publice.

XVI. Messalla Puteolos navigavit, ut legionem primam a Vibone adduceret, præclaræ fidei specimine edito: nec enim omni ope humana destitutum interficere arduum fuisset, si proscriptorem suum potius, quam imperatorem, cogitare maluisset. Interim in magno periculo cum expositis militibus Cornificius versabatur. Armis ca-

§ XIV. Liv. Epit. Dio. Appian. § XV. Dio. Pla. 6, 19. Appian.

strisque tutum fames oppugnabat : nec ignarus ejus rei Pompejus , provocante Cornificio , detrectavit certamen. Idcirco navibus incensis , quæ forte delatae ad castra ejus e proelio fuerant , Mylas instituit petere , laceffentibus undique Pompejanis. Nam sive per campestria loca pergebatur , equites assultabant ; sive per montana & aspera , Maurus jaculator molestus erat. nec itineris facultas , nec pugnæ dabatur ; cum levis & expeditus hostis subsistentes refugeret , abeuntes insequeretur.

XVII. Et erant defendendis inermibus occupati , quos ex naufragiis servatos in medium agmen receperant : maximus erat in fluminibus transeundis metus , cum divulsi invicem , & cum aqua aut luto luctantes multi vulnerarentur. Triduum inter hæc pericula consumtum est. quarta deinde dies certi interitus metum attulit. Deventum in ea loca erat , quæ profluvio quondam Ætnæorum ignium exusta fuerant , usque in mare decurrentibus rivis. Rhynca vocabant accolæ , non nisi noctu transfire ea soliti , vietandi æstus gratia. Sed Cornificiani nec inter tenebras suscipere iter propter ignorantiam locorum audiebant ; neque sustinere interdiu poterant vim pulveris , quo suffocabantur , & fervorem , plantas , nudis præsertim pedibus incidentium , perurentem . & tamen morari vetabat siti , & hostilium copiarum formidabilis conspectus , ad angustias , quæ regionem illam ambustam finiunt , ab ipso interim Pompejo adductarum.

XVIII. Magnus erat in agmine numerus sauciorum , qui ad progrediendum invalidi , commilitonum humeris portabantur. Sed tum extrema desperatio coegit , his depositis oneribus , ne sui quidem ulla jam parsimonia in hostes irrumpere. Hoc impetu repulsi Pompejani primos aditus reliquerunt : nec ideo minus aliæ fauces haud procul inde custodiebantur. Idcirco non labore tantum vulneribusque & siti affectos , sed etiam frustra niti autumantes , vix ex-

§ XVI. Liv. Epit. Dio. Appian. § XVII. Appian. Dio. Diodorus
4, 60.

citavit Cornificius, ostendo fonte propinquuo, ut semel collectis viribus unicam salutis spem pugnando caperent. Sed dum multa suorum jactura manum cum praesentibus conserunt, fontem ab alio praesidio hostium occupari viderunt. Tum vero penitus omnis defluxit corporibus animisque vigor: torpentesque fatigatione & tædio, quod in ipsis erat, perierant; cum eminus conspecta signa legionum, dubia primum, mox, ubi cognosci potuere, certa spe deficientes exerent.

XIX. Laronius erat, ab Agrippa missus cum tribus legionibus & frumento, cuius egere Cornificianos sciebat. Nam Agrippa, Democharem alio profectum sentiens, Tyndaridem seperat, refertam copiis, & opportuno ad mare situ. Idcirco Pompejus ipsum adesse Agrippam existimans, tanta celeritate discessit, ut etiam pars impedimentorum in castris relinqueretur. At Cornificiani milites, fonte potiti, quamquam monentibus de periculo ducibus, adeo biberunt itemperanter, ut multi precluso spiritu inter hauriendum exanimarentur. Ceteros ad Agrippæ castra perductos superveniens paulo post Cæsar laudavit, donavitque ex merito; vim enim maximam, non hostium modo, sed, quæ sunt hominibus intolerabilia, famem, sitim æstum sustinuerant. Cornificius quidem tantum sibi, servatis hisce copiis, tribuit, ut postea Romæ, quoties a cena rediret domum, elephanto vectaretur.

XX. Interea Cæsar ingentem exercitum in Siciliam transduxerat, legiones unam & viginti, leviter armatorum plures quinque millibus, equitum viginti. Ceterum totum ferme litus Pompejana praesidia tenebant, continuos ignes alentia, ut metu incendi naves Agrippæ, quem maxime timebant, deterrerent. Tauromenitanas quoque fauces, & quæ ad Mylas sunt, Pompejus occuparat; montanosque calles muris eductis precluserat. Sed & proiectum Tyndaride Cæfarem, oppositis apud Dianum castris, levibus equitum præliis distinuit, pugnæ se nolentem committere;

donec fama adventantis Agrippæ excitus, ad Pelorum transcurrit. Sic relictas hostium discessu Mylensum fauces Cæsar occupavit, recepto etiam Dianio, parvo oppidulo, sed magnæ in fabulis famæ, propter Solis armenta, quæ *socii Ulyssis ibi maclasse* ferebantur.

XXI. His rebus cognitis, & comperto, adventum Agrippæ falso jactatum fuisse, Tisienum Gallum Pompejus accivit. ei Cæsar obviam iturus, aberravit a via circa Myconium; & quia cum expeditis copiis, ut ad prælium processerat, noctem tempestatibus horridam sine tabernaculo exegit, scuto tantum Gallico, sustinentibus per vices militibus tectus. Emicabant inter præcipitatos imbris ex Etna prorumpentes flammæ, cum terribili mugitu, adeo quidem, ut Germani, locorum imperiti, præ con sternatione cubilibus exsilirent; nec amplius fabulosa crederentur, quæ de montis ejus incendiis igniumque torrentibus antiquitas tradiderat. Inde progressus ad vastandum agrum Palæstanum, Lepido forte per ea loca frumentanti occurrit.

XXII. Namque is, tempestatibus & insultu Democharis amissa parte navium, non ad Cæsarem continuo, sed Lybæum contendit, necessitate incertum, an consilio, eoque ipso ancipiti, sive ut Cæsarem luctari solum cum Pompejo fineret, sive ut ab illo virium hostilium partem abstraheret in se: Tisienum certe hactenus detinuerat. Igitur conjunctis ambo copiis Messanam obsidione clauserunt. Sed cito exortæ sunt suspiciones & discordiae, cum Lepidus pari cum Cæsare potestate ageret; Cæsar eum legati potius loco habere destinasset. Ea causa festinationis Cæsari fuit, ne Lepido spatiū daret cum hoste transfugandi. absque hoc enim si fuisset, spes erat citra sanguinem debellari posse; quod & frumentaria res & pecunaria incipiebat esse apud Pompejum angustior.

XXIII. Taurus enim, missus ad hoc a Cæsare, commensus Pompejū frequenter intercipiebat, civitatesque occupa-

§ XX. Appian. Dio. § XXI. Oros. 6, 18. Appian. Dio. § XXII.
Appian. Dio.

bat, unde alendus illi exercitus esset. Ergo cum alteri prælio decernere lubitum, alteri necessum videretur; ad summam dimicationem haud ægre deducta res est. Continuis aliquot diebus Cæsar instructas legiones ante castra, naves in mari Agrippa ostentaverat, reformidante congressum Pompejo, quod erat utrobique infirmior. tum vero metuens, ne, si subterfugere prælium pergeret, tanquam sua concessione victus, a sociis desereretur, misit ad Octavianum quæsituros, *utrum navalii pugna velit decernere*: qua parte sibi plusculum confidebat.

XXIV. Cæsarem quoque, licet semel iterumque improspere tentato mari, conditionem recusare puduit. Dies ergo condicta est, in quam trecentis utrinque navibus concurreretur. Terra quoque instructæ sunt acies; sed spectaturæ tantum maritimo prælio dimicantes. In eo labore sita utrisque summa rerum videbatur: nec ad instruendas classes quidquam reliqui fecerant. Igitur acriter & diu certatum est; quamquam Agrippæ recenti commento Pompejani graviter infestarentur. harpago erat, sed ea forma, ut & vis ejus robustior esset solito, & inevitabilis impetus. Tignum enim cubitorum quinque ferro coopertum, duobus in utroque capite ferreis annulis firmissimis instruxerat: ex horum altero pendebat uncus ferreus ad comprehendendas hostium naves; alter multos habebat funiculos, quibus harpago semel injecta navibus, aptabatur machinis, quarum opera violentissimo nisu attraheretur. Neque præcidi tignum ferro munitum poterat, neque propter ejus longitudinem ad funiculos pertingi. Victa igitur Pompeji classe, pedestris etiam exercitus timore corruptus Messanam versus abivit.

XXV. Eodem & pauci ex navalii prælio se receperunt, septemdecim navibus: quos ipse quoque mox Pompejus comitatus est a Naulocho descendens. ceteri yaria clade deleti; cum ejectas in litora naves Cæsar incenderet, al-

tum tenentes Agrippa persequeretur. Inter hæc relicta^s cum exercitu Tisienus Gallus in potestatem Cæsar is se trans- didit: exemplumque hoc præfecti equitum imitati sunt. Hac pugna naves Cæsar is tres tantummodo mersæ refe- runtur, Pompejanæ duodetriginta: ceteræque omnes, præ- ter septemdecim, quas diximus, incensæ fractæque sunt, aut in manus hostium pervenerunt. Pompejus inter haric calamitatem, exercitus quoque defectione cognita, pro- tinus abjecto imperatorio cultu, Messanam certos homi- nes præmisit, qui filiam amicq; & pecunias, & quid- quid pretiosum erat, (jam enim hunc in casum consarci- nata habebat) in naves servatas imponerent.

XXVI. Misit etiam Lilybæum ad Plemmium inde arces- sendum, octo legiones ejus fugæ comites habiturus. Ne- que tamen exspectavit ad se properantem, pavido ducum suorum præsidiorumque nuntiis, frequenter ad victorem de- ficientium. Igitur cum reliquis navibus relicta Sicilia, cut- sum in Asiam direxit, Antonium, ob servatam in simili periculo matrem, sibi sperans æquiorem fore. Nec infec- cutus quisquam est fugientem, alia per negotia impeditis victoribus, & inter se parum amicis. Quippe Cæsar, in castris ad Naulochum remanens, Agrippam ad obsidionem Messanæ miserat; quod oppidum intraverat jam Plemmius, unaque secum hostem attraxerat Lepidum. Igitur a duo- bus exercitib; se videns obsideri, de pace oratores mi- sit. ibi tendente Agrippa, ut in adventum Cæsar is res inte- gra servaretur; Lepidus & pacem Plemmio statim dedit, & conciliandis ejus legionibus annuit, ut una cum suis mil- titibus Messanam tota nocte diriperent.

XXVII. Acceslit & incendium, studio, an inter milita- rem licentiam temere ortum: & utraque audita clades ex- civit Cæarem, ut sequenti statim die advolaret.¹ At Lepi- dus, adventu Cæsar is cognito, reliquit oppidum, & in colle quodam munito castris positis, obterere Cæarem in-

§ XXV. Liv. Epit. Appian. Dio. § XXVI. Oros. 6, 18. Dio. Liv. Epit. Appian.

concione militum cœpit, acceptasque ab eo injurias exponere. Animus enim ei creverat, tot circum se videnti signa legionum, quarum multitudinem, acceptis in fidem Pompejanis, usque ad numerum viginti duarum adauxerat. Igitur & Siciliam retinere cogitabat, jure facturum dictans, quod & venisset in eam insulam prior, & plures civitates in deditio[n]em accepisset. Cæsar, cum & hæc audisset fieri, & fauces contra se præsidiis infessas videret, amicos de iniuriis questum misit. Remisit alios Lepidus, ad disceptationem provocans.

XXVIII. Venit Cæsar, & exprobrandis strinque maleficiis eo processum, ut ultro citroque minæ jacerentur. Ergo tanquam in vicinia hostilium castrorum excubiae diligenter actæ sunt: & eductæ portu naves ad ancoras steterunt, ne a Lepidanis incenderentur: iterumque civile bellum Romani exercitus horruerunt, nunquam concordi inter pares potentia. Lepidus tamen a suis quoque postponebatur Cæsari, segnitiem ejus cum industria & virtute adolescentis comparantibus. Hoc ubi Octaviano innotuit, sperans promissis præmiisque ad se pertrahi Lepidi copias posse, per idoneos homines cum singulis tribunis atque præfectis egit. cesseruntque haud pauci, præsertim qui Pompejum secuti, parum sibi cautum pace cum Lepido facta credebant, nisi consensus Cæsaris accessisset. postquam satis parata omnia visa sunt, cum magno equitatu profectus ad castra Lepidi, sed relictis extra vallum aliis, cum paucis suggressus, quod videretur de pace acturus, intromissus est.

XXIX. Sed inter incedendum astute jactis vocibus, invitum se cogi ad bellum, modo singulos, modo universos testabatur: & Imperatorem appellantibus, quotquot viderant, Pompejani, quos corruptos fuisse diximus, accurrerunt, veniam orantes. ille, mirari, respondit, veniam hos ab se petere, qui nihil dum ad promerendum eam fecissent. Intellecta

§ XXVII. Dio. Appian. Vellej. Sueton. in Aug. c. 16. § XXVIII. Appian. Aristot. polit. 3, 11. Dio.

vox est, & aliū mox signa transfulerunt ad Cæsarem, alii facturi eadem, detendebant tabernacula; cum excitatus tumultu Lepidus ad arma profiliit: telaque jaci cœpta, & armigero Cæsaris occiso, ipse quoque percussus innoxio ictu, quia thorax pectus defenderat, cursu se recepit ad equites. Id præsidarii milites in proximo castello conspiccati, deriserunt Cæsarem, & in fugam ejus jocati sunt: nec mora, irritatus adolescens castellum oppugnavit equitum opera, nec ante quievit, quam illud expugnasset: Generorum quoque præsidiorum præfecti, statim, aut nocte proxima se dediderunt, intacti plerique, pars in speciem tantummodo paulisper oppugnatæ ab equitibus.

XXX. Non defuerunt tamen, qui serio vim repellebant; doneo, universo adducto exercitu, castra Cæsar obsecdit. Tum vero descitura est vulgo; & quamquam, duante adhuc in Lepidum reverentia, communites nihil moveretur, per partes transibatur: & auxilia, quæ submittebantur a Lepido, plerumque transfugiebant cum illis, ad quos custodiendos venerant. Jam & Pompejanorum reliqui, agminibus factis, deseruerant: & apparebat, finem deficiendi nullum fore; cum signa abeuntium retainens imperator exclamavit, *hæc ego nunquam dimittam vivus*. abscessit tamen, texitus violentissima voce signiferi, *dimittes ergo mortuus*. Postremi omnium equites, tanquam ad redimendum moræ crimen, miserunt ad Cæsarem, *utrumne occidere debent Lepidum consulentes*, jam exutum imperio? sed id quidem vetuit Cæsar. at Lepidus, repentina fortunæ mutatione dejectus, cum pullo amiculo ad Cæsarem venit: cui cum ad genua velle accidere, sublevatus est ab affuriente, vitaque concessa, & cum bonis Romani remissus, ut inde Circejos in perpetuum exsilium, ablegaretur, triumvirali potestate ademta, pontificatum tamen maximum, Octaviano concedente, usque ad finem vitæ obtinuit.

XXXI. Sublato in hunc modum Lepido, Cæsar ex sua

§ XXIX. Appian. Vellej. 2, 80. Dio. Orof. 6, 18. § XXX. Orof. Dio. Appian. Vellej. Sueton. Liv. Epit.

unius sententia ordinavit Siciliam: equites & senatores, qui fuissent in Sexti partibus, suppicio affecit, præter paucos: milites in suas legiones distribuit: urbium quoque pensata merita; pertinacioribusque poenæ constitutæ, sponte deditis venia præbita. Reginis deinde, paucitate incolarum laborantibus, supplementum Cæsar ex sociis navalibus dedit. Antonio naves ab illo acceptas remisit, substutus aliis in locum earum, quæ perierant. Pompejum neque per se, neque per alios persecutus est; sive quod e numero patris interfectorum ille non fuerat, sive ne querendi causam præberet Antonio, si videretur in partem illius cum armis transcendere. Donativum inde militibus dedit, coronasque & honores distribuit; concessitque Pompejanis veniam, & plura promisit in futurum, pollicitis quam præsente copia ad tantam exsaturandam multitudinem instructior.

XXXII. Conductis enim in unum copiis, legiones numerabat quinque & quadraginta, equitum millia quinque & viginti, levis armaturæ septem & triginta circiter. Nec tulit miles differri spes suas, poposcitque missiōnem & præmia, quibus donati post Philippensia arma victores fuerant. Cæsar, quamquam hoc bellum illi minime conferendum videretur, tamen respondit, accepturos digna præmia, sicut Antonius cum suis exercitibus affuisset, quos participes ejusdem liberalitatis haberi par erat: missiōnem non impetraturos, nisi finita more majorum militia, minis additis, si tumultuā tam inquis causis pergerent. Ne tamen horum contumacia recens dediti exercitus accenderentur, vocata concione lenius egit, non abesse longe tempus, quo satisferi postulatis eorum debeat. Scitis enim, inquit, mihi cum Antonio sic esse divisas partes, ut tamen, quæ summam reipublicæ, pacem bellumque, cogendosque & dimittendos exercitus concernant, de communi sententia statui oporteat.

XXXIII. Igitur quamprimum erit occasio, (erit autem pro pediem) ne dubitate, quin de commodis legionum sim cum eo

§ XXXI. Appian. Dio. § XXXII. Oros. Appian. Dio.

diligenter acturus. Interea sub signis neque otiosi reipublicæ; neque vobis inutiles manebitis. Quando enim beneficio Deorum civilia tandem arma quieverunt; ad externa bella vos ducam; ubi neque formidetis ullum scelus, neque hostes pari robore parique scientia armorum habeatis. Illyrios, Pannonios, Dalmatas, neque debita præstare stipendia, & ultiro incurvare fines nostros, dum internis discordiis distringimur, audistis. Eos ulcisci in animo est: & ad hæc bella, si parum effet imperatorem hac jubere, ipsi operam vestram offerte, atque, ut ita dicam, obtrudere deberetis; quo Romani nominis ignominiam vindicaretis in illos, qui, nisi vestros animos vestrosque lacertos contemnerent, injuriis in populum Romanum abstinuissent. Adversus hos laudabilis erit ferocia, quam contra imperatorem vestrum turpiter & frustra consumitis. Ad laetitiam ulti doloris, ad gratulationem civium, ad defensæ reipublicæ gloriam, accedent & a me præmia, & in opulensis gentibus minime expers prædae victoria erit.

XXXIV. Acclamatum est, satis sibi exhaustum laboris, nec ad nova bella profecturos, nondum acceptis priorum præmiis ac honoribus. Atque illo respondente, se & honores dedisse multos, & additum coronas alias legionibus, itidemque his, qui navalii prælio vicissent, oleaginas, præterea tribunis & centurionibus prætextas, jusque adipiscendi ordinis in sua cuique patria: tribunus Ofilius nomine, corollas & prætextas puerorum delinimenta esse, exclamavit; militibus agris opus esse & pecunia. Ea vox assensu circumstantium excepta cum esset, Cæsar indignatus de tribunali descendit.

XXXV. At laudantibus Ofilium plerisque, & ceteros incusantibus, qui ad communem causam cunctabantur accedere; pari temeritate tribunus negavit, opus aliis fore; se enim vel solum ad impetranda hæc tam justa sufficere. Sed ille quidem tam ferociter locutus in præsentia, postridie nusquam comparuit; neque rescire vulgus potuit, quid eo factum esset. Admonuit hoc exemplum ceteros, ut ne-

sno unus præcipue, sed confertim uno ore acclamarent, *mitti velle*. Cæsar, satis intelligens, nondum militiæ pertæflos, ideo tantum postulare missiōnem, ut se paulo post cum Antonio dimicaturum (id enim fore olim apparebat) redimere operam eorum atque benevolentiam quoquo modo cogerent, minime cedendum judicavit; sapienter existimans, si semel vinci passus esset, nunquam militum licentiam avaritiamque cœssuram, quin aliud ex alio flagitarent.

XXXVI. Igitur severitatem liberalitate temperans, ut diversa erant genera ætatesque militum, varie cum iis agere instituit. & Mutinenis quidem militiæ sociis, ut vetustissimæ legionum parti, missionem dedit; *nihil scutis exsoluturum præmia pollicitus*. cum hi discessissent ex insula, (statim enim jusserat avehi) ceterique in petenda missione persisterent, dimisit omnes, qui dena stipendia exemplivissent; quo numero ferme erant, qui ad Philippos navarant operam. *hos quoque facessere jussit ex insula*. Sic dimisis circiter viginti millibus, ceteros pro concione adhortatus, *ne perfidiam sponte imperatoris militiam deserentium imitarentur*, laudavit, donavitque quingenis denariis, spe insuper facta, *fore, ut brevi honore opibusque cumulati dimitterentur*. Adjunxit, nullius eorum opera deinceps usurum, *quos invitus dimisisset, etiam si instantissime deprecarentur; neque datum præmia, nisi quos, causa cognita, dignos judicasset*.

XXXVII. Interim ut præsentibus promissum donatum repræsentaretur, quam ad rem pecunia deerat, statim a concione Siculis tributum imperavit talenta mille sexcenta. Sed Agrippæ coronam auream rostratam, itemque vexillum cæruleum, virtutis caufa dedit; qui bonos nemini ante eum erat habitus. His ita gestis, Statilium Taurum, cuius armis interim Sicilia tota cœsserat, in Africam proconsule misit: a quo statim recepta vetere provincia, ne Numidia quidem moram fecit. Ita præmissa

§ XXXV. Dio. § XXXVI. Vellej. 2, 81. Appian. Dio. Orof. 6, 12.

parte exercituum, ceteros ipse secum ex Sicilia deduxit. Hæc victoria Cæsari, non modo ad ingentem accessionem virium profecit, sed etiam opportuna fuit ad motus Italæ coercendos, incipiente jam tumultuari Etruria; sed ad famam adventus ejus omnia confestim conquerunt. At Romæ, quo die parta, eodem etiam annuntiata victoria est. miles enim quidam, nescio quo furore correptus, ut tum singula maxime geregabantur, ita vocibus ac gestu expressit: postremo, cursu Capitolium petens, ad pedes Jovis ensim depositus, tanquam cessaturo posthac ejus usu, pacatisque reddituris temporibus.

XXXVIII. Tanto maturius meditari adulationem potuit senatus, qui olim assuefactus servire fortunæ, & quibus illa faveret, immodicos honores redeunti decrevit; ipsi delato arbitrio, partem eorum, quam delegisset, aut simul omnes accipiendi. Obviam etiam egressus est longissimo itinere, simul incidente maxima multitudine populi: salutantemque Deos, & fanis domum se recipientem, prosecuti sunt. Postridie tam in senatu, ut moris erat, extra urbem evocato, quam pro concione res suas atque consilia exposuit, idque, sicut solemne fuit ei in omnibus majoris momenti negotiis, de scripto, quod mox edidit. Argumentum erat plenum amoris & benevolentiae.

XXXIX. Gestis suis enumeratis, gratias agebat Patribus, propter honores delatos. laudationem enim, statuas, primam ubique sedem, triumphalem arcum, ovationem, coronam lauream perpetuo gestandam, ferias anniversarias quo die viciisset, atque eo die ut in cella Jovis Capitolini cum uxore & liberis epularetur, decreverant. Sed ex his tum quædam recusavit Cæsar modesta oratione: promisitque, consuetis honoribus contentum fore, cum præclarara civilis exsiliæ belli conscientia: quo sublato nunc tranquillitatem atque pacem jubebat exspectari, & quæ iude bona proficiscuntur. Atque ut ea

§ XXXVII. Sueton. in Aug. c. 24 & 25. Appian. Senec. de benef. Oros. Dio. § XXXVIII. Appian. Dio. Sueton. in Aug. c. 84.

44 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

jam inciperent persentiscere, se tributa, quotquot indicta, nec dum persoluta essent, debitoribus remittere, dixit: itemque vestigalia nonnulla, & mercedes habitationum.

XL. Accepit tamen ex honoribus, ut ovans iniret urbem, & annua solemnia vittoriæ suæ, cum aurata statua in foro, habitu triumphali, cingentibus columnam navium rostris, & inscriptionem hanc præferente basi: OB PACEM DIU TURBAM TERRA MARIQUE PARTAM. Ingressus est urbem iterum Triumvir reipublicæ constituendæ causa, ovans ex Sicilia, Idibus Novembr.

XLI. Sub eos dies, offerente maximum pontificatum populo, quod eum adimi vivo cuiquam inauditum erat, recusavit. & quibusdam *Lepidum pro hoste publico necari* jubentibus, constantissime renitus est. Nec deerant, qui hæc secus interpretarentur, facta hæc, ut Lepido atque Antonio, tanquam dispari præditis ingenio, conflarent invidiam: neque sponte fuisse liberalem, sed quod exigi a depauperatis civibus non potuerit, donare quam perdere maluisse. At Patres ob ejusmodi moderationem multa decreverunt: *ut i sacrosanctus haberetur, & qui eum verbo, quive factio læsisset, eadem poena teneretur, ac si tribunum plebis violavisset, quorum & potestatem, & in subselliis uaa confendi jus ei dederant.*

XLII. Additum etiam, *ut habitatet in publicis ædibus;* postquam destinatam domus aream Apollo vindicarat. Plures etiam *domos* per procuratores suos in Palatio, ubi habitare decreverat, jussérat emi. Sed fulmine tactus est locus, responderuntque haruspices, *eum a Deo desiderari.* Nec his contenti Patres, in Agrippam quoque, quem gratissimum Cæsari videbant, versa veneratione, decreverunt, *uti, quoties aliquis triumphans cum corona laurea invehernetur;* ille acceptam a Cæsare navalem gestaret. Inter hæc Valerium Messallam, propter navatam eo bello operam, augurem

§ XXXIX. Appian. Dio. § XL. Dio. Appian. Casaub. in Sueton. Aug. c. 22. Capitol. triumph. § XLI. Sueton. in Aug. c. 31. Appian. Dio. Oros. 6, 18.

fecit Cæsar, cum proscriptus nuper fuisset, etiam aucto sacerdotum numero.

XLIII. Sed & Uticenses civitatem Romanam beneficio Cæsaris acceperunt: & militibus promissus ager dividi cœptus. & deficiente publico, *aliunde coemī* Cæsar jussit. Passim enim per municipia & colonias deminuto capitum numero, agri supererant. in his Capua cum esset, magnum modum agrorum, quod publice possidebant Campani, ab his adeptus est, eosque militibus in supplementum coloniæ adscriptis distribuit: Cnobia invicem his attributa regione Cretæ, unde duodecies redibat annum, multo largiore fructu, quam quem ex agris suis perceperant; &, qua maxime postea gloriati sunt, aqua Julia. Hæc enim profecto plurimum & ad salubritatem oppidi, & ad amoenitatem contulit. quorum aqueductuum etiamnum in ruinis antiquæ Capuæ vestigia & fragmenta sub terra reperiuntur.

XLIV. Inde circum exercitus literas misit, una die ubique aperiendas. jubebantur *omnes fugiivi*, quamlibet his födere Pompejano concessam libertatem senatus confirmaverat, jamque se pro militibus illi gerebant, *comprehendi*. Hi postequam adducti sunt in urbem, interrogati, unde & a quibus profugissent, dominis sunt restituti: quotquot reperire dominos non poterant, alii Romæ crucibus affixi sunt, pars magna per Italæ Siciliæque civitates, unde quisque fugerat, poenas dederunt. Et ut amplissimo ordini plus dignitatis accederet, vetuit *amiciri* Cæsar *purpura*, nisi *magistratus senatorios*; quoniam uestis illa etiam ab humilioribus usurpari cooperat.

XLV. Eisdem consulibus P. Canidius Crassus legatus Antonii, relictus ab eo in Armenia, & hanc devicit, & in Iberos exercitu ducto, regem Pharnabazum, proelio fuisse, ad societatem belli contra vicinos Albanos adegit: & horum rege superato Zobere, progressus ad Caucasum

§ XLII. Dio. Vellej. 2, 2. Sueton. in Aug. c. 29. § XLIII. Vellej. Dio. § XLIV. Appiah. Dio.

usque, Antonii nomen famamque iis locis celeberrimam effecit. Ceterum ea res fraudi potius Antonio, quam honori & lucro fuit: quatenus successus ille vanum animum ad bellum Parthicum, quod jam olim secum agitaverat, vehementius impulit.

XLVI. Etiam in Monæse ingentem spem collocaverat, quem peritum regionum, & de Parthorum erga se affectu multa & præclara pollicentem, ejus belli ducem habere decreverat, regno promisso. Sed hæc quidem tota desumptio mox evanuit, postquam Phraates, Parthis moleste ferentibus Monæsis exsiliū, miserat ad eum nuntios, dextram daturos, integrum ei apud regem gratiam, & magna ab isto commoda fore. Pupugit ea res Antonium: ceterum, ne alios forte ad se se transituros deterreret, dissimulavit offensam, simul oblatam occasionem decipiendi Phraatis existimans. Ut enim incautum imparatumque invaderet, sibi gratum esse prætulit, redire ad suos Monæsem, pacis pararium: unaque misit legatos, amicitiam promissarios, si captivos & signa, Crassi calamitate amissa, Parthus reddidisset.

XLVII. Ipse interim Syriæ appropinquans, Pontejum Capitonem misit, ut Cleopatram adduceret, cuius amore deperibat, super cetera irritamenta communium etiam liberorum recordatione devinctus. Geminus ex ea sustulerat: e quibus puellam appellari Selenen jussérat, puerum Helium, siderum nominibus. Venit illa, nec modicam postulans laboris mercedem: Herodi quidem Judæo maxi-mi discriminis causa fuit, cuius regno inhiabat. Effecit enim, ut propter imperfectum Aristobolum, affinem suum, capititis arcesseretur: quemadmodum & Lysaniam, Ptolemæi filium, quem Ituræis Antonius dederat regem, Parthis favere calumniata, perdiderat.

XLVIII. Nam inexplebilis avaritiæ femina cunctis Syrorum regulis struebat insidias, ut, his sublatis, eorum ditiones

§ XLV. Plut. Dio. Appian. § XLVI. Appian. Dio. Plut. in Anton. c. 49. § XLVII. Plut. Dio. Joseph. antiq. Jud. 15, 4.

dono Antonii obtineret. Igitur licet dimissum semel Herodem continuo infestavit, ut redimere pericula sua sacerdos pecunia cogeretur. Neque minus iniqua Arabi Malcho, duorum regna sibi flagitabat. Tandem Antonius, hinc muliebris incitatus furiis, inde pudore retentus, ne audaret omnia, aut negaret, Judæo Hierichunta & feracem balsami regionem ademit; Nabataeo maritimam: sed & *Phænicum urbes cis Eleutherum fluvium usque ad Ægyptum, Cleopatram habere jussit; Tyro & Sidone exceptis, quas ab antiquo sciens esse liberas, eam gratiam, quantumvis blandienti reginæ, noluit gratificari. sed illa tamen ad Euphratem usque prosecuta proficiscentem, non ante dimisit, quam aliquot Ciliciæ Cretæque partibus, ad hæc Cyrene & Cypro auctior discederet.*

§ XLVIII. Joseph. de B. Jud. i, 13. & antiq. Jud. Plut.

JOANNIS FREINSHEMII
S U P P L E M E N T O R U M
L I V I A N O R U M
L I B E R X C V.
I N L O C U M L I B . C X X X L I V I A N I .

E P I T O M E
L I B R I C E N T E S I M I T R I C E S I M I .

M. Antonius, dum cum Cleopatra luxuriatur, tarde Medium ingressus, bellum cum legionibus octodecim & sexdecim milibus equitum Parthis intulit: & cum, duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente, retro rediret, insecuris subinde Parthis, ingenti trepidatione, & magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est, viginti & uno diebus trecenta millia fuga emensus. Circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas, super tam infeliciter suscepsum Parthicum bellum culpa sua passus est: quia huius in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

I. **A**T M. Antonius, remissa in Ægyptum Cleopatra, cum Euphratis transitum diligentius, quam pro sua opinione, custodiri accepisset, in Armeniam iter flexit, a cuius rege, contra regem Medorum (Artavasdes nomen utri-

que fuit) invocabatur. Ibi lustrato exercitu, reperit legiones sedecim validissimas, cum Gallorum & Hispanorum cohortibus millia decem impletibus. Equites legionarii simul cum auxiliis millia sedecim: neque multo minor levius armaturae multitudo. Sed hic tantus apparatus, cuius fama Bactrianos & Indiam perterrefecerat, postremo in ludibrium abiit, corrumpente occasiores Antonio, dum amore Cleopatrae, velut infania corruptus, citius seriusve iusto agit omnia, non ad occasiones rerum, sed suas libidines deliciasque respiciens. Nam & magnam ejus anni partem, dum luxuriatur cum Cleopatra, perdiderat; & quamquam festas reliqua nequaquam par esset tantæ expeditioni, festinabat, ut apud illam hibernare posset.

II. Idcirco licet longe fuisse consultius, in Armenia reficere militem, qui decies centena millia passuum raptim confecerat, atque hieme ibi transducta, primo vere, priusquam ex hibernis Parthi moverent, occupare Mediam; sine mora profectus est, nuntiis etiam instigantibus, qui, *Medium longe a suis finibus auxilium adduxisse Parthis*, attulerant. Sed nec indicere bellum curse habuit, quo prorsus inopinus invaderet; non ante professus hostem, quam Atropatenen attigit, quæ ab Armeniis Araxe fluvio disjungitur.

III. Progressus aliquantum, cum celeritatem, qua per Medium irrumpere cogitabat in Parthos, mole impedimentorum tardari cerneret; relicto ad ea cum parte exercitus Oppio Statiano, majorem & firmiorem equitum pedumque numerum agens, ad Praaspa contendit. Erat ea Medorum regia, sita in munito & arduo colle, distans ab Araxe & finibus Armeniae passuum millibus quadringentis. Hic primum ipsa res arguit imprudentiam consilii, quo tormenta, quæ trecentis plaustris vehebantur, & arietem pedum octoginta reliquerat. Nec enim idonea materies

§ I. Dio. Vellej. 2, 82. Plut. Justin. 42, 5. Flor. 4, 10. Liv. Epit. Appian. § II. Liv. Epit. Plut. Dio. Appian. Flor. Strab. 1. 116.

T. Liv. Vol. XII.

D

50 JO. FREINSHEMI SUPPLEM.

aderat in regione, humiles tantum arbores & mollis ligni educante.

IV. Quod proximum erat, aggerem jecit, ut velut ex æquo loco consereret cum propugnatoribus manum. Interea Parthus Medusque reges implicitum validæ urbis oppugnatione hostem sinentes, in Statianum mittunt haud ita magnam manum, sed satis validam aduersus ex itinere fessos, & tali nihil exspectantes. Igitur & Statianus, & quos secum habebat, (erant autem legiones duæ) irrumpentibus sub serum diei barbaris, occidione cæsi sunt: nec evasit quisquam, præter unum Polemonem, Ponti regem, quem ceperunt vivum, acceptoque mox pretio, dimiserunt. Direptis deinde impedimentis, & corruptis machinis, pleni spiritus ac ferociæ, ad liberanda Praaspa contenderunt.

V. At Armenius Artavasdes, licet præcipuus suscipiendi belli auctor, in regnum, desertis Romanis, abiit: non sine crimine proditionis, cum neque ad Antonium adduceret copias, neque Statiano (potuisse enim creditur) subvenisset. At periculo suorum exteritus Antonius, licet ad primum Statiani nuntium propere signa moverat, nihil præter mortuos, & vestigia clavis reperit, ne hostibus quidem usquam comparentibus. quarum rerum sicut altera moestitiam dubitationemque indidit animo; sic altera, quasi fugientibus ob metum barbaris, utrumque exemit. Sed ubi redditum ad Praaspa fuit, & annona, vicinis omnibus vaftatis, cœpit esse gravior; cum decem legionibus, tribus cohortibus prætoriis, & universo equitatu frumentatum iit; hoc maxime modo hostes ad pugnam elici posse sperans.

VI. Nec amplius unius diei progressus iter, cum circumfundì Parthos undique, vimque minitantes cerneret, signum pugnæ in castris proposuit. Ceterum detendi tabernacula jussit, ut speciem non pugnatui, sed proficisci-

§ III. Vellej. Plut. Dio. Strab. Appian. § IV. Plut. Flor. Dio. Vellej. § V. Dio. Plut. Strab. l. 16. Appian.

tis, præberet: ita lunatam barbarorum aciem præteriens, imperavit equiti, simul animadverteret, tam prope accessisse signa legionum, ut inferri in hostem possent, invetus ficeret initum prælio. At Parthi, stupentes spectaculo, disciplinam Romani militis considerabant, servatis exacte ordinibus prætereuntis, & cum silentio quatientis pila: cum subito cum clamore irrupit eques, & usum arcum propere suggressus abstulit. Repugnabant tamen: sed ubi & funditores, violentiore ictu & longius pertingente, quam Parthi sagittæ possent, incubuerunt, & legiones clamore scutorumque strepitu hostium exterruerunt equos; priusquam ad manus venire miles posset, solutis ordinibus abierunt.

VII. Ibi magnam in spem Antonius venit, posse profligari bellum, si fugientibus infaretur. At ubi ad octingentos passus infuscatus pedes, & triplo spatio eques, non ultra triginta viros cepisse, nec occidisse plus, quam octoginta, cerneret; gravis incessit omnibus sollicitudo, si quidem victores tantillum inferre detrimenti possent, victi tot amitterent armatorum millia. Dies insequens Praespa repetentibus eosdem labores attulit: & vix dimotis hostibus, ad castra sua magno cum labore redierunt. Interim & obfessi, eruptione facta, relictos ad opera turbaverant, aggeremque incenderant. Igitur Antonius, rebus ubique parum ex voto fluentibus, tristior, advocationis in concionem severissima oratione castigavit. Quid hoc est flagitii, milites, inquit, aut qua recordia atti tantum militiae dedecus admisisti? ignaviane vestra factum, an vero negligentia dicam, quod ex oppido pone capto facta eruptio, opera incensa, vas ipsi a mollissimo genere hominum fusi fugatique esisti?

VIII. Medos enim, si nesciis, a multis atatibus, priusquam Pompejum & Romana arma experirentur, non Græci modo, sed etiam Syri Cappadoceisque, omnibus ferme præliis vicerunt. Definamus Romani jaellare Pacorum, & Parthicas lauros, si

ab his superari patimur, quos servire Parthis non pudet. Scilicet si sub Ventidio militares, timeri ab hoc hoste postulares; cui nunc & auspiciis & ductu M. Antonii par esse non potes! Hoc vulgari per provincias placet, hoc narrare hostes, audiare socios, in Italiam, in urbem, ad senatum Cæsaremque perferriri? Adeone tot legiones cum essetis, me unius dñi itinere distante, tueri opera non potuistis? ecquid futurum erat, si me ratio belli longiorem aliquam in expeditionem abstraxisset? In unius igitur oppidi obsidione mihi cum tanto exercitu horrendum erit: aut, si usquam abscessero, metuendum, ne vos, tanquam relicta a pastore pecora, dissipemini?

IX. At ego tribunos militum vobis, ego legatos reliqui, penes quos hærere culpæ vestre partem nolim, neque commississe quemquam, ut sim ei asperior, quam consuetudo mea patiatur. Sed quemadmodum ingenio meo lenitas congruit; ita disciplina, quæ tutelam imperii & exercituum continet, necessaria est severitas. Nam hæc exempla si impunita patiaris, quid erit deinceps flagiti, quod animadversione dignum esse quisquam existimet? spe corrupta celeriter expugnandi Praespa, utilitatem publicam, & armorum nostrorum famam, & populi Romani formidatum prius his genitibus nomen prodidisti. Quantum nobis asserre potuerit moræ sterilis arborum regio, & propterea multo labore ac tempore vix effectus agger, magno dolore nostra sensimus: nunc ad eadem reficienda opera unde otium nobis, unde materia erit? Vestrum hoc facinus erit, quicunque huic culpæ affines estis: per vos irrisi contemique aut munitæ urbi sine machinis & operibus assidebimus, aut infecto negotio discedemus.

X. Hoc ego nisi jam in autores vindicavero, non recuso, quin nullius usus imperator habear. Erit tamen apud me non innocentia tantum securitas, sed etiam levioribus delictis venia. quos autem constabit gravius peccavisse, quam ut condonari ius debeat, causam non dicent, quo minus, quam exemplo suo labe fecerunt disciplinam, eam supplicio suo sanciant. Mox legioni, cujus eo tempore statio fuerat, pro tritico hordeum admensus est, legato cum ignominia dimisso, punitisque duarum

cohortium centurionibus omnibus, & manipulis decimatis. Inter eas calamitates, cum & eruptionibus Medorum, & prœliis Parthorum Antonius fatigatur; multique milites frumentandi causa progreffi paulo longius interciperentur: sustinebatur tamen, donec præterito jam æquinoctio, subveri Parthus ceperit, ut suos, omnia potius, quam hic mem sub pellibus laturos, continere in castris posset, suberat etiam metus, ne vel indignatione robur augente, vel accitis alicunde auxiliis, Romanus oppidum vi subigeret.

XI. Spornatis. igitur notissimis, quibusque Parthorum, parcus, incepsi Romanos, frumentatores, & nonnulla citra primum concedi, jubebat: præferrique benevolum animum in milites, in Antonium convicia jacit, qui tot egregios viros contumaciam sua perderet. mittendis enim ad regem legatis, pacem haud dubiam, impetrari posse. Nunc illum exceptare in aliena regione famam, ac hancem, duos atrocissimos hostes, etiam si præterea nulli essent. quod si tum retrocedere conantur, quomodo tandem enemulos iter, satis difficile futurum vel amicis & deducentibus Parthis? Hæc ubi per multos & saepè ad Antonium relata sunt, jussit, a barbaris, si forte eadem hoc iterarent, expiri, usq[ue] illa scientia, ac probante Phraates dilectorum. Tum deum ex amicis quedam misit, qui ad tegendam superitudinem, ne contentus tutu fuga videretur, captives & signa Crassi repeteret.

XII. Legationem hauc Phraates superbo exceptit appatu, autem sella, fedens, ac nervum arcus pulsans. Nec oratione, quam adspectu minus terribilis, longo sermoni increpavit Romanos, Antoniumque jussit satis habere, quod suos milites, suaque signa, retinere; ac si cordi fedus esset, primo quoque tempore Parthorum finibus, excederes, sic tutus si discessum, pacemque fidam fero. Dura conditio etat, sed duriora timabantur. Ideisco paucis inde diebus, vafa colligens, præ pudore milites alioqui non potuit, vir aliquin præstans facundia, & civilibus militaribusque concione-

S. X. Front. Strat. 4, 1. Dio. Plut. in Anton. Appian. Pluta.

nibus exercitatissimus : vicemque suam hortandi milites Domitio Ahenobarbo demandavit. Ea res multis displicuisse dicitur, contemni se putantibus, post tot toleratas ærumnas. plerique rem, ut erat, conjicientes, æquioribus animis imperium secuti sunt. Cum recessisset a Praaspis Antonius, Medi relicta ab eo opera, aggere disjecto, incendere.

XIII. Tum vero maxima exceperunt Antonium pericula, insanique labores : & erat actum de universo exercitu, an e mediis hostibus auctor salutis exstisset. Parthos in præliis opera servorum uti consuevisse, supra etiam indicavimus : & inter equitum millia quinquaginta, quæ occurrerunt Antonio, *solos quadringentos liberos fuisse*, relatum est. Igitur & milites Crassiani hoc in numero cum essent inventi; quidam eorum, natione Marsus, noctu accessit, ad vallum, monuitque, ne itinere, quo venerant, revertentur. Quippe per campestria & plana reddituros inevitabilis manebat a Parthis equitibus pernicies : montanis & silvestribus locis tutior Romanis receptus erat ; hostibus impeditior persecutio. *neque vero simulata paci fidem*, idem Marsus admonuit; simul viarum offerens ducem, & cum fides postularetur,vinciendum se præbens, donec Armeniam attigissent.

XIV. Ita vix itinere bidui progressum est per pacata in speciem omnia: die tertio, cum, juxta fluvium incedente agmine, ruptum recens aggerem Marsus animadvertisset, effusasque in viam aquas, *hanc procul abesse hostem* monuit. vixque spatium Antonio fuit diducendi ordines, ut procurrere levis armatura posset, cum Parthi se intulerunt: & a velitibus atque funditoribus, post multa utriusque vulnera, repulsi, denuo fecerunt impressionem. Tum vero Gallus eques emissus est, disjecitque atque dissipavit Parthicas alas, ut eo die quidquam præterea tentare desinerent.

¶ XII. Dio. Plut. Appian. § XIII. Liv. Epie. Justin. 41, 26.
Vellej. Appian. Plut. § XIV. Appian. Dio. Plut.

XV. Hoc documento admonitus imperator, quadrato
deinceps agmine semper incessit, non a tergo tantum, sed
etiam in lateribus levi collocata armatura, equitibus injun-
ctum, ut, hostes repulisse contenti, longius ne persequerentur. cum
eundo pugnandumque proximum quartiduum ita præteris-
set, ut Parthos, non minoribus acceptis, quam illatis de-
trimentis, tñderet incepti; simul instans hiems desiderium
repetendi domos faceret: rem probe restitutam Fabii Gal.
H temeritas affixit. Vir erat fortis & strenuus; ideo facile
persuasit Antonio, ut fibi ad tutelam postremi agminis majo-
rem numerum levissim armaturæ, simul aliquot equum alas con-
cederet: cum his se sp̄erare operæ præsum facturum.

XVI. Incumbentibus deinde Parthis, eum submovisset ho-
nestus, non ex priorum dierum instituto, récepit se ad suos;
sed cupidius institit pugna. Igitor qui in ea parte cura-
bant, a se divelli Gallum videntes, revocabant hominem:
Ex Titius questor, manu signis injecta, convertere jubebat,
Incepans Gallum, cuius fletuque tot viri fortes in discrimen
reddicerentur. Ille, sua curare questorem jubens, perficit in-
tentia, donec ab hostibus circumventus, auxilium po-
tularit. Ibi vero magna tuim ceterorum ducam imprudentia;
tum P. Cahidii, qui apud Antonium plurimi fiebat,
piueæ cohortes aetæque subficio missæ; deinde, dum illæ
vincuntur, aliae aetæque ita factum, ut priorum quoru-
mque consternatio etiam recentes advenientes auferrentur.
Nec sibi potuit, donec fulseret signa legionum, quas a pri-
mi acie raptim Antonius adduxerat. In primis tertæ le-
gionis virtus, per medium fugientium agmen enixa, bar-
baros ab inseguendo deterruit.

XVII. Ea pugna non pauciores tribus millibus amissi;
faclorum ad quinque millia recepta, in quibus auctor cla-
dit Gallus, quatuor transfixus sagittis, haud diu superfluit;
ceeros Antonius ubiens, multa commiseratione, neo sine
facinis consolatus est. Nec deerant Antonio artes, quibus
militari vulgo probaretur. Nobilitas, facundia, simplici-

tas, & quod in donando erat largissimus, in colloquendo
comis, mirificum ei conciliabat favorem. Tum vero se
curæ videntes esse imperatori, sic affectit penitus, ut oblixi
vulnerum, cum sui ipsius curam agere juberent: eo salvo,
salvos milites, salvum omnem exercitum fore. Mox cum pul-
la ueste præditurus in ooncionem, vetantibus propter omen
amicis, imperatoriam purpuram sumxit: verbisque factis,
cum victores laudasset, pulsos incusaret; adeo commoti
sunt, qui arguebantur, ut, causis fugæ indicatis, tamen se
vel decimandos, vel arbitratu ejus puniendas offerrent, modo
ristari imperator, & agro esse animo definieret.

XVIII. Tum ille vicissima tactus hoc animo obsequie-
que militum, sublati in cœlum palmis, *Vos vero, inquit,*
Dii Deaque omnes, precor, ut si quid isthinc præterea impa-
dit calamitatis, id omne meum in caput veriat; at vos tambo-
nis, tamque amantibus mei militibus parcite. Sed hæc mutua
inter imperatorem & exercitum benevolentia sic confir-
mavit animos, ut hostes, qui post hanc victoriam nibi
non sibi pollicebantur, spe sua judicioque magnopere fa-
lerentur. Illi contra suam consuetudinem prope castra Rö-
mana pernoctaverant; & affluentibus in horas aliis, (nam
& ex perpetuo comitatu suo, tanquam ad pagatam pra-
dam, multos rex mittebat) ad numerum quadraginta mil-
lium equitum aucti, Romanos iter facientes invaserunt. Sed
alacriter ab his repugnatum est, donec per declivia eun-
ibus rursum acerrime institerunt Parthi, tanta multituli-
ne sagittarum immissa, ut pæne obruerentur.

XIX. Ibi iussu Antonii legionarius miles, receptis in
medium velitibus & equitatū, testudinem fecit, in quam
cadentibus sagittis, hostium pharetræ sine noxa militis
exhaurirentur. Inusitatum id spectaculum non uno errore
decepit Parthos. Primo enim, cum in sinistrum genū omnes
procubuisserint, effetque idem ab equis ad hoc exercitis
factum, barbari vulneribus & fatigacione deficere Rosa-
nos simul omnes rati, omisis arcubus attipuerunt contus,

fic interfecturi jacentes. Sed ubi cominus ventum, confusgens subito miles pilis conjectis complures interemit; reliquos, miraculo rei & suorum casu attonitos, conjectis infugam, eo terrore, ut deinceps aggredi legiones non auderent. Igitur denuo pacis in speciem frumentum aut pabulum potentibus occurrabant, remissos ostendentes arcuum nervos, neque se ulterius infestos fore abeuntibus. paucos Medorum secuturos, unius alteriusve diei iuncte: nec inferendi periculi causa, sed iutandis vicis suis paulo longius distancibus.

XX. Sed suberat ingens dolus, & exitiosus omnibus, si declinassent in campos: quod spe Parthicæ pacis, & ob commoditatem aquandi factum esset; nisi nobilis Parthus in castra Romana venisset, Mongolis se propinquum esse dicens, & ejus in gratiam salubre consilium afferre. Collibus deinde eminus ostensis, sub his, inquit, universæ Parthorum copia latens, excepturæ vos, siquidem in campos signa demiseritis. Altera, qua inserviatis pergere, via, molestias habet, quibus affueritis: hanc vero si præuleritis, scirete, quod M. Crassi fati peccatos. Cum eadem dux viæ Marsus dicaret, neque magnopere aliud timendum superesse, præter iter unius diei, per loca arida; secutus consilium Antonius, aquam portari jussit in ueribus, & galeis, quod omnia vasa defecerant. Sed Parthi, animadverso suas insidias non fuc- sedere, præter morem suum noctu secenti agmen, sub ortum solis extremis incubuerunt, vigilando & eundo defatigatis. quippe eadem nocte circiter septem & viginti millia passuum confecerant.

XXI. Huic labori periculum additum, priusquam exspectabatur, (longius enim abesse hostem putaverant;) ad hæc sitis non aquarum modo penuria, sed etiam calore certaminis, accensa, (pugnandum enim simul & incendendum erat) pæne ad desperationem impulit universos: donec, flumen esse in proximo, eoque jam primos pervenisse ordines, au-

§ XIX. Front. Strat. 2, 3. Plut. Dio. Appian. § XX. Plut. Appian. Flor.

ditum est. Sed ne sic quidem miseriarum finis, accessio
quin immo fuit. Salinacidas enim aquas amnis vehebat,
quæ potæ stomachum exulcerabant dolore, sitimque ultro
adaugebant. Nec ignorabat hæc Marsus, aut monere omittet.
Sed impatientia sitis vicit: neque præsehs male-
stia sinebat curare, aut metuere futuram; donec Antonius
rogando, docendoque, non longe flumen abesse salubrius, at-
que ultra viam asperam, ubi necessario finem insequendi facere
Parthos oporterer; ne igitur ob tantillam voluptatem tam in
propinquo sitam spem incolumentis corrumperent; pefmovit eos,
ut, coercita potandi lubidine, castra ponerentur.

XXII. Jam & Parthi ex more recesserant, cum iterum
Mithridates affuit, post modicam quietem properari jubens ad
proximum trajiciendum amnem: nec longius Parthos secuturos.
Contra Antonius aurea illi vasa quamplurima dono misit:
ex quibus ille, quotquot occultare veste poterat, secum ab-
stulit. Ceterum iter ejus diei quietum fuit: sednox inse-
quens terrorem habuit maximum, ipsis militibus auctori-
bus, qui passim occidebant spoliabantque eos, penes quos
aurum & argentum esse sciebant; diripiebantque pecunias
Antonii, & argentum ejus factum concidebant dolabris.
Tum vero correptus ultima desperatione, qui hostium eam
irruptionem esse crediderat, Rhamnum libertum suum,
qui fuerat gladiator, jurare coegit; confessim mortem illa-
turum, ubi jussus esset, ablaturumque caput, ne aut vivus per-
veniret in potestatem hostium, aut mortuus agnosceretur.

XXIII. Inter hæc amicis complorantibus, dux itine-
ris, suaviorem & humidiorem auram sentiens, *haud procul
abesse miseriарum finem* docuit, flumine vicino: simul allatum
est, iumulum e militari licentia natum esse. Igitur ad hunc
cohendum castram etationis dari signum jussit. Dum ter-
ritoria figuruntur, simul cum oriente die Parthi affuerunt. Id-
circo sicut fuerat superioribus diebus factum, iterum te-
studine se Romanus texit, donec vis major præterisset.

§ XXI. Appian. Plut. Flor. § XXII. Appian. Plut. Flor.

Tum iter & pugnam continuando primum agmen fluvium attigit : objectisque ad arcendum hostem equitibus , quod vulneribus aut morbo debile erat in exercitu trajectum est. Ibi demum, remissis arcuum nervis , quiieverunt Parthi, acclamante quodam ex ducibus : *Ite , & bene valete , Romani ; merito virtutem vestram in calum effert fama , qui Parthorum tela incolumes sustinuistis.*

XXIV. Sed illi , promissis hostium minime fidentes , otio læti , transmiserunt universi , curatisque jam ex commodo corporibus , reliquum ad Araxem iter die sexto peregerunt. Eo loco postremum timuerunt , sparso rumore , *Parthos infidiali vorticose & profundum amnem transfutis.* Sed vanus ille timor fuit : transgressique sine noxa , cum tandem in pacatiora venisse intelligerent , præ gaudio procidentes osculabantur amicum Armeniæ solum , & in mutuos complexus ruebant cum lacrimis , tanquam erecti ex inferorum faucibus , vitæque redditii. Nam profecto miserrimus hic & patientissimus exercitus longo tempore serumnas incredibiles pertulerat ; per ignotas regiones , & hostilia omnia , viginti & uno diebus trecenta circiter millia passuum fugiendo emensus.

XXV. Inter hæc famæ etiam incubuerat , crebris prolixi impedientibus frumentationem , & inopia jumentorum , quorum pleraque varijs modis interierant , reliqua fauiciorum corporibus & sarcinis onerabantur. Reperio , *chaoticem frumenti venisse denariis quinquaginta : panes hordeaceos pari pondere argenti fuissa permutatos.* Et per se satis grande malum famæ erat , & aliorum causa . quippe plerosque ad nefandos cibos adigente necessitate , radices herbæque vellebantur , nullo salubrium noxiiorumque dis crimine. Sed eminebat una pestis , quæ in cibo sumta mirum insaniæ genus , & ex eo mortem inferebat. Inde qui gustassent , omnium alitorum immemores , vertendis lapidibus tanquam re maxime feria occupabantur ; donec

¶ XXIII. Plat. Appian. Flor. § XXIV. Plat. Appian. Liv. Epit. Oraſ, 6 , 18.

60 J.O. FREINSHEMII SUPPLEMENTUM

transmisso veneno ad vitalia , bilem evomentes conciderent. Et didicerant quidem adversus hanc ægritudinem vinum esse remedio : sed illud quoque jam defecerat.

XXVI. Super hæc instabant vi ac dolis barbari præoccupantes angustos transitus, fossis & operibus obstruentes viam, aqua pabuloque prohibentes. quod si forte per commodiorem aliquem locum processurum agmen videbatur, spargebant Parthi famam, ibi maximum esse periculum ab insidiis; subornatis, qui per speciem benevolentiae monerent loca peti, veris periculis minime caritura. Jam & perfugere quidam tot incommodorum tædio tentaverant : & nisi Parthorum sagittis in conspectu ceterorum cooperti fuissent, periculum erat, ne plerique sequerentur.

XXVII. Idcirco saepius exclamasse Antonium ferunt, o decem millia ! Gracos assignificantem ; qui, duce Xiphonte, longius iter, & a pluribus infestati, conficerant. Perisse dicuntur milium viginti millia, quatuor equitum calorum pars ferme teria. impedimentorum prope nihil superfuit. Ceteros etiam, cum se jam omni molestia defunctos crederent, haud multo leviora prioribus mala exceperunt. primum ex longa inopia cibus potusque immoderate sumptus concitavit atroces morbos, ut multi colicis doloribus & hydrope extinguerentur. Deinde tempestibus amissa sunt octo circiter hominum millia, dum ex ardoribus Armeniae Cappadocum frigora succedunt, & ex subita mutatione cœli corpora, olim variis debilitata modis, concipiunt morbos.

XXVIII. Ferunt, Antonium adeo tulisse hæc ægre, ut veuerit referri ad se pereuntium numerum : cum mederi, qua voluisse ratione, non posset; qua potuisse, nollet. Quippe in Syriam, atque inde Ægyptum properans, ut apud Cleopatram hiemaret; neque hiberna habere in Armenia vouluit, nec gerere cum eo rege bellum: multis infiganti-

§ XXV. Appian. Plut. Oros. § XXVI. Appian. Plut. Dio. Oros. § XXVII. Plut. Appian. Vellej. 2, 83. Liv. Epit. Flor.

bus, ne perfidiam hominis inultam pateretur. Nec enim dubitabatur, quin ille victoriam Parthicam corrupisset: quando inter proficiscendum profligaverant hostem decies octies, sed levi cedentium damno, quos propter velocitatem equorum assequi Romani non potuerant: quod si Armenii equites, affueti Parthico hosti, neque celeritate impares, affuisserint, ingens periculum Parthis incubuerat, ne propulsantibus Romanis, persequentibus Armeniis, grandi aliquo infortunio mactarentur.

XXIX. Sed Antonius, in alia tempora vindictam differens, pecuniam & commeatum ab rege tanquam socio & amico accepit: neque proditionem exprobrando, neque ullis aliis in rebus priorum temporum prætermissa aut imminuta comitaté. Ex Armenia, licet jam adulta hiems esset, per continuas nives Cappadociam raptim transiens, Antiochiam pervenit: nec ibi commoratus, cum paucis ad mare descendit, & in castello quodam inter Berytum & Sidonem (*vicum album* vocabant) Cleopatram exspectavit; saepe a poculis (quibus intemperanter delectabatur) exsiliens, ut specularetur adventum ejus. Postquam illa affuit, vestem & pecuniam exercitui divisit, quinque & triginta denarios singulis, tanquam allatum a Cleopatra donativum.

XXX. Sed alii *vestem a regina suppeditatam* ajunt, pecuniam negant: *ceterum illius nomine distributam, ab imperatore profectam esse.* Hic expeditionis Antonianæ exitus cum Romæ non ignoraretur, & fama nuntiante veritatem, & diligenter explorante cuncta Cæsare; tamen supplications in urbe, tanquam bene gesta republica, fuerunt. Quippe Marcus, occultatis cladibus, tantummodo si qua erant paulo meliora, inflatius perscripsera; quod vivus e tantis periculis evasisset, victoriam vocans. Et superfedebat arguere Cæsar, durante adhuc Sexti bello: dein ratus fore, ut Antonius sua sibi vecordia malum arcesseret. Nec dee-

tant, quæ domi curarentur, ubi quotidie multa ex antiquo more mutabantur. nam neque ædiles ullos iste annus habuit, quod civilibus bellis attritæ multorum facultates, insanis ludorum sumtibus terrebant petituros; neque præfectus urbis feriarum causa fuit.

XXXI. Sed illorum partibus prætores & tribuni plebis functi sunt; hujus, delecti quidam e collegio prætorum. Reliqua negotia publica tum in urbe, tum per universam Italiā, illo & sequentibus aliquammultis annis, C. Cilnius Mæcenas eques Romanus administravit. Eodem anno Cn. Domitius triumphavit ob res in Hispania gestas, a. d. XVI Kal. Sextil. Hic aurum coronarium non ab aliis, quam Hispaniæ civitatibus, acceptum, partim instruendo triumpho infusit; reliquum contulit ad refectionem Palatii. Ejusdem operis ornamentis & mutuo sumtas ad triumphum a Cæsare tabulas & statuas immisicut; repetentique Cæsari facete respondit, mitteret ipse & juberet tolli: sibi enim ad hoc ministerium deeſſe famulos. & Cæsar, ne res dedicatas Diis auferre videretur, acquievit. Huic victoriæ deberi rationem apud Hispanos computandi tempora, quam æram vocant, viri docti non male existimant; victa gente Romanis ritibus paulatim mutante patrios: quemadmodum & paulo post, Antonio superato, Ægyptii Julianum annum receperunt.

§ XXX. Vellej. 2, 82. Flor. Dio. § XXXI. Dio.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER XCVI.
 IN LOCUM LIB. CXXXI LIVIANI.

E P I T O M E
 LIBRI CENTESIMI TRICESIMI PRIMI

Sex. Pompejus, cum in fidem M. Antonii veniret, bellum aduersus eum in Asia moliens, oppressus a legatis ejus, occisus est. Caesar seditionem veteranorum, cum magna pernicie motam, inhibuit: Japydas, & Dalmatas, & Pannonios subegit. Antonius Artavasdem, Armenia regem, fide data perductum, in vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo, ex Cleopatra nato, dedit; quam uxor loco, jam pridem captus amore ejus, habere cuperat.

I. **C**UM deinde L. Cornificius L. F. Sex. Pompejus Sex. F. anno darent nomina; novam in spem opprimendi Parthorum regis Antonius venit, quod Polemon, Zenonis Laodiceni oratoris filius, quem Cilicie Pontique parte attributa regem appellaverat, venerat Alexandriam, a Medo se mitti, dictitans, cui male cum Parthis conveniret, ob prædam inique divisam, & inde orta jurgia, ex quibus in anistendâ

regni timorem Medus incidisset. Is igitur Antonium excit jussiferat, omnes opes suas in belli societatem offerens. Idque facere tanto cupidius credebatur; ut Armeniæ regem ulcisceretur, iratumque ei Antonium attraheret, a quo contra se quoque nuper adductos eosdem Romanos dolebat.

II. Igitur Antonius, nihil addubitanus victoriam suam fore, si Medorum sagittariis & equitibus, quæ superiore bello sola ipsi præsidia defuerant, adjuvaretur, novam expeditionem parabat, ut ad Araxem fluvium Medo conjunctus, impetum in Parthorum regionem ficeret. Interim ut Artavasdem Armenium dolo caperet, evocavit eum, quasi de rationibus suscepti belli deliberaturus. Sed illi fraus suboluit, nec se commisit Antonio. quapropter hic, dissimulata ira, sub specie belli Parthici, oppressurus imperatam Armeniam ex Ægypto movit. Interim & Sex. Pompejus hoc maxime modo calamitatibus bellisque suis finem imposuit. Cum Messianæ suorum fidei diffisus, per altum vela facturum dixisset; extincto navis prætoriæ lumine, oram Italiæ legit: spoliatoque obiter Junonis Laciniae fano, Corcyram atque Cephalleniam advectus, in quosdam suorum, forte vi tempestatis eodem ejectos, incidit.

III. Nec tamen assumpsit omnes; sed, exposito *periculo*, *si pauciores*, *quam ut se defendere*, *plures*, *quam ut latere possent*, *simul incederent*, plerosque aliam alibi æquiorem querere fortunam coegit. cum ceteris Mitylenæorum portum tenuit, qua in civitate bello civili pater Pompejus hunc puerum adhuc, cum noverca Cornelia deposuerat, & Lesbiis eum ob patris memoriam cupide recipientibus, hic mem ibi exigere statuit, quod Antonius, ad quem ibat, in Medium processisse nuntiabatur. Sed postquam præfectum Asiæ C. Furnium sibi parum amicum expertus, Antonii improsperam fuisse Parthicam expeditionem didicit; in spem adductus est, siquidem perisset Antonius, in

§ I. Dio. Strab. 1. 12. Appian. Plut. in Anton. c. 63. § II.
Plut. Dio. Appian.

ejus se potentiam succedere posse; sū supereret, saltem in imperii venire societatem.

IV. Duabus præterea rebus animus ei augebatur: recenti memoria Labieni, qui Asiam omnem celeriter subeggerat; & quod ad eum quotidie multi confluabant ex Sicilia & aliis provinciis. Igitur imperatorio habitu resumto, de Perœa occupanda consilia agitabat; missis interim Alexandriam legatis, Antonio societatem & amicitiam offerens: cum paulo ante jubenti arma ponere Antonio, & sic promittenti veniam, dicto audientem fore rescripsisset. Tum vero speculandi causa suos per speciem legationis misit; & eodem tempore legatos in Thraciam Pontumque, legatos ad Parthorum regem: eo se recipere cogitans, h[ab] spe, futurum, ut Romanus & Pompejus, exercitui Parthico dux, ut modo Labienus, præfigeretur. Nec omittebat augere classem, exercere remiges; quoties argueretur, prætexens a Cæsare metum, aut *Antonio parati ista dictans.*

V. Legatorum Pompeji talis ad Antonium oratio fuisse traditur. *Missi sumus a Pompejo, qui fortuna iniquiore consilus relinquere Siciliam, ad tuam dexteram confugit, non quasi decesset, quo se reciparet, sed quia magnitudinem animi tui, fidemque & simplicitatem morum, multis experimentis cognitam semper probavit. Nec enim longinquus erat aut difficilis in Hispaniam cursus, quæ patrem ejus, quæ fratrem constantissime dilexerat, quæ protexit ipsum post cladem fratris rerum omnium inopem, quæ mox adjuvit enifissime, & quam semper exhibuit, tunc quoque pollicetur operam. Ceterum ille sic est affectus animo, ut tuam forsanam, atque adeo voluntatem sequi malit; secum, si pax placet, quiescere, tecum, si bellum anteponis, adire pericula postulet. Neque vero recens hunc induit animalm: jam olim, cum Siciliam adhuc firmiter obtineret, Italiam popularetur, amicitiam tuam ambiit, matre quoque tua, quam servatam ad te misit, pararia pacis atque societatis usus.*

§ III. Appian. Dio. § IV. Dio. Liv. Epit. Appian.

T. Liv. Vol. XII.

E

VI. Atque utinam eadem tibi mens fuisset! utriusque res longe nunc haberent commodius; neque Pompejus expulsus Sicilia foret; neque tu aduersum Parthos expeditione irrita teque & exercitum fatigavisses. Nam sine tua classe nihil aduersus Pompejum Cæsar potuissest; nec aduersus te Parthi, si fuisses adjutus his copiis, quas tibi Cæsar promiserat. Sed præterita quoniam mutari nequeunt, ne vituperemus; documentum potius inde sumamus ad ea, quæ sunt in manibus. Ecce nunc iterum eadem illa Pompejus monet, quæ utinam illo tempore ad animum admisisses! toties deceptus, tot appetitus infidus, aliquando dispot tuo Cæsaris ingenium, artes dissimilatas agnosce. Ita neque simulatis fæderibus ejus, neque subdola affinitate capieris. Nam ab hoc quidem homine fidum parcamus nihil exspectaveris: simul ipsi vires placebunt sua, frustis tot amicitiae vincula jastrabis, infestus implacabilisque fact.

VII. Ecquid enim Pompeji fortuna monsem paterire Cæsaris potuit, quem sine causa bello petivit, neglecto fædere? ecquid Lepidi, quem potestatis & victoriae socium, imperio & dignitate spoliavit? idque te inconsulto, citra cajus assensum vanarum rerum nihil oportebat geri: te fraude præmis utriusque victoriae, quem decebat commodorum omnium participem conforemque haberi. Sed ille unus imperare omnibus, unus obtinere, quidquid tot seculis rei Romana partum est, postulat. Ideoque, submodis jam ceteris hominibus, qui resistere ambitioni ejus poterant, te propediem, ne dubida, petiuntur est, qui nunc cupiditatibus illius unus obstat.

VIII. Hac quidem te quoque clare perspicueque videre existimat; sed tamen a se etiam moneri voluit, quo duo hæc peccatus intelligeres: primum, neque moleste Pompejum ferre, quod naves Cæsari præbuisti, cuius ad bellum Parthicum tibi necessaria tum videbatur amicitia; alterum, spem esse Pompejo permagnam, te, considerata fraude Cæsaris, & perpetuo consiliorum ejus tenore, dannisque & periculis Parthici belli, quos cum ille non mittendo promissos exercitus maxima causa exstitit, non esse commissurum, ut diutius injuria tuae vindictam,

amicis solatium, inimico ludibrium debeas. Denique ut compendio Pompeji mentem omnem edisseramus, sic habe: Sextus cum tota classe, fidelissimisque copiis, quæ ne adversa quidem fortuna usum reliquerunt, in tuam se fidem tradit. Tu vero, sive quietæ res manebunt, insigne pacis ornamentum habebis, servatum magni Pompeji filium; sive turbabuntur, juvenis acer, industrius, invisus infestusque Cæsari, tot una adductis navibus, tot fortissimis viris, minime pœnitenda partium tuarum erit acceptio.

IX. Antonius ad hæc respondit: se mandasse M. Titio, ut cum parte Syriacarum navium militumque descendere in Asiam, Sextumque, si se armis tueretur, invaderet: sin vero, honorifice ad se deduceret. Jam igitur in manu Pompeji esse, utram experiri sortem malit.

X. Hæc cum maxime agerent, adducti sunt, quos in Parthos Sextus miserat, ostensisque legatis, excusantibus tempora juvenis, in maximas angustias conjecti. nec indignari Antonium debere, si illi dubitatione quadam, ne plus apud Antonium veteres offensæ, quam preces suæ valerent, ad barbaros respexisset. omnem certe eam cogitationem, quemadmodum sit ex desperatione nata, ita, simul cognoverit, ab Antonio se recipi, in nihilum abituram. Et satisfieri sibi passus est Antonius, placabilis ingenio, neque suspicionum tenax. At Sextus, auditio, contra se Titium mitti, quem ob defectionem a suis partibus oderat, Ahenobarbum in suam redigere potestatem conatus est, eo pignore suam salutem in tuto fore ratus.

XI. Caius enim Furnius, Antonii nomine Asiam obtiens, appellentem eo Ponipejum atceri insuper habuerat, neque satis ad hoc validus, neque competta dum Antonii voluntate. Sed ubi eum bello se parare animadvertit, provincialium habitu delectu, Domitium quoque Ahenobarbum accivit propinquai exercitus ducem, cum rege Amynta. & convenerant illi, cum amicorum quidam Ahenobarbi Curius prodere illum Pompejo conatus est: sed

§ IX. Dio. Appian. Oros. 6, 19. § X. Dio. Appian.

E 2

68 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

proditus ipse, convictusque de consilii sententia, poenas dedit. Pompejus, interfecto suo liberto Theodoro, quem unum arcani ejus concium indicasse rem rebatur, abjecit de cetero inutile fallendi consilium, & proditione Lampsaco potitus, magnis stipendiis invitavit Italici generis homines, quos eo C. Cæsar dictator in coloniam deduxerat.

XII. Jamque sub signis trium legionum instar habebat, cum equitibus ducentis. His copiis subito comparuit Cyzici, oppidum commodissimo situ proditione recepturus. Sed repulsus a militibus, qui custodiæ gladiatorum, quos forte ibi habebat Antonius, erant additi, portum Achæorum repetiit. Venit eodem & Furnius, semper observans eum, ne quam urbem occuparet, & frumentationem impediens. Hunc quoniam allicere Pompejus ad pugnandum nequiverat, in castris suis adortus misit aliam manum, quæ sibi resistentem a quæstoria porta invaderet. Et successit dolor: irrumptibus Pompejanis a tergo, coactus castra relinquere Furnius, multos milites amisit.

XIII. Per Scamandrios enim campos, imbribus madentes, perquam impedita fuga fuerat. Hujus victoriæ fama Sexto multorum conciliabat animos. & ex Furnii auxiliis pars magna egeni tributisque exhausti homines, gaudebant stipendia facere sub Sexto, qui pecuniosus & liberalis habebatur. Satis jam belle procedere cetera videbantur: sed equitatus deerat. Igitur comperto, alam equitum Italicorum ad Antonium pergere, quam Athenis Octavia miserat, ablegavit ad eos corruptores cum auro: sed deprehensi sunt ab his, qui sub Antonio Macedoniæ prærant; aurumque inter equites proditionem abhorrentes distributum.

XIV. Interim Sextus, Nicæa atque Nicomedia, præclaris Bithyniæ urbibus, occupatis, pecunias colligebat, invalido ad prohibendum Furnio, qui propinquis locis castra muniverat: donec ei primum advenerunt e Sicilia

§ XI. Oros. Appian. § XII. Dio. Joseph. antiqu. Jud. 15, 10,
& de B. Jud. 1, 15. Appian.

naves septuaginta, reliquiae classis, quam Antonius Cæsar
commodaverat; neque multo post cum aliis centum & vi-
ginti e Syria Titius affuit. His ad Proconnesum appulsis;
Sextus, classe desperans, incendit naves, quas gravioribus
farcinis oneraverat; remigesque ad pedestrem milittiam
transtulit, ne tum quidem consilio bellandi deposito. Quapropter
amicorum ejus principes, Cassius Parmeensis, Nas-
dius, Saturninus, Thermus, Antistius, ceterique, & præci-
puo apud eum honore habitus Fannius, postremo sacer
ipse Scribonius Libo, pacta salute, ad Antonianos duces
transierunt.

XV. Ille destitutus, castris nocte relictis, in mediterranea Bithyniæ contendit, Armeniam, ut existimatum est,
petens. Luce reddita, Titius Furniusque, & cum his Amyntas,
persecuti fugientem, circa vesperam attigerunt: &
quia omnes pariter ab nocturno prælio abhorrebat, ca-
stra utrinque sunt posita. Tum quoque consilium audax.
Pompejo suscepimus fuit, nec futurum inutile, si tam ur-
gendis cœptis pertinax, quam ad tentandum promitus
fuisset. Tribus enim cetratorum immisis millibus, hostes
castris expulerat, poteratque fortassis absolvere victoriam,
si fusis fugatisque insisteret. Sed ille, contentus aliquid præ-
ripuisse itineris, brevem ejus lætitiae inanemque fructum
fensit. Mox enī collectis viribus hostes insecuri, car-
pendo extremum agmen, confirmando provinciales, fru-
mentum, aquam, pabulum eripiendo, in eas angustias
redegerunt hominem, ut spretas antea conditiones repe-
tere cogeretur.

XVI. Demum circa Midæum, haud incelebre Phrygiæ
majoris oppidum, colloquium Furnii expoposcit, quem
ut paternum amicum, & majoris dignitatis, Titio præ-
ferebat. Cum utrinque ad ripas amnis Sangarii accessis-
sent, Pompejus ostendit, se, legatis ad Anonium missis,
cum interim alimentis egeret, nemine præbente, hæc ad confilia-

prolapsum. ceterum petere, ut ad Antonium deducatur, nec alteri, quam Furnio, cogatur se credere. Furnius ad hanc: siquidem ipsi pacis studium cordi fuisset, aut statim ad Antonium proficisci, aut Mitylenis responsum ejus opperiri debuisse. id quoniam esset pratermissum, suadere se, ut veniat in fidem Titii, cui negotium istud permissum sit ab Antonio; neque duces ejusdem imperatoris tentet inter se committere.

XVII. Parum hæc placebant Pompejo, qui Titium a se aliquando servatum, pro ingratu aversaretur. neque honorificum putabat, in potestatem hominis non nobilissimi se transdere; neque tutum, ne forte sive pro moribus suis, sive propter veterem aliquam offendam, fidei Titius vindictam anteponeret. Igitur iterum dedebat se Furnio, aut hoc abniente, saltem Amyntæ ceterum reponente Furnio, nihil ante se facturum, aut Amyntam, quod esset coniunctum cum illius injuria, cui mandatorum suarum executionem Antonius comisisset; colloquium solutum est. Sequenti nocte, cum minime dubitaretur, quin venturus qualibet conditione in fidem Sextus esset, relictis ille per castra ignibus ad significandas ex more vigilias, cum expeditis profectus est; ne sociis quidem itineris indicans, quo ducerentur.

XVIII. Habebat autem in animo, redire ad mare, & incustoditam Titii classem incendere. Sed profugiens ab eo Scaurus, quamquam consilii ignarus, iter prodidit. Insicutusque cum mille quingentis equitibus Amyntas, equitatu carentem celeriter deprehendit. Hujus ad conspectum, clam palamque deserto Pompejo, transferunt ejus milites: illumque, jam omnes metuentem, dedere se in manum Amyntæ sine conditione coegit, qui conditiones Titii respuerat. Titius, adactis ad sacramentum Antonii Pompejanis, ipsum in custodia habuit, donec imperatoris mandata venissent. Sed Antonius, his rebus auditis, primo iræ impetu scriperat, ut interficeretur: mox ductus pœnitentia, servari jussit incolorem. At forte fortuna interitum

§ XVI. Appian.

serentes literæ posterius advenerunt. Idcirco Titius, sive recentiores has esse eredens, sive propter veterem offensam simulans, jugulavit eum Miletus, ætatis ejus anno quadragesimo.

XIX. Quidam non ab Antonio, sed a Plancio, missas literas crediderunt, qui esset solitus in gravioris momenti negotiis ut Antonii annulo, nomenque ejus subscribere causam autem occidendi Sexti, sive Antonio, sive Plancio fuisse, magnitudinem Pompejani nominis, & metum, ne paternæ fraternæque amicitiae Cleopatra memor, hunc aliquando præferre Antonio inciperet; neve Cæsar hostem suum recipi causaretur. His rebus in urbem nuntiatis, Cæsar ob mortem Pompeji Circenses exhibuit, & Antonio currunt pro Rostris, & in delubro Concordiae statuas posuit: decernendumque curavit, ut *Antonio cum conjuge & liberis ibidem epulandi jus esset*: quales ipsi quoque Cæsari attributū honores erant. Adhuc enim pro amico se gerebat, literisque confolatus est eum de clade Parthica, suam sortem comparans, cui ex invidia propter victoriam & honores, ea causa decretos, propemodum plus molestia, quam ex ipso bello exsistisset.

XX. Ipse deinde in Siciliam profectus est, inde petitus Africam, ubi turbas quasdam enatas esse didicerat. Sed aliquamdiu tempestate detentus, neque tunc, neque postea provinciam illam adiit: mutataque sententia, & Statilio Tauro permisiss Africae rebus, in Illyricum prævertit, ubi cum Liburnis Japodes, & sub idem tempus in Alpibus Salassi Taurisciique tumultabantur, jam a superioris Cæsaris temporibus inquieti. Sed hoc bellum apparantem in gens veteranorum seditio tenuit, ex eo genere, quos in Sicilia dimisso fuisse prædiximus. Nulla se dum accepisse præmia querebantur: utque hæc vel novis laboribus mererentur, iterum adigi sacramento petebant. Hos igitur Cæsar, ne permixti alios etiam seditiosos reddarent, seorsim

§ XVIII. Dio. Vellej. 2, 79. Appian. Orof. 6, 19. § XIX.
Plut. in Anton. c. 33. Appian. Dio.

habere sub signis instituit. Hoc ipsum incitamento illis fuit, ut acris moverentur, multisque & diversis artibus ad coercendum opus esset.

XXI. Nam initio paucos eorum, qui plurima habebant stipendia, circum Galliae colonias distribuit; futurum ratu, ut ceteri, spe paulo post adipiscendi eadem, quiescerent. Ubi ne sic quidem confederunt animi, correptos quosdam ex seditiosissimis affici supplicio jussit; terrore quaesiturus obsequium, quod provocare per lenitatem nequivisset. Tum vero palam frementes, per simulationem concionis habendæ legionibus circumfudit; armisque ademtis, cum ignominia omnes dimisit. Hoc deum facto invictum Cæsaris animum, suamque imbecillitatem veris indicis aestimantes, seria poenitentja exoraverunt imperatorem, ut milites fieri pateretur. Atque ille mitigatus procibus, & opus habens exercitu, prætereaque subveritus, ne ad Antonium, occasione data, se conferrent, haud gravatim annuit; semperque postea militum eorum forte fidelique opera usus est.

XXII. Duodetricesimum ætatis annum Cæsar tum agebat, latus successibus, & ubique propter extincta bella magnis cultus honoribus. nam & passio a civitatibus inter tutelares Deos habebatur. Eo impatientius ferens, non alibi modo, sed in ipsa Italia lacesli pacem; dimissis adversus alias gentes ducibus, ipse statuit Japydas aggredi, bellicosissimos homines, adeoque firmis corporibus, ut laboribus vix sub extremam ætatem cedant, & reperti sint, qui sub centesimum vitæ annum, nulla militiæ munia detrectarent. Hi Aquilejam usque excurrerant, etiam Tergeste Romanam coloniam deprædati. Sed Avendeatæ quidem cum iis, qui Monetium incolebant, quod hodie Groatæ oppidum est, haud procul Vanna flumine, advenienti se dediderunt. in ceteris, præsertim qui montana incolebant, perdomandis plurimus labor fuit. Horum Aru-

§ XX. Sueton. in Aug. c. 47. Appian. Orof. 6, 19. Dio. Liv.
Epit. § XXI. Sueton. in Aug. c. 24. Dio.

pini, viciis incensis, nemoribusque succisis, qua parte venturus Cæsar credebatur, in oppidum se receperunt: deinde alias per silvas, abruptis torrentibus invias, iter molienti occurrentes, simulata fuga se subduxerunt, insidiis excepturi persequenter.

XXIII. Sed ille, praesentiens dolum, clam præmisit expeditos, qui summa montium juga occuparent. cum ceteris copiis instituto itinere suggrediens, dum excidit arbores, viaque munienda & struendis pontibus iter aperit, ab hostibus repente invaditur. Inter eam consternationem Cæsar cunctanti ascendere in arduum militi scutum admittit, & in primam aciem provolans, submovit hostem. Tum vero decurrentes ex superioribus locis, qui ad hoc erant præmissi, magnum Japydum numerum occiderunt. Igitur illi, relicto oppido, per silvas fuga dispersi, curam iniecserunt Cæsari, ne reperiri possent; vetuitque incendi oppidum, hoc saltem pignore sperans attracturum eos. Nec frustra consilium fuit. ut patrias sedes, inque iis relata reciperent, in fidem venerunt. Inde Metulum ductus exercitus, maximum ejus regionis oppidum, quod situ simul munitissimo, & egregia juventute defendebatur.

XXIV. In monte nemoroſo duos colles murorum ambitus occupabat, modica intercedente valle; id spatium tria millia armatorum, viribus animisque præstantium tutabantur. Aggerem jacere Romanus instituetat. id opus nocturnis diurnisque eruptionibus impediebatur. neque subire muros tutum erat, quod machinas habebant barbari, reflectas a D. Bruto, quo tempore circum ea loca congressus eum hoc Cæsare & Antonio fuerat. Neque de aggere perfecto prodierat discussisse mœnia, quod interior subinde murus ab hoste ducebatur. At Cæsar, occupato exteriore, succensoque, ad novum murum binis aggeribus jattis, turres erigit, unde quatuor simul pontes in mœnia persigerentur.

§ XXII. Strab. l. 7. Appian. Cluver. Ital. antiqu. 119. Dio. Flor. 4, 12. § XXIII. Flor. Appian. § XXIV. Appian.

XXV. Paratis omnibus, a diversa parte cieri tumultum jubet, ut a defensione loci, unde periculum struxerat, obfessi deducerentur. Cum successisset confilium, lati Romanii protrudere incipiunt pontes; sed dum inter festinationem minus caute res administratur, labare machinæ, pontesque unus super alium ruere cœperunt. Tribus ita perditis corruptisque, ne quarto quidem fidere quisquam audebat; cum accurrens Cæsar, qui ex loco edito spectaverat omnia, postquam verbis nihil profectum est, exemplo incitatus suos, protinus exsilit in pontem, prætentō scuto mœnia petens. Tum vero & Agrippa, & duo alii duces, cum uno armigero provolant primi: ivere horum imitatione milites ita certatim, ut præ multitudine pons ruptus, in præceps omnes effunderet; multis statim exanimatis, maleque mulctatis compluribus: in quibus & Cæsar ipse fuit, crus dextrum & utrumque brachium fauciatus. Sed animi firmitudine, debilitatem membrorum sustinens, continuo iterum contendit in tyrrim, seque militibus & hosti monstravit, ne aut hic inani spe ferocior, aut illi segniores desperatione fierent.

XXVI. Sed & *alium pontem adificari* protinus jussit, & multas insuper copias arcessi: eaque res Metulinos terruit, reputantes, quam cum invicto res esset, ut, missa legatis, facturos imperata pollicerentur. Cæsar *obsides quingentos* postulavit, *utque præsidium acciperent*. adductique sunt obsides, & præsidio recipiendo duarum arcium excelsior tradita. Sed ubi *arma quoque tradere* jussi sunt, conclusis in curiam uxoribus liberisque suis, præsidium Romanum noctu interfecerunt: inde curia incensa, ne hostium arbitrio morerentur, sibi consciverunt necem.

XXVII. Etiam feminæ pleræque, liberis interemtis, aut in ignem conjectis, eodem modo finierunt. & incendium, nemine restinguente, sic absunxit ædificia omnia, ut tanti modo oppidi vix vestigium ullum superesset. Cæsar ex

§ XXV. Flor. Appian. Plin. 7, 45. Sueton. in Aug. c. 20.
§ XXVI. Appian. Dio.

laboriosissimo bello spolia nulla retulit; ne captivis quidem abductis, quippe voluntaria morte consumtis, qui comprehensi fuerant. Metulinorum tamen exitus ceteros Japydas ita exterruit, ut, damnata spe armorum, in potestatem se traderent victoris. Inde in Pannonios, & ipsos antea Romani imperii exfortes, castra movit, nulla bellum causa, nisi quod ita commodum videbatur, exercere simus & alere militem alienis impensis.

XXVIII. Segesticani tamen obtendebantur, qui semel iterumque Romanis armis petiti magis, quam domiti, cum nec obsides dare, nec aliud quidquam facere pro victis coacti essent, ferocius agebant. Nam Pannoniorum regio ab Japydia usque in Dardanos porrigitur, fluminibus & silvis impedita. Cœlum & solum hodie satis clemens ac ferax, tempore Dionis, qui regionibus his præfuit, aspernum atque immite habebatur. Inde homines etiam, ut solet, ferocissimos gignebat, cædisque & pugnandi cupidos. Pæonas nonnulli Græcorum vocant: quorum tamen prope Rhodopen montem, ubi Macedoniae regiones ad mare pertinent, sedes fuit. Sed Pannonii & ab se ipsis, & ab Romanis dicebantur.

XXIX. Urbes tum nullas habebant: neque vicis eorum & villis injuriam inferri Cæsar patiebatur, quas in planitas deseruerant; hac clementia sperans conciliaturum animos. At illi, cum se recepissent in silvas, ad Syrciam proficisci Cæsare, quæ haud procul abest Segeistica, palantes ab agmine Romanos intercipiebant. Idcirco Cæsar per continuos octo dies, quibus ad Savum flumen usque processit, omni clade vastavit eorum agros, & ædificiis immisit ignem. Ubi Segesticam perventum est, oppidum ad confluentes plurium amnium, sed præcipue Colapis & Savi, quorum ille munimenta ipsa alluebat, legati ab oppidanis affuerunt, *ecquid venisset cum exercitu, quidque se facere vellet, quæsitum.*

§ XXVII. Appian. Dio. Nic. Damascen. Liv. Epit. § XXVIII.
Appian. Dio. § XXIX. Appian. Dio. Strab. l. 6 & 7.

XXX. Ille, *præsidium ut acciperent*, imperabat, *obsidesque centum*, *cum certo frumenti modo*. Neque distulerunt primores, acceptis conditionibus, obsides tradere. Sed ubi, conspectis militibus, qui ad præsidium ibidem agendum mitabantur, exhorrescere vulgus ad speciem præsentis servitutis cœpit; dissensione inter oppidanos nata, portæ clausæ sunt, & in moenibus armati comparuerunt. Quando enim optimatum liberi obsides dati fuerant, discors populus horum periculo, quod ad se pertinere non putabat, nihil movebatur. Sed Cæsar, qui opportunissimum bello Dacio locum, quolibet pretio redigere in potestatem cupiebat; ponte facto, Savum transgressus, castris communis, Segetlicenses intra moenia coegit.

XXXI. Et quamquam inter flumen & urbem omne spatium fossis pallisque interseptum erat, improbo labore bini aggeres erecti sunt. Nec enim terra tantummodo res gerebatur, sed navibus etiam, quas, a sociis ad subveniendum exercitui commeatum paratas, adverso Istro subiigi in Savum amnem, atque inde in Colapim jusserat. Neque segniter se defendebant obfessi, saepius eruptione cum facibus in aggeres facta: armatis etiam lintribus proelia aliquot navalia fecerunt, in quibus præter alios Menas etiam occisus est, qui a Sexto ad Cæsarem semel iterumque transfugerat. Et habebant in vicinis Pannoniis fiduciam haud sine causa: gens enim prævalida erat, si unius imperio regerentur; poterantque ad bellum educere centum millia delectæ juventutis.

XXXII. Sed sparsum in plures potentia nihil in communi ne consuli patiebatur. Una tantum natio copias suas subfido misit: hisque profligatis, obfessi se dediderunt; & reliqui mox Pannones exemplum secuti sunt. Cæsar, trigesimo die post difficultem obsidionem recepta Segetica, sive virtutem admiratus hominum, sive precibus emolitus, clementer victoria usus est: in imperataque pecunia, commigrare omnes in semotam oppidi partem jussit; ce-

§ XXX. Strab. 1. 4 & 7. Appian. § XXXI. Dio. Appian.

teras attribuit quinque & viginti cohortibus ibi collocatis, quibus Fufius Geminus praefectus est. Reverso deinde in urbem Cæsari triumphus decretus: quo commodius in tempus dilato, (nam ad cetera perdomanda redire in Illyricum statuerat) sorori uxoriisque statuas decernendas curavit, atque rerum suarum administrationem liberam, parque tribunis jus, quo ab antiquo sacrosancti habebantur.

XXXIII. His actis, in Galliam est profectus eo consilio, ut ad patris exemplum bellum inferret Britanniæ: sed Pannorum & Dalmatarum motibus revocatus est, cum modo M. Antonius M. F. Triumvir, L. Scribonius Libo consulatum inissent. Fama enim atrox sparsa erat, relictas in Pannoniis copias rebellione barbarorum esse deletas. idcirco nihil moratus hiemem, cum præcipiti itinere eo pervenisset, audit, improvisa irruptione partem præsidii Segesticæ desideratam esse; ceterum postridie Geminum proelio victorem, recuperasse & pacasse omnia. Versus ergo in Dalmatas armis, qui, post signa quinque cohortium ademta Gabinio, nunquam arma deposuerant, neque coerceri ab Agrippa potuerant, Priamonem duxit, quam Versus quidam nomine, Dalmatarum ductor, rursus occupatam vallo fossaque clauserat: occupatis & aliis circa locis, quæ natura & situ inexpugnabilia videbantur.

XXXIV. Regio enim montosa omnis, frequentes ubique colles erigens, pinnarum in speciem acuminatur. Supra millia duodecim erant pugnacissimi homines: itaque & oppidum & hos colles dispositis opportune præsidiis retinebant. Cæsar igitur, inaccessa loca videns, se circumvallare totum istum collum ambitum velle, simulat. interim clam emittit idoneam manum, quæ summos ad tumulos reperire viam conetur. Ii homines, silvis occultati, stationes Dalmatarum somno languentes noctu invadunt, sternuntque; & occupatis superioribus locis, signum, quod convenierat, edunt. Idcirco Cæsare vim inferente, barbari, clamor-

re defuper incurrentium perterriti, aliis subinde aliisque collibus deturbantur: pars, quæ eminentissimos, sed aquarum inopes infederat, obsidionem & fitim verita, cursu fe recepit Priamonem.

XXXV. Eodem & Cæsar exercitum adduxit, oppidoque cum duobus collibus proximis, qui adhuc ab hoste tenebantur, per spatium quinque ferme millium circumvallato, cum Teutino, alio duce Dalmatarum, obfessi succurrere aiso, conflxit; dupli proelio geminam victoriā consecutus. Nam & obfessi eodem tempore eruptionem in opera nondum commissa fecerunt. Sed & hi, tertia suorum amissa parte, dum in oppidum refugiunt, aditum persequentibus Romanis aperuerunt. Oppido capto, Dalmatis in arcem fuga delatis, opposita est cohors una, quæ portas obfervaret. Ea circa quartam vigiliam, eruptione subita turbata loco cessit: nec ultra profecerunt hostes, statim occurrente Cæsare; & omni ope defecti postfidie se dediderunt. At Cæsar cohortem decimatam per eam deinceps æstatem hordeo pavit: ex centurionibus quintum quemque affecit supplicio.

XXXVI. Hunc ad modum capta Priamone, Teutinum haud longe prosecuti victores, nam & fuga sparferant copias, & locorum fraudes timebantur: eo vehementius, quod inter duos arduos montes longa vallis infidias, Cæsari structas, texerat, eodem loco, ubi & antea Gabinius vexatus fuerat. Idcirco Cæsar, incensis circum villis, aperuit viam: deinde per juga montium utrinque præmissa parte copiarum, quæ decurrere quandocunque ad auxilium laborantium posset, cum cetero exercitu incessit per vallem, obvia quæque diripiens, vicofisque & oppida vastans incendio. Ceterum præter Priamonem, etiam Ninia oppidum, & Sinotium duplex, (veteris ac novi cognominibus distinguebantur) & ipsa caput olim gentis Salona, conflagravit.

§ XXXV. Sueton. in Aug. c. 14. Dio. § XXXVI. Appian. Hist. de B. Alex. c. 43. Strab. l. 7.

XXXVII. Sed ad Setoviam, magna occurrente hostium manu, acriter pugnatum: & Cæsar, dextrum genu lapide faucius, per aliquot dies ægrotavit. Interea Salassi quoque sub imperium accepti, gens Inalpina, ingenioque & loci natura ferox. Idcirco & vectigalia poscebat a transeuntibus, & publicanis aquam vendebat ad aurarias. ipsi quoque Valerio Messallæ, dum vicinis locis agebat, non nisi pretio accepto, ligna ad focum, & ad exercitationes ulmea hastilia præbuerunt. Sane non ita pridem Antistius Vetus, aggressus necopinantes, cum angustiis occupatis continuo biennio eos obsedisset, salis maxime inopia fatigatos, ad deditio[n]em p[er]pulerat. Sed insidiati occasionibus, cum munimenta Romanorum expugnassent, omnem deinde Veteris coh[ar]t[ion]em irrisui habuerunt.

XXXVIII. Sed & Cæsar[is] aliquando pecunias diripuerunt; & specie reficiendarum viarum atque pontium, e summis montium jugis, in vallum Romanum saxa devolverunt. Sed tum quidem ob L. Antonii bellum, Cæsar his indulta libertate, veniam præteriorum p[re]decerat. At illi, temporum causa hoc factum suspicati, neque mansurum, ubi plus otii nactus Cæsar esset, non omiserunt alias ad sciscere civitates in societatem, & abnuentes hostiliter invadere. Tum igitur Valerio mandatum id bellum est: isque magno labore ad famem redactos in deditio[n]em accepit.

XXXIX. Dum ita Cæsar cum variis gentibus decertat, Antohius expeditionem denuo suscepit in Armeniam: inquit o[ste]no eodem die & posito consulatu, P. Semproniu[m] Atratinum suffecit; unde quorundam annalibus eo anno non Antonius, sed Atratinus, consul prescribitur. Ceterum ut deo Artavasdem caperet, viribus diffisus; amicitia specie offensas tegens, Q. Dellium misit, qui filiam ejus filio suo Alexandro conjugem peteret, multa & præclara pollicitus. Quin & ipse reversus in Armenias evocavit eum Nicopolin, nec destitit omnibus artibus sollicitare, literis at-

§ XXXVII. Sueton. in Aug. c. 20 & 21. Appian. Strab. l. 4.
§ XXXVIII. Strab. Appian. Diq.

que sermonibus nihil nisi summae benevolentiae signum præferens. Nihil ad hæc moto Artavasde, quippe alia commeruisse memor, fidere non properabat ei, quem offendisset; iterum ab Antonio Dellius adest cum blandissimis mandatis; nec eo segnus Antonius Artaxata tendit: ita rex, partim pollicitationibus adductus, partim metu legionum, quæ cum Antonio erant, in castra ejus venit.

XL. Tum vero pecuniam sibi deesse simulans, neque libenter daturos Armenios, nisi pignoris loco regem retinanti, circumduxit eum circum castella, quibus thesauros asseverari noverat. Sed infructuosam ei hanc fraudem purpuratorum regis constantia fecit; neque castellis traditis, & vicem capti patris Artaxia regnare jussio, qui maximus natu filiorum erat. Tum vero, omessa penitus simulatione, catenæ sunt Artavasdi additæ, sed argenteæ, quibus videlicet vinciri regem minus indignum haberetur. Ita bello contracto, cum subitus rex Artaxias & patris insperato casu perculsus, adversus prævalidum hostem, & in penetralia regni receptum, improspere dimicavisset, Armenia tota, cum conjugè & aliis liberis Artavasdis in potestatem Antonii concessit. Artaxias in Parthos exsulatum abiit.

XLI. His ita gestis, ut ad reliqua bellii socium sibi Medorum regem adscisceret, quem Armeniis antiquitus hostem, cum Parthis nuper ex prædæ Romanæ divisione similitatem contraxisse, cognoverat; ejus filiam suo filio despontit. Relictis deinde legionibus, quot Armeniæ tuerendæ satis fore credebat, cum cetero exercitu Ægyptum repetiit, Alexandriamque triumphans Romano more inventus est. Prælata fuit ingens præda, quam ex opulentissimo regno rapuerat. Artavasdes ipse cum uxore liberisque & purpuratis ante currum incessit in catenis aureis. inde proflus ad Cleopatram deducti, quæ magna populi multitudine circumfusa, in argenteo tribunali, sellaque aures confederat.

§ XXXIX. Tacit. Plut. in Anton. c. 67. Vellej. i, 82. Zonar.
§ XL. Dio. Oros. 6, 8. Zonar. Joseph. antiq. Jud. 15, 5. Tacit.
Vellej. § XLI. Zonar. Dio. Appian. Plut. Oros. Joseph. Vellej.

XLI. Sed barbari, tametsi huic se dono dari cum omni regio instrumento intelligebant, non adorarunt eam, licet minis promissisque sollicitarentur; nec aliter, nisi nomine, salutare sustinuerunt, memores, magni se Tigranis progeniem esse: quæ res apud alios gloriam illis, odium apud Cleopatram, & ex eo magnas calamitates peperit. Nam in custodia sunt habiti, & sub Actiaci belli tempus Artavasdes interfactus est. Triumpho peracto, cum etiam epulum populo Alexandrino dedisset, in concione Graecorum, assumta in argenteum tribunal Cleopatra, liberisque ejus, hujusmodi orationem habuit.

XLII. Si nullum adhuc animi mei judiciique documentum habuisseis, Alexandrini, proximum certe spectaculum duelli in hanc urbem triumphi sufficere vobis potuisset. Decus enim atque letitiam, uni haec tenus populo Romano exhiberi solitam, ad vos transferri beneficio meo vidilis. Deinceps igitur Alexandria quoque, tanquam altera Roma, triumphantes imperatores accipiet, captivos videbit reges, tantarum rerum volupitate, commodis, gloria decorabitur. Neque vero me fecisse pararet, aut aliquid a me commissum arbitror, quod jure reprehendi debeat.

XLIII. Nec enim vel conditoris nomine, vel magnificentia oppidi, hoc honore indigna est Alexandria; & quod omnium primum est, reginae merito vel anterenda omnibus. Hæc enim, hac orta domo, penes quam per trecentos fere annos, nusquam interrupta serie, regimen rei Ægyptiæ fuit, cum anni. magnitudine, prudentia, industria nullo majorum inferior, pulchritudine vero ac venustate feminas omnes supergressa, complura virtutum suarum specimina edidisset; hoc inter alia maximum omnium atque palmarium opus consecit, ut Ægyptum imperio Romano indissolubili societate connecteret.

XLIV. Atque etiam conatibus ejus atque consiliis Dii affuerunt: nisi forte humana industria tantam parari felicitatem putavistis, ut duobus Romanis imperatoribus, C. Casari prius,

§ XLII. Joseph. Dio. Strab. l. II. Tacit.

T. Liv. Vol. XII.

E.

deinde mihi nuberet. Hanc enim mihi uxorem esse, Deos hominesque omnes testor; neque nobilitas ejus, neque virtutes patiantur, ut pellicis loca haberi cūquam mortalium debeat. Sed neque Cæsari in deliciis magis, quam in matrimonio fuit: & ego, quem hoc scire propter familiaritatem Cæsaris maxime oportuit, tum ejus rei testis sum; tum etiam Cæsarianis hujus, ab ipso agniti. idque non ego solummodo, sed C. Matius, sed C. Oppius, aliisque Cæsaris amici sciunt. Quod igitur felix faustumque sit senatus populoque Romano, totique adeo imperio, cuius & vos haud spernenda pars esis; Cleopatram tam pro dignitate sui generis, quam amplitudine virorum, honoribus afficere decrevi.

XLVI. *Hanc igitur in posterum reginam regum, & hunc filium ejus Ptolemæum Cæsarianem, regem regum appellari jubeo. neque vero hæc vocabula vel imperatoris Romani uxorem, vel hunc unicum superstitem & verum D. Julii sanguinem dedeant. Hos igitur Ægyptum Cyprumque, semper a majoribus eorum possessas, Africam præterea, & Cœlen Syriam obtinere æquum est: at meis hisce liberis ego prospicere debeo. Te ergo, Ptolemæ, regem Syriæ, & quidquid regionum inter Euphratem atque Helleponsum mei juris est, constituo. Tibi, Cleopatra, Libyam dono, quæ Cyrenes finibus adjacet. Alexander Armeniam habeat, & quæ trans Euphratem occupata occupandæ nostris armis ad Indianum usque porriguntur.*

XLVII. Tum vero novi reges ex humilioribus, quæ posita ipsi fuerant, sedibus progressi, Antonium Cleopatramque aureis sedentes thronis, hanc etiam cum novæ Isidis nomine stolam Deæ gestantem, venerati sunt. Descendentes inde Alexandrum Armenii stipatores circumdederunt, Medico cultu tiaraque recta & cidari conspicuum: Ptolemæo crepidas, causiam & chlamydem ac diadema habenti, Macedones apparuerunt. Hæc tam fatua non Alexandria modo dicere & facere illum, sed ne Romam quidem perscribere, puduit. Ceterum a consulibus occultatae

§ XLV. Liv. Epit. Dio. Sueton. in Cæsar. c. 52. § XLVI. Dio. Plut. in Anton. c. 67. Liv. Epit.

sunt literæ, quamquam produci eas Cæsar, vanitatemque æmuli sui cunctis innotescere valde cuperet. Multis enim nominibus offendebatur, in suam invidiam attolli Cæsariōnem sentiebat; Artavasdis quoque casu, quocum aduersus Antonium consilia miscuerat, & Antonii triumpho, dolorem, & misericordiam, & invidiam percipiebat.

XLVIII. Sed & literas ad eum contumeliosas Antonius scriperat, adulteria objiciens, sibique legitimam uxorem Cleopatram esse. Sed neque populus erectum urbi honorem triumphi, communicatumque cum Alexandrinis, parum indignanter tulit: & super tot alia immodica præmia, hanc etiam stupri mercedem Cleopatræ dari. Hæc cum ita ab se acta, ab ceteris accepta ignorare Antonius non posset: scribere ad senatum fustigavit, paratum se abire magistratu, graviorem diuturnioremq[ue] potestatē habenti, quam in libero populo esse oporteret, sublata, qua hæc expressisset, necessitate. Neque vero hoc cum animo suo destinaverat; sed invidiam Cæsari quærebat, quem existimabat, quod ad urbem esset, primum de abdicando compellatum, aut obsequendo potentiam, aut obnitendo studia civium amissurum esse. Ceterum hæc quidem consilia vana fuerunt.

XLIX. At in urbe ludos Veneri Genitrici fecerunt sufferti consules Paullus Æmilius Lepidus, C. Memmius, qui ex Kal. Juliis inierant. In eodem consulatu suo Æmilius porticum Paulli appellatam privatis impensis perfecit. Eodem anno consulatum & M. Herennius gessit ex Kalendis Novembribus. Multi per id tempus, cum in imperiis non amplissimis fuissent, triumphum a Cæsare, alii ab Antonio impetrarunt: eoque prætextu auri coronarii nomine provinciis fuerunt graves. Quorum C. Norbanus C. F. T. N. proconsule ex Hispania triumphavit a. d. IV Idus Octobr. de cuius gestis prorsus nihil reperio. At vero T. Statilius T. F. Taurus, P. Sosius C. F. T. N. Africa & Judæa pacatis, ille a. d. pridie Kal. Jul. hic III Nonas Septembr.

§ XLVII. Zonar. Die. Sueton. § XLVIII. Appian. Zonar. Die.

non sine causa triumpharunt. Inter alias antiqui moris ruinæ annotatum est, sub id tempus pueros impuberes & Cæsare præfectos urbi fuisse Latinis, ne senatorii quidem eos generis, sed equitum Romanorum filios. Anno sequentia Cæsar, secundum initio magistratu, quem collega Sex. Pompejo gerere debuerat, hoc interim occiso, L. Volcatiæ Tullium adscivit. Ipse, cum mane pro æde Capitoliæ Jovis paululum curuli sella præsedisset, honore abiit, quem gratificari pluribus cupiebat. Eam veriorem causam esse arbitror, quam quod exemplum secutus Antonii fuerit. quippe convenerat, ut hic & Sextus per amicos, quos yellent, magistratum gererent; quod abfuturi toto eo tempore videbantur. Suffectus est in locum Cæsaris P. Autronius, statimque magistratum occepit. Sed ædilitatem jam pæne neglectam M. Agrippa suscepit ultro, quo Cæsari sibi populum ludorum & operum magnificentia conciliaret.

L. Omnia enim ædificia publica, viasque omnes sua pecunia refecit: aquæductus Appiæ, Marciæ, Anienis, pæne dilapsos emendavit: Julianam a quindecim passuum millibus duxit, opere supra terram passum VII M. substructione passuum DXXVIII reliquo opere arcuato. Salientis centum quinque, castella centum triginta, complura etiam cultu magnifica; operibus iis signa trecenta ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore quadrangentes. neque ulla ferme domus exinde Romæ fuit, quin sufficientem haberet ad omnia aquam.

LI. Cloacarum etiam a Tarquinio Prisco structarum maximum ac firmissimum opus, corrivatis atque per meatus immisis septem amnibus, qui torrentium modo rumperent ac auferrent omnia, sic expurgavit Agrippa, ut per eas suburbana navigatione in Tiberim pervehi non dubitaverit. In Circo ne multitudo metarum erroris causam ultra præberet hominibus, delphinæ ac ova, quæ vocant, designandis curruum conversionibus posuit, ludos omnis generis editurus.

§ XLIX. Vellej. Numm. ap. Pigh. Sueton. in Aug. c. 26. Dio. Appian. Plin. 36, 13. Strab. I. 7. § LI. Plin.

LII. Nam ut ipse in ædilitatis fure commemoratione scripsit, ludos fecit diebus undesexaginta; gratuita præbuit balinea; centum septuaginta toto anno, ludis etiam tonsores conduxit sua pecunia, ne quis de populo sumatus in eos faceret. Induxit & senatores largitionibus, ut Trojanis Circensibus, quos pueri majores minoresque ludere consueverant, filios suos notescere paterentur. Tesseras etiam in theatro ex superiore loco misit, quas referentibus pecunia, aut vestis, aut aliud quid daretur. Sed & rerum variarum copiam, redemptam ab institutibus, diripiendam populo proposuit.

LIII. Mox ad severiores curas conversus, Mathematicos (sic vulgo tam Astrologos vocabant) & Magos. usque ex pulit: quos inter & Anaxilaus Larissæus Pythagoricus fuisse creditur; nullus maleficio, sed quibusdam ab arte medica miraculis, apud signatum vulgos Magi appellationem meritus. Interea Cæsar, iterum profectus in Dalmatas, jam a Statilio Tare, quem eo præmisserat, fame fatigatos & propemodum domites offendit. Nec diutius dilata deditio est. obides Septingentos ex principum liberis dederunt: signa restituere, Gabinio Vatinioque olim ademta, & trihanta persolvere ab eo tempore, quo Cæsari patri promiserant, coacti.

LIV. Traxit ea rauina Derbanos etiam, conterminam gentem; paribusque conditionibus in potestatem illi venerunt. His manubhiis Cæsar porticum Octaviae, appellatam sic a nomine sororis, exstruxit, ibique recepta ab hostibus Romana signa appendit. Mox etiam insignis bibliotheca collocata ibidem est, sive Augustus eam, sive, quod Plutarchus scribit, memorie filii sui Marcelli causa, Octavia dedi- caverit. Sub idem tempus, cum senatores quidam latroci- nii arguerentur, obrui potius tam foedam ordinis notam, quam fontium vindicari culpam, plaeuit; edicto proposi- to, ne quis senator postea hoc crimine postularetur.

§ LII. Plin. Dio. Sueton. in Aug. c. 43. § LIII. Appian. Illyr. Liv. Epit. 132. § LIV. Dio. Appian. Sueton. Plut.

LV. Sic & qui tum erant rei exenti, & quibusdam alius ostensa in posterum praedandi impunitas. In numero patriciorum, qui frequentibus bellis exhaustus erat, plebeji quidam collecti sunt senatusconsulto. Magistratus etiam varie habiti mutatique. Ex Kal. Maj. L. Flavius consulatum iniit: ex Kal. Jul. C. Fonteius, M. Acilius. Kalendae Septembres L. Vinicium consulem, Octobres L. Laronium produxerunt. L. Asylius, (sive fortassis Asellio fuit) cum diurno morbo vexatus prætroram deponeret, filium suum successorem accepit: in alterius cuiusdam locum, qui erat extremo anno mortuus; alias paucas in horas suffectus est. Dum ista Romæ geruntur, M. Antonius, nuntiis & literis Mediæ regis excitus, prolike offerentis omnia, magnam in spem venerat conficiendi Parthici belli, si sagittariorum equitumque tantum numerum legionibus suis adjunxit. Id enim præcipue defuisse nuperis conatibus intelligebat.

LVI. Interea nuntiatur, Octaviam ab urbe digressam ad virum navigare. id concesserat petenti frater, semper indulgens, & hunc etiam praetextum belli favorabilem non vulgus habiturus, si; quod rebatur, despecta ab Antonio & contumeliose tractata fuisset. Nec fecellit eum conjectura: vix Athenas appulerat mulier, cum Antonii literas accepit, ibidem jubentis exspectare, donec ab expeditione Parthica redisset. Illa, licet ægre ferens haec mandata, misit tamen quendam ex familiaribus Antonii, Nigrum nomine, qui multam vestem militarem, jumentaque & pecunias, tum amicis atque ducibus imperatoris dona doceret deportasse: præterea lectorum virorum in prætorianam cohortem impetrata a fratre millia duo, cum insignibus armis, & equitum alam.

LVII. Hæc ubi Antonio exposuit Niger, multas identidem & meritas laudes præstantissimæ matronæ intermissens; omnes artes adhibere Cleopatra cœpit, ne, quem

§ LV. Appian. Parth. Plut. in Anton. c. 68. § LVI. Dio.

occupaverat, loco depelleretur. Igitur amore Antonii deperire simulans, venientem velut stupente obtutu excipiebat; abeuntem liquentibus & languidulis ocellis prosequebatur. Sæpe flens videri affectabat; sed tanquam abscondere cupiens lacrimas, celeriter & furtim abstergebat. Id maxime faciebat in Syria, unde in Armenios proficiisci Antonius constituerat.

LVIII. Hæc amatoria' veneficia vocibus assentatorum ejus, familiarium Antonii, juvabantur, hominem durum atque crudelèm appellavit, qui talem feminam ad mortem desperatione adigeret. Nec enim sine illo victoram, prorsus indignam eo fato, quæ, nomen conjugis Octavia retinente, vel pellicem Antonii se vocari, regina tot populorum non dignaretur. Fascinatus his Antonius, in tantum animo relanguit, ut Medo nequidquam occasionem urgente, donec Parthorum dissidia faciles præberent invadentibus, protinus Alexandriam reverteretur, æstatem opperendam esse prescribens. Tum quoque vix ad Araxem progressus est; cum irritatus Cæsaris actionibus, de bello adversus ipsum suscipiendo cœpit cogitare. Cujus hæ proximæ fuisse cause feruntur. Ut Octavia, relieto in pellicis amplexibus marito, Romam irisa rediit, Cæsar eam ad se commigrare jussérat.

LIX. Illa tamen, non quotidiani exempli mulier, oravit, ut se remanere in domo viri pateretur. Eadem obtestata fratrem est, ne propter se bellum Antonio ficeret, nisi majoribus causis impelleretur: decorum enim neutri fore, si mulierum causa bello, civili rem Romanam involvisse dicantur. His dictis facta etiam laudabiliora adjecit. Antonii liberos, non modo quos ipsa, sed etiam quos ei Fulvia pererat, curam egit: amicorum ejus desideria, quæ honorum petendorum, aut aliarum rerum gratia Romanæ mittebat, apud Cæsarem enise juvit: nullaque re opinio uxoris officio deesse visa est. At sic invita nocebat Anto-

rio, cui populus irascebatur, talem feminam negligentem; jam ob cetera quoque facinora causa illius iniquior.

LX. Sæpius enim triumphum ejus Alexandrinum, divisionesque regnorum, & cetera incivilia Cæsar in senatu, & apud populum traducere non omiserat. Nec Antonius recriminari oblitus est; missis, qui querentur, visto Pompejo, exalto Lepido, opinia unum retinere Cæsarem: eadem arrogancia suis eum veteranis pene totam Italiam divisiisse, nullo respectu eorum, qui cum Antonio militarent. Sed & ex delectibus, quos Cæsar in Italia habuisset, dimidiam militum partem sibi deberi, præferebat.

LXI. Cæsar ad ea cavillabatur, Sextum & Lepidum jure a se coercitos; nec tamen abnuere se, partiri bello parta, si Egyptum secum Antonius, si Armeniam dividat. Nam quod milibus suis colonias in Italia queratur non dari, habere eos Medianam & Parthos, satis amplas regiones, sua nimirum & imperatoris sui virtute quæstas. Nec Pompeji mentione abstinebat, quem, a se dimissum, Antonius crudeliter occidisset. Ab eodem Artavasdem fraude caput in vinculis astineri, summa cum Romani nominis infamia. Præcipue Cleopatra exagitabatur, liberisque ejus donatus Oriens, & insertus in Julianorum gentem Cæsario.

LXII. His aliquoties ei per partes objectis invicem purgatisque, magis magisque accendebantur; neque jam legati concordiaz causa, sed ut alter alterius exploraret consilia, mittebantur. Donec, Antonius, non ultra differentium putans, societatem cum rege Medorum in has leges junxit, ut ab eo contra Cæsarem acciperet auxilia, contra Partum ei daret. Sic abductis secum Medis equitibus atque sagittariis, partem legionarii militis apud eum reliquit, parte etiam Armeniaz recens pacata eidem concessa. Filiam quoque regis Jotapen, admodum puellam, Alexandro desponsam, una cum militaribus signis, quæ Statiani pugna amissa fuerant, deportavit. Polemoni, qui pararius pacis ejus fuerat, præmii loco minor Armenia

concessa. Hæc amicitia exitiosa Medo fuit, quippe post felix contra Parthos & Artaxen prælium, cum Romanos milites avocaret Antonius, regios non remitteret; vim hostium ferre non potuit: fususque & captus, occasionem Parthis, Armenia simus Mediaisque recipiendi, præbuit.

LXIII. At Romani maxima præda aucti discesserunt, Armeniorum opulentissimo regno spoliato, direptisque etiam fanorum opibus. Anætidis delubrum erat, ceteris religiosius cultum, eoque donaris dives. Id diripiuit Antonii miles, & inter cetera statuam auro solidam, etiam antiquitate venerabili, concidit. Nec omiserim referre stultam pietatem mendaciis tueri cupientium a numinibus proditam sacrorum suorum existimationem. *eum, qui primus violasset id simulacrum, oculis membrisque, captum exspirasse, vulgarunt.* Sed veteranus quidam, cum paucis post annis Augustum exceperisset convivio Bononiæ, essetque illata fabulæ hujus mentio, se illum esse respondit, & de cruce numinis cum maxime canare Cæsarem, sibique omnem ex ea ræpina consum esse.

§ LXII. Appian. Parth. Dio. Plut. § LXIII. Strab. l. 12. Plin.

JOANNIS FREINSHEMII
S U P P L E M E N T O R U M
L I V I A N O R U M
LIBER XCVII.
IN LOCUM LIB. CXXXII LIVIANI

E P I T O M E
LIBRI CENTESIMI TRICESIMI SECUNDI.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Cum M. Antonius ob amorem Cleopatram, ex qua duos filios habebat, Philadelphum & Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque, finito triumviratus tempore, imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi & Italia inferret, ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Ottavia sorori Cæsaris repudio; Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnæ deinde navales & prælia equestria secunda Cæsaris referuntur.

INTER hæc Antonius, Canidio cum sedecim legionibus ad mare præmisso, occurrentem Cleopatram excipiens, Ephesum cum ea perrexit, ibi contracturus classem. Hæc audita Romæ Cæsarem Patresque moverunt, ut, legatione missa, in urbem eum revocarent; inter præsentes facilius

disceptari controversias rati: mox ire abnuentem, finito jam triumviratus tempore, sicuti nuper promisisset, deponere magistratum juberent. Interim Kal. Januarii novi Romæ consules ineunt Cn. Domitius Cn. Dom. F. Ahenobarbus, C. Sosius C. F. quorum Domitius civilium certaminum experientia cautior, modestius agebat: alter, nullis dum conflictatus infortuniis, primo statim senatu multa cum laude Antonii Cæsarem arguit; tendebatque, ut senatusconsultum rationibus ejus perquam adversum fieret, ni Nonius Balbus præscriptione tribunitii nominis intercessisset.

II. Aberat tum consulo Cæsar, nolens se præbere altercationibus, quibus neque cedere, sine dignitatis imminutio posset; &, si quidem imperium inhiberet, inchoare bellum videretur. Etiam ad omnia maturius pensitanda spatiū petisse videbatur: quo prudenter usus, simul reversus Romam est, convocari senatum jussit. Eo tempore, præter militare præfidium, amicis etiam pugiones sub ueste gestantibus, in medio consulū curuli sella sedentem, multa præ se suisque attis modesto locutum tradunt: flexit se deinde ad Antonii accusationem, præsentisque consulis, quibus plurimæ ac gravia contra se & rempublicam commissa objectabantur. Cum ad hæc silentium pertinax omnium esset, eadem se scripto comprehensurum ait, & certa die, in quem senatum iterum habere volebat, recitaturum. Tum consules, non exspectata die, quod tacere ad talia tam indignum ipsis, quam obloqui intutum videbatur, ad Antonium profecti sunt; multis Partium hoc exemplum sequentibus.

III. Sed Cæsar, ne propter suam aliquam injuriam ab his desertus putaretur, a se sponte dimissos credi maluit: quoque faceret fidem, aliis etiam indulgere se dixit, ad Antonium proficiendi cupientibus. Ita discedentibus ex urbe propinquis ejus amicisque, C. Asinius Pollio, qui post Brundisianam pacem rebus Antonii miseri desierat, in Italia mansit. idem neque Cæsari deinceps, roganti, ut secum ad

bellum iret, obtemperavit, mutua cum Antonio beneficia excusans, neque se interposuit armis, & praedam futurum vietoris. At Domitius, cum Antonium Ephesi convenisset, hortari coepit, ut Cleopatram, nihil aliud quam impedimentum belli futuram, in Aegyptum remitteret. nec aliis amicorum ratio dispicebat. At Cleopatra, metuens, ne si usquam difcederet, iterum pararia pacis pignusque Octavia fieret; Canidium induxit ingentibus præmiis, ut ab ea mente Antonium revocaret.

IV. Atque ille specioso obtentu negavit eum videri, quasi per ignominiam hanc removeri a bello, quæ ducentas natus, viginti millia talentorum, & præterea commeatum in omnes copias præbuisset. neque vero ex usu esse alienare animos Aegyptiorum, non contemnendam efficientium maritimum virium partem. Sed & alioqui negabat videre, cuinam illa sociorum regum prudentia concedat, ingenio sollers, usu perita, quæ tantum regnum longo tempore sola gubernasset. Hæc oratio apud mulierofum hominem, & vitiorum suorum advocatis faventem, valuit: unaque Samum profecti, coactis audiique scenicis artificibus, & quicunque ludis operam præstare soliti erant, inter compotationes epulasque tam fœdo luxu salvebantur, ut vulgarentur sermones mirantium, quales igitur hi post victoriam essent futuri, qui tam hilariter, & profuse, inter comparandam genio indulgerent?

V. Sed Antonius, Bacchicis artificibus data ad habitandum Priene, Athenas instituit cursum. Ibi renovata ludorum atque conviviorum est intemperantia; & Cleopatra, ne minoribus ibi honoribus afficeretur, quam acceptam esse Octaviam audierat, Athenienses multis muneribus coluit. Idcirco jam a multis æstatibus summus potentiorum adulator populus, immodicos ei honores decrevit. id plebiscitum inter primores oppidi Antonius etiam, civis Atheniensis scilicet, ad reginam detulit, orationemque habuit nomine civitatis. Tum vero non diutius sustinere potuit,

quin repudium Octaviæ mitteret, *eamque suis adibus juberet excedere*. Illa plorans & lamentabunda, *se quoque inter causas belli esse*, exivit; ne tum quidem cura deposita privignorum, quos una secum eduxit, præter maximum natu, qui profectus ad patrem fuerat.

VI. Triste spectaculum id populo fuit: neque illam modo miserabantur, sed Antonium magis, qui talem uxorem amens dimitteret in Cleopatrae gratiam, quæ, ne forma quidem, qua una niteretur, aut ætatis flore Octaviam vinceret. At luxus & tarditas Antonii magno metu Cæsarem liberavit, ne imparior ordiri bellum cogeretur. nam Antonii oscitantia spatum ei dedit, & cogendi pecunias ab invitis, & placandi spoliatos, quorum dolor inter exigendum acerrimus, ubi dedissent, modico interposito tempore mitigabatur. Dum hæc aguntur, velut in solarium urbe excedentium, fortuna Cæsari quosdam illustres ex cohorte amicorum Antonii restituit. Inter quos L. Plancus, qui fuerat in turpissimis adulatoribus Cleopatrae, propter vocem Antonii jactam in convivio, qua sibi rapinas exprobriari senserat, ad Cæsarem transfugit: eumque paulo post M. Titius, sorore Planci genitus, imitatus est.

VII. Sed ii causam defectionis hanc ediderunt: *Antonium actione Cæsarisi*, post discessum consulum de scripto recitantis ejus facinora, irritatum, amicorum concilium coegisse; ibique multis in utramque partem disputatis, bellum, repudiata Octavia, decresse. *Ejusmodi consulis*, & Cleopatra iudeo, multasse partes deteriores melioribus. Nam & fugillatos a regina esse, quod Antonio consilium remittendi eam in Ægyptum dedissent. Cæsarisi non interfuit, quibus quisque causis discessisset: opportunitate hominum usus est, qui acta secretissima & abstrusa consiliorum Antonii noverant, lidem testamento adhibiti testes, judicium ejus Cæsari prodiderunt: nec ille conquievit, priusquam repertum resignaret, nec in senatu tantum, sed etiam in concione populi recitaret.

VIII. Apud Vestales, uti consueverant, depositum fue-

S V. Plut. § VI. Dio. Vellej. § VII. Plut. Dio.

rat: & négabant illæ tradituras; ne veniens ipse auferret, non posse prohibere. nec piguit ire, &, quo iniūcium premeret, facinus committere plerisque culpandum. Sed & tunc suis ferunt, quibus res prorsus indigna videretur, aliquem in vita cogi rationem reddere eorum, quæ post mortem fieri voluisse. Ceterum ea scriperat Antonius, quæ Cæsari non modo conficerent apud plerosque inhumanissimi facti veniam, sed ipsum quoque inexpugnabilibys hominum odiis. onerarent. Legebatur ibi justis Cæsarī & Cleopatræ nuptiis editus Cæsario: tum suis ex eadem liberis infinitas dabant opes: nec minus offendebat, quod, etiam si Romæ fuisset mortuus, corpus suum Alexandriæ, & in eodem cum illa conditorio, humari jubebat.

IX. His infensi, ceteris etiam facilius adhibebant fidem: inter quæ C. Cluvius, donatam Cleopatræ Pergamenam bibliothecam, dabat criminis, quæ ducenta millia simplicium voluminum habuisset. itemque amatorias nugas seriis negotiis immixtas, & saepe prælatas: relictum in gravi causa C. Furnium, nota dignitatis & eloquentiæ, ut lectora per forum delatam Cleopatram imperator Romanus satellitis instar deduceret. Sed Antonii familiares haec quidem pro fictis & falsis rejecebant, populum deprecantes, ne quid immedicabile propter statui paterentur. Quin & Plancum, multa in senatu gravia objicientem Antonio, Coponius, vir prætorius, acri voce repressit, multa scilicet perperam fecisse Antonium dicens, pridie quam a Planco relinqueretur.

X. Miserunt etiam e numero suo Geminum in Græciam, qui rerum urbanarum statum Antonio, & imminentis ei periculum exponeret. id enim agi, ut, ademto imperio, hostis judicetur. Geminus, ubi se propter Cleopatræ suspiciones, Octaviæ causa venisse putantis, rejici, atque etiam in convivio propterea sede minus honorata collocari, cavillisque subinde peti sensit; causam adventus super cœnam rogatus, cetera quidem non nisi sobriis agenda respon-

§ VIII. Tacit. Hist. 3, 76. Sueton. in Aug. c. 17. Plut. Dio.
§ IX. Dio. Plut. Cic. ad familiar. 19, 26. Vellej. 2, 83.

dit: *unum se etiam in vino præclare scire, omnia recte habitura, si remissa domum Cleopatra foret.* Excandescente ad hæc verba Antonio, *gratias se agere Geminio Cleopatra dixit, qui sine fidiculis ista effet confessus.* Hinc ille non ignarus, quanto cum periculo isthic degeret, proxima arrepta opportunitate Romam refugit.

XI. Alios etiam Antonii amicos Cleopatra & ejus adulatores expulerunt: in his M. Silanum, quem postea Augustus consulatus sui collegam optavit. Se quoque mox fuga vitasse infidias, quas indicio Glauci medici cognosset, Q. Dellius in historiis retulit; offensa Cleopatra, quod Dellius sibi atque ceteris vappam ministrari super oœnam jecerat; *Sarmentum* (is propter facetias in deliciis erat Octaviani) *Rome Falernum bibere.* His modis effectum est, ut etiam amicis Antonii diversam in sententiam transductis, omnium consensu consulatus olim destinatus, simulque potestas omnis, quam videretur in mulierem transtulisse, abrogaretur. ne & hostis judicaretur, illustribus viris datum, quos tum adhuc apud ipsum commorantes pari sententiæ asperitate feriri oportuisset: quos allicere benignis atque blandis rationibus cupiebant. igitur & præmia decreverunt laudationesque relicturis Antonium, & Cleopatram bellum propalam indixerunt.

XII. Ad saga tum itum: & solempnes bello sumendo cærimonias in æde Bellonaæ facialis Cæsar peregit. Tum, quo animus amplior omnibus esset, in hunc sensum verba fecisse dicitur: *Quamquam miserrima & sit, & censeatur civilis belli conditio; tamen ea tempora inciderunt, ut dubitem, an non potius optandum illud fuerit, quam ut adversus mulierem, &, si recte rem pensamus, ne ipsam quidem, sed vilissima ejus mancipia, induere arma cogamur.* Nam illi quidem, suum venti Antonium, vix cogitatio præter hanc ulla libera erit. eunuchus Mardio & Pothinus exercitum ducent; signum pugnae Ira dabunt, tonstrix Cleopatram, & Charmium. nam de Antonio

pudet! sed tamen tam metuendum nihil, quam sperandum est. olim ille mentis inops, & pharmacis potionatus, arbitrium suis perdidit.

XIII. *Nisi forte pueris suæ potestatis fuisse, cum Alexandri-nus ipse Gymnasiarcha, Cleopatram reginam ac dominam salu-tavit: cum eam in foro, inter ludos, in judicium, in transfe-sitionibus equitum secum perpetuo habuit: cum vino & amore sauciis, inter eunuchos currum reginæ pedes secutus est: cum aureum baculum tenens, acinace cinctus, purpura gemmisque externum in morem exultus, in aureo lecto, aureaque sella cu-ruli diadematus præsedit. Jam cetera quis pro rerum indignitate satis exsecretur? Romani milites Ægyptiæ apparent: mulieris hujus nomen inscriptum scutis præferuntur: & si queritis, quis exercitu præfit, non prætorium in iis castris, sed regia vocatur: nec Antonii, ne fallamini, sed Cleopatrae imperium est. Si tamen Cleopatram vocari, non Lunam potius & Iridem, fas est: nam haec nomina imponit ei furiosus amator, non me-hercule stolidius, quam quod se Dionysum, si Diis placet, & ne parum Ægyptius videatur, Ofridem appellat.*

XIV. *Iridem veneficiis contactos amicos ejus putes: qui uidem ab hac Circe qualibet in monstra mutari patiuntur; & cum in convivio saltatur, quos illa jussere, aut homines aut Dii fiunt. Hi non modo, rem nostris moribus turpissimam, ver-sari in castris seminam, sed imperare videntur: hi tanta Roma-ni nominis opprobria fuccis oculis adspiciunt: hi applaudunt, cum imperium nostrum amentissimis donationibus concerpitur; cum alibi rapiuntur patrimonia regum, alibi prodiguntur; cum fædissimum gula certamen, non profusis tantum dapibus, sed inaudito haedenus luxuriae ingenio una sorbitiuncula censu genium mergit.*

XV. *Centies festertiūm fuisse margaritam, quam nuper illa vorago haufisse in aceto dicitur, fama non dubitat. Inter hanc licentiam viiiorum, & hanc fæditatem adulantium, quid mirum*

§ XII. Plut. § XIII. Dio. Senec. ep. 83. Flor. Serv. ad Virg. Aeneid. 8, 678. § XIV. Vellej. 2, 82. Serv. Macrobi. Saturnal. 3, 17.

est; si consque muliebris excessit temeritas, ut pretium obseceni conjugii Romanum imperium petat, & per jura, quæ sit in Capitolio datura, jurare consueverit? Hæc etiam audiū vobis gravia esse animadverto, ut mihi certe dictū sunt. Sed quemadmodum omen istud procul a nobis patriaque abesse volumus; ita necessum est, ut armis atque manibus, summaque rerum ope, &, si aliter nequeat, vel nudi corporis objectu, hanc pestem atque hoc nefas abarceamus. Hæc & similia locutus, non tamen institit, ut Antonio bellum indiceretur: præstare credebat, si hominem Cleopatræ penitus addictum in eam invidiam conjiceret, ut externæ reginæ causa contra patriam civesque, nulla re læsus, arma corripuisse videretur.

XVI. Maximum id civilium omnium, atque externorum etiam bellorum populo Romano fuit. Galliam omnem Hispaniamque, & excepta Cyrenaica Africam, Illyricum etiam & insulas Occidentis Cæsar trahebat. Sed & Italia publice pro partibus ejus conjuraverat. quo tempore necessitatis ejus gratiam Bononiensibus fecit, propterea quod antiquitus in Antoniorum clientela fuerant. At Antonium, quidquid per Asiam Romanæ ditionis erat; Thraciæque populi, & cum Græcis Macedones, ad Illyrios usque & Jonium mare, Ægyptusque & Cyrene, cum adjacentibus insulis, sequebantur. Reges quin immo atque tetrarchæ, socii Romanorum, aut finitimi saltem omnes auxilia mittebant. Igitur navium haud minus quingentis coegerat; in his multas, quæ octo, vel etiam decem remigum ordinibus agebantur, non ut in bellum magis, quam pomparam & ostentationem armatæ. Pedestres copiæ centum millia militum, duodecim equitum continebant.

XVII. Reges etiam ad commilitium venerant ex Africa Bogud, ex Asia Tarcondimotus, Ciliciæ rex, Archelaus Cappadociæ, Paphlagoniæ Philadelphus, & Commagenes Mithridates. His Europa Sadalem a Thracia junxit. Amyntas & Polemon alios pro se duces ex Gallogræcis &

§ XV. Flor. Eutrop. Dio. § XVI. Plut. in Anton. c. 79. Sueton. in Aug. c. 17. Dio.

Ponto miserunt. Sed neque Nabathæorum atque Judæorum auxilia defuerunt; quamquam dolo Cleopatræ commissis bello regibus. Tantaque fuit utriusque contentio, ut jurejurando milites adstringerent; atque Antonius suis vicissim obstringeretur, *in caput suum exsecratus, si aut pacem cum hoste faceret, aut, confecto bello, amplius bimestri potestatem retineret, senatui populoque Romano cuncta traditurus.*

XVIII. Atque id licet ab ejus proposito plurimum abhorrebat, tamen vix a se passus est multis precibus impetrari, *ne imperium ante sextum a bello mensem deponeret.* Nam victoriae quidem, æstimatis Cæsaris suisque viribus, maximam spem conceperat: numero militum, equitum, navium longe superior; & pecuniis, quibus abundabat, corrupturum se sperans Cæsaris præsidia. quarum rerum causa magnas summas circumquaque, sed maxime in Italiæ atque urbem ipsam mittebat. Unde Cæsar intentiores ubique custodias disposuit, militibusque suis, ne alienam liberalitatem respicerent, nummos divisit. Cum inter tantos utrinque apparatus imminentium malorum gravis exspectatio, variis hominum indiciis atque sermonibus, differretur, etiam prodigiorum atroces minæ metum auxerunt.

XIX. In urbe simius, fanum Cereris ingressus, inter sacrificandum omnia confuderat; bubo ex Concordiæ templo, ad omnia præcipue religionis delubra circumvolans, cum undique expelleretur, postremo in æde Genii publici consedit: neque captus est; & fero ex conspectu hominum discessit. Tensa Jovis ludis comminuta est. In Iudea terræ motus ingens infinitum animalium numerum & hominum triginta millia absorbuit. Pisaurum, quam ad Adriaticum Antonius coloniam deduxerat, terræ motu hausta est. Super Jonium fax per aliquot dies suspensa sursum in ætherem recurrit. Albae statua marmorea Antonii sudorem, frustra detergentibus quibusdam, sanguinemque

§ XVII. Joseph. antiq. Jud. 15, 6. Dio. § XVIII. Liv. Epit. Dio.

multum emisit. Tempestatibus percussa pleraque. In his tropæum in Aventino, Victoria in scena, pons sublicius in amne.

XX. Incendia quoque multis locis fuerunt, & mons Ætna finitos gravi terrore detimentoque multavit. Athenis ex Deorum & gigantum dimicazione, quam fecit in scuto Minervæ Phidias, Dionysi simulacrum ventis excussum in theatro jacuit; cuius numinis habitum nomenque Antonius usurpare consueverat. Eadem tempestas Eumenis Attalique colosso, quos Antonio transcriperat civitatis adulatio, ex multis solos evertit. Præsentibus curis adjecit præteriorum memoriam sollicitudo, quod nuper in Etruria draco biceps, longus pedes octoginta quinque, subito conspectus, post multa & varia damna data, fulmine ictus fuerat. Romæ pueri, partium nominibus assumtis, biduo concurrerunt, Antoniani viæ sunt.

XXI. Tot portentis pavefactæ mentes, cum in quotidiana belli exspectatione essent, factum est, ut neuter eo anno quidquam inciperet. Cæsar, ab Antonio venisse pecunias audiens, non audebat, nisi diligenter omnibus provisus, ab Italia discedere. Antonium, vix emersum e luxu, & improviso adventu hostes territare conantem, Cæsarianæ classis nuntius decepit, quam ad Ceraunios montes stare, speculatoriis navigiis conspectis quidam affirmaverant. Igitur in Peloponnesum directo cursu, passim dispersitus copias, quo & plura loca tutaretur, & divisus in expedito alimenta forent, Patris hiemare instituit. Ibi quoque eum prodigia impendentium malorum excepsisse credita sunt, quod interea dum illic agit, Herculis fansom, quem generis suis auctorem ferebat, conflagravit.

XXII. Inter has belli moras, ex omni ordine utrinque transfugerunt quidam: & L. Metellum exploratorem deprehensum Cæsar, ostendo ei prius omni suo apparatu, misum fecit; quamquam eundem etiam bello Perusino ca-

§ XIX. Joseph. de B. Jud. 1, 14. Plut. in Anton. c. 18. Dio.
§ XX. Plut. Plin. 36, 6. Dio. § XXI. Plut.

ptum dimisisse meminerat. Ad Antonium sub id tempus epistolam misit Cæsar, optionem offerens, *venire ipse in Italiā*, an se in Græciam transjicere maller, ea conditione, ut qui admissurus alterum esset, stationes securas portusque præberet adnaviganti, & a mari copias suas tanto intervallo reduceret, quantum expeditus eques confidere una die posset. intra quintum deinde diem de summa re cerneretur. Hoc potius eo fiebat, ut animum suis augeret, quam quod Antonium tali conditione usurum credebat. irrisitque ille dictans, *equis igitur iudex noster erit, si forte neglexerit alteruter pectorum fidem?*

XXIII. Ne tamen timere hostem videretur, contra poposcit, ut secum singulari pugna congrederetur. aut hoc si facere non esset ausus, ille Pharsalicis campis, ubi prius inter Cæsarem & Pompejum decretum armis esset, exitum totius belli committeret. Hæc acta sunt C. Sofio, Cn. Domitio consulibus; cum interim ex Kal. Jul. L. Cornelius, ex Kal. Nov. M. Valerius suffecti consules magistratum gesissent. Hic annus cum inter apparatum minisque belli præterisset, matura omnia C. Cæsar tertium, M. Valerius Mesalla Corvinus consules exceperant: hinc quoque capientibus omen hominibus, quod ademitus Antonio consulatus ad eum pervenerat, quem paucos ante annos ab eodem Antonio proscriptum meminerant.

XXIV. Nec temere factum existimarunt, quod ludis quidam mente captus in theatrum insiliens coronam D. Cæsaris suo capiti imposuerat, statimque discerptus a circumstantibus fuerat. Circa eosdam dies lupus in æde Fortunæ occisus, ludis equestribus canis a cane devoratus est. Incendium etiam inter prodigia propter magnitudinem damni (nam Cereris etiam & Spei ædes cum pulcherrimis donariis conflagraran) computatum est: quamquam fraude libertorum excitatum esse constitisset. In furorem eos rgerat tributorum acerbitas, quod ab omnibus hoc ge-

nus, qui quidem Italianam incolerent, quibus res quinqua-
ginta millium denariorum, aut eo amplior esset, octava
pars facultatum in praesente pecunia exigebatur.

XXV. Tantaque fuit hominum importunitas, tumultu
cædibusque & incendio grassantium, ut armis eam coer-
ceri oporteret. Illa demum severitas & hos compressit, &
ingenuorum prævenit motus; ægre ferentibus plerisque,
quod ex prædijs Italicis quartam annui proventus penderet
cogebantur. At Cæsar, ut hostem inopinatus percelleret,
nondum mari navigabili, Brundisio proiectus, cum Cor-
cyram usque venisset, tempestatibus coactus cedere, retro-
cursum flexit. Vere demum iterum educta classis, Epirum
tenuit, expositisque legionibus ibi castra metaturis, ad Leu-
cadem insulam, Ambraciique sinu cornua constitit. Neo
occurrit statim Antonius remigum inopia, quæ variarum
nationum colluvies, cum procul ab imperatore hiemem
transfugisset, neque exercuerat se, & morbis atque trans-
fugiis admodum decreverat.

XXVI. Igitur M. Agrippa, cum parte navium præmissa
a Cæsare, minime negligendam occasionem ratus, obser-
vato oneriarum adventu, quæ ab Ægypto Syriaque & Asia
cum armis atque comiteatu ad Antonium tendebant, multa
abripuit; & plerisque logis excensiones faciendo, ve-
hementer Antonianos perterrit. mox in Peloponnesum ir-
rumpens, Methonen, Messeniae non incelebre oppidum,
quamquam validissimo præsidio munitum, in oculis adver-
sa classis, subito appulsa cepit, Bogudemque ibi, Mauri-
taniæ regem, deprehensum occidit.

XXVII. His auditis, Cæsar in spem erectus, contractis
Brundisium senatus atque equestris ordinis primoribus,
aliis, ut horum uteretur opera, ceteris, ne res interim no-
vas domi molirentur, ad transjiciendum omnia compara-
bat; ostentans una, secum sentire, quidquid in urbe no-
bilitatis esset. Definito deinde, quantum eorum quisque,

§ XXIV. Appian. Dio. Strab. l. 8. Zonar. § XXV. Flor. 4.
21. Dio. § XXVI. Dio. Strab. l. 8. Vellej. 2, 84.

servitii, quantum commeatuum portaret, universas copias trajecit. Forte pars major Antonianæ classis ad Actium (Epiri est locus) stabat; non firmissima remigio, quod inopia rerum necessiarum valde erat imminutum. Igitur conditionibus aut vi sperans suam in potestatem hos venturos esse Cæsar, eo cursum direxit. Naves in universum ille ducentas quinquaginta paraverat modicæ altitudinis, ceterum expeditas & agiles; peditum octoginta millia, cum duodecim milibus equitum.

XXVIII. Antonius, tametsi legionum numero præstabat, tamen ut Cleopatræ gratificaretur, in classe locaverat arcem spei suæ, quamquam penuria remigum vulgo e Græcia corriperentur a præfectis ejus quilibet; ita ut neque viatoribus abstineretur, agasonibusque & messoribus, quo ex genere plerique erant, qui mare nunquam vidissent. nec sic quidem succurri poterat indigentiae, quin magna pars classis pessime navigaret. Ajunt, cum paulo post Antonius Actium venisset, trientemque fere nautarum absuntum fame reperisset, crudelem sane atque profus inhumanam vocem effudisse: *Remi modo falvi sint. remiges non deerunt, quo usque Græcia homines habuerit.* Ergo Cæsar, pedestri exercitu ad Ceraunios montes exposito, qui dehinc ad Actium procederet, obiter recepta, quæ relicta a fujiente prædio fuerat, Corcyra, in Thesprotidis portu, quem propter Thyamin & Acheronta, fluviosque alias in eum incidentes, aut ex ipso mari ebullientes aquas, ob argumentum *dulcem* appellant, classem constituit. Interea Cæsaris adventum tumultosi nuntii ad Antonium pertulerunt: *illumque jam apud Torynem* (Epiri oppidum fuit) *confidere.* Quos eludens Cleopatra, *quid magni est,* inquit, *si in Toryne sedet Cæsar?* ad culinariæ supellectilis instrumentum, quod hac appellatione Græci notant, significationem detorquens.

XXIX. Sed hujuscemodi dictis servari classis, suggrediente Cæsare, non potuisset. Antonius, cum præsentibus

§ XXVII. Eutrop. Vellej. 2, 84. Dio. Plut. in Anton. c. 79.
§ XXVIII. Thucyd. 1, 9. Strab. l. 7. Pausan. Arcad.

copiis impigre profectus, veteris ducis follertia subvenit, rostris tanquam ad procursum obversis, &, quo speciem instructarum ostentaret, remis ab lateribus navium demissis, & remigibus armatis per tabulata dispositis. Ita delusus Cæsar, abjecto pugnandi consilio, evocatos ad colloquium Antonianos corrumpere conatus, cum nihil succederet, neque propter aquarum penuriam, quas magnis operibus inaccessas hostis effecerat, commorari circum eam litora posset, ad locum, ubi mox Nicopolis exædificata est, secessit. Castris hic communis, muroque alium ad portum (Comaro nomen est) perducto, terra simul marique gravis Actio vicinus immanebat. Adeoque nihil ab eo prætermisum est, ut trans eundem murum a mari in sinum Ambracium naves transvexisse fit creditus, coriis bubulis recentibus oleo inunctis, per quorum lubricitatem faciliter tantæ moles provolverentur.

XXX. Ceterum is erat locorum situs, ut pro eo, quod prior occupasset, magnopere facturus videretur. Actium enim, circa quod ea gesta res est, Apollinis fano celebre promontorium Acarnaniae, os Ambracii sinus efficit, portus, apud Nicopolim qui sunt, respiciens totusque is sinus, & quidquid ante eum loci est, cum accipiendis tum tutandis navibus eximiare commoditatem præstat. Sed totum hoc spatium operibus etiam Antoniani permuniverant, ad utraque sinus cornua inædificatis turribus, & mari, quod intererat, navibus præcincto. Castra juxta fanum posuerant spatio plano & aperto, pugnæque committendæ, quam stativis, aptiore. Ut enim depressis & palustribus locis confuevit, tam hieme, quam æstate insalubris ibi aer erat, & morbi per castra vulgabantur. Dum ita ex propinquo castra castris opposita sunt, nihil non expertus Cæsar, educendo instructos ordines, ut pugnæ faceret potestatem, adnavigando classe, & onerarias hostium ab-

strahendo, non tamen elicere in aciem eos potuit, quia adventum suorum præstolarentur.

XXXI. Tum vero propius admotus cum parte legionum Antonius, etiam equitatum ab utroque sinu latere præsidio collocavit. Cæsar, nullum eo loco sibi casum ad tentandam prælii fortunam cernens aperiri, in Græciam atque Macedoniam partem copiarum misit, ut Antonium a præsentium rerum cura revocaret. At Agrippa Leucadem, & quotquot ibi naves erant, repentinio incursu cepit. Inde Patras, victo navali pugna, qui occurrerat, Q. Nasidio; neque diu post Corinthum in potestatem redegit. Quibus rebus, & quod a M. Ticio & Statilio Tauro cæsi Antonii equites fuerant, inclinare multorum animi ad fortunæ momenta coeperunt. Transfugiebant ad Cæsarem quotidie aliqui; sed inter notissimos, Paphlagoniæ rex Philadelphus Ticio Tauroque se conjunxerat. Plus tamen affecit Antonium Cn. Domitii transitio, qui Cleopatræ invitus, quam solus Antonianorum nunquam, nisi nomine, salutare voluerat, quamquam febre correptus, parvo acatio ad Cæsarem trajecit.

XXXII. Antonius tamen magnum animum præferens, contra sententiam Cleopatræ, quidquid rerum Domitius reliquerat, ad eum remisit. Nec diu superfuit ille, non tam opera, quam exemplo, prælati partibus utilis, nec enim tantus vir abjecturus priorem amicitiam fuisse, nisi desperatione, credebatur. Ergo frequentibus jam transfugiis, Antonius metu cohibus, quos benevolentia non posset, cum aliis quibusdam, etiam partis Arabiæ regem Jamblichum excruciatos occidit: & Q. Postumius senator jussu imperatoris manibus quorundam disceptus est. Indo Q. Dellio & Amyntæ regi timens, quos in Thraciam & Macedoniam ad conducendos mercede milites miserat, an ipsum quoque perfidiæ veritus, ipse statuit eo pro-

§ XXX. Strab. Thucyd. 1, 6. Dio. Flor. 4, 11. § XXXI. Vellej. 2, 84. Dio.

scisci, ut præsentia sua, sive metum eorum, sive defensionem præveniret.

XXXIII. Male omnino hoc ei consilium vertit. nam & illi cum rege Thiracio Rhymetalce & Dejotarus ad Cæsarianas partes se transtulerunt; & per absentiam ejus navale prælium ausus Sosius, iniquo Matte dimicavit. Quippe L. Taresium, cum paucis navibus in statione relictum, oppressurus, licet inter densam nebulam aggressus in fugam egisset, assequi non potuit: & Agrippæ forte redeunti oblatus, cum multis aliis & Tarcondimotum regem perdidit. Hac pugna, simul quod ipse reversus equestri prælio inferior discesserat, vitare propinquitatem hostium coactum, post unius bidui moram majora castra acceperrunt. Ibi cum etiam inopia timerent, de ratione gerendi porro belli consultatum est. cum variatum sententijs esset; vicit, ut semper, apud Antonium Cleopatra, præfidiis firmari jubens opportunissima locorum, & in Ægyptum, naves militesque reduci, ubi omnia pro ipsis essent habituri. Ceterum ad hoc consilium non muliebri tantum timore delapsa erat; sed etiam injecta frequentium prodigiorum cura, quod in prætoria sua navi, quam vocabat Antoniada, cum hirundines nidum sub prora fecissent, aliae supervenientes & has expulerant, & pullos earum discerpserant; & statuas Cleopatræ, Dearum insignibus adornatas, fulmen dejecerat.

XXXIV. Hinc illa, diffidens præsentibus, Antonium, quoque sui terroris implevit. Nec tamen confessò timore, ne suorum animos desperatione abalienarent, aut fugientium specie abiri placuit; sed instructa ad dimicandum classe, si quis propositum iter interpellasset. At Canidius, remissi in Ægyptum Cleopatra, pedestri Marte decernendum censuerat. Neque enim turpe ad famam fore, si Cæsari, Siculis bellis nautica certamina edocio, mari cederet: id immo, si

§ XXXII. Plut. in Anton. c. 81, & Romul. c. 29, & Apoph. Rom. c. 45. Vellej. Dio. § XXXIII. Liv. Epit. Dio. Plut. in Anton.

neglecta dannataque fortissimarum atque fidelissimarum legionum opera, tot pedestrium præliorum vicit, in classe summae rei spem reponeret. In Macedoniam igitur ac Thraciam jubebat transferri bellum; regem Dicomen, maxima offerentem Getarum auxilia, socium discriminis habituros. Sed hæc repudiata est, ut prædictimus, sententia. Sub idem tempus Antonius propinquum periculum effugit, cum per longa brachia, quibus castrorum munitionem portui conjunxerat, pro more securus incederet.

XXXV. Cæsar enim admonitus, *excipi eum posse*, clam miserat subseffores: atque illi, paulo festinantis exsurgentibus, anteambulonem imperatoris corripuerunt; ipse ceteri cursu vix se recepit ad suos. Interim delectis ex omni numero præstantissimis quibusque navibus centum septuaginta, ceteras, quod imminuto transfugis pugnisque exercitu completi non poterant, igne consumi placuit: præter Ægyptias sexaginta, quas malo consilio Cleopatræ relinquebat. Noctu deinde pretiosissimis rerum in naves comportatis, postquam omnia satis instructa parataque videbantur, Antonius adhortandos prius milites ratus, advocata concione, hunc in modum fecisse verba dicitur: *Quæ a duce parari oportuit, præsto esse omnia, ne mihi credi possum, ipsi novissis, atque adeo videtis, commilitones. five numerum copiarum respicitiis, five cuilibet generi pugnae idoneas manus, haud dubie superiores sumus. Taceo, quod tam strenuè bellatores plerique estis, pugnisque clarissimis nobilitati, ut vel singulorum celebratam virtutem hostes nostri horreant.*

XXXVI. *Viribus igitur, in quibus sunt omnia, potiores, etiam pecuniarum non magnitudine modo, sed facilitate parandi, utendique libertate, vincimus. nam ex ubere copia desumitis neque parcere cogimur, neque seditiones per vim ereptas querentium formidamus: qualia multa visuri mox in Italia sumus, ubi jam olim tumentibus animis metum, quo illi solo adhuc tenentur, arma nostra detraxerint. Post ista pæne super-*

vacaneum est de me dicere, nisi referre arbitrarer, hoc etiam ab omnibus intelligi, & vos esse ejusmodi, ut quolibet imperatore vincere possitis, & me, ut quibuslibet militisbus. Et ego non amplius juventa calidus, nondum senecta segnis, hos ipsos annos habeo, quibus & corporibus adhuc robur constat, & mentium longe acerima vis est.

XXXVII. De ingenio & usu, quamquam in meis laudibus debeam esse restrictior, id tantummodo dicam, neutrum mihi defuisse, quo minus & utilia providere, & opportuna dicere, & domi bellique facere, qua oporteret, possem. nec ferme particula ulla negotiorum utrobèque offerri potest, quam non experiundo didicerim: saepè aliorum ductu, saepè meis auspiciis res gerendo, parendi imperandique cognitas omnes rationes habeo. multa caute, haud paucā audacissime gesti, ut temporibus recte uī assūscerem. neque fortuna defuit, quin & victoriis me multis, & nonnunquam infortuniis, ad omnes bellorum casus erudiret.

XXXVIII. Sed ista cum apud consios dicam, non ero prolixior, ubi unum hoc addidero, cum adversæ partes numero & robore militum, apparatumque varietate multipliciter vincantur, a nulla tamen re imparatores, quam ab imperatore, in certamen descendere. Unde enim ei in his annis necessaria huic loco experientia? quem & 'corporē' invalidum esse scimus omnes, nec aut in continenti, aut in mari ullius prælii victoriam per se obtinuisse. Certe in Philippicis campis, dum ego vīco, ille fufus, fugatus, castris exutus es; nec quid interfis inter duos, aut brevius possem, aut verius exponere. Jam etiam victoriae certissimum præsagium sum: ex apparatus solet.

XXXIX. Illis igitur, si quid roboris est, forte sit in legionibus, & pedestribus copiis. at vero navibus, ut ipsi videatis, tanta differentia est, ut nostris quidem noceri minime posset a tanto infirmioribus, si sola mole sua defenderentur. jam vero cum tantus sagittariorum numerus a turribus telorum imbreu eminus sparget, ecquis hostium fuggredi sustinebit? Neque vero Sicula victoria quemquam terreat, quæ & ipsa non Cæsar's decus, sed Agrippæ ministerium, immo classis meæ facinus fuit. cum manciipiis & libertis Pompeji decertatum est: & quid ejus

copia ad nostras? & sic tamen semel iterumque fæde multatus est iste Cæsar, cum unius Sicilia vires oppositas haberet. at quora pars imperii nostri est Sicilia? ut, si quis hanc subegerit, formidandus esse nobis videatur.

XL. *Ego vero tam parum istis eventis moveor, ut, cum possum & pedestri bello vincere, maritimo experiri maluerim, cuius victoriam secum tracturam omena prospicio. Nam hostium legiones, in angusta conclusa insula, sedendo deinceps, & arcendo tantum commeatus, quod mare tenentibus facillimum erit, expugnabimus. Dixi, milites, quanta brevitate potui, quantis argumentis victoriam nobis certam deberi arbitrarer. Nunc etiam, quod omen Diū avertant! quid vittis exspectandum sit, cogitate, quo fortius pugnam capessatis, hisque animis ineatis prælium, ut omnino vitoribus inde discedendum existimat. Sicula illorum victoria nobis documento sit, qua in vos sint exempla edituri, qui tam multis, etiam illustrium virorum, intererunt: nec eorum tantum, qui apud Pompejum fuerant, sed etiam ex Lepidapis, socios suos, consorsque periculorum, quibus haud minimam deberent partem ejus ipsius victoria, qua tam insolenter abutebantur.*

XLI. *Quid jam de ipso Lepido loquar? cuius cum injuriam nullam, beneficium magnum recens haberent, (nec enim sine hujus auxilio everttere Pompejum potuissent) ingratissimi mortalium hominem innocentem, bene meritum, mitem, imperio exuerunt, & nunc quoque captivi modo habent in custodia. Neque mitiores in ceteros, quos pecunias crudeliter exigendo cum in arma egissent, pro hostibus occideruat. Qui ergo talia in amicos sociosque perpetravit, quid non audebunt in adversarios? nobis scilicet parcent, quibus illi viles fuerunt? abstinebunt nostris, qui suorum facultatibus minime pepercérunt? tam impotentes manente bello, victoria moderate utentur? Sed quid ego in enarrandis, quæ adversus alios deliquerunt, verba consumo? quis enim aindignius me ipso acceptus est & habitus?*

XLII. *Triumvir constituendæ reipublicæ pari atque Cæsar jure creatus, tanto tempore sic usus potestate, ut pœnitere ejus non debeat; quaneum in collega est, magistratu privor, destinato.*

etiam consulatu careo: non de senatus sententia, cuius nomen frusta præscribi, tot primorum ejus ordinis, ipsorumque adeo consulum profectio ex urbe demonstravit. Satellites Cæsaris sunt, qui hæc molienti Patrum auctoritatem falso circumdant, in se quoque, non tantum in rem publicam injurii, quando sic se cervicibus suis regem imponere non sentiunt. Jam pro se quisque rationem ineat, quid sibi possit ab hoc monstro polliceri: cuius inhumana atque impia temeritate, testamentum M. Antonii e penetrabilibus Veste vi raptum est, vivi, valentis, Armeniæ tum maxime victoris, & tanta potentia subnixi; nec rapturn modo, sed resignatum, lectumque publice?

XLIII. Cuius quidem exemplum rei, ne feracissima quidem scelerum tempora produxisse memorantur. Hæc ergo designavit in collegam suum, cognatum, amicum etiam, si Diis placet. ecce enim negat arma adversus me induisse. quid ergo vobis fiet, commilitones, quibus aperte minatur, quorum honoratissimum quemque inter hostes judicatos nominati retulit? Quod si non eodem decreto bellum indixit omnibus, ne ideo factum putetis, quod in aliquos futurus sit lenior. Discordia semina jacere voluit vafer adolescens, satis gnarus, conjunctis se parrem esse non posse; sin dissentiamus, adversus omnes occasionem aperiri. Ergo & credulos nonnullos levesque spe ac promissis pellexit: non repantes, hac se perfidia justum imperatorem, & reddenda reipublicæ studium jurejurando professum, cum eo commutare, qui nihil aliud, quam servitutem simul omnium querat.

XLIV. At ego cum ceteris illustribus viris, tametsi editio Cæsaris omni metu vacare jubemur, rebus potius, quam verbis accredentes, neque vos deserere, neque ceteros, qui servituti liberatam anteponent, decevimus. Rem igitur sane æquissimam postulamus, ut eodem in nos animo sitis, duo maxime ponentes ob oculos, & quantas exituri miseras bene pugnando, & quanta adepturi bona sitis. Nihil in vos hosti superbo, atque crudeli licebit: vos immo ad summa gloriae potentiaeque proiecti, rerum arbitri eritis; neque vobis tantummodo in liberata patria, sed ipsis quoque, quos viceritis, ingentium commodorum autores.

Hanc in sententiam locutus, principes amicorum, ne superiorum exemplo profugerent, in naves imposuit: jussis una consendere sagittariorum duobus, legioniorum vi-ginti millibus. Quod enim Cæsarem Siculo bello victorem fecisse magnitudo maxime navium, & multitudo propagnatorum credebatur; ipse quoque utrumque imitari constituit. Ergo & triremes raras ædificarat, ceteras ab quaternis usque ad denos ordines, cum præaltis turribus.

XLV. Ferunt, cum præter illum legiones in classe puntnaturæ incederent, veteranum centurionem magna & queribunda voce exclamasse, *Ergone his cicatricibus (osten-debat enim frequentes toto adverso corpore) gladioque diffusis, imperator, spes tuas his nullius usus lignis concredes? At ista Phœnicibus & Ægyptiis digna est militia: nobis terram præbe, in qua aut vincere, aut occumbere didicimus. Ille nihil ad hæc. Sed nutu tantum, manuque mota ostendens, bonum animum ei habendum, præterit. Sed ipse tristum potius, quam meliorum objecta imagine, vela compatri jubebat in naves, ut scilicet persequendi fugitivos hostes facultas foret. At Cæsar, consilio Antonii ex trans-fugis cognito, sibi quoque ante discriminem agendum cum exercitu ratus, ejusmodi orationem habuit.*

XLVI. Eventus bellorum pro bonitate causæ plerumque iustitia numinum dispensari, non' hodie demum herive credi caput; sed omni temporum memoria constanti priorum observatione veluti per manus traditum est. Igitur licet ita parati simus, ut vel injustum bellum satis felix fore confidere debeamus; plus tamen fiducia in eo repono, vobisque reponendi sum auctor, quod non facturi injuriam, sed intentatam repulsi, hoc quidquid est periculi subibimus.

XLVII. Ecquid enim Romano populo, gentium omnium principi, plerarumque viatori, accidere indignius potuisse, quam quod adversus Cleopatram, quasi hostem, tanto cum apparatu proficiisci cogimur? Sane ego hac nuntiis fæditate non solum, si qui manum sensus est, valde permoveri Fabricios, Scipio-

§ XLIV. Plut. in Anton. § XLV. Dio.

nesque & Æmilios putem; sed etiam Pyrrhum, & cum Philippo magnum Antiochum, & clarissimos Pœnorum principes erubescere, si mulierem Ægyptiam intelligent cum his contendere, quorum a majoribus tanti ipsi reges imperatoresque vieti sunt. Neque vero meriti hanc ignominiam sumus, quibus Gallia subiecta, quibus Pannones ad Istrum usque domiti, transitusque Rhenus, & in Britanniam trajecti exercitus, satis illustria testimonia sunt, nihil nos a priorum virtute defecisse.

XLVIII. Proh Deos immortales! adeone nos a vilissimis hominibus despici, ut ab Ægyptiis & Alexandrinis provocemur? Quid enim ad exprimendam istorum mollitatem ignaviamque dici verius aut expressius potest? Hi igitur mortalium turpissimi simul atque inertissimi, qui tanta sunt recordia, ut reptilia feræque colere pro Diis possint; qui condiendis corporibus immortalitatis affectione inane ludibrium, quam ab animis suis gestisque sperare non audent; qui semper, ut ad res novandas levitate præcipites, ita ad gerendas præ timiditate ineptissimi fuerunt: hi, inquam, procedere in conspectum nostrum, ostendere arma sua, exspectare nostra sustinent. Quamquam quid ego horum amentiam reprehendo, qua per se facile quietura, nostrorum fatali quodam furore stimulatur. Romanas illæ, proh pudor! Romanas intuentur manus, commilitiones!

XLIX. Nostri generis homines regiae suæ stipatores conspicunt: hinc equites Romanos, hinc senatores spadonum eam vilitate adulari. Quid quod M. Antonium bis consulem, saepius imperatorem, reipublicæ constituendæ mihi datum collegam, tot terras imperio, tot exercitus obtinente a moribus nostris descivisse vident, omnemque & natalis soli caritatem, & patriorum numinum reverentiam abjurasse. Etenim si quis forte vestrum est, qui aliis auctoribus parum credidit, sciote, M. Antonii jussu & exemplo pro Iside aut Diana adorare Cleopatram; Antonio imponente, natos ejus Solis atque Lunæ ferre nomina; Antonium his amplissimas insulas, magnam continentis partem, tanquam privatum patrimonium distribuisse.

L. Etiam si certissima sunt hæc atque compertissima, credere cunctis ignoso. Sed eadem facinorum magnitudo, sicuti

yix invenire fidem objecta potest, sic nota eadem & probata veniam enormibus peccatis negat. Quia in re plus aliquanto patriæ salutique omnium, quam affectui meo, deberi intelligo. Quid enim non feci tulique, ut hic a me servari posset, quem patrem appellare solitus, participem consiliorum, collegam protestatis habui: cui sororem carissimam junxi matrimonio: cui, ut alia taceam, totos exercitus dono dedi? Quam ergo cunctanter ad vindictam Romani nominis acceperim, inde manifestum esse cunctis credo, quod neque contumelia sororis, neque suscepitorum ex ea liberorum neglectu, non Ægyptiæ mulieris, quam sorori meæ anteposuit, insolentia, non amentia ipsius, provincias populi Romani liberis istius feminæ distribuentis, in arma compelli potui.

L1. Neque enim eodem mihi tum numero ducendi videbantur Antonius & Cleopatra: quod adversus externam arma potius expediri dignitas nostra jubebat; civi ad patientiam spatiū dari postulabat humanitas. Et inditio Cleopatræ bello, sperabam, hunc, si non ultro, coactum certe, ad meliorem mentem redditurum esse; ideoque nec hostem judicari passurum. Quando autem ille nec misericordia nostra, nec patientia uitetur; sed sive impudentia, sive pharmacis, ut ferunt, istius veneficæ mota mente, beneficium nostrum repudiat, in mulieris gratiam nobis patriæque periculum intentans: quid superest, commitiones, quam ut hunc Cleopatræ volonem, iisdem, quibus & dominam ejus, armis submoveamus? & quando ipse majorum suorum & Romani nominis, & honorum a patria acceptorum non meminit; nos quoque Romanum hunc & Antonium consulemque atque imperatorem fuisse obliviscamur, &, quod ipse omnibus his titulis præculit, cum Canopico cymbalista negotium esse cogitemus.

LII. Unde neque cuiquam ea reputatio subeat, talem isthunc hominem aliquid ad partes corroborandas Cleopatræ sua præsentia momenti adjecturum. Qualis antea quoque bellator fuerit, multi vestrum satis norunt, a quibus ad Mutinam vicitus ac fugatus est. Quod si forte, dum a nobis stetit, aliquid habuisse virtutis visus est; id omne olim jam voluptatibus mollitieque de-

perit. Nam inter regias voluptates, inter mulierularum amores, qua durare virtus, aut quid manere consiliū unicuique virilis queat? Nec enim fieri potest, ut alius sit quisquam, atque se esse studet: delicias inertia atque negligentia sequitur; laboribus atque periculis virtus ali gaudet. Igitur & ille quondam non instrenuus Antonius, tanto jam tempore unica suscepta expeditione, multa millia civium pugnando ad Praespa, plura deinde fugiendo perdidit. Nec mirum sane. Nam si quis vestrum lascivam saltatiunculam aliquam, aut Bacchicae chorea dulorem desiderat, vix nancisci meliorem alium posset: illis enim rebus apprime est exercitus. at cui duce sit opus, si sapiat, alium qualiteraturus est.

LIII. In hoc enim quid est, quod placere cuiquam debeat? Ætas? at illa defloruit annis, emarcuit luxuria. Animi magnitudinem? tanquam illa cum stupris & mollie consisteret. Pietatem ergo cultumque Deorum aliquis nominet? quasi vero hos non aequa ac patriam oderit. Fidem? hujus enim egregium edidit specimen in Armenia rege. At benevolentiam erga amicos? laudetur sane illa atque praedicetur, si non intimos alios contumeliis a se pepulit, alios etiam crudelissime interfecit. Erant, qui apud milites magnam ejus esse caritatem existimarent. Sed his quoque, aut vehementer fallor, hunc errorem quotidiana ad nos transfugia exemerunt. Atque ego, ceteris quoque similem esse animum, non dubito; iterumque eventurum ei, quod Brundisio in Galliam proficisci contigit. Tum enim etiam, quamdiu emolumendum sine periculo sperabant, adhaeserunt omnia profuse pollicenti: postquam prædam tenuem & laboriosam, vulnera & mortes nusquam non occurrere viderunt, sibi caperunt consulere, negligitis illius rationibus.

LIV. Talis ergo militum animus erit: auxiliorum vero, qua secum trahit, qualis sit, quid attinet dicere? Asiaticum id omne genus est, e qua parte terrarum toties triumphatum, quoties in conspectum venire signorum nostrorum sustinuerunt; reliquæ eorum, quos Philippensi bello ad satietatem vestram cecidisis. Unum esse

fator in hostilibus castris, cuius nec inficiari veritatem, nec ele-
vare magnitudinem ausim. Ingens in illis navibus auri pondus
est, maximæ divitiae. Sed illa neminem vulnerant, & si viri
estis, vestra sunt. At quorsum ego hæc commemoro, quæ tan-
tummodo excitare avaros possint? debentur quidem ista vobis,
atque ultro mox aderunt; sed digniora vobis victor præmia esse
reor, quod majestatem principis terrarum populi, quod ve-
stras injurias, vestram gloriam, vestrum imperium defendisse di-
cemini.

LV. Huc igitur adeatis, quotquot aut nuper mecum Illyri-
cas Dalmaticasque nationes, aut paulo ante Siciliam vicistis;
quippe Mutinam huic eidem latroni eripuitis: & quam pro ca-
stillis obscuris capiendis, pro una aut urbe defendenda, aut re-
cuperanda provincia, reipublicæ fortè fidelemque præstitis ope-
ram, eandem nunc in universo omnium discrimine adhibete. Nam
si verum volumus, ut apud nos pro libertate populi Romani,
& tantum non humani generis, sic inde in ruinam utriusque pu-
gnabitur. Cum ea feminæ bellum est, quæ & concupiscere Roma-
num imperium, & cupiditatem profiteri audet; cum eo homine,
qui non minus stolide promisit hæc omnia, quam illa nequiter
postulaverat. Absit vero, ut hæc tam dira dictuque etiam vix
tolerabilia ulla dies videat, ut in tam impuris manibus populi
Romani sit respublica, ut scurris horum, quos digno sane no-
mine copreas ipsi vocant, vos conjugesque vestræ, liberi, patrimo-
nia divexanda dentur!

LVI. Sic animati neque multitudinem hostium timueritis; tur-
ba enim est, & vulgus, haud parum aptius sarcinis, quam armis
portandis genus: neque magnitudinem navium pueriliter suspexe-
ritis; inhabilis illa moles per se neminem oppugnat aut sauciat,
& ultro parum est ad impellendum inhibendumque, cum oporteat,
idonea. Quid igitur facient in his conclusi magis, ne effugiant,
quam impositi ad pugnandum cum spe victoriae, ubi tanquam
equestri agilitate omni a parte triremes Liburnasque af-
fultantes videbunt? ubi velut in immobiles & icibus se præben-

ses hinc rostra incident, inde teſta ac faces injiciuntur? non expedient hercule confilium ad effugendum aque & inſequendum incipi, & velut in vestigio haerentes. Atque haec non quafi diuinans ante experimentum prædico, commilitones: duobus jam præliis comperta loquor, & nemini vestrūm ignota. Sic igitur nos paremus, tanquam uno prædio, quidquid ab imperio nostro exerravit, sub jugum revocaturi.

LVII. Nec Afid solum & Græcia nostra erit; sed Ægyptus etiam, veteribus opibus, & quas nuper ubi ubi rapere potuit Antonius, dives. Nec enim pedestris exercitus, sua quoque confessione nobis impar, victoria præmia morabitur; neque vincere difficile est, quales diximus, nauticas copias, de quibus ipsæ etiam cum marito Cleopatra desperavit. Namque, ne quidquam vos celem eorum, quæ certis indiciis cognita teneo; fugæ potius, quam prælii causa, naves conſcenderunt, certo fane argumento, quod ex omni sua ſupelleſtili, quidquid paulo pretiosius fuit, eodem importandum curaverunt. Idcirco qui fortassis nudos abire pateremar, nunc præmia victoriae nostra secum absturos non dimittamus, donec & haec & ipſos strenue pugnando nostram in potestatem redegerimus. Sic dimiſſa concione, utrumne obſisteret exituris, an vero viam aperiret fugæ, agitare coepit, quod enim velociores habebat naves, facile ſe conſeturum abeuntus rebatur; & ſi Antonium cursus abſtuliffet, ceteros omnes, nullo amplius retinente, ad ſe transiſturos.

LVIII. Sed Agrippa ſubjiciente, favore ventorum eripi ſibi classem velis uſuram poſſe, prælium committere statuit, maiore aliquanto ſpe vincendi, postquam illo die tempeſtas oborta, & proximo deinde triduo deſæviens, effuſis imbris & multa grandine navibus Antonianis moleſta incubuit. Quinto demum die cum reddita ſerenitas eſſet, Cæſar & ipſe, postquam in hostia reperto felle dupli ci egregie litarat, magnam vim militum in navibus collocat: auxiliares in ſcaphas imponit, ut celeriter diſcurſando monerent pugnantes, quid fieri vellet, & ad ſe, quid ubi virorum gereretur, referrent. His ita paratis, cum dextro

116 JO. FR. SUPP. IN LOC. L. CXXXII. LIV.

cornu M. Lurium, sinistro L. Arruntium præfecisset, Agrip-
pa universæ classi præposito; ipse cum Valerio Messalla,
& aliis illustribus, futurus ubi res postulasset, egressum
hostis exspectabat.

S LVIII. Plut. in Anton. c. 81, & Brut. c. 77. Dio. Plin. 7;
11. Vellej. 2, 83. Appian.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER XCVIII
 IN LOCUM LIB. CXXXIII LIVIANE

E P I T O M E
 LIBRI CENTESIMI TRICESIMI TERTIE.

M. Antonius, ad Attium classe vittus, Alexandriam profugit; obfessusque a Cæsare, in ultima rerum desperatione, præcipue occisa Cleopatra falso rumore impulsus, se ipse interfecit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defoncta, in urbem reversus, tres triumphos egit: unum ex Illyrico, alterum ex Attiaca victoria, tertium de Cleopatra; imposito fine civilibus bellis altero & vicefimo anno. M. Lepidus, Lapius, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, oppressus & occisus est.

*D*U M apud Cæsarem hi apparatus flunt, ex diversa parte Antonius, classis sua dextro cornu cum L. Gellio-Publicola præfuturus, laevum C. Sosio, mediorum regimen M. Octavio & M. Instejo tradiderat: pauloque extra portum proiectus, pro fauribus ejus instructa acie stabat.

H 3.

18 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

Tradunt etiam, quasi in perniciem ejus omnia conspirarent, ab Echeneide piscientq; retinquam præcipiū fuisse, qua circumire ad exhortandos suos coepit, donec in aliam nāvem transiret. Eiectus igitur Cæsar, ubi nusquam progrederi hostem animadvertit, incertus consilii, tamē expediri remos præcepit. deinde, ubi nemo ex adverso procedebat, (nam scapha circumvectus Antonius gubernatores tenere locum circa angustias portus, tanquam andoris hastis immobiles, jusserat, hortatus milites, ut propter gravitatem navium, inde velut flataria pugna aggredientes exciperent) signum datum, uti cornua invehementur. In alterum jam Agrippa transierat: quem porrigit videns aciem Publicolam dum suos etiam ordines expandit, a mediis divellebatur.

II. Tum Antonius, ne multitudine hostilium navium circumveniri suam classem, aut diduci pateretur, invito propior in advenientes Cæsarianos movit. Ibi vero L. Arruntio occurrente, atroc & obstinatum certamen ortum, ducibus utrinque atque gubernatoribus ex sua alacritate aut arte spem pugnantium intendentibus, & animos instigante conspectu atque acclamationibus pedestrium copiarum, quarum regimen hinc P. Canidius, inde Statilius Taurus obtinebant. Sed erat sicuti navium utrinque, sic etiam pugnæ ratio dispar. Cæsariani minoribus & levibus navigiis hostilium moles impetu subibant, tectique & sub ipsa eorum magnitudine latentes, impune detrimentum inferebant: aut si frustra conatus fuisset, priusquam manibus ferreis comprehendenderentur, se recipiebant, mox eandem iterum navem, aut si qua alia opportunior videretur, libero incursu tentaturi.

III. Adversus hæc Antonianis curæ erat, ex præaltis navibus (decem pedes aliquæ a mari aberant) catapultis hastas, aut saxa jacere, succedentem hostem missilibus incessere, harpagines injicere navibus. ea res quoties procedebat, haud dubie vincebantur Cæsariani: ubi subducendibus se his, atque celeritate sua eripientibus, aberra-

§ I. Plut. Vellej. Plin. 32, 1. § II. Dio. Plut. Vellej.

verant machinæ; aut rostris hostilibus perforabantur Antonii naves, aut singulas a pluribus circumventas amitterebat. Erant in altera parte gubernatores periti, remex alacer, dux intentus; in altera præter milites nihil: Sic igitur pugnabatur, ut hinc sola legionariorum virtute res sustineretur, inde plurimus nautarum atque remigum labor esset. Cum ab hora quinta diei usque in septimam multa utrinque cœde dimicatum, neutro inclinante victoria, esset; Cleopatra, quæ post aciem, ancoris in fallo jactis, naves suas constituerat, haud ultra ferens spei terrorisque ancipites motus, cum sexaginta suis navibus, in medio pugnantium subito conspecta, exteruit Cæsarianos, donec eam; minime pugnandi animo progressam, Peloponnesum versus sublatis dolonibus fugere animadverterunt.

IV. Forte propitius ventus subortus longe has statim a loco, ubi pugnabatur, abripiebat. Igitur sive deceptus Antonius, & suos excedere proelio ratus, sive Cleopatram anteponens omnibus, ipse quoque, detracto insigni prætoriæ navis, Alexandro Syro & Scollio quodam solis familiarium comitantibus, intendit fugam. Neque segnius resistebatur, nolente imperatorem relinquere milite, a quo relictus atque proditus ipse erat. Tandem sub horam decimam, clamante atque rogitante Cæfare, *cujus igitur auspiciis, cujus in gratiam pugnarent post imperatoris fugam?* vix inducti sunt, ut oblatam ultro veniam accipere faterentur. Pars tamen, ad sublevandas naves projectis in maturribus atque armamentis, abierunt: quibus omissis, Cæsariani carentes velis, & tantum ad pugnam parati, ceterarum fugam impedire satis rati, jam audacius & apertius, multitudine navium & vento favente freti, oppugnabant.

V. Ergo crudelior, quam antea, pugna esse cœperat; nejam gubernatorum artibus & suarum celeritate navium contentus Cæsaris miles, condescendere hostiles, &, tractis in præceps aut repulsis propugnatoribus, evadere in tae-

bulata nitebatur. Sed peribant inter haec multi, dum contis protrusa navigia, aut securibus cæsa, præterea conjectis in has ex ante parato ponderibus prægravatæ fatiscunt: alii, dum præaltas naves scandunt, dejecti, pars collato pede trucidantur. Igitur Cæsar, ut minore suorum periculo rem conficeret, ignem afferri jussit e castris, quo auxilio antea abstinere, ne præda corrumperetur, cogitaverat. Tum vero passim a Cæsarianis ignes variis ingenii jacti: nam præter jacula ignita facesque manu jactas, vascula quoque pice referta ac carbone tormentis vibrabantur.

VI. Et quamquam dulci prius aqua consumpta, deinde marinam infunderent extincturi, plus augebatur incendium, vires ex salsa aqua capientibus flammis. Tum vero, cum omnia experiri necessitas cogeret, centonibus atque adeo corporibus occisorum injectis suffocari visus est ignis; sed mox victis, quæ obstiterant, vento quoque exuscitante, importunior eluxit. Igitur multiplicato metu mortis externati, donec quidem pars aliqua navis ardebat, repugnabant incendio, quasi corporum objectu arceri posset, cædendo tabulas, transferendo onera, aut in mare, interdum in ipsos etiam hostes immittendo, ut vel sic læderentur. Erant, qui semper se recipientes in ea loca, quo nondum ignis penetraverat, manibus ferreis, contumque uncis hostiles retinere naves summa contentione laborarent; ut in has insipientes aut salutem conquererentur ex victoria, aut, si una perdere inimicos potuissent, solatum mortis.

VII. Ut autem leves Cæsaris naves periculum facile effugerunt, & ardantium tabulata ac latera ad ipsam usque carinam depasta flamma, locum, quo concederent ultra non habentes, afflabat; miserrimis hominibus gravissimæ calamitates incubuerunt. Multos, & præcipue natus, intacitos adhuc igni fumus enecat: alii medium inter incendium tanquam in camino assuntur: videres etiam, quos ipsa, quæ tuendo corpori sumferant, arma, conceptis igni-

bus torrerent. quæ qui abjecerunt, eminus hostium telis convulnerabantur. Ne quidem in mare desiluisse proderat: cum alios hauriret unda, vel incidentia tela inter ipsas aquas conficerent; pars a marinis belluis intercepta laceraretur.

VIII. Soli, ut tali tempore, mitiore fato perierunt, qui, priusquam ista paterentur, mutuis vulneribus, aut sua manus peremti, simplicem mortem, & in ipsis navibus suis bustum invenerunt. Tum demum, postquam eum in statim deducta res erat, tuto suggredi se posse rati victores, ut pecuniam, quam sciebant esse in navibus, diriperent, studiose adnavigarunt. Nec aliunde major ea die clades his partibus exstitit: non modo milites plurimi, dum extinguere ignem parant, ambusti; sed & totæ naves, hostilibus correptæ harpaginibus, conflagravit. Hæc pugna a. d. IV Non. Septembr. commissa, hujusmodi exitum habuit, per noctem etiam obstinatione pereuntium continuata, donec illucescente die, qui in navi pernoctaverat Cæsar, jam sine exceptione vincto, adeoque solus reliquus Romanæ rei rector intelligeretur.

IX. Nam illa dies salutaris est habita reipublicæ, & inde tempus imperii ejus præcisa computatur. Cæsa fuerunt hostium millia quinque, naves omnis generis captæ trecentæ, sicut ipse Cæsar in commentariis suis retulisse traditur. Nam alii, cecidisse millia duodecim ex victis, prodiderunt, sex vulnerata, ex his inter curandum mille mortuos. At Cæsar, misslo cum Liburnis Mæcenate, qui longius insequeretur fugientes, ad honores Deorum, a quibus adjutus credi volebat, se contulit. & ante ceteros Apollinem colere solitus, a quo & genitus gaudebat existimari, tanquam præsenti numini (nam apud Actium ædem habebat antiquitus) decem naves ex præda dedicavit, ab uno remorum ordine ad decem: quæ postea cum ipsis navibus deflagravit. Templum deinde ejusdem Dei amplian-

§ VIII. Dio. Sueton. in Aug. c. 17. Vellej. 2, 88. Plut.

do nobilitavit; & pro vetere triennali agone, ludos gymni-
cos musicosque instituit, & certamen equestre, quod sin-
gulis quinquenniis in suburbio Nicopolis, loco ad hoc pa-
rato, ageretur, Actiacos vocari ludos jubens, eorumque
cura Lacedæmoniis demandata.

X. Dedit etiam deinceps urbi condendæ operam, Ni-
copolin ex argumento vocans: quam in loco castrorum po-
sitam, migrare eo jussis vicinorum Ambraciæ & Anactoriæ
regionis castellorum habitatoribus, quibusdam etiam Ion-
gius a Calydone & Ætolia arcessitis, frequentavit. ubi vero
tabernaculum imperatoris fuerat, Apollinis facellum fa-
ciundum curavit sub dio, quod rostris captarum navium
exornatum est. Eodem loco hominis & asini signum ex
ære posuit, qui ad proelium procedenti omen fecerant, alter
Eurychi nomen habens, alter *Nicontis*: quæ statuæ, postea
Constantinopolin transvectæ, in theatro Girci steterunt.

XI. Ipsam quoquæ urbem non manubiis tantum, sed
etiam convectis in eam oppidorum ornamentis, quorum
& incolas eo transtulerat, conspicuam reddidit. & quo ma-
jorem novo populo dignationem circumdaret, inter Am-
phictyonas locum ei dedit, suffragiis Dolopum, quæ gens
pridem interierat, in Nicopolitanos collatis; & quæ Ma-
gnetes Maleensesque, & cum Ænianibus Achæi Phthiotæ
habuissent; quas civitates communi Thessalorum contri-
buebat. Patras etiam, quæ magno partibus adjumento fue-
rant, immigrare coegit ex finitimis oppidulis homines; sed
& Rhypis eversis, multitudinem deduxit Patras: oppidum
commodo appellentibus situ interire, ut cooperat, mini-
me passus.

XII. Igitur & solis Achæorum libertatem, cum jure co-
loniæ Romanæ tribuit, & de spoliis Calydeniogum, tum
alia ornamenta, tum Diana Laphriæ simulacrum, dono-
dedit. Verum hæc ad sequentia tempora pertinuerunt. At

§ IX. Dio. Sueton. in Aug. c. 70 & 94. Strab. l. 7. Plin. 4,
1. Pausan. Plut. in Anton. c. 88. § X. Sueton. in Aug. c. 96. Za-
nar. § XI. Strab. Pausan.

Antonium, ex prælio profugum, signo navis eminus conspecto, Cleopatra noscens, inhibuit cursum; donec regia prætoria venientem acciperet. transcenditque ille, nec videre reginam sustinens, nec ab ea videri. tacitus & cogitabundus, suffolto manibus capite, in prora sedebat; donec ad tumultum persequentium navibus circumagi iussis, ceteros haud ægre submovit: navis una perseveranter inflabat, cuius in tabulato quidam minitaburido gestu lanceam vibrans eminebat. is interroganti Antonio, *tu quis es, Antonium qui persequeris? Eurycles, inquit, Lacharis filius, Laco, Cæsaris fortuna mortem patris mei persequor.* eum enim Antonius latrociniī criminē securi pœcuserat.

XIII. Neque tamen prætoriam, in qua tum Antonius erat, sed alteram (binas habebat) invasit: eaque, & alia quadam, quæ pretiosam supellectilem vehebat, abrepta recessit. Tum iterum priori tristitia redditus Antonius, triduum solus exegit in prora, sive offensus Cleopatræ, sive pudore visum subterfugiens; donec ad Tænarum processum est. Ibi demum opera mulierum colloquio, & mox mensæ lectoque communi admoti sunt. Jam amicorum nonnulli cum onerariis multis ad eum pervenerant, *mari res perditas, pedestrem exercitum in officio esse, nuntiantes.* Missis igitur, qui *Canidium cum legionibus & equitatu per Macedoniam in Asiam properare juberent, navem multa pecunia regioque instrumento onustam inter se dividere amicos jussit, salutique suæ prospicere.*

XIV. Nec desit restitentes ac flentes, solatia & preces miscens, urgere, donec discederent: eosque Theophilo procuratori suo, qui Corinthi remanserat, commendavit, ut eos tantisper absconderet, donec placandi Cæsaris reperfissent viam. Pauci, fugisse Antonium, senserant: neque facile erat credere, veterem imperatorem, & vices fortunas haud semel expertum, relictis integris legionibus undeviginti, millibus equitum duodecim, in fuga præsidium

arcemque salutis collocasse. Milites certe desiderio, & expectatione ejus etiam, postquam abisse eum pernotuit, per septem dies conditiones a Cæsare oblatas recusarunt: donec pro Antonio, quos diximus ad eum missos, affuerunt, maturari fugam præcipientes. Tum quidem moestus & subiratus imperatori miles efferentem signa Canidiem aliquantis per secutus; ubi castra sua, in quibus pauci remanserant, in potestate Cæsaris esse didicit, & Canidius suos haud minus, quam hostem, metuens, nocturna fuga se proripuit: inops omnium, sine imperio, sine commateu victori se citra prælium permisit.

XV. Neque major moles in recipiendis Antonii sociis fuit. domum ab infelice prælio regressi, nihil moverunt postea, sed in fidem potestatemque Cæsaris, alii statim, quidam haud multo inde tempore se dediderunt. Cæsar victoria perquam clementer usus est, ingenione suo, an ut Antonium oneraret invidia eorum, quæ duo post Mutinensem atque Philippicani victoriam peccaverant. Civitatibus tamen Græciæ, dein Asie, pecunias tantum impetravit, gentiumque concilia sustulit. Thuriatas Messenias populum, Lacedæmoniis, quorum odio secuti Antonium fuerant, subjecit. Tetrarchis atque regibus, præter Amyntam, & Archelaum, quidquid oppidorum ab Antonio acceperant, ademit. Philopatora Tarcondimoti filium exiit regno. idemque fatum Lycomedis fuit, Ponti Cappadocii partem obtinensis: & Alexandri, quem, accusato fratre Jamblichio, præmium accepisse cognoverat ab Antonio, quem & mox in triumpho duorum interemit.

XVI. Sed quæ sub Lycomede fuerant, Medio cuidam tribuit Cæsar, qui, priusquam res prælio permitteretur, Mysis concitatis, bellum contra Antonianos suscepserat. Cleoni quoque Gordiocomensi ob simile meritum Mysis concessæ partes, ut ex latrone regulus fieret, & Jovis Abretteni sacerdos, a quo. aucta mox patria *Julopolis* ap-

pellationem accepit. Cydonios atque Lampæos, Cretæ populos, quorum auxiliis erat usus, liberos esse jussit, etiam restituta Lampe, quam belli turbo everterat. Adversus Romanos varie se gessit, alias pecunia, haud paucos etiam vita mulctando. Tamen & quibusdam ignovit, a quibus saepe graviter læsus fuerat. Horum facile princeps C. Sosius, cum L. Arruntii fide interim latuisse, postea enīsis ejus precibus, & clementia Cæsaris iram vincente, servatus est. M. Scaurum, Sex. Pompeji fratrem uterinum, destinatae neci Mucia mater eripuit. C. Furnius, patris impetrata salute, memorabili voce gratias egit: *Hanc unam, Cæsar, habeo injuriam tuam. effeciisti, ut viverem & morerer ingratus.*

XVII. Hæc exempla lenitatis Murco (nam nomen ejus, quæ Græcorum scriptorum negligentia est, aliud non reperi) fiduciam dedit, pro Barbula, qui inter duces Antonii militaverat, deprecandi. Quam rem cum admodum anxie ac diligenter ageret, miratus Cæsar hominis sollicitudinem, ecquod igitur ei tantum cum Barbula amicitiae jus esset, interrogavit. Ibi Murcus, *Quod inter homines sanctissime conservari interest, tuque probare etiam in hostibus consuesti, fides me incitat, & referenda pro meritis gratiae desiderium.* Tres sunt, quibus omnia me debere arbitror, tibi, quæ me numero proscriptorum exemisti: *M. Agrippæ, cuius precibus exoratus es: & huic, cuius pro salute nunc sollicitus sum. nam is mihi patronum Agrippam paravit, & antea quoque fuit in me liberalis.* Quippe clade Bruti captus, cum agnoscam timerem, pro servo venii. Emit me Barbula, & industrium esse cernens, dispensatorem constituit: deinde cum aliam in me indeolem deprehendisset, id quod erat suspicatus, ut verum fateretur, salute promissa, monuit.

XVIII. *Contra ego, latere adhuc sub hac persona cupiens, negare, obtestari, nomen, genus & priores dominos fingere. nec exempta Barbula suspicio est, Romamque proficiens se-*

§ XVI. Strab. l. 12. Dio. Vellej. Senec. de benef. § XVII. Apian.

cum ire jussit, siquidem proscriptus esset, haudquaquam propte secuturum arbitratus. Ceterum bona mea fortuna factum est, ut quidam amicorum Barbula, qui saluandi eum causa ad portam processerant, me cognosceret, idque ei clam indicaret. Tum ille non prius acqueievit, quam securitatem mihi tuo beneficio redderet. Eiusdem benignitatis occasio en iterum offertur tibi, Cæsar. Barbulæ, inter Antonii præsidia deprehenso, meam imitari sollertia placuit; servum fixit. a me, dissimulante notitiam ejus, entus est. Per te, Cæsar, fortunam tuam, tamque faventes ad omnia Deos, oro, aut salutem unius hujus capitis concede mihi, aut me una interfici jube. Tolerare dolorem non posero, si eam fuero infelix, ut, cui vitam debeo, servare nequeam. At vero tua me consolatur humanitas, quam sœpe alias, & modo adversus inimicissimos demonstrasti. Matte hac clementia, quæ te in cælum aliquando feret, & interim æquitate Deum præstabit, ut tam misericors vicit, nec offendi debeas a quoquam, & cum fueris offensus, semper possis ignoroscere.

XIX. Non repulit tam honestas preces Cæsar, favitque exemplo, quod his etiam annalibus ab oblivione vindicandum existimavi. Additur apud Appianum, solum hujus gesti reliquum auctorem, *id par amicorum una quoque consules majores fuisse*. ceterum inter magistratus eorum temporum, nullum, quod huc accommodari poslit, collegium reperio. inter hæc documenta mansuetudinis, etiam vindicta partes suas obiit, occiso inter clarissimos Curione, cujus pater pro Cæsare dictatore pugnans in Africa occubuit. Sed & alii quidam imperfecti, excusantibus Cæsaris amicis, *perisse bis meritos, qui, hostilia ausi, ne deprecari quidem voluissent*. Sed inter omnes maxime miserabilis Aquilliorum exitus, quibus cognomen Floris, fuit. pater & filius erant, nec nisi uni Cæsar, fortiri jubens, vitam indulserat. Sed pietate filii se statim ad supplicium offerentis, & occisus ipse, nec servatus pater est. namque suis manibus, præ dolore orbitatis, sibi conscivit necem.

XX. Cæsar inter hæc Antonianis militibus, qui nondum expleta stipendia habebant, suas in legiones distributis, & disjunctis per varia castra legionibus, veteranos Brundisium præmisit. Admonitus erat Sicula seditione, ne tantam vim militum eodem loco haberet. Etiam ad libertinorum motus penitus sedandos, quartam iis pensionem, quæ adhuc ex imperata pecunia debebatur, remisit. Et hi quidem datorum haud ultra memores, retentam partem in lucro hilares computabant. Militum vero qui adhuc sub signis agebant, diligentia tribunorum, & spe Ægyptiæ prædæ quiescebant: dimissi post victoriam sine præmio stomachabantur. quæ indignatio cum non multo post in seditionem erupisset, non tamen imparatum Cæsarem nacta est. Nam is provisū futurorum Agrippam, per causam aliorum negotiorum, in Italiam miserat; veritus, ne Mæcenas urbis Italique præfectus, quoniam manebat in equestrī loco, contemneretur.

XXI. Ex omni cohorte amicorum duo hi præcipua apud eum gratia erant: his secreta ejus innitebantur; horum fidei tantum credebat, ut, cum duas indiscretæ magnitudinis gemmas, insculpta sphyrngis imagine, haberet, altera signaret ipse, alteram penes hos relinqueret, ut per absentiam suam, quæ postulassent tempora, epistole & edicta ejus nomine proponenda signarentur. Ad hos aut alios si quid occultiorum literarum daret, ridenda nunc pueris calliditate, pro unaquaque litera, quam volebat legi, sequentem ponere solebat. ipsius autem epistolā ad senatum scriptas aperiebant illi, & mutatis, quæ volebant, iterum obsignatas reddebant. Unde cum pro diversitate temporum sœpe variaret oratio, communiter jactari cœpit, *Sphyrnem afferre ænigmata.*

XXII. Neque minus aut nota per Italianam, aut propter collationem pecuniarum, quam frequenter imperabat, terribilis erat Mæcenatis rana: nec tam quomodo signata

§ XX. Sueton. in Aug. Dio. § XXL Tacit. Plin. 37, 1. Dio.
Sueton. in Aug. c. 88.

edicta essent, quam quid juberent, referebat. Tamen Cæsar, cavillationes non ferens, postmodum imagine sua signare instituit. quod & sequentes imperatores fecerunt, Galba excepto, qui gentilicium insigne retinuit, e prora navis prospectantem canem. Dimisso in Italiam Agrippa, Cæsar, velut ista cura exsolutus, Græciam obiens civitates ordinabat; frumentum, quod bello supererat, affictis exhaustisque distribuebat; sacra fanaque visebat. etiam initiatus est Cereris & Proserpinæ Eleusiniis.

XXIII. Inde cum in Asiam transmisisset, certiora de Antonio cogniturus, auditio veteranorum tumultu, & crebris Agrippæ literis revocatus, ne se procul amoto, si forte ducem idoneum essent adepti, magnas turbas darent, in Italiam redire, quamquam hiemante mari, constituit. Sed exacto interim anno, qui suffectos etiam consules, ex Kal. Maji M. Titium, ex Kal. Octobris Cn. Pompejum habuit; imperator Cæsar quartum consulatum iniit in Asia, cuius M. Licinium M. F. Crassum collegam habuit, quamquam ille Pompejanis, dein Antonianis in partibus, nec dum prætor fuisset. Illa quoque peregrinatio Cæsaris dignum relatu pietatis ac clementiae exemplum habuit.

XXIV. Forte Sami, dum captivos cognoscit Cæsar, Metellus adesse jussus, senex squalidus sordidatusque processit, qui inter duces Antonianos in potestatem venerat. Ad id nomen exsiliens filius ejus, qui tum in consilio se-debat, vix in ista illuvie agnatum patrem complexus, *hic*, inquit, *Cæsar, hostis tibi paulo ante, ego miles fui. non magis ille pœnam, quam ego præmium meriti sumus. aut igitur me propter illum occidi jube; aut illum propter me vivere. loquere tecum, oro quæsoque, &, utrum moribus tuis sit convenientius, judica.* Motis ad commiserationem omnibus, Cæsar, cum paulum addubitasset, infensissimum hominem, & nullis pollicitationibus ab Antonio abduci quitum, in filii gratiam venia prosecutus est.

§ XXIL Plin. Dio. Plut. Sueton. in Aug. c. 93. § XXIII. Dio; Plut. Sueton. in Aug. Appian. § XXIV. Strab. l. 14.

XXV. Antiquitus tres colosſicæ statuæ in eadem basi Sami fuerant, quas abreptas nuper ab Antonio Cæſar inter spolia erat nactus. Ex his Herculem ac Minervam in eadem sede curavit reponendos, Jovem, qui postea in Capitolio stetit, imponi in navigium jussit. Idem & aliis civitatibus ademta ab Antonio signa reddenda curavit: & Ephesiis Apollinem, Myronis opus, somnio monitus. Adulta jam hiems erat: sed nihil territus anni tempore Cæſar, quamquam bis inter trajiciendum tempestate conficitatus, semel inter Etolia& Peloponnesi promontoria, iterum ad Ceraunios montes, amissis aliquot Liburnicis, fracto navis suæ gubernaculo, fusisque armamentis, litus Italiæ tenuit. Jam præcesserat venientis fama. Idcirco Brundisii totum ferme senatum, totum equestrem ordinem, majorem partem plebis reperit. neque magistratus remanferant domi, præter duos tribunos plebis, totidemque prætores, retentos senatusconsulto. magnum quoque ex aliis urbibus agmen aderat, legatione fungentium, aut sponte currentes.

XXVI. His igitur studiis omnium, & præsentia Cæſaris, turbæ statim conticuerunt: ipsique adeo milites, alii vultu ac sermone imperatoris exterriti, quidam spe, pars evocati, ad eum profecti sunt. Igitur levius exspectatione negotium fuit, Pecunia, & omnium bellorum sociis agro insuper promisso, desideriis militum satisfactum. pauci Italorum cum Antonio senserant. horum ager & oppida militi distributa: ipsi Dyrrachium & Philippo, & alias urbes transmarinas trajecti. Nec omnibus repræsentari nummi potuerunt. quamquam enim magnus pecuniæ modus postrema partus erat victoria, majoribus impensis exhauebatur. Idcirco Cæſar suas & amicorum possessiones subhastavit, facta etiam potestate militibus ex his accipiendo, quod deberetur. Nec emtum quidquam ab ullo, nec infolutum acceptum est. quis enim esset ausus? tamen ista

§ XXV. Strab. l. 13. Plin. 36, 8. Dio. Sueton. in Aug.

T. Livii Vol. XII.

I

species prætextum honestum differendæ solutioni præbuit, donec paulo post ex Ægyptia præda promissa præstarentur. Sed & legiones deinde, alias aliis imperii partibus præsidio futuras, dicto audientes habuit.

XXVII. His ita ordinatis, & his, quos venia data extra Italiam manere jussiferat, hoc interdicto exsolutis, urbanos, qui ad ipsum non venissent, negligens, intra tricesimum diem, quam ex Græcia solverat, eodem rediit. Et, ne iterum flectendis promontoriis hiemem adversam experiretur, translati per Isthmum navibus, tam rapido cursu vectus est, ut Cleopatrae ac Antonio simul *discessisse ex Asia, & redisse* nuntiaretur. Illi (quippe quæ fuerit horum interim fortuna, quæve consilia, exponi maturum est) cum ad Parætonium pervenissent, quamquam invitis animis, in diversa cursum intenderant. Antonius in Libyam delatus, in solitudinem quandam se condidit, duobus stipantibus amicis, Lucilio, de cuius in Brutum eximia fide supra narravimus, & rhetore Græco Aristocrate.

XXVIII. Sed Cleopatra, ne res novas allatus de clade rumor apud populos notæ levitatis excitaret, protinus in Ægyptum contendit, cum aurea puppe veloque purpureo, sicut exierat, coronatis etiam navibus, ac perfreudentibus, ut lætis rebus solebat, tibiis, mentita victoriam. Ast ubi se iterum tenere regni habenas rata est, multos principum olim infensos sibi, & nunc cognitis, quæ gesta ad Actium erant, ferociores interfecit; bona occisorum publicavit; viuentium rapuit; ne Deorum quidem donariis abstinuit sacrilegas manus, olim assueta per Antonium ex fanis omnibus convasare, quidquid pretio aut opere æstimari audiverat. Inter hæc Antonius, missis ad Pinarium Scarpum, qui adventum suum nuntiarent, postquam neque se recipi, & a Pinario cum nuntios suos interfectos, tum quosdam militum ægre rem ferentium, co-

gnovit; yix prohiberi per amicos potuit, ne sibi violen-
tas i^fferret manus.

• XXIX. Ab his raptus, & in navem impositus, Alexandriam pervenit. Pinarius Cyrenen, quam tenebat, cum legionibus quatuor Cn. Cornelio Gallo (hic erat a Cæsare præmissus) contradidit. At Cleopatra, quo Medi regis amicitiam grato pignore obligaret, Artavasdis ei caput misit, qui nuper in Armenia discors Medo regnaverat. Deinde ingens opus aggredita, per Isthmum, quo mare rubrum ab Ægyptio discriminatur, transportare naves cœperat, ut, impositis militibus & pecunia, sedem quietam alio in orbe quæreret. Sed incensæ a Petras Arabibus naves, Antoniusque, talia molienti superveniens cum spe salvas adhuc sibi pedestres copias esse, consilium mutare coegerunt: Nilique potius ostia firmis communiri præsidii placuit. Jam ad bellum terra marique gerendum apparatus strepebant omnia, vicini quoque populi & reges in auxilium sollicitabantur; neque penitus interquiescebant fugæ consilia, quo minus nunc de rubro mari, nunc de Hispania cogitaretur, quam partim vi, partim pecunia superabilem imaginabantur.

XXX. Hæc consilia quo diutissime laterent, simul etiam periculum strueretur Cæsari, miserunt, qui per causam tentandarum conditionum, copias ejus corrumperent. Dūm hi redeunt, Antonius minime præsentibus latus, & ex criminis descendentium amicorum, etiam manentibus iniquior, urbe atque frequentia relicta, jacto juxta Pharum in mare aggeri domunculam imposuit, ibi se *Timonis actu- rum vitam* professus, cui omnes homines odio fuisse dicuntur. Ideo Cleopatra per absentiam ejus, aurea sella sceptroque & corona, tanquam seque regnumque dedens, ad Cæsarem missis, ab hoc sibi veniam clam Antonio comparabat. Sed ille, donis reginæ ominis causa retentis, palam minatus, *armaque & regnum deponere* jubens, occul-

§ XXVIII. Dio. Flor. 4, 10. Plin. 19, 1. Strab. 1. 13. § XXIX.
Plut. Dio. Strab. 1. 14.

tis promissis spem faciebat mulieri, fore, ut integrum ei regnum relinquoretur, si quidem Antonium occidisset. Inter hæc Canidius ipse, certissimus auctorum nuntius, ad Antonium venit: simul & Herodem deficere, & alias omnes civitates regulosque auxilia negare, allatum est.

XXXI. Hæc Q. Didio fatagente fiebant, qui Syriam obtinens Antonii beneficio, nunc fortunam sequebatur. Idem & Arabibus incendendi regias naves auctor fuerat. His rebus sic immutatus est Antonii animus, ut magis hoc nuntio recreatus esse, quam perculsus videretur. Projectis enim cum spe simul curis, relicto Timonio suo, (sic enim appellaverat) a Cleopatra in regiam receptus, civitatem in convivia & epulas, se in liberalitatem, intemperanter effudit. Causa utrique relatus in numerum virorum Cæsario, & virilis toga Antyllo data, quem ex Fulvia generat. Plus animi futurum Ægyptiis Romanisque putabant, si etiam post Antonium & Cleopatram ducibus non carituri viderentur. Id consilium rebus inutile, adolescentibus perniciosum fuit, tanquam viros objiciendo iræ odioque victoris, quos melius puerilis prætexta defendisset. Hoc tempore regina & Antonius collegium, quod instituerant *Inimitabilis* vitæ, in aliud verterunt, quod *Commorientium* vocavere, magnente luxu: quem, ductis in orbem conviviis, cum amicis exercebant, in hoc, ut commorerentur, nomina dantibus.

XXXII. At hic torpor, nova subinde blandiente spe, excussus est. Inter defectionem fere omnium, qui per amicitiam Antonii Cleopatræ creverant, gladiatores destinatum voluptati spectaculorum sanguinem ad usum belli obtulerunt. Cyzici discebant, ad ludos triumphales, si vinceret Antonius, præparati. Sed ejus calamitate cognita, manu facta Ægyptum petere instituerunt, opem fessis rebus allaturi. Per omnia circum hostilia (nam & Amyntas, & Tarcondimoti liberi, quos ex conjunctissimis amicis acerbissimos hostes Antonio & Cleopatra fortuna

fecerat, transeuntes infestaverunt) tamen non sine hostium damno, repulsis omnibus, in Syriam enī sunt. Ibi Didius eos excepit, intercluso Ægypti aditu arma simul pertinacibus, & præmia transituris ostentans. Illi neque ministri pellici, nec promissi passi, Antonio assignicandum currant, si venire eo placeres, haud difficultum conjunctis in Syria bellum fore.

XXXIII. Dū præstolati responsum, cum nec Antonius, nec ab eo quidquam compareret, perisse rati, sic quoque cunctanter Didio se permiserunt; pacti, ne postmodum in arena pugnarent, atque, dum eis de rebus certior fieret Caesar, Daphne (suburbium est Antiochiae) ad habitandum sibi concederetur. Sed hi deinde decepti a Valerio Messalla, cum se putarent militatum ad legiones mitti, dispersi variie, atque per occasionem interficti sunt. Antonius, ne in Syriam iret, sicuti constituerat, alia suscepta expeditione præpeditus, & illos perdidit, nec ad Parætonium fuit felicior. Ea prima Ægypti civitas occurrit a Cyrenaica venientibus, quo se cum legionibus Pinarii contulisse Cornelium Gallum audierat, ratu sigitur, suos modo milites, ad conspectum noti imperatoris novum sacramentum abjecturos, præsertim ubi validis instructum viribus vidissent, opinione sua difficiliora omnia invenit.

XXXIV. Colloqui enim cupiens, obstrepentibus tubis exaudiiri non potuit, & imprevisa hostium eruptione detrimentum accepit: & cum ad Parætonium, victoribus dedictum, classem admoveret, arte Galli superatus est. Ille, proviso Antonii consilio, catenis noctu per angustias portus sub aqua tensis, de ceptero incuspiditum reliquerat. Igitur inventi sine metu Antoniani, attractis per instrumenta præparata catenis conclusas naves, & undique simul a terra masique & imminentibus ædificiis oppugnatæ, tueri nequiverunt; cum incendio perirent aliæ, aliæ undis mergentur. Interim nec a legionibus cessatum, postquam sine fructu prima reverterat. Aliquamdiu consultatio te-

nuit, quis mitteretur, quando pauci supererant amicorum, & horum suspectam fidem perfidia transfugientium effecerat.

XXXV. Euphronius igitur delectus, filiorum Antonii præceptor. per hunc, *magna pecunia vi oblata, regnum liberis suis Cleopatra orabat*: Antonius, dedito ad supplicium Turullio senatore, qui inter percussores superioris Cæsaris fuerat, eum *necessitudinis & amicitiae pristinæ admonuit; & mutuum amorem, seriaque & lusus communicata referens, ut sibi saltem Athenis, si in Ægyptio nollet Cæsar, privatam agere vitam liceret*, postulabat. Magis tamen pro Cleopatra, quam de femetipso sollicitus, non recusabat mori, dum illi parceretur. Huic quoque legationi nihil respondit Cæsar. fero tentari conditiones visæ. Turullium interfici iusfit. Turullii mortem locus, ubi periit, insigniorem fecit, quod ira Æsculapii tractus ad supplicium videretur.

XXXVI. Quippe Actiaco bello præfectus Antonii ad naves fabricandas lucum Æsculapii in Co insula succiderrat. Igitur eodem in luco occisus, poenas dedisse violato pumini credebatur. Cum duæ jam legationes irritæ fuissent, Antyllum filium cum multo aero Antonius misit. aurum acceptum, Antyllo non plus, quam prioribus, responsi datum. At Cleopatram quemadmodum semel iterumque minis atque pollicitationibus versaverat, ita tum quoque iisdem artibus aggressus Cæsar, Thyrsum ex libertis, hominem non ineptum, alegavit, qui *correptum ejus amore Cæsarem mentitus*, ad Antonii cædem impelleret mulierem impudicam, fiducia formæ, multiplicibusque experimentis satis persuasam, se ab omnibus hominibus amari.

XXXVII. Quippe si vera fama est, tantæ libidinis hæc regina fuit, ut sæpe prostiterit; tantæ pulchritudinis, ut multi noctem ejus morte proposita emerint. Ceterum Cæsari major erat sollicitudo, ne per desperationem seque &

§ XXXIV. Dio. Plut. § XXXV. Dio. Plut. Sueton. in Aug. c. 17. § XXXVI. Val. Max. 1, 1. Dio. Plut.

pretiosissima rerum triumpho suo eriperet. Quippe jam a multis eam diebus nihil majore cura agere cognorat, quam ut omnis generis venena experiretur. inter quæ ferunt aspidem placuisse præ ceteris, quod, aliis celerem mortem cum cruciatu afferentibus, aliis haud satis presentibus, hujus serpentis morsu, citra contractionem vulnus, aut membrorum iactationem, torporem ita obrepere viderat; eosque deficientibus placide sensibus si comminoverentur, non minus agere fere, ac si ex profundo sopore essent excitati.

XXXVIII. Jam in regia conditorum sibi struxerat, eoque inferri ex opibus suis jussierat carissima, aurum, argentum, smaragdos, uniones, ebenum, ebur, odores, secum omnia crematura præferens, si vel minimum fortuna titubasset. Id ne fieret, spem mulieris alere Thyrus, & procul ab his cogitationibus abducere jussus erat. Hoc dum sedulo magis, quam caute agit, longis ejus cum Cleopatra sermonibus, & hinc testificatione benevolentiae, irritatus Antonius, arripit hominem jussit, & quæ gravissima injuria haberetur, si cuius eam patronus intulisset, flagris cædi imperavit. Remisit eum deinde cum literis factum excusantibus, non mirum esse, si malis prope amentem insolentia & insultatio hominis liberti, ad iram compulisset. id si gravasse ferat. Cæsar, esse penes illum Hipparchum, suspensumque posse ad satietatem flagellari.

XXXIX. Hic inter Antonii libertos in maxima gratia patroni fuerat: atque idem rebus inclinatis, primus omnium transferat ad Cæsarem. Dum ista geruntur, Herodes Rhodus, ubi tum Cæsarem agere didicerat, trajecit, rerum suarum anxius. Igitur, licet reliquo retento cultu, diadema seposuerat. Ubi vero convenire Cæsarem datum, & dicendi copia facta, non pro magnitudine rerum, quæ tum in discrimen veniebant, humiliiter supplex, sed vultu aequo intrepidus: si non modo cum Antonio bellum gerere decrevit, Cæsar, sed etiam cum his, qui amicitiam Antonii cum

§ XXXVII. Dio. Aucto. de Vir. ill. c. 80. Joseph. antiqu. Judæ. & Plut. § XXXVIII. Dio. Plut.

fide colentes, nihil inexpertum reliquerunt, quo ille rerum patiretur; absolvit me vix posse satis intelligo.

XL. Quamquam enim, Arabum impeditie motu, ad bellum cum eo profectus non sum, votis tamen pro eo steti: & cum pecuniae & commeatuum, quem maximum modum poteram, quitterem, pauciora me facere, quam meritis ejus deberetur, excusimavi. Unum in primis non pro quolibet amico fecisse videor; quod etiam post Attiacam pugnam in illo transitu rerum immobilis steti, si non firmissimum socium, fidelem certe consilium Antonio servans. cui si ille paruissest, sublata Cleopatra, & gessisset omnia melius, & facilius redisset tecum in gratiam. Hac ego & frustra negem, muleis argumentis atque testibus facillime deprehendi: & si exitiosa mihi erunt, non erubescam adeo præclarans culpam, viroque bono dignam, apertissime confiteri. Sin vero me prius experiri cupis, jam non ignarus, quo sim erga bene meritos animo; nihil vetat, quin eandem fidem, quam hactenus Antonio præstisi, ubi post hac, quem fata dominum terris ostenderunt, constanter approbem.

XLI. Plus apud grandem & magnificum Cæsaris animum hæc erectæ indolis index oratio valuit, quam si easam suam abjectissimis precibus egisset. Igitur licet non novum esset Cæsari, reges ipsi quotidiana officia togatos, ac sine regio insigni, clientium more præstare; resumere diadema jussus, eundem mox honoris gradum apud Cæsarem habuit, quem apud Antonium habuisset. Adjecit Cæsar, etiam ab Didio prescriptum esse, sibi adversus gladiatores auxilia Herodis usui fuisse.

XLII. Alexandro tamen Laodiceno, ex familiaribus Antonii, veniam impetrare non potuit, *jusjurandum* obtendente Cæsare, quo se obstrinxerat, vindicaturum in Cleopatra lenonem. nam hic Alexander maxima reginæ machina ad ejiciendam Antonii animo sororem Cæsaris fuerat. Is nuper ab Antonio missus ad Herodis retinendum animum, ipse quoque exuerat fidem, Cæsaremque adie-

S. XXXIX. Plut. in Anton. c. 87. Joseph. antiq. Jud. 15, 3.
5 XLI. Sueton. in Aug. c. 60.

rat, Herode deprecatore confisus. At Herodes, multa Cæsari ejusque amicis dilargitus, ad Ægyptiacum bellum proficisciensi comes fuit, donec in Syriam pervenit: inde ad res domi ordinandas in regnum recurrerit. Cæsar interim per Syriam ducens exercitum, Alexandrum, quem in vinculis adduxerat, in patria ipsius supplicio jussit affici.

XLIII. Inde contendenti in Ægyptum circa Ptolemai-dem Herodes occurrit cum amplissimis muneribus, etiam militibus necessaria hospitaliter præbens. Ipsum quoque Cæsarem cum amicis centum quinquaginta magnifico convivio exceptit. & quia per loca arida ducendum erat, ita providit, ut neque vinum, neque, qua magis erat opus, aqua exercitum deficeret. discedens deinde Cæsari talenta octingenta dono dedit: omnibusque rebus ita fægescit, ut cum opes regni, quod tenebat, animi magnitudine multum exsuperare, æqui iniquique fatarentur. Cæsar, ad Pelusium adducto exercitu, ditione Seleuci, quem præsidio regina præfecerat, oppidum cepit. Inde cum Alexandriam peteret, equitatus itinere fatigatus eruptione pulsus est Antonii, qui ad famam istarum rerum, motis a Parætonio castris, urbem intraverat.

XLIV. Ergo uno hoc inter tot adversa prospere decerto certamine lætior, quam pro magnitudine gestæ rei, Cleopatram in armis complexus, commendavit ei quendam, qui præ ceteris fortissime illo die pugnaverat. Sed ille, dono Cleopatra loricam auream, & ex eodem metallo galeam nactus, cum his nocte proxima ad Cæsarem transfugit. Contra suis adeo fidebat Cæsar, ut libellos in castra conjectos, quibus ad se transituris denarios mille quingentos viritim Antonius pollicebatur, ipse recitaverit psalmam: & tempori congruentia locutus, etiam promtiores ab ira sollicitatae fidei habuerit. Ideoque Antonius, postquam omnia tentanti nihil satis procedebat, ad singulare

§ XLII. Plut. in Anton. Joseph. § XLIII. Joseph. Plut. Dio. Oros. 6, 19.

certamen Cæsarem provocavit. Ille, deridens hominem,
multas patere ad exitium vias morituro, respondit.

XLV. Sub hæc tempora, semper obversante cogitatione extermorum, pridie quam terra marique Cæsarem adorari statuerat, super cœnam jussisse servos fertur, invitarent se hilarius; per incertum enim esse, utrumne postridie eidem domino sint ministraturi. Eadem nocte inter mœstitudinem suspensorum & tristissima opperientium, subito cantus stritusque per medium urbem bacchantium auditus, deinde per obversam hosti portam magno tumultu exentium, curiosis talium conjectoribus persuasit, *excedere Deum, & ad hostes transfere*, quem præ ceteris Antonius viæ habitus que affectata similitudine coluisse. prima deinde luce, Kalendas Sextilibus, cum eductis in collem quandam copiis, naves suas hostilibus obviam procedere vidisset, proelium futurum existimans, spectandi causa substatuit.

XLVI. At illæ, postquam Cæsarianis appropinquarunt, salutantes ac resalutatæ illis se conjunxerunt, conversisque proris protinus una facta classis oppidum infesta petere visa est. Dum in his oculos animumque defixa habet, ecce autem & equites ab eo transfugerant, properans igitur configere, donec aliquid militum superesset, hic etiam adversante fortuna, se recepit in urbem; proditum se a Cleopatra iis ipsis clamitans, contra quos bellum illius causa suscepisset. Sane mulierem, amari a Cæsare ratam, iterumque per imperatoris Romani connubium summa quæque sperantem, & Pelusium prodidisse creditum est, & Alexandrinos palam ad resistendum hortatam, occultis mandatis deterruisse, & classi auctorem existisse transfugiendi. Ceterum priores suspiciones apud hominem credulum summi amoris demonstratione facile diluerat.

XLVII. Namque suo natali, pro praesenti magis tempore, quam ex pristina consuetudine acto, natalem Antonii magnificentissime celebravit, ut multis, qui ad cœnam in-

§ XLIV. Dio. Plut. § XLV. Oros. 6, 19. Plut. § XLVI. Oros.
Plut. Dio.

*vitati pauperes accesserant, discessisse divites referantur. Se-
leuci etiam uxore & liberis ad supplicium Antonio de-
ditis, Pelusiacum crimen extinxerat. Tum vero desperan-
tem, & propinqua mortis exspectatione nulli parsurum
metuens, in monumento suo se conclusit, uno tantum eu-
nucho duabusque ancillis comitata: nec mora, perferen-
dum ad Antonium curat, *reginam vixisse*. Hoc ictus ille
nuntio, quid ergo est, inquit, *cur moreris in vita miser, cau-
sa vivendi subla?* loriceaque resolvens nexus, non id mihi
dolet, ait, *quod amisi te, Cleopatra; ecce enim sequor: sed*
*quod in morte consicenda tantus imperator a malicie praeve-
nior.* Tunc conversus ad fidissimum servum, quem pridem
jurare sibi coegerat, *mortem ei, simulatque jussus esset, acces-
leraturum*, promissa exegit. Ille gladium eductum alte vi-
brans, ictum, quem Antonius exspectabat, suo corpore
intulit.*

XLVIII. Tum Antonius, *matte*, inquit, *Eros, qui domi-
num ferire non suscينs, nihil minus quid fieri oporteat admu-
niisti.* cum his dictis ventre percusso, lectulo se excipit:
& quia se nondum mori sentiebat, orat *præsenies*, *ut fibi
commodarent manus.* at illi protinus omnes diffugerunt. Dum
ita se torquet & lamentatur, a Cleopatra scriba Diomedes
affuit, deportatus eum in Mausoleum, ubi illa se inclu-
ferat. Quippe auditio tumultu, quem Antonii desperatio
exciverat, id quod erat conjiciens, ex fastigio sepulcri,
quod nondum erat absolutum, prospexerat; sic comparata
janua, ut semel clausa, non posset iterum aperiri.

XLIX. Antonius, *audio Cleopatram vivere, nam prospic-
ientem ingenti clamore populus exceperat, ipse quoque*
*colligere animum coepit: & multo sanguine profuso defi-
ciens, tamen ardenter expetivit ad reginam deferri. Sub-
latus manibus servorum, deinde ab ipsa Cleopatra &
ancillis per funes, qui attrahendis saxis ibi defixi erant, in
monumentum subductus est. Nihil eo spectaculo se vidisse*

§ XLVII. Dio. Plut. § XLVIII. Dio. Plut. Orof.

miserabilius, testati sunt, qui interfuerunt; cum tantæ modo vir majeftatis, oppletus sanguine, semianimis attolleretur ab infirmis & pavidis mulierculis, manus tendens ad Cleopatram, & sublevando ejus labori frustra nifus aſurgere. At illa manibus incumbens, & prone vultu correptos funes vix ad ſe pertraxit; cohortante turba, que ante monumentum concurrerat, & vicem amborum ſollicita.

L. Ubi tandem deponi in ſtratum potuit, illa uestem dilanians, faciemque & pectus percutiens, cruento abſtergebat, *virum, dominum, imperatorem* appellando: tam veſtimili dolore, ut fuorum obliita malorum illius miseratione videretur. Sunt, qui tradant, *ipſam, non ignaram quantopere amaretur, ideo commentum de morte ſuę excogitasse, ut Antonium ad necem fibi inferendam compelleret.* Sed quia poſtea quoque, licet multis Cæſaris amicorum promiſis lactata, perseveravit mori; probabilior ea viſa eft narratio, quam ſum exſecutus. Antonio certe luctus iſte ſolatium in extremis attuliffe dicitur; poſtulatoque mero, ſive urgente ſiti, ſive quo celerius exſpiraret, hortatus eft, *ut quantum citra turpitudinem poſſet, rationem haberet ſalutis ſuę; atque ex omnibus amicis Cæſaris C. Proculejo maxime conſideret.* ſe vero ne magis ob noviſſimum caſum putaret deflendum eſſe, quam pro fortunato habendum, qui tanto tempore maximi imperii compos, poſtremo Romanus a Romano ſuperatus eſſet.

LI. Jam in ſinu Cleopatræ efflabat animam, cum idem ille Proculejus miſſu Cæſaris affuit. Nam inter trepidationem vulnerati exportatique Antonii, Dercetæus quidam ex ſatellitum numero pugionem cruentum ad Cæſarem detulerat, expoſito, quid accidiffet. Ajunt, *Cæſarem ad nuntium non tenuiſſe lacrimas, recordatione priorum, & quoq[ue] amicis deinde convocatione recitaffe literas, quibus oſtentum, quam ad aqua ſua poſſit.*

*lata benignasque conditiones, semper ille contumaciter & ab
furde respondesset. Proculejo mandarat Cæsat, daret operam,
ut viva in potestatem veniret Cleopatra, thesauris timens,
quos illa secum crematuram jactaverat; & ipsam cupiens in
triumpho ducere. Igitur nihil ei promittere statuerat, ne
sibi faciundi, quod voluissest, adiimeret potestatem servando
pollicita, aut fide posthabita merito reprehenderetur.*

LII. At illa, diffidens omnibus, cum Proculejo per ostium
firmiter occlusum, ut tamen percipi sermo posset, collo-
cuta, *regnum liberis suis* petebat: ille *bonum habere* jubens
animum, & omnia Cæsaris humanitati permittere, locum in-
teriorum diligenter contemplatus, imperatori renuntiavit. Ab
hoc continuo missus est Cornelius Gallus: quo de indu-
stria producente sermonem, Proculejus cum duobus mi-
nistris, per fastigium ædificii, qua parte paulo ante re-
ceptus Antonius fuerat, scalis admotis ingressus, ad ostium,
ubi cum Gallo colloquebatur Cleopatra, properavit. Sed
ad vocem ancillæ, *o te miseram, Cleopatra! viva ecce, viva
deprehenderis!* sicam illa, qua cincta erat, haud impigre
stringens, deferebat in pectus; cum complexus eam am-
bobus brachiis Proculejus, *bis*, inquit, *iniqua es, Cleopatra,
ubique & Cæsari, latioris fortuna vices tibi, mansuetudinis &
clementiae gloriam illi auferens.*

LIII. Erepta deinde sica, vestibusque excussis, ne quid
ad mortem sibi conscientiam aptum relinquerent, Epa-
phroditum eam tradiderunt, qui missus ad hoc a patrono
fuerat, ut mollissime & blandissime habitam, summa di-
ligentia custodiret. Dum ad hunc modum regina corri-
pititur, eunuchus ejus aspidis irritatæ morsu fatum citans,
in foveam ante ad hoc præparatam se demisit. Post hæc
ingressus est Alexandriam Cæsar, Areum philosophum in-
didem manu tenens, sermonesque cum eo ferens; quo
majorem illi apud cives suos auctoritatem statim ab hoc
conspicte conciliaret. In gymnasio tribunal erigi jusserat;

eo consenso, Græca oratione, quo intelligi ab omnibus posset, Alexandrinos humi stratos, & veniant suppliciter orantes, exsurgere jussit: *se enim universos noxa liberare tres ab causas: quod Alexandrum conditorem urbs habuisset; quod esset ipsa maxima ac pulcherrima; postrema, quod Areum tam eorum sibi caput produxit.*

LIV. Antyllus deinde jussu Cæsaris statim imperfectus: nec profuit, quod filiam ejus desponderat olim, & in delubrum Cæsaris confugerat. Id Cæsari priori, tanquam Heroi, a Cleopatra structum, sub Cæsari nomine diu postea superfuit, donec post octingentesimum a Christo nato annum fortuito incendio conflagraret. Theodorus paedagogus ejus, idemque proditor, cum detractam occiso pretiosam gemmam vesti suæ insuisse, post initiationem convictus esset, in crucem actus poenas perfidi avarique animi dedit. Neque amantior Cæsarioni paedagogus contigerat Rhodon, qui eum, ut Cæsari traderet, revocari ab eo ad regnum fingens, ex Æthiopia, per quam a matre cum magno auri pondere in Indiam mittebatur, retraxit. Antonium interea multis regibus atque ducibus funerare cūpientibus, non permisit Cæsar, Cleopatram qualemque solatum servans. illaque suis eum manibus regali sumtu, nihil prohibente Cæsare, sepelit.

LV. Tot doloribus confecta luctuque, & exulcerato contusoque frequentibus plagis pectori, cum in febrim incidisset, per causam ejus morbi cibo abstinere coepit; inedia mori cupiens, sicut familiaris ejus, medicus Olympius, qui tum ægrotanti affuit, scriptum reliquit in commentario, quem postea de rebus istis edidit. Sed interpellata sollicitudine Cæsaris, iramque ejus, ne forte in liberos expeteret, metuens; curam corporis intermissam aliquamdiu resumfit. Cum deinde Cæsaris colloquium exposceret, quo magis inciperet confidere, *ad illum se, dixit, iurum.* Ad conspectum ingredientis erubescens, e thoro minime

§ LIII. Dio. Plut. § LIV. Dio. Sueton. in Aug. c. 17 & 63.
Plut. in Anton.

tomto, in simplici tunica exsiluit, projectque se ad pedes ejus, dominum salutando, *quod ei nomen Dii tribuissent*. Ille, reponere se in lectulum jubens, juxta assedit, excusationemque tentanti, & in vim & metum Antonii factorum culpam conjicienti, sic respondit, ut, omissa defensione, tota se ad preces converteret.

LVI. Multas variasque prioris Cæsaris imagines eodem in cubiculo dispositas habebat. ad has manus tendens, patris memoria propitiare victorem conabatur: voces etiam interjiciens, ad misericordiam provocandam, &, si posset, amorem comparatas. Quamquam enim, ut in profundo luctu, neglecto capillo, facie sordidata, corpore vibicibus deformi, ubentibus tumidisque multo fletu oculis erat; attamen nativa ejus gratia, non pauca sui vestigia, tanquam inter nubem radios emittebat. Inter haec & voces jaciebat fractas perplexasque, Cæsaris etiam literis adhibitis, e quibus multas amatorum delicias legens, exosculabatur tabellas, imagines adorabat, semetipsam modo deflebat, *quod non ante illum esset mortua*; modo respiciens ad adolescentem sibi gratulabatur, *quod in hoc saltē r̄edivivum Cæsarem contueretur*. Adversum artes minime improvisas certum Cæsari erat tenere affectum, & animum firmiter occludere.

LVII. Igitur dejectis in terram oculis, nihil de amore jam, nihil de regno, sed tantum, *ut bono esset animo*, respondit, *nihil passura*. Tum illa commentarium ei porrexit, thesaurorum pecuniaeque descriptionem & summas continentem. Forte Seleucus aderat; unus procuratorum ejus. Hunc occultari quedam arguentem, in capillum involans; cum multis plagis contudisset; subridenti Cæsari & intercedenti, *quid mirum est*, ait, *indigne me ferre, quando hic contemui Rabet, quam tu tali in tempore dignatus es inviserere?* Si quid de muliebri mundo seposui, non mihi servabam, sed *ut munera inde Liviae Octaviæque darem, pro me.*

§ LV. Plut. Dio. § LVI. Die. Flor. 4, 10. Plut.

deprecaturis. Non offensus his Cæsar, in quibus elucere cupiditatem vitæ existimabat, & hæc se concessurum ei, & alia quam plurima, confirmavit magnopere enim timebat, ne se interficeret illa, sibique maximum triumphi ornamentum eriperet. At illam se decepsisse putans, deceptus ipse est.

LVIII. Inter nobilissimos amicorum Cornelium Dolabellam adduxerat Cæsar. is reginæ studiosus, hoc ab se roganti officium clam significandum curavit, *imperatorem per Syriam reverti constituisse: ipsam cum liberis proximo triduo mari præmissurum in Italiam.* Hinc plane conjiciens triumpho se destinari, quod vel multis mortibus intolerabilius credebat, decrevit antevertere. Igitur constituto secum tempore ac modo exitus, & occultissime præparatis ministris, oravit Cæsarem, ut bona cum ejus gratia parentare Antonio fineretur: acceptaque venia, ad tumulum cum domesticis mulieribus perrexit. Ibi prostrata super sepulcrum, paucis ante diebus, ait, *captiva his te manibus tumulavi, care Antoni: nunc etiam parento, ne luctu quidem & planu satis libero, quando custodibus appositis alieno jam corpori detrimentum inferre prohibeoir.*

LIX. Nec ultra quid exspectaveris a Cleopatra tua, que mox imperio victoris abducetur. Ergo quos in vita distrahere nulla vis potuit, iis in morte disjungi placuit Diis, & sic permutari sepultra, ut tu Romanus in Ægypto jaceas, me infelicem Isala tellus contegat! At tu, siquidem ista numina placationa nostratis habes, ne desere conjugem tuam, neque in his calamitatibus vivere, aut in illa te triumphari patere: quin exceptam his malis etiam sepulcro junge tecum. Nunquam enim acerbiorem vitam egi, quam post istos dies, quibus te careo. His editis lamentis, postquam coronas & oscula tulit tumulo, balneum parari jussit, lotaque magnifice epulata est. Sub id tempus quidam ex agris cophinum afferens, percontantibus, quid portaret, dimotis foliis

ficus ostendit: quorum magnitudinem & elegantiam mirantes, sumere ille, si quid placeret, jubens, citra suspicioneum intromissus est.

LX. Tum Cleopatra, quo Epaphroditum amoveret, vigilantisum vitæ suæ custodem, literas ei dedit obsignatas, perferendas ad Cæfarem, quibus enissime rogabat, ut se juberet cum Antonio sepeliri. His inspectis statim intellecto, quid ageretur, Cæsar ipse statuit accurrere: mox, mutato consilio, propere visuros mittit. Illi, referatis foribus, transacta omnia repererunt, Jacebat in pretiosissima veste regioque cultu Cleopatra, in aureo differtoque odoribus solio: juxta pedes humi stratum corpus erat Iradis, alterius ancillarum, (nam ceteram omnem multitudinem expulerat) altera jam vicina morte titubans, tamen adhuc diadema dominæ componebat. Ibi per iram dicenti cuidam, *pulchrane tibi hac videntur, Charmium?* *Pulchra,* inquit illa, *profetto, ac tot regum sanguine digna.* neque plura locuta, juxta lectum heræ concidit.

LXI. *Aspidis morfu perisse Cleopatram, qua inter fucus illato fuerit,* constantior fama tenuit: & credidisse hoc Cæfarem, monstravit in triumpho prælata reginæ effigies cum admota ad brachium aspide: alii, *venenum in acu habuisse,* putarunt. maculam vero in corpore nullam, aut aliud veneni signum comparuisse, satis constat. Cæfarem nuntiata mors tam velox perculit, ivitque ipse, & adhiberi a medicis remedia imperavit. Psyllos quin etiam admovit, qui venenum exsugerent. Cum nihil proficeretur, mitatus animum mulieris, *ut petierat, juxta suum collocari Antonium, & fastigium, quod Mausoleo deerat, perfici jussit.* Etiam ancillis honorifica sepultura data. Sic illa magnis & virtutibus & vitiis celebrata Cleopatra, successorum Alexandri potentiam suo casu finiit undequadragesimo ætatis anno. regnavit domi duos & viginti: ex quibus amplius qua-

tuordecim per Antonium in reges ipsos, plurimasque nationes imperium tenuit.

LXII. Antonio nonnulli tres & quinquaginta tribuunt annos vitæ: alii triennum ad numerum adjecerunt. cujus de ingenio fortunaque, quarum rerum nescias utra fuerit mutabilior, post tot utriusque documenta relata differere quid attinet? Imagines ejus statuæque detractæ sunt & abolidæ; Cleopatræ manserunt, redemptæ, ut ferunt, ab Archibio quodam mille talentis. is inter amicos reginæ fuerat, caritatemque bene de se meritæ, quod bonis ingeniis solitum, post mortem ejus retinebat. Ceterum mors Cleopatræ Cæsarioni quoque exitio fuit, ajunt, *ab Areo impulsus esse Cæfarem, qui notam principis poeta sententiam adducendo, minime uilem esse Polycæsariem dixerit.* Ego monitore nihil indiguisse crediderim, ad tollendum, qui Cæsare dictatore genitus esse prædicaretur. Ceteris autem Antonii liberis, etiam quos ex Cleopatra sustulerat, non pepercit modo, sed omnem benevolentiam favoremque præstítit, ut felicior in posteris fuisse Antonius, quam in vita, videatur.

LXIII. Nam præter aliós summæ potentiae gloriæque viros, etiam pronepos ejus, deinde nepos, imperium populi Romani obtinuerunt. Sed omnem suam felicitatem Octaviæ præcipue debuerunt: quæ ingratissimi viri liberos non educavit modo materna cura, sed etiam apud fratrem fovit atque promovit. Fuit enim egregium matronalis virtutis exemplum Octavia: unde & fratri carissima fuit, & apud externos etiam in tanto honore, ut Corinthii quidem ei templum exædificasse legantur. Hac igitur faciente, Cæsar Cleopatram, ex Ægyptia regina genitam Antonib, in matrimonium elegantissimo regum omnium Jubæ tradidit; quem educatum in Italia, suamque militiam secutum, patrio regno donavit: eique fratum Cleopatræ, Ptolemæi atque Alexandri, concessit in-

§ LXI. Vellej. 2, 87. Dio. Sueton. in Aug. c. 17. Plut. Apian. § LXII. Sueton. Plut.

columitatem. At puellis duabus, quas ex Octavia suscep-
perat Antonius, paternorum bonorum partem attribuit.

LXIV. Filio Fulviæ Julio Antonio libertos patris re-
præsentare coegit, quantum quisque relinquere ei moriens,
secundum leges debuisse. Sed horum pleraque,
postquam Ægypto deceperat, facta sunt. Tum vero ex ad-
versarum partium ducibus P. Canidium infestissimum sibi,
sed nec Antonio satis fidum, interfici jussit: qui timidius
excepisse mortem traditur, quam viro militari conveniret.
Cassius etiam Parmensis, elegans homo ingenii, qui
solus percussorum Cæsaris superabat, poenas dedit. Alii
post Actiacum prælium Athenis, quo confugerit, inter-
fectum tradiderunt. In Ægypto etiam Q. Ovinius sup-
plicio affectus, quod senator populi Romani, lanificio
reginæ præfici sustinuerat. Ex magna deinde multitudine
regiorum liberorum, quos obfidum loco missos a parentibus,
aut libidinis causa evocatos ab Antonio reperit,
alios remisit domum; Jotapen patri, Medorum regi, qui
post Antonium victimum ad se transfugerat, ultro reddidit;
quosdam inter se junxit matrimonio; nonnullos retinuit.
In quibus Artaxiæ fratres, quamquam petenti, non remi-
sit, quod ille Romanos, qui post Antonii expeditionem
remanserant in Armenia, jugularat.

LXV. Corpus Alexandri Magni videre inter hæc con-
cupivit, idque contrectatum, ita ut particulam nasi fran-
geret, corona imposta, floribusque adspersis honoravit.
Nec prætermittendum, ejus regis monumentum, tot secu-
lis venerabile, hodie etiam extare inter medias oppidi
ruinas, & a Muhammedanæ superstitionis cultoribus, ma-
gna religione, non solum ut regis, sed & prophetæ ma-
ximi sepulcrum visitari. Digressus ab hoc Cæsar, Alexan-
drinis, ad invisa Ptolemaicorum regum conditoria stu-
diose invitantibus, respondisse traditur, *règem videre vo-*

§ LXIII. Plut. Pausan. Dio. § LXIV. Vellej. 2, 78. Val. Max. 3, 7. Joseph. antiq. Jud. 15, 1. Dio.

tuisse, non mortuos. Apin etiam adspicere supersedit, Deos & se, non vero boves, adorari solere dicens.

LXVI. Conversus deinde ad res Ægypti ordinandas, quam imposito stipendio in provinciæ formam redigere decretat, Cn. Cornelium Gallum ex infima fortuna productum, præfecti nomine, sed ad similitudinem imperii proconsularis, imposuit, equestris loci virum : quia propter multitudinem hominum ac oppidorum, fertilitatemque soli & situs opportunitatem, metuebat eam majoris dignitatis homini credere. Unde & senatores equitesque Romanos illustres Ægyptum intrare, nisi permisso, vetuit. Sub hoc præfecto juridicus Alexandriae conventus fuit, apud quem pleraque judicia agebantur. itemque rationalis Cæsaris, qui bona vacantia, & quidquid in fiscum imperatoris oporteret redigi, curabat. His omnibus liberti Cæsaris, atque procuratores diversis officiorum titulis apparebant.

LXVII. Præsidium militare unam in urbe legionem, duas in agris collocavit. Præterea tres Romanæ cohortes seorsim Alexandriæ excubabant, tres ad Syenen & Æthiopias fines : totidem per alias regiones. erant & equitum alæ tres, idoneis locis & ipsæ dispositæ. Et quo magis mobilitas gentis constringeretur, non modo in senatum Romæ legere Alexandrinos, sed ne Alexandriae quidem senatum esse voluit; cum ceteras urbes more patrio administrari pateretur. Sed erat quidam appellatus *Exegetes*, cui necessitates urbis curandæ mandabantur, & inter alios honores gestare purpuram permisum erat. post hunc erat vir a commentariis, (*Hypomnematalogum* ipsi vocabant) & Archidicastes ; quartusque prætor nocturnus. Sed hi magistratus etiam sub regibus fuerant. Romani præterea per provinciam & duces quosdam nomarchasque & ethnarchas constituerunt, sed non maxima hos omnes potestate.

LXVIII. Hanc mutationem rerum Ægyptii portendisse

§ LXV. Dio. Sueton. § LXVI. Sueton. in Aug. c. 66. Dio. Strab. I. 12. § LXVII. Dio. Strab.

Deos credebant, pluvia sanguinis effusa his locis, quibus
ne gutta quidem aquæ cecidisse cœlo existimaretur. Ac-
cesserunt arma simul conspecta in navibus, exauditusque
tympanorum & cymbalorum sonus, & qualis fistularum ac
tubarum concentu excitatur. Draco etiam subito apparuit
immane fibilans: & cometæ in cœlo, humi mortuorum
spectra visa. Statuarum etiam & imaginum mœstus aspe-
ctus est notatus; & Apis cum lamentabili mugitu lacri-
mas fundens. Ceterum hæc victoria non opulentissimum
modo regnum Romano adjecit imperio, cuius e vectiga-
libus tantundem ferme rediret ad ærarium, quantum a
patre Cæsare devicta Gallia præstabat; verum etiam in pra-
fentia copioſſimis fpoliis locupletavit Cæsarem.

LXIX. Nam præter vetustas dævicias, quidquid nuper
Cleopatra corraserat, in thesauris repertum. Præterea qui-
bus objici quidquam potuerat, bonis exuti: etiam ceteri
conferre bessem jussi omnium facultatum, ita ditaverunt
victorem, ut, quidquid omnibus usquam militibus debe-
bat, inde persolveret; & his insuper, quorum hoc bello
usus opera erat, ducentos quinquagenos denarios divide-
ret, quo dilectio urbis averteretur. Grandes etiam sum-
mas acceperat mutuo. ea omnia binc expuncta debita: &
senatoribus ac equitibus victoriæ sociis ingentia dona da-
ta; superfuitque, unde & ærarium augeretur, & multa pa-
fim delubra novis donariis nitescerent. Quo autem hujus
etiam victoriæ celebratior in posterum memoria foret, &
in Ægypto Nicopolin Cæsar in loco pugnæ struxit, lu-
dis etiam ad similitudinem Actiacorum constitutis.

LXX. Et quo habilior uberiorque ad annonam urbis
fustentandam Ægyptus fieret, fossas Nili, quas ad irrigan-
dos agros antiquissimi reges duxerant, vetusta oblimata
labore militum aperuit; novasque locis quibusdam adje-
cit. Hac cura effectum, ut urbi annua ducenties centena-
millia modiorum frumenti inferrentur: quæ summa ferme

150 JO. FREINSHEMI SUPPL M.

populum Romanum alere quatuor anni mensibus poterat: Sed nullo magis Ægyptiacarum opum Romanis infusa rebus magnitudo patuit, quam quod foenus ad trientem recidit, possessionum aliarumque rerum venalium pretium, propter abundantiam pecunia, duplicatum est. Constitutis hunc ad modum Ægypti rebus, Cæsar per Syriam, Herode Antiochiam deducente, profectus, Asia hiberna petiit, provinciae negotia componendo, simul & Parthica rebus intendens animum.

LXXI. Nam illud etiam imperium civilibus bellis lacerabatur. his causis Phraates, crudelissimus ingenio, & post victoriā Romanā ferocior, a popularibus in exsilium actus; auxilio Scytharum cum Tiridate, quem Parthi regem constituerant, bellum gerebat. Utrique socia Cæsaris arma optarunt: sed excusatione rerum Ægypticarum usus, præpotentem gentem atteri civilibus armis malebat. Interea Phraates, missis ad Cæsarem legatis, in Syriam profugisse cum magna manu Teridaten servum suum, abrepto simul filio suo minimo natu, quem negligentius custoditum rapuisset, significat, remitti nonque postulans. Cæsar, benignè exceptis barbaris, Teridaten nullo auxilio juvit: ceterum neque dedidit eum; & filium Phraatis, ab illo muneris loco acceptum, Romam secum deportare constituit, obsidis loco habiturus.

LXXII. Inter hæc, unde minime timeri debuisset, gravis orta conspiratio quieta Mæcenatis industria Romæ opprimitur. M. Lepides juvenis multis irarum in Cæsarem causis, a quo remotum a republica patrem, eversum avunculom Brutum, nunc etiam sacerorum Antonium sublatum dolebat, perniciem ei, simul in urbem redisset, machinabatur. Hujus consilia dissimulanter speculatus Mæcenas, qui tum ad custodiā urbis redierat, tam tempestive, tamque nulla reipublicæ perturbatione oppressit, ut ca-

§ LXX. Sueton. Justin. 1, 2. Joseph. de B. Jud. 2, 16. § LXXI. Oros. 6, 19. Sueton. in Aug. c. 41. Joseph. antiqu. Jud. 15, 12. Justin. 41, 5. Dio.

pite conjurationis sublato, maximi belli femina in ipso-
ortu suffocarentur. Servilia Lepidi uxor cum superesse
viro non sustineret, & diligenti familiarium custodia ni-
hil adipisci mortiferum posset, prunis ardentibus devo-
ratis vita abiit.

LXXIII. Neque reticendum, suffectos hoc anno consu-
les fasile, ex Kak. Jul. C. Antistitium, ex Id. Sept. M. Tulli-
um, ex Kal. Nov. L. Sænium¹, non historie tantum
causa, sed ut mira quadam his seimporibus conversio fortu-
ne notetur. Tullio consule, cujus patrem Ciceronem Anto-
nius proscripterat, cum Antonii nuntiata mors esset, iis-
dem Idibus, quibus Cicero magistrorum initit, senatus con-
fulta facta sunt, ut Antonii statuae detraherentur, honores
abolerentur, dies natalis nefastus esset, nemo postea gentis An-
toniae Marci pronomen ferret. Balbinus (id Scenie cognomen
fuerat) eadem proscriptione adductus in rerum omnium
discrimen, tum in consulatu suo M. Lepidum ad pedes
suos supplicem vidit, desperantem de filio, pro salute
conjugis anxium.

LXXIV. Nam eam quoque, tanquam consiliorum filii
consciam, Mæcenas ream agebat. & cum juvenem ad Cæ-
farem mittere constituisse, sexum imbecilliores non esse
vexaturum itinerum molestia dicebat, modo vades Junia con-
suli dedisset, Casari eam, quandocunque postulasset, exhibuitum
iri. Cum nemo reperiatur, Lepidus senex, quem nota
segnities scelere excusabat, fæpius circa fores, deinde
tribunali consulis excubans, cum ab apparitoribus repel-
leretur, vix ad hæc verba spatiū alliquando nactus est:
mea quidem innocentia testes qui dare possim locupletiores his,
& quibus uxor & filius accusantur? nec ego te proscripti,
& quibusdam, quærum sunt proscripti, sum humilior. Tu vero
inflabitatem humanae fortis respice, consul, meque coram tri-
bunali tuo stantem: & aut me vadem accipe pro uxore, aut
una cum illa vinclum ad Cæfarem mitte. Nec reticenda con-

§ LXXII. Vellej. 2, 83. Sueton. in Aug. c. 19. Dio. Liv. Epit.
§ LXXIII. Plut. in Cic. Plin. 22, 6. Dio. Appian.

fulis humanitas, tante mutationis misertas, vadimonium mulieri remisit.

LXXV. Sub hæc tempora, atque adeo jam ab Actiacæ victoriz nuntio, sicut acerbe in Antonium, sic in Cæsarem honorifice multa decreta sunt: *triumphus de Cleopatra: arcus triumphalis Brundisii, & in foro Romano. Divi Juli quoque fanum exornari rostris captorum navium placuit, aut columnis ex illo are Jufis: quinquennales haberi ludos in honorem imperatoris: diem natalis ejus, itemque anniversariae victoriae, inter feriatos haberi. Additum, ut in urbem ingrediens virgines Vestales senatusque & populus Romanus cum conjugibus ac liberis occurrerent. Jam supplicationes, & statua, aliqua hoc genus, prius etiam usurpata, referre putidum fuerit. Titulum inscriptum basi, non ita pridem reperatum Romæ, annotare non pigrat: SENATUS. POPULUS. WE. ROMANUS. IMP. CÆSARI. DIVI. JULI. F. COS. QUINT. COS. DESIG. SEXT. IMP. SEPT. REPUBLICA. CONSERVATA.*

LXXVI. Hæc post Actiacum proelium decreta, postquam autem obisse Antonium innotuit, *alias quoque de Ægyptiis triumphus decretus est, quia, ne de illo triumpharet, nemini Romano parcebatur. Dies etiam Alexandrie captae relatus inter festos, & ab hoc deinceps Ægyptiis tempora sua computare jussi. Data insuper potestas ei tribunitia perpetua, sic ampliato jure, ut ad mille passus extra portum appellari posset; iussique sacerdotes & Vestales, quozies vota pro senatu & populo susciperent, etiam pro Cæsare facere. Et ne tempus ullum aut locus honorum ejus expers esset, inter alia, quæ prætereo, ut in conviviis, nec publicis modo, sed privatis, ei libaretur, senatus censuit. Maxime delectabat homines, quod in scriulis Antonii repertas literas combuffisse dicebatur. quamquam plures callide servarunt: quibus etiam postmodum, ubi opus putaret, uti non dubitavit.*

§ LXXIV. Flor. Appian. § LXXV. Appian. Dio. § LXXVI. Dio.

LXXVII. Eodem anno L. Statilius Taurus amphitheatum in Campo suis impensis perfecit, & in ejus dedicatione munus gladiatorium exhibuit: novum inde honorem plebiscito adeptus, ut *quotannis præturae candidatum unum, sine repulsa creandum, commendaret.* Kalendis deinde Januariis, quibus Cæsar Sami quintum consul, Romæ Sex. Apulejus Sex. F. inierunt, in ejus acta juratum: & quoniam de rebus Parthicis literæ ab eo venerant, decretum, *ut inter nomina Deorum Saliali carmine celebraretur: tribus ex ejus vocabulo fieret Julia: coronatus spectaret ludos: senatores, quibus adjutoribus bellum consecraret, currum triumphantis prætextati sequerentur: die introitus ejus populus Romanus sacrificaret, eaque deinceps quotannis festa esset: sacerdotum omnia collegia, quem ad numerum ei videretur, augeret.*

LXXVIII. Hæc paucis exceptis admisit Cæsar, sacerdotiis quidem intemperanter dandis eo proiectus, ut de numero illorum quidquam exinde certi nequeat repperiri: unum palam remisit, ut universi sibi obviam exirent, Omnia autem maximam lætitiam ei duo. haec attulerrunt, *quod de Jano claudendo, & salutis augurio repetendo, decretum erat.* hoc enim propter continua bella intermissum per annos quatpor & quadraginta fuerat: Janus tantummodo bis anteā clausus, Numa rege, deinde Punico primo perfecto bello. Tum vera imperator Cæsar tertium clausit, pace terra marique parta, conditisque civilibus armis, vicesimo postquam mota fuerant anno. Sane tum etiam in armis Treviri cum Germanis quibusdam erant, & in Hispania cum Cantabris Vaccæisque Astures: sed hos Statilius Taurus, illos Nonius Gallus haud sane memorabilibus proeliis domuerunt. alibi quoque secundum singulas nationes tumultuatum est: sed quia mediocres motus erant, neque Patribus eorum causa bellum decernere visum fuit, etiam historiis hæc parum argumenti dederunt.

§ LXXVII. Dio. Sueton. in Aug. c. 26. Tacit. § LXXVIII.
Aristot. polit. 4, 15. Sueton. in Aug. c. 31. Dio. Plut.

LXXIX. At Cæsar Romæ patrisque sui commune templum (*Divum Julianum* appellabant) ab Asia populis apud Ephesum, a Bithynis Nicæa, clarissimis utrobique urbis, poni passus, ea numina etiam ab Romanis, qui regiones illas habitabant, coli jussit. Se ipsum a civibus divino honore coli noluit. peregrinis permisum, ut illi & Roma templo statuerent, Asiatici quidem Pergami, Bithyni Nicomediae, quo dato exemplo, sicut nihil est ad imitandum adulatio velocius, toto mox orbe cœlestes ei sunt honores habiti, passimque per urbes celeberrimas vivo mortuoque facerdotes & collegia sacrata, erecta fana, quæ veterum Deorum delubra ferme structura ornatuque superarent. Alexandrini quoque Sebastium exstruxerunt templum Cæsaris navigantium præsidis, (*Epibaterium* ipsi cognominabant) cuius aliud nusquam par fuit, celeberrimo loco situm, magnitudine & sublimitate conspicuum, refertum donariis, auro atque argento ornatum circumquaque, porticus habens, & bibliothecas, aulas, lucos, vestibula, ambulacula, spatiostissima omnia, & sumtuosissima.

LXXX. Etiam ludi quinquennales, quos tum permitente Cæsare Pergameni fecerant, provinciarum pleraque propemodum oppidatim constituerunt. Nec tamen ista, tanquam homine se putaret augustiorem, recepisse creditur, sed ut tam late imperanti utilis regendis rebus veneratio quereretur. Alioquin Domini etiam, nedum *Dei*, appellationem constantissime repulit: & quamquam etiam proconsulibus decerni templa solere sciret, in urbe nullum; in provinciis nonnisi communi suo Romæque nomine, fecerit. Sed imperatoribus fecutis passim non modo Græci, sed etiam quælibet provinciæ templa posuerunt: de urbe & Italia Dio hactenus negat, ut quisquam ullius pretii fuerit hujuscce rei auctor; sed quoniam ipse statim subjicit, imperatoribus cœlestes honores, atque etiam Heroa decerta fuisse, mirari subit, quid igitur interesse putet, ne, qui haec facere

potuerunt, illud etiam fecerint; præsertim, cum & in urbe fuisse templa Augsti, haud contemnendi auctores, a quibus visa sunt, prodiderint.

LXXXI. Per hæc exacta hieme, Cæsar in Græciam, atque inde a Corintho Brundisium transmisit. Cum urbem intraret, inter occursum omnis ordinis, ætatis, sexusque, passim sacrificia ex senatusconsulto facta: & Valerius Potitus, qui tum in anni parte consulatrum gerebat, nomine senatus populi Romani majoribus hostiis fecit, novo ad hæc usque tempora honore. Magna per eos dies omnium ordinum lætitia fuit, aucta liberalitate Cæsaris, cui tum pares animo divitiae obtigerant. Ergo munifice donavit duces suos, & ut solitus erat, collaudavit, honoribusque exquisitis extulit; Agrippam hoc eximio, quod cœruleum ei vexillum dono dedit, navalis victorise testimonio. Nec militibus modo divisit pecuniam, sed & populo nummos quadringenos ex bellorum manubiis dedit: adultis primum, deinde & pueris Marcelli nomine, quem forore sua natum, si nullos ipse filios fusciperet, jam tum ad gratiam civium producerebat.

LXXXII. Municipiis etiam, sed & provincialibus, quorum in agros deductæ nuper coloniæ erant, ingentem pecuniam numeravit: *quod quidem solum & unum omnium fecisse, qui deduxissent*, haud falso gloriatus est. His de causis, & quia nec auri coronarii nomine quidquam accipiebat ab Italîs, quin & sua debita reddens, quæ sibi adhuc ex imposito tributo debebantur, remittebat: præteriorum malorum oblivio cepit omnes, triumphique ejus, tanquam de peregrinis ducerentur, hilariiter spectati. Tres autem, tribus continua diebus, duxit. Dalmaticum & Illyricum, deque Pannoniis, Japydibus & finitimis eorum, itemque de Gallorum atque Germanorum populis, quos auspiciis ejus C. Carrinas vicerat.

§ LXXX. Sueton. in Aug. c. 59. Philo. Aristot. polit. 5, 11.
 § LXXXI. Dio. Strab. l. 10. Vellej. 2, 89. § LXXXII. Dio. Sueton. in Aug. c. 22. Appian. Illyr.

456 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

LXXXIII. Postridie Actiacus triumphus actus, quo Tiburius, Liviae filius, jam pubescens currum comitatus est sinistriore funali equo; cum Marcellus, Octavia natus, dexteriore veheretur. Tertia dies Alexandrinam & Egyptiam pompam vidi, priores, licet sumtuosissime instratas, apparatum impensa & pulchritudine superantem. Inter hujus fercula Cleopatrae quoque imago, in lecto ad similitudinem morientis translata est: ductique liberi ejus, Alexander & Cleopatra, quibus Solis ac Lunæ nomina indiderat. His in triumphis nihil ex antiquo mutatum annotatur; nisi quod ex nupero decreto currum fecuti sunt primum senatores, quotquot eo bello navarant operam; deinde consul cum magistratibus: cum alias hi praecedere inter hujusmodi pompas solerent, ceteri senatores subsequi.

LXXXIV. *Militibus triumphale congiarium ex manubii viritim millia nummum singula dedisse ipse tradit: accepisse id hominum circiter centum & viginti millia.* Idem deinde mensis & Carrinatem & Autronium triumphantes vidi. Carrinas, Morinis sociisque eorum ad patientiam imperii bello revocatis, etiam trans Rhenum aliquoties victos repulerat. Ideoque & Cæsar, uti diximus, ex his gentibus triumphavit, & Carrinatem triumphare jussit, magno iterum documento, ne quis ob res adversas nimium flaccescat animis. Hujus enim patesca Sulla fuit occifus inter proscriptos: quorum liberis lege lata tum quidem aditus ad honores præcludebatur. Mox a. d. XVII Kal. Septembr. ex Africa L. Autronius P. F. L. N. Praetus proconsule triumphavit.

LXXXV. At e regulis ducibusque triumphatis supplicio quidam affecti sunt: in his Adiatorix cum filio, qui, ab Antonio partem Heracleæ Ponticæ nacti, Romanos colonos occiderant. Inde versa ad honorem Deorum cura, Minervæ templum, & quod Chalcidicum vocatur, tum

§ LXXXIII. Sueton. in Tib. c. 6. Dio. Euseb.

curiam ex patris nomine Julianam, hanc quidem a. d. V Kal. Septembr. dedicavit. In ea Victoriæ reposuit simulacrum, spoliisque Ægyptiis exornavit, quod olim a Tarento adiectum fuerat; huic numini se debere imperium aſſignans. Etiam D. Julii fanum multis ex eadem præda donariis excoluit. Sed longe maximæ opes in Capitolium illatae. Nam ex ſenatusconfuſto e tribus cellis, quidquid Jovi, Janonique & Minervæ dicatum olim fuerat, pro polluto efferendum curavit: ipſe una donatione ſedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties feſtertiū contulit.

LXXXVI. Hæc omnia ex theſauris Cleopatræ deſumta, cuius etiam alter unio, vix luxuriantis feminæ fauibus ereptus, propter magnitudinem diſectus, ex utraque aure Veneris, quæ in Pantheon deinceps culta eſt, peperdit. Ceterum in dedicando Julii templo ludi varii generis editi: Trojam patricii pueri luſerunt: viri equos deſultorios bigasque & quadrigas agitarunt: & ſenator quidam in arena depugnavit. Venatio quoque inſignis edita, & inter alias feras rhinoceros & hippopotamus occisi, quæ genera animalium nunquam ante Roma viderat. Turmæ quoque Suevorum, quos in triumpho Carrinas duxerat, Dacorumque captorum Actiaco bello, infestis armis in voluptatem victoris populi concurrerunt. Dacos & Getas non ſanguinis diſverſitas, ſed regionum ſitus diſtinguit; Dacis ad Danubium & Germaniæ finem, Getis versus Pontum & Orientem habitantibus.

LXXXVII. Partis harum gentium rex Cotiso non amicitiam modo pactus cum Cæſare, ſed etiam geminam afinitatem fuerat, ſibi deſponsa Julia, vicifimque ſua filia Cæſari. Ceterum cum deludi ſe poſtea ſentiens legatos fruſtra miſiſſet, ad Antonii partes popularium inclinavit animos. Sed nec illi multum profuit iſtarum gentium ſocietas, & iſpis tantummodo cauſam Romani belli præbuit.

§ LXXXV. Frag. 'Capitol. Strab. I. 12. Dio. Pigh. annal. Suevon, in Aug. c. 30. § LXXXVI. Dio. Syeton, in Aug. c. 43.

Medium spectaculorum hilaritatem delibavit magis, quam
abruptit, Cæsar's ægritudo; per quam nihil minus eo ju-
bente curati ab aliis ludi sunt: interque id tempus sena-
tores præ suis quisque foribus in propatulo epulati sunt:
ut alias quoque, invitandorum prætereuntium causa, facti-
tatum in publica lætitia fuerat.

§ LXXXVII. Strab. l. 7. Dio. Cluv. Germ. antiqu. 3, 34. Sue-
ton. in Aug. c. 63.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER XCIX.
 IN LOCUM LIB. CXXXIV LIVIANI.

E P I T O M E
 LIBRI CENTESIMI TRICESIMI QUARTI

Cæsar, rebus compositis, & omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus quoque cognominatus est: & mensis Sextilis in honorem ejus appellatus est. Cum ille conventum Narbone ageret, census a tribus Galliis, quas Cæsar pater viccerat, actus. Bellum adversus Bastarnas, & Mæsos, & alias gentes, a M. Crassfo gestum, refertur.

I. **D**UM ita populus Romanus post sævissimas bellorum tempestates præsentis otii lætitia futurique spe perfruitur, etiam foris per M. Licinium Crassum bene gesta res publica felicitatem temporum auxit. Præter Dacos in armis etiam Bastarnæ fuerant: finibusque suis egressi, superato Istro, juxta colentes Triballos atque Dardanos subegerant. Tum vero transcensis montis Æmi jugis Dentheletarum nationi inferebant bellum. Thraciæ hæc gens erat, Romanis fœdere conjuncta: regem tum Sitam habebant, propter cæ-

citatem minus aptum arcendis hostibus. Igitur Crassus, qui ex consulatu Macedoniam obtinebat, non magis socii regis, quam provinciae Romanæ periculo excitatus, adventus sui terrore excedere Denthelitarum regione Bastarnas coegit.

II. Sed ipse non contentus hac gloria, sequi recedentes instituit. Segesticaque redacta in potestatem, etiam in Mœsorum fines impetu facto, munitum quoddam oppidum oppugnavit. Interea longius præmissarum copiarum partem adorta gens insigni feritate, Crasso necessitatem imposuit, ni hos amittere vellet penitus, toto cum exercitu succurrendi. Dum acies instruuntur, unus ducum, postulato silentio, qui vos, inquit, eflis? Responsum, *Romanos esse, gentium dominos. Ita, inquit ille, si nos viceritis.* Accepit omen Romanus: & cum ante aciem immolato equo votum barbari concepissent, *w Romanorum ducum extis & litarent & vescerentur, vix tubam sustinentes disjecit: reversusque ad obsidionem, oppidum cepit.*

III. Et quo lectores admoneantur, quanti sit inanibus non moveri, quamque id beneficium non ferociæ, sed ingenio concesserit Deus, tam præcipitis Mœsorum fugæ nullæ suisse certior cause traditur, quam quod centurio quidam Romanus, foculum gerens super cassidem, excitata motu corporis flamma, tanquam vomente incendium capite stolidos mortales exieruit. Averso in Mœsos exercitu, Bastarnæ exitum speculantes ad Hebrum fluvium substiterant. Tum igitur devictis illis, ad se veniri cernentes, legatione missa denuntiarunt, *injuste facere Romanos, se persequendo, a quibus nullam injuriam accepissent.*

IV. Crassus oratores humaniter acceptos, gnarus eas nationes vini cupidissimas esse, tanquam postridie responsus adhibuit mensæ, & ab ebriis omnia Bastarnarum confilia expiscatus est. Eadem autem nocte, dum illi poculis vacant, ad silvam proximam exercitu promoto, in ulte-

§ I. Liv. Epit. Dio. § II. Liv. Epit. Dio. Flor. 4, 12. § III. Flor. Dio.

riora prospiculatum expeditos præmisit. His visis, hostes, cum longe abesse robur legionum arbitrarentur, proruunt; refugientesque intra silvas secuti, ab instructis ordinibus excipiuntur. Magna ibi statim, magna deinceps fugientium cædes fuit: carris maxime, quibus castra sua a tergo seperant, receptum impedientibus, & quod his impositos cum conjugibus liberos haudquaquam æquis animis deserebant.

V. Nobilis eo loco Romani ducis pugna fuit, occiso Crassii manibus hostium rege Deldone; & si suis auspiciis rem gessisset, opimorum spoliorum decus meruerat. Quod hostium illud præcium non consumferat, partim in silva incensa concrematum; alii, expugnato, in quod confugerant, oppido, interierunt. Fluvius etiam Ister, & sparsa per agros fuga, multis exitium attulerunt. Maxima moles in superandis iis fuit, qui munito ex loco per aliquot dies vim Romanam repulerunt, donec Rolis adventu, Getarum reguli, hæc quoque deleta manus tum quidem ei bello finem imposuit. *Rolam illum Dicomæ filium fuisse*, quamquam tradi videam, assensum sustineo: quando nullum ejus neque testimonium idoneum, neque argumentum affertur. ad Cæsarem inde profectum esse satis constat, amicumque ac socium discessisse.

VI. His ita gestis, Crassus Mœsorum regionem repetens, cum nonnullos suadendo, ceteros minis, pertinacissimum quemque armis subegisset, neque magna pars domanda supereret, hiemem iis locis nimiam veritus, exercitum in pacatiora reduxit. Sic quoque, priusquam Macedoniæ fines attingeret, a frigore nonnihil, sed atrociora a Thracibus, quamquam sociis, perpeccus, propositum ulterius has gentes adeundi depositus. Ob hanc victoriam Cæsar *Imperator* appellatus est, eique supplicatio triumphusque decreti: idem honor & Crasso habitus, nisi quod, *Imperatoris* nomen da-

§ V. Dio.

T. Liv. Vol. XII.

L

tum, Dio negat; ab aliis hoc quoque traditum, haud dissimulans.

VII. Igitur his potius crediderim, cum causam Dio nullam attulerit, & sub Augusto ac Tiberio quoque nominis ejus deus concessum quibusdam ducibus fuisse non ambigatur. Sub idem tempus Cæsar, sive frequentibus morbis iratus, sive ut objectam ab Antonio cupiditatem dominandi rebus refelleret, de reddenda republica cum amicis deliberavit. Duo ipsi erant arcanorum omnium participes: M. Agrippa, quem amplissimis honoribus extulerat; & C. Mæcenas, non minus carus, Agrippa, sed minus honoratus, quia manere suo in ordine Romanus eques maluerat. His in secretum advocatis, ubi consilium suum exposuit Cæsar, fidemque testatus *amicitia*, ut *rectum verumque consilium promerent*, oravit; in tam exiguo numero tamen variatum sententiis fuit.

VIII. Prior Agrippa his fere argumentis Cæsarem ab imperio continuando dehortatus esse traditur: *Si tantis a te opibus honoribusque cumulatus insistere cæptis juberem, Cæsar, tametsi mens forsitan integra foret, oratio posset esse suspicitor, tanquam ea, quæ mihi privatim crederem profutura, suadentis. Nunc quia diversa mihi rectior videtur via ac salubrior, laborare non debo, ne parum explere partes amici benevolique consultoris videar. Ego sane semper hanc indixi mihi legem, ex quo me penitorem in amicitiam assumisti, ut tantæ benignitati, quando meritis non poteram, fide responderem; neque mihi retinendum quidquam esse crederem, ex quo tibi periculum, aut invidia nasceretur.*

IX. Igitur in hac etiam summa deliberatione, proprietorum commodorum immemor, ea tantum in consilio habiturus sum, quæ tuam atque publicam ad salutem pertinere judicavero. Age igitur, omnia, quæ summo imperio insunt, non præcipiti cogitatione expendamus, ut eam sequi partem liceat, quam ratio nobis meliorem atque feliciorem fore ostenderit. Nec enim ita

nos potentiae cupidus occæcaverit, ut incubandum esse imperio, tametsi nobis malo futurum appareat, existimemus. Eset hoc male sustinentium fortunam suam, ejusque convulsorum obsequio; nisi malimus pietatem in patrem & reliqua obtentui sumea, certum imperandi lubidine egisse omnia videri. Utrumvis horum crimen, ac periculum habet: nec aut laudare talia quisquam bonus, aut perfere liber potest. qui vero patriam suam nec aliis servire, nec sibi patietur, ad justam aequalitatem omnia referens; is profecto, tanquam maximorum bonorum auctor, semper apud cives in honore ac pretio erit.

X. Idque ex utriusque comparatione facilissime intelligi potest. Quippe juris aequalitas naturæ consentanea, sicut oportuit iisdem legibus natos, educatos, institutos, paremque corporum atque animorum præstantes usum reipublicæ, pari omnes jure atque potestate esse sancit, neque quemquam cuiquam, nisi virtutis causa, anteponi. Ergo quoties unius potentia ceteri deprimuntur; tanquam in re, que contra naturam acciderit, anguntur, nequaquam aequis animis passi, penes se majorem sumtuum laborumque ac periculorum partem, penes unum aliquem pleraque commodorum esse. At quia carere magistratibus respublica nulla potest, vicissim regere & regi aequissimum putant: nec contemni futuri imperantibus, cum & his imperare aliquando possint; nec efferendi potestate, quam mox in se accepturos alios sciant.

XI. Sic & meritis honores invidia nulla tribuent, sibi quoque idem ad hos per virtutem iter patere memores; & onera promte sustinebunt, que non a dominis imponi, sed aequa justaque lege sentiant. Necessum igitur est, tali populo prospera atque adversa transire in omnes: neque sibi privatim quemquam esse quidquam procuraturum, quod dissentire a publicis rationibus intelligat. Tum & odia tollentur civium, & prava æmulatio. nemo gaudet malis alterius, nemo aut alienæ virtutis obrectatorem aget, aut alium timebit sue: querelæ, suspiciones, infidicæ aberrunt: nihil appetetur contra morem, nihil recusabitur: imperabitur sine superbia, parebitur sine murmure: tam pro unoquoque slabunt omnes, quam unusquisque pro omnibus.

XII. Hac tanta commoda populari statum sequuntur: at

in unius imperio vix potest obtineri, quin diversa his omnibus exeat & contraria. Jam primum, omnibus in unum intuentibus, ille sit morum atque vita regula, sic tamen, ut ejus vita exprimantur vulgo; si quæ sint virtutes, eas imitari nec possint multi, nec fere, qui possunt, audeant, ne videantur animi magnitudine, artibus imperatoris, prudentia, liberalitate cum principe contendere. Inde sit, ut ad publica munia segnes, voluptatibus, aut quaestu omnem indolis ingenuæ vigorem deterant; atque sic condiscant, rempublicam nullam putando domestica spectare lucra, & felicitatem alienam oculis insueri, tanquam sibi decedat, quidquid apud alios conspicitur. Quæ si privatos tantummodo incesserent molestiae, quamquam sane iniquum esset conflictari populos, ut unus aliquis suaviter ac delicate vivat; fortassis auctor esset, non amittendi e manibus, quod propitia tibi fortuna contulisset. ceterum ad ipsum imperantem curas infinitas, labores incredibiles, invidiam, odia, pericula fine numero, sine modo pertinere video.

XIII. *Mittamus præterita, quæ se tibi satis felicia viderentur, non deliberares in præsentia: quid exspectare paulo post debeamus, appareat. Urbanæ res parum adhuc compositæ: Italia varie turbata: provinciæ aliæ exhaustæ, aliæ dubiæ, nationes circa valide armis, his occurso multa deerunt, quæ non facillime comparaveris. A re nummaria ordiar, quæ tibi extraordinarius quærenda remedium erit: nec enim ad tot alendos exercitus, aliasque necessitates, vestigalia populi Romani sufficient. Eadem igitur necessitas fuerit, inquires, & restituta republika. Immo vero longe dispar est ratio. tum enim non defuturi essent divites, qui laude liberalitatis, aut honoribus, quales liberae civitates pro meritis hoc genus rependunt, contenti, pecuniam conferrent in publicum: &, si tributa populo indicerentur, haud gravatim quilibet a se abire nummos pateretur, quos in re communi sibi quoque putaret impendere.*

XIV. *At in regno rarus ostentator opum est, quarum magnitudine stimulari posse avaritiam potentioris existimet: nec ferte*

sales largitores principi facile foret, quos favore populi crederet ad res novandas incitari: tributa vero quoties indicuntur, publica ferme querela est: aequum enim pusant, suis cum facultatibus tollere sumtus quoilibet, ad quem ex toto imperio fructus omnis pervenit. Adde, quod irūqui plerumque acceptorum expensorumque putatores sunt: redditus enim ferme norunt & diligenter numerant: at impensas alias in totum nesciunt, alias multo quam sint, leviores temere credunt. Hæc una difficultas est, quarum habendas tenentem, si quid prospicio, magnis curis, iisque frequentibus exercebit, hac nihilo jam erit minor de judiciorum ordine sollicitudo.

XV. Facinorosos enim puniri, fecit ubivis necessarium, ita nunc perdifficile est: rara inter nos innocentia, & præpotentibus reis. At horum causas si ipse cognoveris, pro crudeli traduceris. Et iniquo, & magis ex suo commodo odiisse, quam legibus decernere. Sin alios constituis judges, damnatos affixisse dicentur a te jussi: absolutos populus aequitati judicium imputabit, aut etiam gloriae; maxime si quos dimiserint, quibus tu infensus esse existimeris. At in populari statu cum suffragiis civium, aut sorte letti judicent, qui, neminis unius in manu positas fortunas suas esse, norunt: integræ religione, nec potentia cuiusquam, nec gratia jus dare creduntur.

XVI. Sed ludus hic & jotus fuerit præ his astibus, in quos se conjectura est ista dubitatio, quemadmodum his oporteat uti, qui, cetera boni ac honesti viri, principatum unitas pati nequeunt. Hos, equidem & si relinquis, imprudens; & si tollis, iniquus haberis. neque medium ingredi viam tutum erit. Namque nobilitatem si contemnere videbere, si circumscribere divitias, & coercere magros spiritus, populū benevolentiam amiseris. Ecquis enim hunc amet, per quem unum omnibus carendum existimet his vitæ bonis, quæ præ ceteris & astimantur, & experuntur? Certe si uno corpore posses ad cuncta simul agenda occurtere, nec adiutoribus haberes opus, minus laboraremus: nunc in tam ampla diffusioque imperio, cum plurimis indigeas; quos adhibebis, unde nec aut securitati tuae, aut existimationi metuas? Gnavis enim

& industriis cum gloria spiritus crescunt, efficiuntque ineptos obsequio, cum se dignos imperio censere caeperunt.

XVII. Socordes igitur & timidos præficies rebus? tum vero negotium hostium egeris, socios alienaris, civibus fueris odio; his præcipue, qui se postpositos deterioribus nunquam sine dolore recordabuntur. Hic iterum melior est rerum publicarum constitutio, quibus ornatui atque usui est fortium ac opulentorum civium frequenteria, quorum virtute augeri, quorum gloria illustrari sentiunt; nec quemquam ex his amissum imminutumve cupiant, nisi forte quis ad tyrannidem animum adjecterit; cuius præcipue criminis acerrimi consueverunt esse vindices. Horam omnium assiduos producere testes possem, curulos ferme Græcarum aliarumque nationum populos, quibus in libertate, quam sub dominis, semper omnia felicius atque gloriösius evenerunt.

XVIII. Sed externis abstineo, cum satis ad hæc docenda locuples sit Romanæ rei diverse habita gubernatio. Sub regibus multa passi, angustissimisque coerciti finibus, in libertate crevimus: illa Romanum extulit nomen, illa senatus auspiciis populi suffragiis caput orbis terrarum imposuit. Hæc tam inex- tricabilis malorum series, jam deprehensa nobis est; & nondum ad te respexi, Cæsar. Tua vero quam intolerabilis erit conditio, diebus atque noctibus tantam sollicitudinem sustinenter? quis ad omnes istas cogitationes animus, quod ad hos labores corpus sufficiet? ræcco, quod ab adolescentia usque parum firma valitudine uteris. His igitur circumdatus obcessusque molestiis, ec- quando quidquam eorum degustabis, propter quæ mortales amant vivere? aut his carere coactus, quam eris inter falsam felicitatis imaginem vel sine exemplo miser? Quis enim præter te erit aliis, qui nullo tempore aut minime voluptatem percipere pos- sit, aut maximis carere molestiis?

XIX. Magnum enim imperium regenti nulli æque satellites, ac cura & metus, præsto sunt: raro laetus aliquid, quo vere affiliatur animus; indigna, pudenda, gravia nunquam non & videt, & audit, & sentit. Quæ quoties mecum expendo, mirari defino, quod a quibusdam cum offerrentur regna, recusata sunt. Hæc igitur te cum animo tuo considerare prius verum est, quam

eo te conjicias, unde non sit postea receptus. Neque vero parum perspicio, quam in aliam sententiam proferri speciosa possint, quatosque stimulos habeant, potentia, opes, hominumque salutarium ac prosequentium turbæ, & omnium in unum obversa ora. præsertim si hæc sola conspiciantur, comitesque suos tegant ac dissimulent. quippe potentiā sollicitudo, divitias impensio, honorem livor sequitur. & in multitudine circumfusa, saepe insidiae insunt, semper adulatio, vix minus istis malum. Quod si vero quis ideo expetendam esse dominationem arbitretur, ut beneficiorum & injuria in quoslibet arbitrium habeat, is profecto magnopere fallitur.

XX. *Certe quam fadum, quam Diis ac hominibus invisum sit, libidinibus ac flagitiis se tradere, apud te dicere supercedeo, quem scio neque his moribus præditum esse, neque propter hæc imperium cupere: præsertim quia non ea referre constituī, quæ pessimi principes faciant, sed quæ caveri nequeant etiam a probatis. Beneficia autem hominibus tribuere dignissimum esse magna indole, non equidem negaverim. sed id quoque privata fortuna, si non æque abundanter, verius tamen ac meliori fide præstet, & si pauciora faciat, plura non exigentur. In principatu saepe deest, unde cupiditas omnium expleatur, cum etiam in levi merita nemo suam operam parvi astimet; non possunt effugere reges, quin multos prætereant, etiam munificentissimi. Quid enim est, quod dare queant? honores, magistratus, pecunia. ceterum illi in paucos cadunt; & ærarium largitionibus exhaustum per rapinas supplendum erit. majusque orietur odium a plurimis, quibus & datum nihil & aliquid ablatum fuerit, quam a paucis, quos locupletaveris, gratia; cum alioquin etiam natura sit hominibus ad beneficia sensus, quam ad injrias, hebetior.*

XXI. *Adde, quod principes & cum restrictiores sunt, avarijudicantur; & cum liberalius usuntur opibus, dissipare patrimonium publicum, & plura indignis tribuendo, nescire veram dandi rationem modumque differuntur. Atqui saepe his uii iudicio suo non licet. multa nescire, multa credere familiaribus concurrunt: aliquando donant, quia dignos intelligunt; aliquando, ut intellexisse videantur. saepe affectum magis, quam merita, se-*

quuntur, & sibi verius dant beneficia, quam his, ad quos eorum fructus pervenit. Quidquid horum sit, plerunque cum aliqua solicitudine conjunctum est. Ut ita neque hoc satis sincerum sit, ac expetendum, quod unum omnium commendare posse homini non pessimis principatum videretur. Cetera talia omnino sunt, ut, qui secum ista perpenderit, regis cuiusdam dictum valde probet, diadema nobilem magis, quam felicem, pannum, si penitus intelligeretur, neminem reperturum, qui vellet humo tollere.

XXII. Et quo certius omnem regnandi libidinem exturbes animo, pauca me dictis, sed quantum opinor, valida hercle adiungere finito. In re populi rarius existent passae reor pessimos magistratus, quam in regnis optimos principes. & illorum imperium breve tempus finit: deinde leges sunt & judicia, quorum ultius non modo peccata suppliciis sonum vindicat, sed etiam exemplum deterret eos, qui peccaturi postea fuissent. Praeterea sicuti provisum est, ne malorum diuturna sit potentia; sic in honorum locum, quoties aliquis quolibet casu subducitur, alium aut deteriorem reperire, plerunque non est arduum. Nec enim, excepto universo interitu, qui res humanas omnes inevitabiliter fato premit, ingruere tanta calamitas ulla potest, quin seminarium aliquod magistratum relinquit. sed regnis minime tam beatam sors est: in quibus & mali principes non nisi cum vita imperium ponunt; & boni, magnitudine ac diuturnitate potestatis, persaepe convelluntur. Te quidem, quidquid acturus es, optima mente suscepturnum esse, certissimum habeo. Ceterum si cogitas, quorundam te paenitere, quae tum etiam admissa sunt, cum respiceret collegas cogebare; cum adversus potentissimos viros dimicanti virtutis ac justitiae opinione benevolentia retinenda civium esset: quid futurum arbitraris, si, remoto metu æmolorum, suprema tibi potestatis conscius, a destinato laudis itinere violentis afflictibus abriperis?

XXIII. Sed esto, (quod equidem, si sperandum in ullo est, in te minime desperandum esse largior) hanc imperii negotiorumque molem circa tuam civiumque querelam sustineas; quanta solicitudine de successore laborabis? Scio enim, te non alium ma-

jorem ex laboribus tuis fructum petere, quam ut optimi status auctor dicaris, & moriens spem feras tecum, mansura in vestigio suo fundamenta reipublicæ, quæ jeceris. Id vero consequi, quam non dicam homini, sed propemodum Deo cuidam sit improbum, haud difficulter intelliges, ubi ad ea, quæ dicam, animum adverteris. Filium adhuc non habes: fac habiturum, quis tibi sponsor erit, tuum illi animum, tuam prudentiam, moresque fore? Nihil ab natura ei, ab ingenio, a fortuna negabitur; non saltem ipsa hæc reputatio, se principe natum esse, lubricam etatem, adulazione præsertim omnium impulsam, in præceps trahet? Scis, quid in vicina Sicilia Dionysii filius reprehendenti mores suos patri, & qualis ipse in adolescentia fuerit jactantia, responderit; illi enim non fuisse patrem regem, sibi esse.

XXIV. Itaque si destinatum successioni tradere se ignavia, contaminari flagitiis, lascivire, sœvire, furero corneres, quantus inde pudor tibi, quantus dolor esset? Sed quid ista referto? patribus omnibus optere quam præstantissimos liberos licet, iisque ornamento, gloria, latitiae sunt adeptis: solis principibus ea denegata felicitas est, quibus, ut ignavi liberi verecundiam, sic egregii quique timorem afferunt. Vera me dicere, omnes, opinor, toto orbe terrarum regiae fatebuntur: quota enim quæque strissimorum malorum exemplo caret, ut inter perpetuos motus atque suspiciones insidiae nulla intervenerint, ut non aliquando filius occupato patre, aut pater filio, ne pateretur parricidium, fecerit? Scilicet, exprimere conditionem imperantium, posito ob oculos exemplo, voluisse videntur, quorum instituto Nemorense regnum armis ac cæde paratur. omnibus hoc regibus propositum a fortuna certamen est, ut summi fastigii gratia alii ab aliis interficiantur.

XXV. Quid vero futurum censes, si plures educaveris? An non, ut in te pietas constet omnibus, suopte ingenio, & aliorum instinctu, qui tali loco deesse nunquam possunt, inter se se æmulationes ac discordiam exercebunt? Sed finge, quantalibet bonitate naturæ, tuique reverentia interim quieturos: an evi-

*tari poterit, ne saltem post mortem tuam de regno digladietur? Sin vero filium non reliqueris, ecquem sperare poteris tibi successorem? Nam si ex primorum numero quemlibet nomines, reliqui rebus omnibus pares uni alicui, quem se nihilo præstantiorem aut potentiorem judicabunt, parere dedignabuntur. Efferes igitur illum vivus adhuc, extolles opibus, regimen provinciarum ac exercituum dabis, materiam locumque concedes, quo explicare virtutem animi, comparare gloriam, comparare favorem hominum queat? at quorum modestiae credas, etiam atque etiam vide. Multi ab aliis acceperas opes in au-
tores beneficii verterunt.*

XXVI. *Plures ergo veluti paribus momentis attolles, quo spes alicujus improbiiores ceterorum metu coercentur? timendi igitur plures erunt; maxime si consentiant. quod si pugnant; neque te quietum esse unquam, neque sub te quidquam patientur. &, si fato concedas, iterum in eadem illa, quæ supra di-
ximus, discordias, seditiones, arma civilia, difficultate qua-
dam consiliorum inexplicabili relabemur. Nihil ergo melius fuerit, quam te simul atque rempublicam omnibus hisce mole-
stius ac discriminibus uno facto exsolvisse. Nunc ut arma,
provincias, magistratus, aerarium populo reddas, in sua manu est. eaque ratione gloriosam securamque senectudem in patria beneficiorum memori sperare poteris. Quod si forte reddere rem-
publicam, donec potes, non vis; timeo, ne aliquando, cum voles, nequeas, neque tuum tempus exspectet populus, sed cum dedecore tuo dñmnoque res repeatat, quas putaverit a te per in-
juriam retineri.*

XXVII. *Nec enim divinare futura magna est, ubi præ-
teriorum eventus, hoc ingenium esse populi Romani, hanc fortunam docuit, ut diuturnos dominos pati nequeat, impe-
rium deponentes non oderit, cedere garvatos opprimat. Sulla, acerbissime acta dictatura, post ejuratam potestatem securus ac honoratus vixit: Pompejus, quamdiu restituere solitus est ac-
ceptam potentiam, amore civium floruit: idem, postquam sa-*

Ius voluit omnibus esse potentior, cum tota domo interiit. nec alii Carbonis, aut Cinnæ, Mariisque ac Sertorii exitus fuerunt. Nec enim populi Romani genio res ulla tam cordi est, quam libertatis custodia. Ecquos, ut improbos cives raseam, aut majores aut meliores viros respublica nostra Camillo ac Scipione tulit, ac patre tuo Cæsare? sed illos etiam civilem egressos modum ex filio aut morte vel amici ac propinquai depulerunt. Nequaquam tamen auctor ego tibi fuerim abjicienda potentia, priusquam ex usu patriæ ac dignitate tua rempublicam constitueris. Qua in re tibi Sullam imitandum censeo; cuius tamen si leges quædam abrogatae sunt postea, pleræque tamen manent.

XXVIII. *Sic occurri potest motibus omnino orituris: si velut orbam rempublicam relinqueres, antequam se sustinere ac regere ipsa nosset, repente destitueres. Certe popularis etiam status discordia ac seditionibus obnoxius est: nec mortalibus tam licet esse felicibus, ut quidquam omni periculo vacuum communiscantur. Sed hæc incommoda quantula videri necessum est, si cum tyrranide, ad quam proclivis ab unius imperio transitus, contendantur? Sed ego de hac nihil in præsentia dicere constui, cuius mala nemo est, quin possit coarguere: hoc ostendere conatus sum, eam esse naturam principatus, ut, etiam si bonos in viros ceciderit, non diu tales esse patiatur, quin celeriter aut licentia mutet, aut molestiis curisque ac periculis opprimat. Tam anceps igitur, Cæsar, ac horribile discrimen, dum licet, exi. Hoc M. Agrippa suadeo, qui, te principe, adeptus atque retenturus, quidquid summo loco minus est; in libera republica, inter tot illustres viros & antiquissima gloria majorum præfulgentes, vix æqualitatem tutari potero. ceterum indignus his ipsis essem, nisi ea possem amittere pro salute ac tranquillitate illius, a quo accepi.*

XXIX. *Hæc Agrippæ sententia fuit. at Mæcenas, postulante vocem ejus Cæsare, hunc in modum differuit: Siquidem in militari consilio quæsumus effet, terrane, an vero mari gerendum bellum, idque maturandum, an trahendum videretur;*

quæ loca præliis aptiora, quæ præsidii, ubi ponenda castra; aut conserenda pugna, aut quomodo instruendæ acies forent: post tam peritum omnis militiae ducem sententiam meam promere, mihi quoque ineptum atque supervacuum videretur. Nunc, quando his de negotiis deliberatio est, quorum ego omnibus istis annis, quibus tu cum Cæsar's hostibus pugnas, usum aliquem comparare debui; non verebor, bona cum pace tua, ab his, quæ tibi visa sunt, discedere, M. Agrippa. Nec aliud magnopere proferam, quam cujus ipsa me experientia admonuit, multa subinde tentantem, quomodo homines nec ad libertatem integrum, nec ad servitutem nati regerentur.

XXX. Non autem metuo, ut mēh̄ des liberis loquendi veniam, quam uterque nisi nobis a Cæsare pollicetremur, neque tu verba hunc in modum fecisses, neque facturus ego essem. Plane locus ille, qui tibi tuendus est, Cæsar, præceps est. & lubricus, & cuivis impari futurus ignominia ac exitii causa; neque postulandus cuiquam, cui secure degere in bene constituta republica permitteretur. Ceterum non ea sunt urbis nostræ tempora, ut hoc sperare liceat: & quemadmodum parentibus, quoties senio despiciunt, necessaria tutela liberorum est; sic etiam patria, vetustate debilis, moribus ægra, tumultibus belisque civilibus concussa, custodem desiderat, cuius pia prudentique cura gubernetur. Nam ea, quæ de rerum publicarum bonis M. Agrippa proposuit, in nostra lacum habitura, non existimo. De rebus hominibusque non ignotis loquimur. antiqua illa magnitudo animi, integritas, modestia olim amissa sunt: pro innocentia priorum temporum, pro paupertate, patientia laboris, frugalitate, ambitio, luxuria, voluptates invaluerunt, his pro se quisque omnibus viribus servit; dum haec salva sibi maneat, nihil curaturus, quidquid res publica durum indeignumque patiatur.

XXXI. Neque tantummodo tales ipsi sunt; sed melioribus indociles, & optimæ cuique sententiae, si vires dentur, adversari. At hoc ingenio qui sunt, nisi prudentiorum auctoritate contineantur, seque & alios celeriter maximas in calamitates conjecterint. Hæc igitur maxime res cogere te, Cæsar, debet.

ue perituros, si sibi relinquuntur, & te quoque secum & repub-
lica perdituros, tuis vigiliis tuaque providentia serves. Hic
si quis a me ad voluptates fruitionemque deliciarum, quas præ-
stare summa fortuna videtur, vocari te existimet, magnopere
aberrat. aspera sunt laboribus, anxia curis, ad quæ posceris:
nisi quod laborare, quam perire, satius est; retinere potentiam,
quam abusuris tradere, tuius; servare rempublicam, quam pro-
dere, gloriosius. Igitur si tuum tibi decus ac tutela, si reipubli-
cæ salus cordi est, quibus pro rebus tot & tanta bella depu-
gnasti, tot exsudasti labores, suscipe curam patriæ, nec dimitte,
donec eam meliorem beatiorumque in statum reduxeris. Atqui
hoc esiam M. Agrippa volebat. Sed inter illius & meam sen-
tentiam hoc interest, quod ille putabat legibus ferendis id te
consequi posse; ego neque leges accommodari necessitatibus
omnibus sciam, neque diu futuras usui arbitrer, nisi tu vivæ
legis instar omnibus locis accurras, illarumque reverentiam præ-
sentis imperii maiestate tuearis.

XXXII. Hoc nimis illud est, quod notissimæ sapien-
tiae homines sciverunt, viros bonos pœnæ vitandæ causa im-
perium expetere; quemadmodum peritus gubernator in se pa-
riter aliosque valde peccaturus esset, si formidabilem inter tem-
pestatem ipse discursans inter vilioris ministerii nautas, im-
peritum aliquem sedere ad clavum pateretur. Nam qui viro
sapientii rerum summam permittit, communis omnibus saluis
auctor est; qui fatuo, communis perniciei. alter, velut infantii
aut furioso gladium permitteret, in quorumvis exitium eum
armat; alter facultatem prudentii præstat, etiam amentes in-
vitiosque conservandi. Utrum horum sit præstabilius, neminem
puto dubitaturum esse, etiam si, quod deterius esse constat,
fortassis honestiore vocabulo donaretur. Ad res enim magis,
quam ad nomina respiciendum est decipi nolentibus; & quemad-
modum fidieli medico non attendendum, quid insanientibus &
mente captis verborum inter curationem excidat. Igitur ne-
glectio imperitorum murmure, tibi dandam esse operam, autumo,
ut, plebis temeraria cohibita ferocia, sic omnia disponas, ne
cujusquam otiosum & inutile reipublicæ bonum sit, sed sapien-

tes consulant, boni duces imperent, pauperes ac robusti stipendium mereant. Sic mutua omnium opera communis felicitas parabitur, stabitque cum libertate, quantum esse in republica nostra expedit.

XXXIII. *Absit enim, ut nimiae meraque dominationis sibi sim auctor: id neque sentire meum, neque facere tuum est. hoc volo, ut cum optimatibus regimen obtineas in omnia: multisudo, sicut opus est non periturae, juste ac utiliter imperantibus pareat. Hac enim ratione foris tua, domi tranquilla respublica erit, cum operam dabis, ut neque faciat injuriam vulgus, neque patiatur. Nam ut in partem imperii veniat, neque ipsi utile, & reipublicae indecorum est. indecorum dixi! exitiosum poteram. & ob hoc vitium, nisi te patriae vindicem Dii commodaferent, aut nulli effemus; aut hoc tempore, non dicam Antonio, sed externae mulieris, sed regiis spadonibus, Roma serviret. Hoc fieri non potuisses, nisi propter nimiam potentiam vulgi, magistratus, imperia, sacerdotia mercede proslississent, venalisque tota facta esset respublica. Hic igitur tot seditionum bellorumque fons, hic fomes fuit, quae tot per annos imperium exederunt. Donec enim modica plebs, operique rusticico, ac bello intenta, traclari res civitatis senatus arbitrio tulit; & domi statas optimus fuit, & omnis fere Italia sub ditione jisque nostrum concessit.*

XXXIV. Postquam autem passim & emisimus colonias & recepimus, atque haec urbs quasi communis omnium gentium effecta est habitatio; factiones domi natae eo processerunt, ut totus ferme terrarum orbis armorum nostrorum seditionumque tumultu conquassaretur. Unde mihi similis esse magnae navi Roma videtur, que varia repleta colluvie, nec idoneum habens gubernatorem, fluctuat, & modo aquis conflictatur, modo cautibus alliditur, interdum in syrtibus obhæret. Hanc tu datus divinitus rector, si, quod absit omen, deserere decrieris, actum est: neque procul a naufragio sumus. Quod igitur tibi gloriosum, reipublicae salutare sit, suscipe supremum populi Romani regimen, aut potius olim susceptum tene. Nec enim opus est, ut quemadmodum hoc adipiscere deliberemus; nec, si me audis, an

retinere debeas : quin id potius, quam optima ratione præstantissimaque constitutas imperium , atque tuearis. Nisi forte credis utile fore, deponi potentiam , quam ego rem ne iuto quidem fieri posse arbitror. Iis temporibus ad rem publicam accessisti, ut necessum tibi fuerit multos offendere : ea nunc quoque sunt tempora, ut multi cupidissime sint affectaturi, quem reliquias, locum ; & quia, te intolum, hoc se perficere posse, desperabunt, nihil prius, quam de tuo interitu deliberabitur.

XXXV. Igitur illorum odiis, horum cupiditatibus, nudum te exarmatumque objecturus es? tanquam aut Pompejo bene cesseris relicta, quam habebat in manibus, potestas, aut Sulla adiuta futura fortuna fuisset, nisi maturum fatum, vel etiam, ut nonnulli crediderunt, maturatum, huic eum periculo emisset. Attamen & vivus adhuc multa a se constituta negligi vidit, quædam & antiquari. Sed judicabunt homines, te cupidine imperii actum, quidquid ausus es, suscepisse. Judicene autem! id ego malim, quam tuo publicoque periculo suspicioneam redimi. Quid enim? an non commune tibi hoc cum magnis viris, & proprius honesto crimen erit? plurisne fiat apud te, quod homines imperiti aut maligni judicabunt, quam cuius ipse tibi es conscius, cujus testes nos habes, & alios consiliorum tuorum a principio participes? Certe enim, nisi fuisset a conjuratis occisus pater tuus, nisique deinceps Lepidi atque Antonii fuisses intemperie coactus; aut nunquam sumfusses arma, aut maturius posuisses.

XXXVI. His igitur difficillimis bellis, & virtute industriaque tua per tot discrimina rerum eluctatus, adversarios tuos omnes oppressisti, ceteros audientes dicto habes. ecquid satis approbatum est, unum te esse dignissimum, penes quem imperium populi Romani sit, quod & a malis civibus, & a pugnacissimis hostibus summo consilio summaque constantia vindicasti? Si vero Deorum magis eam gloriam, quam tuam esse volumus; illos tibi mentem illam inspirasse, illos prudentiam, animum, denique fortunam dedisse, quibus hac tanta perficeres: ecquem judicabimus principatu dignorem, quam cui Deos tam esse propitios faventesque tot documentis compertum est?

Neque ad magnitudinem imperii expaveris: tanto plus ex se se tibi adjutorum, plus virium opumque dabit: neque novus ad ejusmodi regendam molem accingeris, a multis annis urbem Italiamque cum maximis provinciis obtinuisse, quibus temporibus inter infesta ac turbata omnia plus in his tuendis laboris ac curarum fuit, quam esse posse in universo gubernando imperio, postquam munere Deum, ac virtute tua, terras alienas quando pax tamdiu desiderata respexit.

XXXVII. Atque ut ista non me dicere magis, quam demonstrare paratum putas, en etiam per partes praecipuas exsequar, qua potissimum ratione singula sic constitutas, ut appareat, virum, qualis tu es, circa maximas difficultates imperium recte ac salubriter administrare posse. Igitur ante omnia senatum tibi repurgandum esse censem, atque eliminanda de honestamenta illa curia, quae superiorum annorum calamitatibus irrepserunt. Quotquot autem bonos viros idoneosque reperiris, eorum ne quem propter inopiam removeto, pecunias potius largitor, ut senatorium censum habeat. In vacancia loca optimum quemque ac nobilissimum non ex urbe tantum aut Italia, sed etiam e provinciis leges; sic enim paucioribus extra ordinem adjutoribus egebis, & omnium ferme gentium praestantissimos viros in uno velut theatro repositos habebis. Idem tanquam fidei popularium obsides erunt; neque, his amotis, civitates eorum facile res novas agitabunt: & earum principes, tanquam communicata, cum his republica, praincipia te fide-ac benevolentia prosequentur.

XXXVIII. Idem in equitibus faciendum reor, ut, quidquid ubique genere, virtute ac opibus gradu isto dignum reperiris, recipias. Neque numerum utrobique certum tibi praestiteris. modo viros nanciscare locum ornatos. plurimum ministeriis & facilius effeceris placita, & hanc excitabis apud omnes populos plenam humanitatis opinionem, non servorum loco provinciales a nobis, aut velut secundum hominum genus haberi, sed his quoque aditum ad rempublicam dari: quae res plurimum afferet momenti, ut eam amare pro communi, ac tueri summo studio incipiant. Et ne parum meditata temere effudisse videar.

auctor etiam tibi fuero, omnibus, qui sunt in orbe Romano, civitatem communicandi, ut hanc sibi urbem veram atque unicam omnium patriam excilium, sua oppida tanquam agros vicosque hujus habeant. Qui tamen hujus liberalitatis modus, quodque tempus esse debeat, ne discrimina rerum omnium tollere videatur, paulo post accuratius exponam.

XXXIX. Illud moneri interest, neque minores octodecim annis inter equites adscribendos, neque inter senatores ante vicecumum quintum videri. nam prior illa aetas ad corporis robur, ingeniique vigorem ostendendum apta est; altera jam habere nonihil prudentiae debet: junioribus autem cum suarum rerum administrationem jura nostra non concedant, quam deforme effet & ineptum, his rempublicam credi? Praetorem ante tricesimum annum fieri non placet, nec, nisi post questurae & adilitatis honorem, potestatemque tribunitiam gestam, in quibus animi sui morumque specimina edant. Praeturam autem atque consulatum solis Romanis dari aequum arbitror, ut aliqua superfit veteris reipublicae species, nec omnia prorsus electere ad praesentem usum videamus. Horum comitia in tua unius potestate junto, ne factionibus aut ambitu turbentur.

XL. Ceterum in vetustis nominibus ne potestatem eandem relinquas, summa tibi cautio erit. honore servato, patentiam haec tenus accides, ut, quantum ad dignitatem tuendam satis est, maneat; quod ad res novandas animos facere posset, tollatur. Hoc ita maxime consequeris, si magistratum omnem in urbe gerere praeceperis: neque aut inter illud tempus, aut brevi deinceps intervallo, sed quantum cuique congruere videbitur, exercitus eis committas. Sic enim interposito inter honorem & provinciam spatio, privatos agere condiscunt; neque continuandis magistratibus atque imperiis ad audendum majora sollicitabuntur. Hi, donec in magistratu agent, & ludos ex more curabunt, & causas quaslibet decident, excepto casis judicio. tunc enim ex senatoribus legendi judices erunt, equitibus etiam admixtis, ut tamen penes illos summa sit potestatis.

XLI. *Praefectus enim urbis ex primariis viris creabitur, & tanto muneri longa rerum huc pertinentium experientia par. nec enim, sicuti nomen ei vetus, sic etiam potestatem dabitur, ut per absentiam tantummodo magistratum, sed perpetua sollicitudine tum ceteris urbanis negotiis praesit, tum etiam causas potiores quasque dijudicet. Nam & ad hunc a magistratibus erit provocatio, & capitales causae, tam intra urbem, quam ad centena millia passuum ad hujus animadversionem pertinebunt. Alius itidem ex summatibus deligitur, huic honore proximus, qui senatorum atque equitum genus, substantiam moresque observet, nec ipsorum modo, sed conjugum quoque liberorumque ac familiae. huic corrigendi potestas dabitur, quaecunque erunt ita comparata, ut neque grayi animadversione digna sint, & tamen neglecta magnorum malorum materiam gignant. idem, si quid majoris inciderit rei, ad te referat.*

XLII. *Hunc, a tua censura (censura enim ad te pertinere omnino debet) nomine deducto, fortassis haud inepte subcensem appellaverimus. Hos duos nihil vetabit perpetuam habere potestatem: nec enim timendi erunt, inermis alter proorsus, alter parva militum instructus manu, & plerumque sub oculis suis agens. De provinciis porro ita consituendum arbitror. Quidquid Italia plus centum milliaribus ab urbe disjungitur, ceteraque omnem imperii molem, secundum nationes divide in ejusmodi particulas, quibus vir unus praefesse commode queat. In unaquaque portione militum, quem volueris, numerum colloca. Consularis unus, praetorii duo praeficiantur. Horum junior & tum primum ab urbe ad hujusmodi negotia missus, desideria privatorum audiat, rebusque necessariis parandis occupetur: alter hoc jam officio alicubi functus civitatum rempublicam procuret, & in milites potestatem obtineat, exceptis causis, ex quibus infamiam irrogari, aut mortem oporteat.*

XLIII. *Nam istas quidem ad consularem referri consuliū erit. ne has quidem promiscue praetorio permiseris. centuriōrum atque adeo etiam ex provincialibus honestiorum pœnas tibi reserba, ut nemini praeterea concessum in se jus certentes, te unum & diligent tanto impensis, & metuant. Ce-*

terum quæ de dividendo inter prætorios officio proposui, iis
rancum locis esse rata velim, ubi non magna simul manus
militum in hibernis erit: at si forte duas legiones civium una
habebuntur, (plures enim nemini uni consularium credideris)
tum vero suæ quisque legioni præficit; & ceterarum quoque re-
rum administrationem ex aequo partiantur. Ab ipsis autem ad
consularem erit provocatio. Neque miratus fueris, cur Ita-
liam tot in partes dividendam existimem. Amplissima regio,
urbibusque & hominibus referta, per hos magistratus, qui Ro-
mae degent, coereri nequit. convenit enim, præsentem esse, quis-
quis regit, ut, quæ tempus postulet, præcipiat. Omnibus au-
tem his, quos extra urbem præficies, mercedem constitues
pro modo dignitatis. Nec enim degere peregre ex suis facul-
tatibus poterunt; nec infinitos illis concedi sumtus e provin-
ciis, ut nunc sit, aquum est.

XLIV. Earum curationum nulla vel brevior sit triennio,
vel quinquennio. longior. qui ciuius removentur, vix addiscere
partes officii sui possunt: & successores ferme priorum instituta
commutant, consilia nesciunt, mores ac ingenium hominum
atque regionum ignorant. At diuturniora imperia superbiam
multis ingenerant, & impatientiam æqui loci: & quidam hinc
plusquam civilia cogitare didicerunt. Unde neque majora im-
peria eidem continua duo permittenda esse censeam, etiam si di-
versis in provinciis fiat; præstat enim, tempus aliquod interponi,
quo reversis in urbem detumeat animus, & inter æquales
versando loci sui admoneantur. Hæc de senatoribus anirad-
versa mihi sunt. Ex equestri ordine duos tibi viros strenuos
deliges, prætoriis cohortibus præficiendos. Nam uni tantum
armatorum committere, periculo non vacat: pluribus importu-
nun effet & obnoxium rixa. Duo igitur sunto, hanc etiam
ob uitatem, ut, si alter forte morbo attineatur, non defit ta-
men idoneus corporis tui custos.

XLV. Sint autem multorum stipendiorum, atque rerum etiam
aliarum curationibus exerciti. His & prætoriani pareant, &

quidquid præterea militum per Italiam erit; suppliciorum etiam jure permisso, præterquam in centuriones. Ab eorum etiam potestate eximetur, quidquid militum senatoriis magistratibus tributum est: quibus in suos liberum paenorum præriorumque arbitrium concesseris. In ceteros igitur milites præfectorum imperium erit, atque etiam in procuratores tuos, atque alios paucos honestiores. Vicarios his addi necessum erit, ne mole negotiorum prægraventur. Præfecturam autem illam perpetuam esse oportet. Nec enim tantis opibus quicquam ejus loci esse poterit, ut inter tot nobiles imperium speret; & quia perpetuo sub oculis tuis ager, ne cogitare quidem aliquid tale tuto queat. Ex eodem ordine splendidissimum post priores duos equitem, præfectum vigilum constitues: ei deinde proximum, annonæ. atque haec curationes iisdem finibus temporum, quibus senatoriae cohiebuntur.

XLVI. Aerarii quoque fiscique præfertos equester ordo tibi dabit, qui rebus pecuniaribz in urbe & per Italiam præsint. His etiam congruum functioni cujusque stipendium numerari conveniet. Cum enim minor sit his senatorio census, ne in urbe quidem publicæ alicui functioni vacare familiaribus impenis poterunt. neque, hos facere sumitus, te plegeat, alias enim eisdem & exercitus & pecunias committi opus esset; rem nec facilem factu, nec ex utilitate tua futuram: & pauciores haberes negotiorum peritos; nunc ubi inciderit usus, ex affluente copia diligere magis idoneos licebit. Accedit, quod inde pluribus eris carior, tanquam multa commentus, per quæ publica opulentia in majorem partem civium uberioribus rivis profluat. Ceterum sicut Romæ nec ararium, nec fiscus plures singulis præfertos desiderabit; sic etiam in unaquaque provincia unus ex equestri ordine fiat: sed ut his deinde adjungantur ex equitibus ac libertis tuis, quot opus esse existimabitur. Nam & libertos his functionibus adhiberi proderit: quo & fidei suæ operaque præmium auferant, & habeas, ex quibus vel invitis, si quid peccatum fuerit, liceat tibi cognoscere.

XLVII. Qui autem equitum per multa ministeria publice dignos se curia probarint, in senatum legantur. Etiam ex his,

qui ordines duxerint in legionibus, si mereantur, in amplissimum ordinem recipi utile fuerit: modo ne inter manipulares stipendia facerint: id enim probosum summo imperii consilio videbitur. Sed qui primo statim stipendio ceterentes facti sunt, eorum praefianissimum quemque Patribus inseri nihil prohibebit. Porro tam senatorum, quam equitum liberos, in puerilia frequentare ludum literarium coges: dein adolescentiam egressos, equis armisque docendos curabis: & utrumque genus magistri publico stipendio conducensur. Sic a teneris annis ea discentes ac exerceentes, qua viris erunt tractanda, tibi ad omnia usus aptiores atque parationes erunt.

XLVIII. Magnum enim & salutarem civitati principem, non operam modo dare convenit, ut ipse sit optimus; sed etiam providere, ut cives optimos efficiat. Hoc autem prospiciendo potius, ne peccetur, & officium eas suum ante edocendo, quam puriendo, quos peccare sveris, obijcas: neque pauperis, quemquam generis, opum, aliusve cuiuslibet praefianit, obentu se hujc disciplinae subducere. Continuo enim in socordiam mollissemque fluas; aut ad parum liberales artes orium ingeniumque conferent. Id vero, ne evenias, etiam atque etiam tibi adlaborandum est. nam illos quidem misericordia sequetur, tanquam invidiam aut periculum fugientes, ex bonis artibus, ignaviam pro scuto, arripuerint; at tibi cum impedimentum inde bonorum virorum copia caritudo, tum etiam infamia proveniet, tanquam ignaro, quemadmodum praefisse liberis hominibus aporteat, & (qua tyranorum amoenita est) cives magis, quam hostes, timent. Nam eti quid metuendum in civitate erit, ab his potius proficietur, qui rudes bonarum artium & intemperantia dedici, nec sui, nec aliquum habere rationem ullam didicerunt.

XLIX. At bene atque liberaliter educati edotique neminem afficere injuria velint: omnium autem minime illum, quem sibi tam praeclarae institutionis auctorem existisse norint. Quod si forte natura pravitas in quibusdam educationis curam vicevit; his nihil earum rerum, quibus abuti ad scelus possint, committetur, qui vera ne sic quidem quicquerit, ferociam, quam

disciplina noluit, supplicio ponat: quod citra tuam invidiam intrepide irrogabis. Nec enim principi, ut medico, visio vertitur, si recidat, quidquid insanabile, & corpus contagio infectum deprehenderit. Illum potius onerabit omnium indignatio, qui similiter atque ceteri educatus, tantum & a bona mente, & a modestia ceterorum descaverit. Sed de senatoribus & equitibus haec tenus. Ad milites transeo. quos tibi perpetuo retinendos esse sub signis autumo, per provincias aestivis hibernisque constitutis, ut cuiusque loci conditio horribilis. His certum stipendiiorum numerum definies, ut eis aliqua pars atque pars sua labore post missione superfit. Sed ex sociis etiam ac provinciis auxilia delecta nostris legionibus adjunges, quae parata sint ad quoslibet usus.

L. Nec enim in ipso bellorum discrimine facile nobis erit auxilia contrahere, qui & provincias longe distantes, & vicinos hostes habeamus; neque consultum sit, armorum usum omnibus promiscue concedere, ne ad seditiones atque intestina bella abutantur. sin autem armorum tractatione simul omnibus interdictur, imbelli atque imperitum vulnus auxilia imperantibus mittent. Utilissimum igitur erit, ex omnibus numero deligi robore corporis validos, facultatum inopes: atque hos exerceri in armis, reliquis omnibus militiae vacationem dari. Ita & bellum & pacis artes melius excolentur, divisis inter cives officiis, & quam quisque spartam nactus fuerit, contingenter ornatura. Hinc eveniet, ut pars hominum ferocior, & latrociniis propter audaciam & inopiam dedita, citra cuiusquam injuriam alatur: & ceteris non ab his securitas modo fit, sed etiam adversus externos hostes praesidium.

LI. Jam pridem sentio te exspectare, quos sim ostensurus reditus, immanibus expensis pares. Idcirco mihi praefandum hoc loco est, nullam reipublicae formam carere pecunia posse, quin ad omnia, quae agenda sunt, his veluti nervis moveatur, ne principatus unius hec esse putetur, aut praecipua invidia. Ceterum hic quoque partim fortuna tua providit, partim prouidebitur industria. Multae sunt ex omnibus superioribus bellis possessiones publicae: ex his sepone paucas maximi usus fues-

ras, ceteras venire jube. pecuniam a quo seneore crede his, qui
cavere populo poterunt. Sic & terra gnaviter exulta dominis
prædiorum præsentibus, abundantiores ac perennes reipublice
fructus afferet; & ex seneore non aspernanda summa proveniet.
Ante omnia vero tum horum redicuum, tum eorum etiam, quæ
ex metallis, aut iudee percipi constanter solent, invenunda ratio
est: pari deinde subtilitate indagandum, quid in omnis generis
erogationes atque necessitates expendi, aut ad incertos futuros
que casus præparari oporteat.

LII. Sic enim sciri ferme poterit, quantum adhuc super or-
dinarios proventus ex tributis atque vestigialibus conficiendum
sit pecunia. Atque id quidem contrahere nec operis magni, nec
criminis fuerit, si simpliciter in omnes patrimonii partes, quæ
fructum possessoribus afferunt, pensionem imponamus omnibus
hominibus. Quæ enim invidia est, omnes & privatos & popu-
los conferre, unde redditurus ad omnes salutis atque incolumi-
tatis fructus est? Ubis autem constituentur, qui statim tenu-
poribus debita per partes exigant: ea res & his facilorem of-
ficii sui funktionem efficiet, & debitoribus proderit, ne aliquamdiu non compellati, simul multa tempore alieno cogantur ex-
solvere. neque me fugit, omnino futurum, ut principio moleste
multi tributa ferant. ceterum cum se nullo alio onere gravari,
& hac impensa pacem publicam, ceterorumque bonorum sua-
rum tantam fruitionem redimi sentient, sine murmure hæc præ-
flabunt, & insuper gratias agent: præcipue quoniam honestissi-
mi quique per varias præfecturas aut magistratus militiamve
stipendii nomine pecunias a te accipient.

LIII. Ubi vero te temperanter etiam vivere, privatimque
parcum, publice liberalem videbunt; nemo tam erit bona mentis
inops, quin lubentia animo tali principi tribusa pendat, cuius
in opibus suam fidam esse securitatem, suam copiam intelliget.
Sic igitur coacta, quanta opus erit, pecunia, non omnia neces-
sitatis tantum publicis, sed etiam ornamenti decorique insu-
mes. Urbis tibi præcipue cum ædificiorum magnificentia, tum

ludorum celebrabitur. Nam dominos tot gentium, omnibus rebus exsuperare ceteros convenit, atque haec quoque in speciem inania habent aliquid, quod in mentibus sociorum reverentiam, apud homines terorem excitet. Ita domi constituta republica, ceteris nationibus optime moderaberis, si nulla populorum concilia, nullos conventus publicos esse patiaris. Hinc enim neque boni quidquam expectandum erit usquam: & subinde turbarum aliquid ac motus orietur. Id minus agre ferent, si ne Romanum quidem populum ad ultimam consultationem publicam vocari cognoverint. Prohibenda etiam erit edificandi cupiditas, ne plura aut sumtuosiora, quam sit opus, excident: neque in ludorum impensas ferri debet apud hos ulla profusio, ne per inanum rerum studia & futilem ambitionem in rixas aut paupertatem incident.

LIV. *Celebrent sane ludos quosdam ac spectacula, exceptis in nostrum morem equestribus: sed hactenus, ne aut respublica, aut privata domus, detrimentum sentiant; aut peregrinus aliquis apud eos quidquam hoc nomine sumtuum faciat; ut omnibus ludi viciores promiscue perpetua alimenta accipiant. Nam locupletes extra patriam suam aliquid impendere cogi iniquum est: & certantibus sufficere debent praemia, quae ubivis locorum constituta sunt: præterquam si qui Olympia, aut Pythia, aut hoc genus celebre certamen vicebit. Hos enim julos alimenta capere fas esto, ne civitates frustra sumtibus onerentur, neque homines, nisi præstantissimi quique, exerceantur; ceteris in olio sibi & publico utiliora tempus impensuris. Circeuses autem nulli aliorum urbium permittendos censeo, ne magna vis pecuniae nequidquam insumatur, & aurigarum studiis homines insaniant: maxime vero, ne optimi quique equi usibus bellicis subducantur. Numisma, mensurasque & pondera, seorsim habere neminem, finito. Romanis utuntor.*

LV. *Ad te legationes, nisi res cognitione tua digna incidet, ne mittant: aut ad proconsulem aut legatum desideria sua deferant, atque is aësimet, de quibus rebus ad te referre debeat. Hac ratione simul & sumtibus parcetur, & malis artibus ibitur obviam; responsaque gratis & cetera ambitum auferentur. In re-*

*T*u quis ita mihi videberis optime consulturus, si regum nationumque legatos primum in curiam introducas, (nam & alioquin magnificum erit, senatum rerum omnium arbitrum videri, & ini-que agensibus multis resistere) deinde, quidquid agendum erit, se- cundum leges, ex senatus auctoritate fiat. Sic enim & dignitas imperii servabitur, & planum erit omnibus certumque, te, quid- quid statueris, ex praescripto legum statuisse. Sed & senatores conjugesque eorum aut liberos, qui majore quadam animadver- sione digna commisiffi dicentur, ad senatus cognitionem addu- ces: eique rem integrum committes. Nec enim verendum erit, ne cujusquam gratiam tua anteferant Patres; & ipsis in noxios vin- dicantibus, hi citra tuam invidiam punientur; & aliū, ne & ipsi publico senatus judicio exponantur, tanto diligentius flagitio abstinebunt.

LVI. *H*ec autem de his criminibus me sentire memineris, de quibus introducta legibus judicia exerceri confieverunt. Nam si quis in te forsitan aliquid inclementius dixisse aut contumeliosius arguatur; id, neque si deseratur, audiendum, neque ullo modo vindicandum ajo. *H*ec talia ad animum admittere, male impe- rantium est, qui dicta possunt credere, quae dici in se merito posse sentiunt. Conscium bene gestae reipublicæ magno esse animo de- cet, nec aut credere falsis horum criminum indiciis, aut veris commoveri. nam & qui hæc impatienter ferunt, nudum præbent maledicis latus, efficiuntque, ut hos delectet rumusclos spargere, quoq; tibi dolori futuros esse confidant. Te vero sublimiorem omni verborum contumelia videri refert. ne itaque aut in animo tuo concipiias hanc opinionem, aut aliis concipiendi causam præbeas, ullius te immodestia peti posse; ut affuescant homines idem de te sentire, quod de Diis immortalibus sentiunt, augustum te atque venerandum esse.

LVII. *S*in vero tibi quis insidias struxisse dicatur, (nam & hoc evenire potest) in tua causa judex idem & accusator esse noli, hoc enim recta ratio repudiat; sed in senatu cognosci ju- be, convictumque puni, sed quam poteris mansuetissime. Sic enim persuaseris omnibus, non ab ira aut odio in hostile animadvertere, si cunctanter & invito simillimus ad vindictam prodeas: neque cu-

pide in quemquam, aut crudeliter consulas. Fictum enim alias crimen putabunt propter occultas causas; nec enim probabile est; quemquam inermem armato infidias struere. Diversa erit exercitus obtinentium causa: horum enim quisquis insurgere in te conabitur, non judicio, sed armis, profecti hostis instar percellendus est. Hæc igitur, & ceterorum plurima & maxima publicorum negotiorum senatus trade. Communia enim communiter tractari est æquius: & multiplicem humanitas ea tibi fructum afferet. Jam primum magna parte molestia, qua propter multitudinem rerum imperantes premit, te exoneraveris. deinde magnam ab his initibus gratiam: insicum enim hoc est homini, si fastigio potentiores specie quadam æquali juris se videat admovevi. postremo, quod ita statuetur, sanquam sua decreta tuebuntur ac defendant.

LVIII. De his igitur omnibus referendum ad senatum arbitror, sententiaeque dicendæ fieri potestatem omnibus, qui unoquoque tempore aderunt: præterquam si causam dicat ædilitius aliquis, aut eo majoribus honoribus functus; tum enim inferioris dignitatis nemini de hoc sententiam ferre licet, sed his tantummodo, qui eundem atque reus, aut hoc ampliorem magistratum gesserit. Ab omnibus autem majoribus magistratibus præfectisque, ubi ubi erunt, ad te provocatio esto: neque eorum quisquam summa & absoluta cum potestate judicet. Sed nec quibuslibet appellare licet, nec ob qualibet; verum ea tantummodo, quæ ad vitam famamve Romanorum equitum, aut centurionum, & ex paginis atque provincialibus honestissimi cuiusque pertinebunt. Assessores autem adhibebis ex Patribus & equite præcipuos. Consulares etiam ac prætorios: nec eosdem semper, sed alios aliosque: nam hoc patto multorum ingerio moribusque cognitis, rectius deinceps, cui quisque administrationi sit idoneus, æstimabis: & illi vicissim, tua consilia atque instituta noscentes, ad impositas sibi functiones instructiores erunt. Sententias autem non palam, in causis utique difficultioribus, perroga, ne fortassis antecedentium placita sequenda putent, qui postea rogabuntur; sed tabellis inscribi jube, quas solus legas, lectorisque continuo delendas cures.

Sic enim nemo sententiam suam simpliciter aperire verebitur, si videat nullius eam taxationi obnoxiam fore.

LIX. Ceterum ad judicia, ad epistolas, ad urbium decreta, ad desideria singulorum, ad reliqua deinceps, quorum imperanti sustinenda sollicitudo est, equitum Romanorum operam atque ministerium adhibebis. Id ad negotiorum celeriorem expeditionem plurimum proderit: præterea multorum memoria & attentione subnixus, & falleris minus, & fatigaberis. In primis autem cura, ut, quicunque tibi consilium dare cupit, id sibi licere secure atque libere facere, intelligat. Nam sive recta suadere videatur, maximam hinc utilitatem ceperis; sive secus, nihil tamen perveniet ad te detrimenti. Bonis consiliis apud te honos & gratia esto: ineptis contra & fatuis, modo prava mens abs fuerit, offensa etiam & ignominia absit; nec, quid suaferint magis, quam quo animo suaferint, respicio. Eadem etiam in ducibus moderatione erit opus, ne fortunæ eorum irasci, ne virtuti invidere videaris. Valde enim infringi animos, & titubare consilia, necessum est; ex adversis rebus paenam timentium, ex prosperis invidiam. Quod autem ab his, quos magnis rebus præficies, verbo factoque præferri volueris, id tu prior dictitare atque faltitare confusce.

LX. Deterior enim officii magister metus legum, quam exemplum imperantis est: neque satis credunt homines vitari debere, quæ fieri ab his videant, qui prohibuerint. Hanc igitur tibi legem dico, nihil inconsulto neque loquendum tibi, neque agendum esse: nullius delicti veniam tibi dato, memor, vivere te in clarissima luce summi imperii, ac velut in communis terrarum orbis theatro, ut impetrari nequeat, quin facta dictaque tua omnia excipiantur producanturque, nec tuum quidquam, sive sit laudabile, sive reprehendendum, lateat. Quidquid enim ages, magna circum erit hominum frequentia: quin & secretiora principum, ac interiorem vitam, rimari curiosa mortalium satagit indoles. Ergo ubi semel, alia te præcipere, alia facere, sentient; jam haud perinde præcepta tua metuent, quam facta imitabuntur. Aliorum autem vitam introspicere tibi conveniet: ne tamen molestius inquiras, neve quid, te solo teste, aut quæsitore, vindices: dissimula

potius, nisi ad periculum reipublicæ spectet. hac enim talia omnino tibi equenda atque coercenda sunt.

LXI. *Privata autem cujusque peccata te quidem non ignorare intererit, ne deceptus ineptum aliquem cuivis administratio- ni admoveas: produci autem atque coargui, non attinebit. Neque vero in hac imbecillitate naturæ quemquam ferme carentem vitio repereris: quæ nec puniri propter multitudinem delinquen- tiuum poterunt, & aequitatem jusque bene temperando multi for- saffis meliores ad mores revocabuntur. Lex enī, utcunque gra- ves constituat poenas, emendare naturam non ubique potest: & tollere malos ei, quam efficere bonos, multo est proelvius. At illa, quam præcipio, lenitas incidere in talia ingenia potest, que la- tere vitia sua existimando, aut etiam moderate castigata sentien- do, iterum peccare pudeat: eadem, publicatis delictis suis, aut acerbius punitis, verecundiam metumque abjiciant, & tanquam gravius nihil passura, frenum cupiditatibus laxent.*

LXII. *Hac ego te moderatione circa delicta hominum ver- fari: at eundem in ornandis recte factis immodicum profusum- que volo. Nam ut ibi mansuetudine tua quosdam a peccando avocabis, ita hic omnes ad officii virtutisque curam benefiorum magnitudine pertrahes. Neque vereare, ne quando te pecuniae deficiant, aut alia, unde beneficias; (qui enim possit tot ter- rarum atque marium imperatorem?) & ego ante timuerim, ne defint digni, quibus des: neque ut malam tibi gratiam sic habiti referant. nullum enim tam agreste ac ferum est ingenium, quod non, ut alia vincula spreverit, duobus his sit domabile, si nem- pe nec injuriam patiatur, & beneficia sentiat. Propemodum exegisse videor, qualēm adversus varia ceterorum genera te ge- rere debeas: reliquum est, ut edisseram, quemadmodum versandum in his, quæ ad te pertinent, sentiam. In universum recipere nullos honores a senatu aut quibuscumque delatos debes, qui verbis aut rebus aliquid habeant insolita arrogantia. Nam ce- teris quidem a te profecti honores ornamenta sunt: tibi vero quid dari potest iis, quæ habes, augustius? Quin & adulacionis suspi- cionem vix effugit, quidquid imperanti decernitur. nec enim ali-*

ter decreturos fuisse creditur; eodemque rem redire, atque si fibi
ēpsi princeps ista gratificetur, non modo nullum inde relaturus
decus, sed ludibrium ultro debiturus.

LXIII. Tu vero egregiis factis augere famam memento: fla-
tuas vel aureas vel argenteas poni, veta. magnam enim illas
impensam postulant; & ubi vixeris, avaritia aut necessitate su-
perflitum conflabuntur: tuum opus sit, beneficiando tibi in ani-
mis tuorum pulcherrimas fabricare imagines, quas nulla aut
hominum, aut temporum injuria corrumpat. Sed neque templum
exstrui tibi sine: praestat in res necessarias ejusmodi sumptus com-
parcere. magnas enim divitias rectius pauca erogando, quam
multa accipiendo, paraveris. Sed neque divitiae gloriam homini-
bus; quin immo virtus conciliat: quae multos in par Diis fasti-
gium depositum. at suffragiis mortalium Deus nemo factus est.
Igitur recte atque ordine imperanti totus orbis sacer erit, omnes
urbes templa, omnes homines simulacra. nam ipsorum in men-
tibus cum gloria collocaberis. secus autem utentes potentia, nec
honestant talia, licet omnibus in populis ponantur, sed eorum
augent crimina, quod tanquam tropaea quedam improbitatis eoz
rum & monumenta injusticie adspiciuntur, & quanto diutius ex-
stant, tanto longiorem ipsorum efficiunt infamiam.

LXIV. Ergo si tibi veram immortalitatem proponis animo;
& quae dicta sunt, hunc ad modum perfice: divinumque na-
men semper & ubique secundum patios mores cole, aliosque,
ut ita colant, adige: novatores autem odio habe, ac puni, non
solum propter Deos, quos qui spernunt, aliorum etiam contem-
tores esse necessum est, sed quia nova introducentes, multis ad
peregrinos desciscendi ritus occasionem praebent. Atqui ea licen-
tia conjurations, coitionesque & sodalitia procreat, res unius
imperio mirum quantum inimicas. Sed neque Deos esse negantem
ullum, neque præstigiatorem toleraveris. Nam neque divinatio
tollenda est; immo constitundi augures & haruspices, qui a vo-
lentibus consulantur. Magos autem penitus exesse oportebit. Id
enim genus, aliquando vera, saepius falsa respondentes, ad re-
rum novarum cupidinem multorum animos erigunt. quin & phi-
losophos simulantium haud pauci eadē tentant: unde & illos

quoque tibi cavendos esse judico. Nam si Areum & Athenodorum bonos ac honestos viros compseris, ne ideo similes his credas, quotquot sapientiae studium proficiuntur, multorum saepe malorum & privatis & civitatibus auctores.

LXV. *Externos quod attinet, pacis te cupidissimum esse volo, contentumque praesentibus, sed eundem ad bella parasitissimum. ita neque temere tibi quisquam ausit inferre injuriam: & inferentem sine molestia tua & mora ulcisceris. At quoniam habere tibi necessum est emissarios atque indices omnium, quae ulla in parte imperii tui remedium postulant, ne ignorata neglectaque damnum dent, aut accipiunt; his non esse credenda omnia, memento. odiis, amicitiis, gratia, pecunia, aut, si negetur haec potentibus, offensa, saepe innocentes deferent, aut indignis patrocinabuntur. Adversus horum infidias nullum erit telum cunctatione utilius. nam etiam vera tarde credenti nullum insigne detrimentum eveniet: festinantem ea facere continget, quibus deinde, quantumvis optes, mederi nequeas. In pretio equidem apud te esse libertorum tuorum ceterorumque domesticorum optimum, & fas, & opus est; eaque res tibi cum ornatui, tum emolumento erit. Ceterum nemini tam prægravis potentia esto, ut per ejus licentiam aut luxuriam tu reprobationibus obnoxius vivas.*

LXVI. *Omnium enim, quæ illi fecerint, penes te aut laus; aut culpa residuebit: quod nihil ab his fieri existimabitur, quam quod tibi probari intellexerint. Potentissimos igitur eorum, neque injuriam facere cuiquam, neque calumniam, sine: ac eos hoc etiam criminis libera, ne, tametsi non noceant; nocere tamen posse existimentur. Tenuiorumq; injurias summis vitibus defende: querelis tamen eorum fidem adhibere ne prope- ra; sed rem ipsam attentius scrutare, neque suspicionibus indulgens in potentiores, neque in humilis misericordia. Ex omni autem hominum genere, bono. atque utili operi intentos honora: inertes, aut pravam industriam exercentes, odio habe: sic ad illa præmio invitati, ab his pena deterriti, & rem familiarem curabunt melius, & tibi publicis in necessitatibus utiliores erunt. Pulchrum etiam eris, privatorum minui lites, easque quam celerrime componi. Honestissimum autem, populorum*

compescere impetum, & quoties forte pro imperii salute ac fortuna suscipiendis votis, aliquos facere quid aut impendere praeter vires cogunt, id inhibere.

LXVII. Similitates autem eorum, & emulationes prorsus excindendae sunt, neque finendum, aut cognomina nova, aut aliud quid ad discordias commovendas idoneum. Facillime vero in his & aliis obsequium tibi privatim publiceque praestabitur ab omnibus, modo nemini venitam constituta sua transgrediendi unquam dederis. nihil enim aequa dissolvere natum est, etiam bene apta atque coalita, atque haec inaequalitas. Immone rogari quidem patere, quod concedere nolis. Sed hoc ipsum gnavoriter tenere pugna, ne quisquam quidquam rogare ausie eorum, quae prohibueris. In omnibus autem negotiis tibi consulo, non abuti potestate; nec imminutionem putare imperii, nisi semel omnia simpliciter quae possis & facias; sed quo tibi expeditius est agere, quidquid velis, eo diligentius expende, quid fieri deceat, semperque rationem a te factorum repele, recte, an secus egeris, & qualia facta hominum amor, qualia reprehensio sequatur, ut ista facias, haec vites.

LXVIII. Non enim, quia nemo te ad judicium vocat, idcirco existimabis licere tibi, quidquid libeat; nec exspectes, donec ita aliquis insaniat, ut palam tua tibi vitia exprobret. Id enim vix quisquam, etiam intolerabili affectus injuria, fecerit. contra enim est, & plerique post injuriam gratias agunt potiori, nihil aequa caventes, quam ne succensere videantur. Sed principem animos suorum non tam ex verbis cuiusque assimilare convenit, quam ex reputatione eorum, quae penitus eum sentire sit probabile. Hac agere te per velim nimisrum, Cæsar, atque his familia, multa enim praeterii, quod cuncta solum uno sermone comprehendendi non poterant. At unum, in quo censeas esse omnia, quæque dicta, quæque prætermissa sunt, subiiciam, si qualia ab aliis fieri velis, ipse sponte facias. neque peccabis in ulla re, & omnia recte ac prospere geres. Hac erit jucundissima eadem atque tuifissima regnandæ ratio. Qui enim fieri possit, quin te omnes ut patrem & servatorem intueantur ac diligant, si te viderint modestum, inter-

*grum, bellicosum, pacificum: non contumeliosum, non avarum,
& in tanta potentia civiliter viventem?*

LXIX. Quis enim ferat incubantem divitiis, atque ab aliis exigentem tributa, voluptatibus deditum, at aliis labores injungentem ac molestias? Hæc si præstiteris, in tua innocencia maximum habebis præfidium securitatis: nec succensabit tibi quisquam, crede mihi, nec infidabatur. Hæc autem ubi obtinueris, beate ut vivas, neceſſum erit. quid enim suavius, quam per virtutem omnium humanorum bonorum fruſtationem adeptum, ea dilargiri aliis etiam posſe? Hæc igitur, & que dixi cetera, tecum ruminatus, sequere ſententiam meam; neque fortunam, que te ex omnibus delectum ſumma rerum imposuit, ab aliena. Si vero tibi regis appellatio; Romanis odiosa, displiceret, vim amplexus, sub nomine Cæſaris eadem omnia ages. aut si aliud mavis, id quoque dabitur, ſive imperatoris, quod prius eſt delatum patri tuo, ſive quodlibet aliud ita comparatum, ut aliquo vocabulo ceteras potestates præmineas, regni omnibus bonis, citra invidiosum ejus nomea potiaris.

LXX. Ubi finem dicendi Mæcenas fecit, actis utriue gratiis Cæſar, quod accurate libereque dixiffent ſententiam, ſe confideraturum oftendit. Eo tempore, P. Maronem poētam, per Mæcenatis commendationem inter familiares Cæſaris receptum, interrogatum ab eo, inter diversas ſententias fluctuante, expeditatne privato rempublicam occupare, ſi caſus detur? ajutit hunc in ſenſum respondiffe: Quicunque habentis Romæ rerum potiti ſunt, ita ſe gesserunt, ut ſequi & ci- ves magno in timore vivere, perpetuisque ſuspicionibus cogarent. At ſi quis exoriretur & gratus a principio civibus, & quem ſibi juſte præfuturum confiderent; ejus imperium ipſi populoque perinde jucundum ac ſalubre fuerit. Tu igitur, ~~P.~~, quemadmodum iſtituifli, iuſtitiam atque liberalitatem conſtanter amplecteris, te dominari & tibi conduceat & orbi.

LXXI. Sane ſunt, qui tum propter auctoris obſcuritatem iſta rejiciant, tum quia nimis absurdum putant, de

§ LXX. Div. Virgilii vita.

tantis rebus requisitam poetæ sententiam credi. Sed ille, quisquis est, Virgilianæ vitæ scriptor, non finxisse hæc, verum ab antiquioribus tradita narrare videtur. & qui magno Alexandro tam assidui consiliarii vicem Homeri opera circumgesta meminerunt, non admodum mirabuntur, Virgilium Augusto, qui neque se ⁱⁿfra Alexandrum forte, neque Romanum vatem infra Homeri gloriam poneret, idoneum yisum, cuius sententiam in re diffici exquireret: secundo ingenio virum, & acri perpetuaque meditatione rerum humanarum exacti judicii; quod usus etiam, multa videndo ac audiendo quotidie, multa legendando confirmaret.

LXXII. Ex quibus historiarum maxime lectio quantum valeat, imperatoris Alexandri consuetudo declaravit, qui ad deliberationem de re militari literatos etiam, in primis qui historiam norant, utiliter adhibere consuevit. Non temporo mihi, quin fide minime incerti auctoris, non abhorrens presentibus exemplum ex recentiori ætate adscribam. Avorum memoria Brissacus, Gallicæ militiæ magister, præceptorem liberorum Buchananum poetam habuit. Accidit, ut consilium de rebus bellicis agente Brissaco, Buchananus in contiguum ei loco cœnaculum, nescio quid imperaturus famulis, descenderet. Ibi forte verbis aliquot exceptis, nutu atque murmure sententiam repudiabat, quæ tum communi omnium consensu erat comprobata.

LXXIII. Risus eorum, qui hoc viderant, Brissacum monit, ut causam ejus inquireret; intellectaque re, vocari Buchananum, & expromere juberet intrepide, quid igitur sibi videretur. Tum vero inter multorum stipendorum duces ita differuisse eum ferunt, causasque arguendæ prioris sententiae protulisse tam efficaces, ut, ea rejecta, consilium ejus universi sequerentur. Sed ad historiam redeo. Cæsar, probata Mæcenatis sententia, non tamen tanta simul movenda ratus, quædam statim instituit agere; plura successu temporis in-

§ LXXI. Macrob. § LXXII. Henr. Steph. in orat. de bello
Turc. perseq.

troduxit: nonnulla & ad sequentium imperatorum curas transmissa sunt. Quibus in rebus omnibus Agrippa perstrenuum & fidum administrum exhibuit, quamquam in alia ipse sententia fuisset.

LXXIV. Ab hoc igitur tempore res Romana sub unius arbitrium, firmo & in multas inde etates duraturo instituto rediit: quam sub *Imperatoris* vocabulo regendam sibi Cæsar censuit. Erat ea vetus etiam appellatio; sed nuper occultari sub ea regii imperii titulus coepérat, cum id prænomen dictatori Cæsari, liberisque ejus diceretur. Neque omiserunt propterea Romani mox principes, ob victorias etiam prisco more imperatorum accipere appellationem: quemadmodum & hic Cæsar, qui mox cognominatus *Augustus* est, *Imperatoris nomen semel & vices recipisse* legitur. Censuram deinde, sed sine magistratus honore, collega M. Agrippa, exercuit; senatum ex consilio Mæcenatis ordinaturus.

LXXV. Multi enim equites, atque etiam ex inferiori plebe, civilium armorum turbulentia intrusi, in senatum erant, adeo, ut supra mille numerarentur. Complures post necem Cæsaris, tanquam ex commentariis ejus, per gratiam aut præmium Antonius allegerat. hos contumeliosa appellatione vulgus *Orcinos* vocabat; quod iis nomen fuerat, qui dominorum testamentis manumittebantur. Hæc depelli dedecora publicæ dignitatis intererat: sed tam multos offendere audaces homines, ac injuriam haudquam æquo animo laturos, periculose habebatur. Media excogitata ratio est, monuitque Cæsar universos, *ut sua quisque conditionis atque vita judicem agens, ubi se hoc loco indignum reperisset, sponte abeundo censoriam notam lucrifaceret.*

LXXVI. Iis diebus lorica sub veste tectus, accinctus que pugione præsedisse creditur, decem robustissimis ex amicorum cohorte senatoribus sellam ejus circumstantibus.

§ LXXXIII. Dio. § LXXXIV. Dio. Tacit. Sueton. in Aug. § LXXXV.
Sueton. in Aug. c. 35. Plut. in Anton. c. 26. Vellej. 2, 89.
Dio.

& ne sic quidem admissum quemquam senatorum, nisi simul, & excussa veste, ne ferrum occultaretur. Quinquaginta viris persuasum est, ut semet ipsos excusarent; idque exemplum animos Cæsari defensionemque dedit, alias etiam centum quadraginta parem ad modestiam adigendi. Neutros notari visum est: posteriorum tamen nomina publice proposita: prioribus, quia non repugnaverant, hic quoque pudor remissus; indultumque, ut, lato clavo retento, spectandi in orchestra, publiceque inter senatores epulandi jus haberent.

LXXVII. At Q. Statilium, tribunum plebis designatum, a gerendo magistratu, licet invitissimum, Cæsar arcuit. In senatu deinde recensendo, probatissimi cujusque arbitrio rem commisit, ut vir virum legeret: nec offendit se ostendit, cum Antistius Labeo M. Lepidum, hostem olim Cæsaris, tunc exsulem nominans, interrogatusque a Cæsare, *an essent alii digniores? suum quemque iudicium habete,* respondisset. Duos in consularium numerum retulit, C. Cluvium, C. Furnium, quia designati, quod ab aliis præveniebantur, consulatum gerere nequierant. Patricios etiam jussu populi & senatus, ex lege L. Sævii, qui parte superioris anni consul fuerat, allegit: quod civilibus bellis, quæ nobilitatem maxime petunt, multæ primariæ familiæ defecerant. nec tamen carere patriciis respublica poterat, quod more majorum multi ritus, nisi per hos, obiri recte nequivabant.

LXXVIII. Sic recensito constitutoque senatu, peregre abire quemquam injussu suo vetuit, idque diu postea servatum: nisi quod in Siciliam prius, deinde Galliam Narbonensem, ad res suas invisendas libera concessa est profectio, his saltē, qui oriundi indidem prædia in illis provinciis haberent; donec omnibus id promiscue Theodosi, & Valentiniani lege permisum est. Inter hæc revolventi patris commentarios oblatum est consilium Carthaginem de-

§ LXXVI. Sueton. Dio. § LXXVII. Sueton. in Aug. c. 54.
Monum. Ancyra. Dio. Tacit.

ducendæ coloniæ. Id tum quoque ratus opportunum fore, propterea quod violentis Lepidi ludibriis, magna parte priorum colonorum abducta, sublatum jus coloniæ videbatur. Igitur Statilio Tauro, iterum Africæ proconsuli, scripsit, ut *mœnia instauraret, frequentaretque habitatoribus*.

LXXIX. Igitur ad tria ferme millia colonorum Romanorum, quæ missa ex Sicilia fuerant, aliam ex vicinis oppidis coactam multitudinem adjecti. Sub hæc tempora Commagenæ rex Antiochus, evocatus a Cæsare, atque insenatu causam dicere jussus, supplicio interiit, quod legatum a fratre Mithridate, quocum lis erat Antiocho, per fraudem occiderat. Et ne quid ex traditis prætermittatur, tunc etiam Capreæ patrimonio Cæsaris, instituta cum Neapolitanis permutatione, accesserunt, quam insulam haud maximi pretii, postea secessus Tiberii Cæsaris nobilitavit. Ab iisdem Neapolitanis Leucogæum collem redemit, assignatis ex fisco suo vicenis millibus annuis; deditque colonis, quos Capuam deduxerat, alicam se confidere posse sine creta, cuius ille collis vim maximam habet, negantibus. Hæc ferme quinto Cæsaris consulatu gesta reperi.

LXXX. Sexto deinde, cuius collegam M. Agrippam esse voluit, ad pristinæ reipublicæ speciem cum alia multa rededit, tum etiam, divisis cum Agrrippa fascibus, cum abiret magistratu, solemne jusjurandum adhibuit. Agrippam autem aliis etiam honoribus æquare sibi solitus, sotoris elocata filia affinitate junxit; & quoties una ad exercitum esset, simili secum tabernaculo uti, unaque secum dare signum jussit. Tum autem temporis censum una pergerunt populi, lustrumque post annum alterum & quadragesimum a L. Gellio, Cn. Lentulo censoribus, censoria potestate fecit: quo lustro censa sunt civium Romanorum quadrages centena sexaginta tria millia.

§ LXXVIII. Tacit. Dio. Appian. § LXXIX. Appian. Dio. Plin. 15, 11. LXXX. Dio. Eutrop. Casaubon. Exercit. 1, 33. Lips. Elect. 1, 27.

LXXXI. Princeps senatus ipse lectus est, ut formam antiquæ reipublicæ ostentaret: id enim contentissimo studio affectabat senatus. Tum etiam templum Apollinis olim inchoatum, ex Lunensi candido marmore perfectum est, multis gradibus sublime. Ipfius numinis simulacrum Scopas, olim celebris artifex, fecerat: id in eo templo possum. Iucus insuper additus, & porticus cum bibliotheca Græca Latinaque. Inter alia donaria Marcellus Octavia genitus dactyliothecam ibi consecravit. Ludos etiam Actiacos cum Agrippa tum edidit Cæsar, quibus pueri virique patricii certaminis equestris simulacrum luserunt, idque deinceps ludicum in multas ætates per quinquennia celebratum est, quatuor sacerdotum collegiis, pontificibus, auguribus, septemviris, quindecimviris, per vices curantibus.

LXXXII. Gymnici quoque ludi, cum stadium in Campo excitatum e materia esset, dati, & in arena capti bellis proximis depugnarunt. Has etiam populi voluptates, queis compluribus diebus exhilaratus est, diffundi valetudine sua non passus Cæsar, Agrippæ suas quoque vices demandavit. Sumptus ad hæc tanquam ex familiaribus fiscis præbuit, non ex ærario: quin eo quoque pecuniam ex arca sua quasi mutuam sine usura datus intulit. Et quo meliori fide pecunia publica tractaretur, curam ærarii a quæstoribus urbanis ad prætorios prætoresque transtulit, quorum e collegio binos quotannis senatus deligeret; forte propterea duobus ad priorem prætorum numerum additis, ut deni crearentur.

LXXXIII. Ipse magnitudine opum liberaliter diffundens beneficia, frumentum accipere solitæ plebi quadruplum admensus est. & cum frequenter tale munus populodaret, medimnū nunquam minus quinquaginta & ducenta millia distribuit. Senatorum etiam quorundam pau-

§ LXXXI. Dio. Vellej. Serv. ad Æn. 6, 96 & 8, 720. Sueton. in Aug. c. 29. Plin. 36, 5. § LXXXII. Sueton. in Aug. c. 36. Tacit. Vellej.

pertatem juvit, ne, ut saepe factum erat, aedilitatem pertere vererentur. eaque onera prætoribus duobus, majora quidem urbano, ut solebat, cetera ei, qui inter peregrinos jurisdictionem esset sortitus, accrescerent. Urbanum autem prætorem, & tum & postea saepius ipse sine forte constituit. Sponfiones etiam reipublicæ factas ante proelium Actiacum, exceptis, quæ pertinerent ad aedificia, remisit: & præcipuam calumniandi materiam, tabulas veterum ærarii debitorum, exussit.

LXXXIV. Ægyptia sacra quamquam in urbem non recipieret, aliorum tamen religiosus cultor, plurimam templerum curam egit. & conditorum posteros ad majorum recolenda monumenta hortatus, quibus nulli aut parum locupletes curatores erant, ipse refecit: laudabilis quidem modestia, sub priorum auctorum titulis, sine ulla inscriptione nominis sui. Post haec ingenti consilio, ut omnia deinceps meliora sperarentur, & quidquid antea iniquius decretum factumve esset, collegarum improbitati, aut temporum necessitatibus adscriberetur; omnia, quæ ante sextum suum consulatum constituta essent, uno decreto abolevit. Igitur cum ob haec laudibus omnium in coelum ferretur, septimo consulato suo, & M. Vipsanii Agrippæ tertio, aliud præbore civitati magnitudinis suæ documentum statuit; per simulationem imperii deponendi hoc agens, ut rogatus, & coacto similibus potestate retinens, eam deinceps, justi regis instar, in volentes exercebat.

LXXXV. Igitur præparatis ex ordine senatorio idoneis, curiam ingressus, hanc de rebus suis orationem de scripte recitavit: *Sat scio, Patres conscripti, vix mihi credituros esse plerosque vestrum, id nimis molienti, quod forsan illorum nemo facturus esset; præserium quia posteriorum fortunam sequi solitus fvor, eorum de se verbis atque promissis plerunque fidem abrogat. Quapropter ego talia protalus inveniendum etiam haberem, ne pro vano, ut sit, & impostore traduceret; nisi factis*

§ LXXXIII. Dio. Monum. Ancyrl. Sueton. in Aug. c. 32. Tascit. § LXXXIV, Monum. Ancyrl. Taçit. Dio.

sermonem continuo securus, etiam iniquissimas calumnias repellere possem vellemque. Idcirco in simplici certoque mea mentis habitu, nullis verborum ambagibus utar. Non dubito, quin praeclare intelligatis omnes, ita fundatas opes meas esse, ut retinere mihi imperium, quam depopere, sit facilius. Quidquid unquam adversus me constitit, armis aut manu etudine mea dominum est: adjutores mei mutuis meritis, & communione consiliorum operunque artissime conjurati, neminem sperare res novas, nedium voliri, patiuntur. Sed fac esse, qui aufit. quid igitur timebo, maximos pugnacissimosque habens exercitus, eodemque fidelissimos, instructus pecunia, sociis, &, quid multa? vestra subnixus populique Romani benevolentia, qui me praesse rebus communibus non finitis modo, sed jubetis?

LXXXVI. *Istud igitur imperium, quod invito nulla vis ademerit, ego ecce, quod mihi respublicaque bene vertat, laetus hubensque depono. Eant postea, qui eorū ab annis dimicasse promea potentia mussant, querantque sibi credituros. Ego enim protinus potestatem omnem, urbem, Italiam, exercitus, provincias, quasque accepi a vobis, quasque adjeci prioribus a me confectas, vestrum in arbitrium transferens, validiora mei animi testimonia produco, quam ut ulla calumniantium malignitate convellantur. Ne tamen a me tot annunas laboresque, ac disferimina, temere ac sine causa suscepisti putetis; ulcisci patris mei (fatebor enim) indignam necem volui: simul eripere rempublicam ex tam longamalorum serio, que & diu ante ceperant, neque desistuta unquam, his vi ac armis victa, videbantur. Atque utinam vel quieta reipublica tempora fuissent; vel ea saltē mala, quæ curari consuetis remedies possunt: quanto maluissim sub legum imperio adversus hostes experienta virtutis edere!*

LXXXVII. *Sed quando eo devenit erat, us fine adolescenti opera populus Romanus nec imperium servare, nec libertatem posset: super annos promte alacriterque suscepit negotium, idque Diis faventibus supra vires feliciter perfecit. Quo, quidem, in opere, dum vestris commodis patriaque consulerem, nullus me labor, nullæ hostium mina deterruerunt: non amicorum preces, non factionum timor, non adversario-*

rum amentia me dimovit ab instituto, quo minus corpus animaque perpetuo pro vobis periculo exponerem; eaque faciem ac paterer, quæ apud consciens ac memores referri nihil attinet. Quando igitur & ego propositum tenui, & vos mea opera salvi concordesque agitis; & nunc demum post tot annorum contentiones populus Romanus certa firmaque pace ac consensione fruatur: etiam libertatem atque rempublicam recipite, atque secundum leges more majorum gerite. Hæc a me dici fierique minus mirabimini, ubi recordatione & comparatione præteriorum adverteritis, eodem ab animo hæc profici, unde prior profecta est lenitas, & a negotiis, & honoribus, nisi necessariis, abstinentia; unde & ex omnibus, quæ mihi decrevisti, nihil insolens aut publicæ libertati grave recepi.

LXXXVIII. Sed neque judicium meum accusaveritis, qui tanto imperio, nulla nec re cogente, nec homine, sponte absistam. magnas consilii hujus atque præclaras causas habeo. Nam fives respicias; nihil est aquius, quam res vestras arbitrio maxime vestro administrari: sive uilitatem, & mihi conducere arbitror, ut curis invidiaeque & infidiliis me subtraham; & vobis, quibus jam licet libere temperanterque ac concorditer administrare rempublicam. Quod si gloriam quoque intuemur, (cujus causa multi pericula non sufficiunt modo, sed expetunt) quidquamne poterit esse honestius, quam ulro abdicanda potestate, quæ meliorem orbis terrarum partem continet, approbare generi humano animum fortuna majorem, qui sui juris & rerum arbiter, & parare magna imperia & regere norit, & suo arbitratu deponere? Igitur si quis forte vestrum ab alio talia sentiri dicique vere posse non credat, at saltem a me credat posse. Quippe cum enumerare plurima mea patrisque mei merita in promeu esset, proprie quæ non injuria supra ceteros quoslibet nos amatiss atque exiolliss: tamen nihil est, quo æque glorandum putem, quam quod summam potestatem, a vobis oblatam, & ille non accepit, & acceptam ego dimitto.

LXXXIX. Cum hoc enim factio quis ait Galliam subiectam compares, aut Maezos Ægyptiosque domios, imperiique fines non Rheni fluentis, non Istri, ne Oceani quidem obiectus

coercitos? Fateor, hæc equidem tanta esse, ut antiquorum gloriam haud dubie vincant: ea tamen huic modestiæ nostræ longissime cedere judico. Cui equidem nec civilia bella confero, cum ex aliis alia magno terrore surgerent, ita feliciter confelta, victoriæque clementia temperatam, ut nihil aut constans, aut melius in ejusmodi tempore, ne optare quidem liceat. Unum hoc non morem modo, verum etiam ingenium humanum egredi ajo, quod duo Cæsares, cum possemus imperare nolentibus, etiam volentibus imperare noluimus. Si igitur magnis animis & querere gloriam, & uti quæsita conceditur, quid est, quod mihi præstare mortalitas splendidius celebriusque posse? Ut enim de patre fileam, quis animi magnitudine contendere mecum ausit, qui tanta rerum omnium licentia, tot terrarum, tot marium imperio, firmissimis exercitibus, immota domi pace, studiis procerum, benevolentia populi, tantis opibus cupide caream; majorem in memetipso mihi felicitatem esse repositam sentiens?

XC. Fuit mihi cum quibusdam superiorum temporum claris viris honesta contentio; nec dignum his temporibus, quæ me genuissent, nec honestum nonnini Romano credidi, si olim quidem Horatios, Mutios, Regulosque ac Decios, horumque similes respublica nostra producere potuisset, nunc velut effeta senio, & nullis ad nobilem nisum viribus, nihil proferre posse pristinam gloriam decens crederetur. Ut tamen me non abjecere reipublicæ curam, sed ponere appareret, non ita festinavi dedere, ut improbis hominibus rapiendam potestatem in medio relinquarem. Vobis illa, Patres conscripti, vobis destinatione mea consilioque traditur, quos virtute atque sapientia ceteros excellere eognovi. Priusquam enim insanorum hominum licentia, quam tot laboribus vix depuli, rem Romanam diripi convellique pateret, aut millies moreret, aut, quod minus etiam optandum puto, perpetuo imperarem. Vos igitur hoc a me translatum onus, ut bonis civibus & reipublicæ studiosis dignum est, excipite; mihique hanc veniam date, ut tot exanilatis laboribus defatigatum animum, torque morbis vexatum corpus, aliquando per honestum otium recreem; simul invidiam ac odium

executiam, optimis quibusque non nisi cum imperio declinandum:

XCI. *Etiam infidiis me petitum esse scitis: inquis profecto. Sed tanto magis exire locum propero, tanta pericula ne merentibus quidem afferentem. Hæc igitur ratio probanda erit omnibus, qua & mihi securitatem cum gloria, & utilitatem imperio afferat; quando certe melius est, junctis plurium consiliis, quam unius nutu administrari. Quæ cum ita sint, unam hanc pro tot laboribus ab unoquoque vestrum gratiam expeto, vosque rogo, ne mihi quietiorem postmodum auctuero vitam invideatis. Non imperare tantum, sed & parere (mihi credite) scio: nec enim cuiquam præcepi, nisi quod, imperante alio, mihi quoque faciendum existimatsem. Evidet si pro mea conscientia, vestroque favore fingere mihi futuram conditionem licet; sine metu, sine periculo privatam inter vos aucturus vitam videor: si quid secus accidat, (nec enim unus homo, tot confectis civilibus bellis, toties asserta contra voluntatem multorum republica, vitare offensas omnium potuerit) bene habet: mori potius ante tempus privatus cupio, quam regium imperium in cives meos diutissime obtinere.*

XCII. *Quid enim evenire mihi ad laudem efficacius posset, quam interficere me non ob aliud in privata conditione ferri, quam ne in regno quemquam interficere cogerer? Et pro brevi vita sempiterna mihi gloria, cum ultione publica contingat. quemadmodum & parer meus caelestes honores adeptus est, percussores ejus fuga, morte, infamia penas dederunt. Mortales equidem omnes sumus: sed quam natura negavit immortalitatem, bonis factis, viteque consentanea morte nanciscimur. Hac igitur spe atque fiducia reddo vobis rempublicam, Patres conscripti: quam sic accipiat velim, ut neque mole curarum terreamini, neque facilem atque perfunditoriam verum tractationem fore cogitetis. Quid autem vetat me de partibus quoque nobilioribus præceptra vobis quedam tradere, quid fieri expediat, ipso opere usque, nisi quid fallor, edictum?*

XCIII. *Principio igitur leges immutabili observantia collite. plurimum in hoc uno militatis est, & felicius agunt ciuitates, quæ leges etiam aliqua parte vitiosas reverentur, quam*

quæ semper aliquid mutantes, delectari magis emendandis legibus, quam emendatis uti, videntur. Nec publice tantum auctoritatem earum defendenteritis, sed ipsi quoque domi, sermonibus, actionibusque omnibus sequimini. Provincias pace belloque regendas optimo cuique atque peritissimo mandate citra invidiam & privatæ rei studium, quod apud probos & prudentes utilitate publica vincitur. Honores pœnasque pro merito cujusque representare memineritis, familiaria bona, si necessitas postulet, pro publicis habere ne cunctemini; publicis autem haud secus atque alienis abstinet. vestra gnaviter tuemini: aliena ne concupiscite: sociorum spoliis ac contumeliis abstinet: hostes injuria ne provocate; provocati ne timete. arma semper in manibus sunt; sed hæc nec in vos ipsos invicem, nec in quemquam pacatum vertitote. Milites alendi vobis erunt, ne aliis infidiari necessitate adigantur: at iudicem & cohibendi, ne quid mali per audaciam lasciviamque cuicunque inferant.

XCIV. Sed quid ego longo sermone, quæ sint facienda, vobis exsequor? ex his enim, quæ dicta sunt, etiam ceterorum rationem, quæque agenda vobis, quæque vitanda erunt, haud difficulter collegeritis. in hoc igitur uno preceptoque votoque finiam, ut sic gerentes rempublicam felices ipsi sitis, & mihi gratiam habeatis, cuius opera ex miserrimo statu proventi in felicissimum fueritis; ne forte (quod absit, aberitque) gubernationi rerum impares & mihi pœnitentiam injiciatis consilii mei, & populum Romanum novis iterum periculis & bellis implicetis. Hæc oratio non aliter, atque pro magnitudine exspectatæ rei, audientium animos vario motu perculit. pauci mentis ejus consclii ex compacto adstipulabantur: ceterorum, credentium dictis, aut dissidentium, a diversis causis par & admiratio & molestia fuit; illis animi magnitudinem, his artificia stupentibus, & alteris ægre ferentibus calliditatem Cæsar, alteris cum abire potestate doloribus: jam enim recordatione tot turbarum atque bellorum apud plerosque tedium popularis status incesserat. hisque non mutatione tantum reipublicæ, sed etiam auctor mutationis Cæsar, placebat.

XCV. Ceterum nemo vera proponi putantium hæc promte excipiebat; aliis minime gaudentibus hoc consilio, aliorum gaudium occultante metu: neque fictam hanc atque simulatam modestiam existimantibus, arguendi voluntas aut fiducia aderat; omnium in eundem vultum similesque voces coacta adulatio est. Et orationem quidem laudabat nemo, pars, quia rem non probabat; ceteri, ne cupidius accepisse viderentur. Tantummodo frequenter adhuc recitanti occlamatum est: & ubi peroravit, certamen obtestantium fuit, *ne rem publicam, ut unus ei rector munere Deum oblatus, destitueret.* Multa etiam passim argumenta suadentium hortantiumque ingerebantur: quibus cum aliquamdiu restitisset, ad extreum proditione sua victus, imperium retinuit. Tunc inter magnam gratulantium lætitiam & alia decreta, & præcipue duplex prætorianis stipendium, quo alacrius pro salute principis excubarent. Hæc arte Cæsar infamiam potentiaz suæ detraxit, ut volentibus postea, atque etiam obsecrantibus, invitus ipse otiumque cupidior imperare videretur.

XCVI. Neque tamen aut res adeo incredibilis est, existisse, qui pauciora, quam posset, vellet; & præ se ferre perseveravit hanc voluntatem Cæsar, plurimis dictis scriptisque. Nam & in epistola quadam, *otium suum non fore dignitatis expers, neque priori gloria inconveniens pollicitus,* hæc ipsa verba posuit: sed ista fieri speciosius, quam promitti possunt: *me tamen cupido temporis optatissimi mihi provexit, ut, cum rerum lætitia moretur adhuc, perciperem aliquid voluntatis ex verborum dulcedine.* Interim, sive ut partem invidiæ declinaret, sive ut curas levaret, negavit, se provincias omnes suscipere regendas; aut quas suscepisset, retinere perpetuo posse. in decennium tamen operam suam offerre reipublicæ, ea tamen lege, ut si pacare citius omnia posset, celerius ei licet abire potestate. Divisis igitur cum senatu provinciis, sibi inquietiores, in quibus bella erant, aut timebantur, recepit; ambigua æstimatione, reipublicæ cura hæc faceret, an ut, relictis inermibus & obnoxiis, quidquid ubique

militum ac armorum esset, secura potentia complectetur.

XCVII. Igitur senatui populoque Romano permisæ sunt Africa, Numidiaque, & Cyrenaica regio, & cum Epiro Græcia, Dalmatia, Macedonia: præterea Bithynia cum Ponti proxima parte, ac Hispania Bætica: tum ex insulis Sicilia, Sardinia, Creta. Cæsar reliquam Hispaniam omnem, itemque Galliam Germaniasque retinuit, cum Cœlesyria, Phœnicio, Cilicia, Cyproque & Ægypto. Sed mox Cyprum populo reddidit Cæsar; Dalmatiam, ubi exortum bellum erat, recepit. ad eandem formam diversis temporibus aliæ quoque permutatæ provinciæ sunt, ut suis locis referetur. Ceterum tum quidem census utriusque provincias a senatoribus obtineri voluit; Ægypto demta, cui præfectum mittebat ex equestri ordine. At in populi provincias annui magistratus exibant, sorte divisis provinciis; nisi quod extra ordinem multitudinis liberorum habebatur ratio, orbique patribus, & maritis cælibes posthabebantur.

XCVIII. Hos omnes esse senatorii ordinis oportebat: eoque habitu ac cultu utebantur, non accincti gladio, non militibus stipati. *Proconsules* appellari placuit, latius extensa significatione vocis, ut non hos modo, qui ex consulatu issent in provinciam, sed prætores etiam, qui que eorum loco haberentur, comprehendenderet. lictores his totidem, quot in urbe solebant apparere, concessi. Et quamvis in sua tantum provincia potestatem exercere poterant, insignia tamen urbem egressi sumere, eademque, donec in urbem reverterentur, retinere jussi. Sed initio duæ harum consulares appellabantur, Africa, demto Jubæ regno; & Asia, quæ gentes intra Halym ac Taurum continebat: exceptis Gallogræcis, & nationibus Amyntæ parentibus, Bithyniaque ac Propontide. Decem reliquas prætorias fecerat, Bæticam, Narbonensem, Sardiniam adjuncta Corsica, Siciliam, Illyricum, Macedoniam, Achajam, Cretam cum Cyrene, Cyprum, Bithyniam cum Propontide vicinaque

§ XCVI. Senec. de brev. vit. c. 5. Dio. Strab. l. 17. § XCVII.
Sueton. in Aug. c. 47. Dio.

parte Ponti. Suas item provincias a se uno delectis tradidit Cæsar, appellarique legatos, etiam si forte consulatum gesissent, voluit. His non temporis, sed voluntatis suæ modo finiebat Cæsar potestatem, militari habitu cinctu- que conspiciendis, ut quibus in milites animadvertisendi concessum jus esset: id enim ejus potestatis insigne est, nec ab aliis usurpatur.

XCIX. Senos autem lictores habebant, quotquot eorum non essent consulatu functi, atque hinc eis apud Græcos nomen fuit. Sæpe autem accidit, ut voluntate Cæsaris etiam consules prætioresque in magistratu suo provincias obtinerent. Idem tamen auctor fuit instituti, ne magistratus, deposito honore, statim in provincias mitterentur; sed quinquennium saltem interponeretur. Et initio quidem, quamquam plures essent provinciis, tamen omnes ad sortiendum admittebantur: postea propter quorundam delicta, Cæsar eam quoque rem suæ potestatis fecit hactenus, ut ex omni numero totidem eximeret, quot provinciarum fortis erant, eosque fortiri solos juberet. Postea & hic mos inolevit, ut ejusmodi provincias Cæsar cui vellet daret, & quam vellet diu. quin & equitibus Romanis quarundam gentium aliquando commissa cura fuit. Hæc igitur tum sunt constituta circa officium senatorum, quibus in provinciales capitalis poenæ potestas erat.

C. Mittebantur enim & alii in populi quidem provincias, quibus id juris non esset, ex quæstoribus forte ducti, aut proconsulum legati, quos rectius *confiliarios* ab argumento vocaveris. Hos autem sibi quisque deligebat: prætorii quidem singulos æqualis dignitatis, aut inferioris etiam; consulares vero ternos ejusdem loci, quos imperator probavisset. Sed & in Cæsaris provincias, in quibus plus una legione esset, senatores mittebantur, quos legatos legionum appellabant. hos deligebat ipse ex prætoriis plerumque; nonnunquam quæstorios etiam, aut alio mediorum

S XCVIII. L. 1. de off. Procens. Dio. Strab. l. 17. § XCIX.
Sueton. in Aug. c. 36. Dio.

honorum functos adhibebat. Hæ ferme senatorum functiones erant. At ex equitibus, qui eorum tribuni militum, aut nuper in senatu fuerant, aut aliqui præstantiores ceteris habebantur, nonnullos mœniorum Romæ curatores, alios etiam in externis urbibus constituit. Ex eodem ordine procuratores, interdum & ex libertis suis, in omnes provincias dimisit, reditus colligendis certisque faciendis impensis; nisi quod a proconsulibus provinciarum, quibus præerant, tributa cogebantur. His etiam procuratoribus, non secus atque proconsulibus, mandata princeps dabat: eosque certis cum stipendiis emittebat, idque etiam in ceteris provinciarum rectoribus servari placuit. Antiquitus enim redemtores erant, qui proconsulibus mulos & tabernacula, vasaque, & omne aliud instrumentum publice locata præberent.

CI. Tum vero parare hæc e stipendiis suis omnes jussi, has insuper communes omnibus leges acceperunt, ne quis delectum militum ageret: ne pecunias cogeret, nisi ex præscripto: ne quis, accepto successore, cunctaretur decadere, neve tempus in itinere tereret, sed intra trimestre utique in urbem reverteretur. Hanc igitur faciem tum quidem temporis ista receperunt: revera regnum erat, & Cæsar, militibus instructus & pecunia, etiam ea, quæ reddidisse senatui populoque videbatur, imperio obtinebat. Aerarium quidem publicum ab suo distinctum habebat: sed par erat ei in utrumvis potestas, quæ nec rerum limitibus, nec temporum spatiis coeretur. Nam tametsi dixerat, ista se tantum in decennium recipere, mox in aliud quinquennium, deinde iterum in decennium ei prorogatum imperium est, ita ut continua-
tis decenniis ad finem usque vitæ in summa potestate per-
fisteret.

CII. Senatus tamen, quasi adjicere aliquid fortunæ ejus posset, jam post orationem ab eo habitam, promissaque de provinciis dividundis facta, multos ei honores decre-

§ C. Dio. Sueton. in Aug. c. 36. Cip. in. Pison. § Cl. Dio.
Tacit. Plin. 16, 4.

verat: in quis maxime insignes, ut ante domum ejus in *Palatio lauri*, quernam coronam sustinentes, statuerentur, eaque quotannis a. d. *Kal. Mart.* renovarentur, quo simul & in hostes vitoriae, & in cives clementia significarentur. ejusque rei memoriam temporum eorum triumviri auro, argento, æsti stando feriendo tam diuturnam effecerunt, ut hodieque spectentur nummi, quernam coronam cum lauri ramis exhibentes, titulo inscripto, OB. CIVES. SERVATOS. Tum vero redactis in promissam formam provinciis, & ad tutelam imperii distributis quatuor & quadraginta legionibus, ab senatu populoque Romano *Augustus* appellatus est. *Romulum* vocari oportere quidam censuerant, quasi & ipsum conditorem urbis: nec dispicebat nomen *Cæsari*, nisi quod regis illud fuerat, cuius vocabulum studiose fugiebat, cum rem teneret.

CIII. Sed Munatii Planci sententia prævaluit, ut *Augustus* potius diceretur, non tantum novo, sed etiam ampliori cognomine, quod locis consecratis sanctisque rebus antea tribui confueverat. Nam ab *augendo* deductum hoc nomen, sequentibus seculis nequidquam existimatum. Actum id Idibus Januariis, ex Ovidio satis constat: manifestque huic vocabulo per complura secula tanta veneratio, ut solis imperatoribus Romanis relictum ne potentissimi quidem reges affectarent. Etiam mensem Septembrem, quo natus ille esset, *Augustum* appellandum censemtibus, ipse Sextilem prætulit, ob causas senatusconsulto comprehensas, quod in hæc verba factum est: *Cum imperator Cæsar Augustus mense Sextili & primum consulatum inierit, & triumphos tres in urbem intulerit, & ex Janiculo legiones deducere, secutæque sint ejus auspicia & fidem; & Ægyptus hoc mense in potestatem populi Romani redacta sit; finisque hoc mense bellis civilibus impositus fit; atque ob has causas hic mensis huic imperio felicissimus fit, ac fuerit: placere senatui, ut mensis Augustus appelletur.*

§ CII. Pigh. annal. Liv. Epit. Sext. Vistor. de Cæs. c. 1 & ejus Excerpt. c. 1. Appian. civil. l. 1. § CIII. Sueton. in Aug. c. 74. Hegesipp. 5, 15. Vellej. 2, 91. Flor. 4, 12.

CIV. Eadem de re, & plebiscitum factum est, rogante Sex. Pacuvio tribuno plebis. Is inter immodicam omnium gratulationem, eminere suam adulationem cupiens, Hispano Celticque more se devovit Augusto: &, hoc prohibente, ad circumstantem subsellia populum profluit, & persuasit, quos potuit, etiam circum angiportus & vias dif- currens sequi suum exemplum obvios coegit. Atque inde mos ortus dicitur, ut imperatorem alloquentes, *se numeri ejus maiestatisque devotos dicerent.* Idem effecit, ut propter decretos Augusto honores passim sacrificaretur: atque pro concione palam professus, *se Augustum ac filium suum heredes instigasse aquis partibus, cum nihil haberet, eo fecisse existimat*us est, ut acciperet; quod etiam contigit. His temporibus Augustus, cum vim summi imperii teneret, omni conatu elaboravit, ut quam posset maximam libertatis speciem efficeret: hoc maxime vaframento, usus, ut magistratus etiam capesseret s̄epius, aliosque honores, atque nomina eorum antiqua reciperet, quo vide- licet non sibi vindicare omnia, sed ex legibus & senatus populique voluntate habere videretur.

CV. Quod exemplum & successores ejus imitati, com- fules s̄epe, & quoties extra pomerium agerent, procon- sulibus gesserunt. *Imperatoris* etiam suscepserunt appella- tionem, vel quibus nulla ex hoste parte victoria esset, ne regis aut *dicatoris* nomen assumerent, & tamen proprium aliquod summo fastigio vocabulum haberent. Sub horum nominum antiquo jure conscribere exercitus, cogere pecunias, bellum aut pacem facere, civibusque pariter & so- ciis imperare consueverunt. etiam, *ut equites,* atque adeo senatores vel intra pomerium necare possent; & quidquid unquam ista nomina gerentibus usurpatum potestatis fuit. Censuræ vero præscriptio facultatem dabat in vitam mo- resque singulorum inquirendi, census agendi, in equitem

§ CIV. Dio. Liv. Epit. Strab. l. 3. Cæs. de B. civil, Tacit.
T. Liv. Vol. XII. O

aut senatum legendi, quos vellent, aut contra inde removendi.

CVI. Ne autem illa pars reipublicæ videretur eorum eximi potestati opottere, facerdotia capiebant omnia, & pleraque conferebant ipsi, pontificatum maximum soli retinentes. Tribunitia deinde potestas dabat eis in omnia senatus decreta arbitrium, ut liceret eis, quidquid eorum displaceceret, tollere. præterea sacrosanctos efficiendo ab omni defendebat injuria: adeo, ut si vel leviter se læsos verbō factove cujusquam existimarent, possent eum indicta causa tanquam impium & nefarium hominem occidere. Et tribunatum quidem, tanquam patriciis haud concedi solitum; non fuscipiebant: potestatem autem, quanta unquam fuit maxima, vindicabant: quam quia quotannis, quoties tribunorum comitia perfecta erant, resumebant, per annos tribunitiæ potestatis imperium eorum di numerari obtinuit.

CVII. Hæc igitur tanquam a populo accepta, ad imaginem antiquæ reipublicæ, principes habuerunt. Ceterum rem paucissimis olim, & tantum certas in easfas concessam, assūmserunt in omnia, ut legibus solverentur. *Patris* autem appellationem, honoris plus afferentem, quam potentiaz, servatunt ominis causa: *Cæsaresque & Auguſti* vocari voluerunt, alterum significandi gratia, quibus successissent; alterum exprimendæ amplitudini sue dignitatique aptum. Hæc igitur commutatio rerum, cum publice esset utilissima, (deventum enim eo erat, ut salva esse Roma non posset, nisi ab uno regeretur) rerum gestarum expositio ni fraudi fuit, ut angustior esse inciperet, & insertior.

CVIII. Superioribus enim temporibus, cum quæ fierent omnia senatui populoque Romano renuntiarentur, a multis excipi consignaque potuerunt: & quamquam, ut fit, a nonnullis timori gratiæque aut similitatibus aliquid daretur, tamen apud alios, & in publicis commentarjis

§ CV. Eutrop. 1. 2. Flor. 4, 2. Tacit. Dio. § CVII. Flor. Dio.

reperire integriora fas erat. Postquam ad unum omnia referri coepere, paucis, illa tanquam ex abdito proferentibus, maligne creditum; quod, unde arguerentur, non esset, omnia ad arbitrium principum composuisse existimat: cum etiam Claudium Cæsarem, historiam, hortante F. Livio, scribere aggressum, ne vere ac libere, quæ mortem Cæsaris secuta erant, traderet, sive castigatum ab avia & matre dijicerimus.

CIX. Accessit ex ipsa imperii magnitudine cuncta accurate tradendi quadam desperatio. Nam ex eo tempore multa domi belisque gesta sunt, quorum causas atque seriem pauci, prater auctores, nosseant; plerosque totum negotium pertinaciter falleret. Unde ne minimi vertendum viatio erit, si non obvia fide sine delectu omnia excepteris, praesertim, quoties utcunque tradi, manifestioribus rerum indiciis arguuntur. Sed, ut ad seriem temporum revertamur, qua die Cæsari cognomentum *Augusti* est impositum. Tiberis proxima nocte exundans, plana urbis inundaviores fortuita vatum interpretationibus in prodigium tractat: incrementumque Cæsari significari creditum, civitatem totam in potestate habituro.

CX. At ille, non, iam potentiam, quæ prius affuerat, sed justi imperii decus atque bona cogitans, non omnia, ut olim, privato consilio agebat. de plenisque Patres consulebantur: precante, ipsos, ne quis sibi patriaque, si quod haberet consilium secessus, invideret: neque difficilem se exhibuit, quidquid illi parum apte cogitatum judicassent, corrigendo. Maxime autem a consulibus, aut si locum alterum ipse occuparet, a collega postulabat admonitionem. Sed & ex aliis magistratibus singulis, & ex reliquo senatu quindecim sortiri iusserit, quibus in proximum semestre adjutoribus uiceretur, de negotiis ad frequentem senatum referendis ante tredecim annos.

CXI. Eosdem etiam aliquando judicaturus adhibuit,

§ CVIII. Sueton. in Claud. c. 41. § CIX. Dio. § CX. Sueton. in Aug. c. 35.

Exercebat tamen & senatus iudicia, quemadmodum olim: quin & legationibus interdum regum atque nationum responsa dabat: populus comitis intererat, nihil tamen nisi de sententia principis constituebatur. Magistratus partim ipse designabat, partim suffragii sinebat creari; semper animatum intendens, ne indigni fierent, aut factionibus ac ambitioni locus esset. His in universum ita ordinatis, deinceps singula, quæ memorari digna occurserunt, suis annotata temporibus referebantur. Non enim abs re miratus Alexandrum hic princeps, plerique in adolescentia subiectis, ne materiam agendi postea non esset habitus timorem, majus esse existimavit imperium partim bene constituere, quam, donec defuit, querere. idque rebus ipsis laudabiliter præstitit.

CXII. Igitur eodem consulatu, vias extra urbem ex inanubiali pecunia sternendas triumphalibus vitis distribuit; excepta sibi Flaminia, quæ ad Ariminum usque pertinebat, quod per eam ducturus exercitum erat. Celeriter ea permunita est; obque eam causam in duobus capitibus viæ positi sunt arcus cum statuis Augusti, unus in ponte Tiberis, alter Arimini. quorum adhuc in nummis imago visitur, cum hac inscriptione: S. P. Q. R. CÆS. AUGUSTO. QUOD. VIÆ. MUNITÆ. SUNT. In ceteras etiam vias, cunctanter sumtum præbentibus aliis, multum de sua, aut publica pecunia impendit. Ille tamen de sua dedisse malebat videri: eoque & argenteas statuas suas (quo ex metallo nulli antea Romano positæ fuerant) sustulit, & conflavit omnes. & ex ea pecunia cornificas aureas in ædæ Apollinis Palatini posuit. Perfecto Flaminia viæ opere, at viribus ex morbo, quo circa Non. Maj. correptus fuerat, recuperatis; profectus ab urbe Cæsar, Britannis inferre bellum constituerat. Sed tibi pèrventum in Galliam est, obvios eorum oratores habuit, pacem petentium. Idcirco deposito priore consilio, in Gallia substituit, quam recens sub-

actam, secutis deinde civilibus bellis, nondum bene certa
ac stabilis forma continēbat. Igitur Narbonem, evocatis
populis trium Galliarum, quas pater Cæsar vicerat, cen-
sum egit; moribusque eorum ac reipublicæ firmius con-
stituendæ operam dedit; certumque Væctigalis modum, &
inferendæ tempora quibusque loca præscripsit.

§ CXII. Sueton. in Aug. c. 30. &c 52; Dio. Strab. L 5.

JOANNIS FREINSHEMII
SUPPLEMENTORUM
LIVIANORUM
LIBER C.
IN LOCUM LIB. CXXXV LIVIANI

E P I T O M E
LIBRI CENTESIMI TRICESIMI QUINTI

Bellum a M. Crasso adversus Thracas, & a Cæsare adversus Hispanos gestum resertur; & Salassi, gens Alpina, perdomiti.

I. **E**ADEM æstate M. Licinius Crassus M. F. M. N. pro-consule ex Thracia & Getis, a. d. IV Non. Jul. triumphavit. Bastarnæ nuperæ cladis dolore Denteletas & Sitam, quibus calamitatis suæ causam imputabant, adorti, excitarunt Romanum, illis gentibus atque regionibus belli minime appetentem. Ceterum, ut inquietas nationes graviore damno castigatas in longius pacaret, diligenter instructis omnibus, operam dedit, ut imparatis superveniret. Juvitque consilium fortuna; & profligatis levi negotio barbaris, leges pacis, quales Romanus voluerat, imposi-tæ. Victis Bastarnis, cum arma semel cepisset, ulcisci Thra-cas quoque statuit, qui priori expeditione e Moesia rever-tentem latrociniis vexaverant, & tum quoque nihil pa-

cati agitare nuntiabantur. Igitur in Merdos Serdosque exercitu inducto, nationes istas prælio non uno vietas, magno labore domuit; amputatis multorum manibus, quod aliter frangi feritas crudelissimorum mortalium non poterat. A Serdis istis vocatam regionem, quam Serdicam & Sardicam, variante scriptura, celebrant historiæ; pro Merdis, quod nescio an usquam præterea occurrat vocabulum, Mædos intelligere malim, vicinos Denteletis, & a Serdis flumine tantum Nesso separatos.

II. Ceterum subiecta quæque populando, cum ad Odry-sas Craesus penetrasset, his in pacis speciem occurrentibus pepercit. *Bacchi se clientes asseverabant, neque dignum, ab ejus imperatoris exercitu sacras terras vastari, cuius imperii prædictionem M. Octavio de filio consulenti exhibuissent.* Risu enim loci xinum aris infusum, superato ædis culmine in cœlum emicasse latissima flamme: quod ostentum nemini post Alexandrum Magnum factum fuerit. Lucum eum tum temporis Bessi obtinebant: itaque Craesus his ademtum, prioribus cultoribus restituit. Hæc agentem Roles excivit, cui cum alio Getarum regulo (Dapygi erat nomen) bellum inciderat. In hos invictus Romanus, cum equites pulsos in peditum ordines impegisset; non prælium ultra, sed cædes turbatorum atque diffugientium fuit. Dapyx in castellum munitum se contulit: quod cum obsideret Craesus, quidam de muro Græce salutans eum, colloquium expectavit. per hunc proditi barbari, ne in manus incidenter hostium, mutuis vulneribus semeatis conciderunt. Dapygis fratri, nisi captus fuisset, par cum aliis fatum fortitudo, Craesus salutem & libertatem restituit. His ita gestis, ad Ceiram signa promota.

III. Est in regionibus eis spelunca ejus magnitudinis & munimenti, ut *Titans a Diis vici et configisse dicerentur.* *huc omnes opes suas finitimi, &, quod in his pretiosissi-*

§ I. Liv. Epit. Dio. Flor. 3, 4. § II. Dio. Sueton. in Aug. c. 94.

sumum erat, armenta ac pecora incluserant. Crassus, perquisitis omnibus speluncæ ostiis (tortuosa enim & occulta erant) obstructisque, necessariorum parandorum facultate exclusos, fame subegit. Invitatus hoc successu, Zyraxis etiam regionem, licet Dapygis bello se nihil immiscuerat, invasit. Robustissimum ejus regionis oppidum Genucla fuit, ubi signa Romana esse dicebantur, quæ C. Antonio apud Istrianos Getæ ademerant. Ea terra simul & ab Istro, cui adjuncta fuerant, oppugnata, parvo quidem tempore, sed non parvo labore cepit, absente quidem Zyraxe, qui ad primam belli famam, cum pecunia, comparandorum auxiliorum causa, in Scythes profectus, nondum redierat. Interea Mosorum etiam populos, qui defecerant, per legatos recepit. Artacios, illibatam libertatem nullaque violatam deditioне jactantes, ipse aggressus, ne vicinis fastidium conditionis suæ facerent, quamquam fortissime repugnantes, in potestatem redegit, cum partem eorum superasset armis, ceteros, captivis suis metuentes, accipere conditiones pacia coegisset.

IV. Ob eas res triumphum ei concessit Augustus; itemque M. Valerio Messallæ propter Gallorum rebellantium partem domitam. Circa montem Atacem & Pyrenæos saltus res gesserat, Aquitanorum maxime ferocia fracta. Triumphavit igitur proconsule ex Gallia VII Kal. Oct. & ex manubiis viam silice sternendam locavit, quam ne fuisse Valeriam existimemus, Tibulli poetæ, qui bello Aquitanico sub Messalla meruit, auctoritatì damus, per Tusculanum Albanumque agrum ductam testantis, cum Valeria Tibur in Marsos & Pelignos pertineret. Dum hæc aguntur, Augustus in Hispaniam ex Gallia profectus, eam quoque præviciam pro ratione præsentium ordinavit, Adhuc Tarracone agentem Kalendæ Januarie deprehenderunt, quibus consulatum ipse octavum, T. Statilius Taurus iterum inierunt. Tum Agrippa, cui nulla munienda obtigerat via, aliud non minoris sumptus opus, septa, dedicavit. Locum eum in Martio campo Lepidus antea comitorum haben-

dorum causa porticibus instruxerat. Agrippa incravat, tabulisque & statuis exornavit, adeo pretiosis, ut pro quibusdam capite spondere tutelarii cogerentur. Sed Agrippa, nihil honori suo tribuens, *Septa Julia* vocavit, ornata referre ad Cæsarem solitus, eoque & apud ipsum integra gratia: nec minus in magna gloria apud ceteros, quod optimorum consiliorum auctorem esse Cæsari scirent.

V. Longe diversis moribus Cn. Cornelius Gallus, pro instituti sui vanitate exitum habuit. Is immemor, cuius opus esset, auctori suo obtrectare non verebatur: & inter alia maleficia Thebas, Ægypti nobilissimam urbem, pluribus ornamentis opibusque spoliatam exhauserat. Nec interim defuit statuas sibi per omnem prope dixerim Ægyptum ponere, & acta sua insculpere in pyramides. Nam Heroum urbem deficientem parva manu receperat; domueratque Thebas, propter tributum tumultuantes. Hæc, cum accepto successore Petronio in urbem redisset, Valerius Largus ex familiaribus ejus objecit; factumque est, ut Augustus Gallo amicitia & provinciis suis interdiceret. Sic cadere incipientem, aliæ, ut fit, adortæ accusationes prorsus affligerunt, multorumque criminum, inter quæ & conjurare contra Cæsarem voluisse insimulatus, sententiis Patrum, quibus causam judicandam imperator dedecrat, *exsulare* iussus est. bona ejus in fiscum Cæsaris referri placuit, & ob hanc vindictam honorem haberi Diis immortibus; iisque majoribus hostiis senatus nomine fieri. At Gallus, ignominiam non ferens, ferro incubuit.

VI. Hic casua priuum ex Romanis Ægypti praefectum, inter paucos Cæsari carum, poetam nobilem, bello spectatum, quadragesimo ætatis anno sustulit, cum tot egregia naturæ ac fortunæ munera, utendi nescius, inexcusabili recordia corrupisset. Atque hoc sicuti ad modestiam documentum, sic illud ad cautionem hominibus fuit,

§ IV. Appian. civil. Strab. I. 5. Sueton. in Aug. c. 29. Plin. 36, 5. § V. Euseb. Marcellin. 17, 6. Dio. Strab. I. 17. Sueton. in Aug. c. 66.

quod multorum suffragiis adactus ad extrema fuerat, qui prosperitate magna usum adulatio[n]i propioribus officiis impense coluerant. At illi, Largum videntes crescere, ad hunc se transtulerunt, eundem illum, si quando ferret occasio, haud segnius condemnatur. At apud alios, propter amicum eversum, tanta esse in invidia Largus cooperat, ut *C. Proculejum*, Cæsar[is] amicitia notum equitem, *cum forte factus si esset obviam, manu os atque nasum compressisse dicatur; quasi indicans, tali præsente delatore, ne resprire quidem tuto quemquam posse.* Alius, testibus adhibitis, Largum interrogavit, *an se cognosceret?* & negante illo, rem consignavit in tabulis, quasi homo improbus calumniari vel ignotum nequiret. *caſu Cornelii cognito, laudatam quidem ab Augusto Patrum pietatem ferunt, tantopere pro se indignantium, sed & illacrimasse eum, nobilique voce queſum, ſibi ſoli non licere amicis, quatenus vellet, iraſci.*

VII. Tantum exemplum nihil M. Egnatium Rufum deterruit, (adeo plures aliorum improbitatem æmulari, quam vereri poenam, didicerunt) quo minus ad similem furorem prolaberetur. Ædilis nuper & alia non inepte fecerat, & oberto forte incendio, per servitia sua & mercenarios operi tulerat laborantibus. Ob ista populi juſtu pecunia ex publico data, factusque præter leges statim ex ædilitate prætor, in tantum ſibi placuit, ut Augustum contemneret: edictoque proposito, *sua opera ſalvam integrangue iubem successoribus tradi*, gloriaretur. His quamquam offensus cum nobilissimo quoque Patrum Augustus, fatis tamen in præsentia habuit ædilibus injungere, *darent operam, ne qua incendia exiftarent, aut, ſi exiftifent, in tempore refinguerentur.*

VIII. Eodem anno Ponti rex Polemo, inter socios ac federatos populi Romani adscriptus, in universo regno suo *prima in thecris loca senatoribus Romanis dari præcepit.* Et Romæ Sex. Apulejus Sex. F. Sex. N. procos. ex

Hispania a. d. VII. Kal. Febr. triumphavit. Sub idem tempus clausæ nuper Jani portæ denuo patuerunt. Britanos, promissa non servantes, bello petere Augustus destinarat, sed præpeditus Salassorum, Cantabrorumque & Asturum rebellione, ad hos prius pacandos consilia convertit. Igitur nono consulatu, cuius collegam M. Junium Silanum habuit, etiam Tarracone inito, ipse Hispanos domitus Alpina bella Terentio Varroni Murenæ demandavit. Salassi nuper Gallico bello M. Messallæ, castra propinquis locis habenti, ligna ad focum, & hastilia ad exercitationes, non nisi pretio accepto dederant; & nuper per simulationem viarum, aut pontium reficiendorum, cum magnis copiis juga montium insidentes, saxis in subjecta devolutis, pecuniam, quæ ad Cæsarem portabatur, interceperant.

IX. Hos igitur divisis copiis Varro, quo pluribus locis invadens distraheret, haud difficulter paucos numeroſo succinctus exercitu superavit. Pacem deinde potentibus cum certam pecuniam imperasset, tanquam nihil ultra passuris; dimisit per causam exigendi milites, comprehendiique omnes, & adduci Eporædiam, jussit. Ibi sub hasta venierunt omnis ætatis sexagesque millia sex & triginta; præterea hominum bello aptorum octo millia, lege addita, ne aut in vicina regione servirent, aut viceſimum intra annum manumitterentur. Ita perdomitis tandem Salassis, Augustus tria colonorum millia, maxime ex prætoriis cohortibus in optimam ejus agri partem misit; &, quo loco caſtra haberat Varro, condi oppidum, & muris, quatenus natura locorum patiebatur, muniri jussit. Augusta Prætorianorum appellata. Difficilior adversus Cantabros Asturesque labor Augusto fuit, cum asperi homines, & pari situ defensi, nec pacem amplecterentur, nec in discrimen pugnæ se darent adversus validiorem.

X. Cantabrorum præcipua contumacia fuit: qui libertatem usurpare non contenti, quoties Romanus metus

§ VIII. Fasti Capitol. Sueton. in Aug. c. 26. Strab. l. 4. Dio.
§ IX. Dio. Strab. Sueton. in Aug. c. 2 & 24. Liv. Epit.

aberat, Vaccæos, & Curmogos, & Autrigonas assidue depopulabantur. At ubi, Sagefama recepta, castrisque ibi positis, tripartitas copias immisit Cæsar; modo altioribus jugis præoccupatis, modo per cava locorum aut silvestria positis insidiis, in has eum difficultates conjectere, ut præ curis laboribusque, per majorem partem æstatis exantlatis, in morbum incideret. Sed & frumenti penuria laboratum in calbris est: quod per difficiles vias parce ex Aquitania subvectum, incredibilis exorta murium multitudo diripiebat. Ergo & cum hoc tantulo animali belligerandum fuit, hominesque conducendi, pretio in certum captorum numerum constituto. Ceterum Augustus Tarraconem regressus, C. Antistium bello præfecerat. eaque res ad celeritatem victoriae profuit. Quippe barbari, contemno Antistio, cum proelium commisissent ad Belgidam (quod oppidum ab aliis Segidam vocari doctis placet) magna clade victi, Vinnium altissimum montem fuga petiverunt.

XI. Ibi tuti loco, necessariorum inopes, quam deditiōnem ferrum extorquere nequiverat, fame subigente fecerunt. Alia deinde sunt ab Antistio oppida capta; sed cuius titulis Arracillum accedere debeat, quando sub hæc tempora & C. Furnius, & M. Agrippa his in regionibus res gesserunt. inter silentium auctorum parum liquet. Id tantum reperio, cum diu magna vi repugnasset, captum ac direptum esse. Post hæc ulteriora quoque Gallicæ victores pervaferunt, classe etiam admota ab Oceano, cui præfuisse C. Furnium arbitror, qui una cum Antistio Medullium montem flumini Minio adjacentem obfedit. Isthæc obfido magno labore periculoque Romanis constitit: magna hominum multitudo huc configuerat: qua cum armis reficeret, operibus expugnanda fuit. Igitur obducta per quindecim millia passuum fossa, cum alter captivitatem effugere barbari nequirent, inter epulas se certatim igne, ferro, ac veneno peremerunt.

§ X. Flor. 4, 12. Oros. 6, 61. Strab. Dio. Vellej. 2, 91. § XI.
Flor. Die. Vellej. 2, 90.

XII. Taxus arbor in Hispania nascitur: hujus e baccis
venenum exprimebant, cetera quoque tam maleficæ na-
turæ, ut vasis, ex eo ligno factis, vina diffusa mortem af-
ferant. hinc *taxica* vocata putant, quæ vulgo *toxica* no-
minantur. Alii, *toxicum ex herba fieri*, *similiudinem apii* ref-
rente, tradunt; id, quoniam citra dolorem nécet, affervare *Hi-
spanos* in remedium acerbioris casus: eos maxime, quos genitil-
more supervivere post mortem ejus, cui se devovent, nefas ha-
bentur. Hoc modò consumitis plerisque, ne quidem servari
magna pars eorum, qui in potestatem venerant, potuere.
annotatum est, a puerō, gladium forte nacto, jussu patris
parentes cum fratribus omnibus intereratos: itemque alios
una captos, a muliere. Nec enim ille sexus erat mortior:
& imperfecti sunt eo bello a matribus liberi, ne in po-
testatem hostis incidenterent. Inter hæc elevatus nonnihil
Augustus ad castra rediit: fractosque jam hostes, & in
deditioinem acceptos, partim in plana deduxit, ne mon-
tium fiducia rebellarent: aliis obsides imperavit: ferociissi-
mum quemque sub corona vendidit.

XIII. Sub idem tempus Astures, montibus suis digressi,
castra juxta flumen Asturam (unde nomen genti) posue-
rant. Inde trifatiā dīvisi copiis, totidem Romana castra
oppugnaturi, maximum terrorem imparatis periculumque
intulissent, nisi T. Carisius, Trigæcinis sociorum consilia
prodentibus, instructo cum exercitu occurrisset. Cruen-
tum ibi certamen fuit, multis utrinque cadentibus, do-
nec in fugam acti hostes Lanciam urbium suarum maxi-
mam confugerunt. Eam milites, ab ira pertinacis proclii,
delere incendio cupiebant; donec Carisius non parvo
apud utrosque negotio, barbaris deditioñem, suis clemen-
tiā persuasit, ut victoriæ Romanæ stans potius Lancia,
quam incensa, monumentum esset. Hanc victoriam, omni-
bus circum exterritis, secuta gentis est deditio, concessis ei
ad inhabitandum castris suis, quæ in plano essent. Sic man-

suefacti paulatim Astures solum exercere & metallum didicentur; tum demum opibus suis cognitis, dum alieno lucro eas erunt.

XIV. Aurum enim fert Hispania, coloresque, quodrum Indico similis ex arena excoquebatur. Miniatum certe metallum, maximi proventus in Baetica fuit: in Gallacia vero *Minium* flumen inde nominatum putant, quod in eo magna vis ejus pigmenti reperiatur. Hæc extrema fuit Augusti ductu suscepta expeditio: qua perpacata demum post annos ferme ducentos Hispania, si modicos mox tumultus excipias, provinçia facta, Romano jugo sat patienter assuevit. Augustus, bello confecto, militibus emerita stipendia habentibus sedem in Lusitania dedit, colonia condita, quam Augustam Emeritam appellaverunt. Ibi ex prætoriis legatum constituit Cæsar Carisium, sive Titus ei prænomen fuit, sive nummos potius istius fuissent credimus, (& est vero proprius) qui, urbem cum turribus & portis præferentes, hunc titulum exhibent: EMERITA, & in ambitu P. CARISIUS. LEG. PRO. PR.

XV. Majori parti Hispaniæ consularis C. Antistius impositus est, cum tribus legionibus, totidemque legatis. Ludos etiam in castris Marcellus ac Tiberius ædilium vicem ediderunt. Jubæ deinde regi, quod pleraque paterni ejus regni provinciæ populi Romani adscripta fuerant, Getuliæ quædam concessæ partes, & quidquid Bocchus ac Bogud Mauritaniæ reguli obtinuerant. Per idem tempus Amyntas, multis Cilicum & Pisidarum castellis occupatis, ad Homonadenses progressus, imperfecto tyranno, dolo muliebri perierat. Ejus regnum, quamquam liberos reliquerat, in provinciæ formam rededit Cæsar, misso M. Lollio, qui primus eam prætore administravit. Huic Lycaones cum Gallograecis parere jussi, tum Sagalenses, & Selenses, & quidquid sub imperio Amyntæ fuerat. Pamphyliæ tantummodo partes, nuper eidem attributæ, suis legibus

§ XIII. Flor. Oros. 6, 21. § XIV. Plin. 23, 7 & 35, 6. Liv. 28, 12. Vellej. 2, 90. Dio. Strab.

reddita sunt. Ob haec, & quia Celtarum quosdam, ob negotiatores Romanos interfectos, armis ultus, M. Vinicius imperatoris nomen Augusto & ipse quæsiverat; triumphos ex provinciis subactis Cæsari senatus decrevit; eosque refusanti tropæum super arcum statui jussit in Alpibus: id tamen complures post annos perfectum arguit inscriptio, pontificatum Augusti præferens, quem post mortem demum M. Lepidi assumxit.

XVI. Talis enim illa fuit: IMPERATORI. CÆSARI. DIVI. FIL. AUG. PONTIFICI. MAXIMO. IMP. XIII. TRIBUNITIA. POTESTATIS. XVIII. S. P. Q. R. QUOD. EJUS DUCTU. AUSPICIISQUE GENTES. ALPINÆ. OMNES. QUÆ. A. MARI. SUPERO. AD. INFERUM. PERTINEBANT. SUB. IMPÉRIUM! PO. ROM. SUNT. REDACTÆ. GENTES. ALPINÆ. DEVICTÆ. TRIUMPILINI. CAMUCI. VENNONETES. ISARCI. ceterorum deinde populorum longa series sequitur, quam ob ignota pleraque veteribus etiam monumentis vocabula prætermisi. Operis reliquæ prope Monœcum portum visuntur in Liguria; nam duobus supra miliaribus in præruptis collibus adhuc columna cochleata supereft, qua speculæ & arcis loco utuntur incolæ, corrupta nonnihil voce *Torpiz* pro *Tropæis* appellantes. Ob ejusmodi tam lœta, cum oppressa ubivis bella viderentur, quorum causa nuper apertum Jani templum fuerat, iterum claudi placuit. Ducibus ac legatis Augusti, quorum opera bella confecta fuerant, jus datum, singulis annis uno die Kal. Jan. gestandæ corone cum triumphali habitu.

XVII. Omnibus his annis multus in urbe suis sumtibus exornanda M. Agrippa fuit, plurima & egregia opera molitus. Inter quæ porticum exstruxit, navalium victoriaturum præmium, Neptuno, quem Argonautarum celebri pictura decoravit; in omnibus suis operibus exemplo con-

§ XV. Strab. I. 7 & 12. Dio. Flor. § XVI. Sueton. in Aug. c. 21. Dio. Oros. 6, 21.

firmare nisus, quod oratione magnifica sane, & maximo civium digna, de tabulis omnibus signisque publicandis habuit. Igitur & thermarum suarum calidissima parte marmoribus parvas tabellas inclusit : & ante eas Lysippi distringentem dedicavit : & templum Ultori Jovi positum, cum Syracusanis columnarum capitibus, sic exornavit, ut propter omnium Deorum conspicua in eo signa *Parthenon* appellaretur ; quamquam nominis ejus causam alii in simulacra Martis & Veneris Deorum iunctulis varie exculta conferunt. Dio *sic dictum a forma rotunda putat, qua cælum, Deorum omnium domicilium, imitetur.* Sequentia tempora, cum Diis omnibus sacratum fuisse existimarent, omnibus Sanctis & Virgini cœlorum reginæ dedicarunt ; hodieque durans id opus propter foliæ molis firmissimam stabilitatem, sub vocabulo Sanctæ Mariæ Rotundæ, in exemplar perfectæ architecture cernitur, testante titulo, *M. Agrippam L. F. consulem III fecisse.*

XVIII. Simulacrum Augusti collocare ibidem Agrippa, voluerat, ejusque nomen operi præscribere : sed utrumque illo recusante, dictatoris Cæsaris statuam in æde, suam & Augusti in vestibulo posuit. Hæc tam magnifica opera, cum proxime contingere principale ouimen viderentur, honori tamen Agrippæ potius apud Cæsarem, quam fraudi fuere. Notus enim erat viri animus, Cæsaris reique publicæ causa facientis omnia, ut hanc operibus institutisque præclaris, hunc gloria & benevolentia civium docoraret. Nam ornatui commoditatibusque Romanæ urbis plurimum studens Augustus, per se & amicos in tantum eni-
sus est, ut jure gloriaretur, *marmoream se relinquare, quam Lateritiam accepisse.* Igitur & nuptias filiæ suæ, quam M. Marcello, vix pueritiam egresso, desponderat, quod per valetudinem Romam venire prohibebatur, Agrippa vi-
ces absentis gerente, celebravit : & ædibus M. Antonii in monte Palatino combustis, quas M. Agrippæ & M.

¶ XVII. Strab. l. 4. Appian. civil. Dio. Sueton. in Aug. c. 29.
Plin. 33, 8.

Messallæ concesserat, huic quidem pecuniam dono dedit, Agrippam in suas ædes recepit. quæ cum maximo honori tanto viro essent, nihilo minus alios quoque haud-quaquam paribus meritis populus tum celebravit: C. Toranum, tribunum plebis, quod patrem suum, quamquam libertum, juxta se confidere in theatro jussérat; P. Servilium, quod ejus ludis ærsi trecenti, totidemque Africanae confecta fuerant.

XIX. Proximus deinde annus, quidquid abesse potestatis Augusto videri poterat, obvia senatus voluntate delatum contulit. Kalendis Januariis, quibus magistratum decies consul, collega C. Norbano Flacco, absens iniit, senatus univerlus in acta ejus juravit: & cum *adventum suum* nuntiadum curassem, (nam ob valetudinem infirmam diutius abfuerat) & ob *eam causam* divisurum populo *quadringenos nummos*, si *senatui* videretur; legibus semel omnibus eum solvit, ne quidquam facere, quod nolle, aut quod vellet, prætermittere cogeretur. Hæc absenti data: postquam advenit, & alia propter salutem ejus atque redditum facta sunt; & honoris ejus causa propinquis quædam concessa: Marcello, dicendæ prætorio loco sententiaz, pendique consulatus decem annis maturius, quam per leges liceret; Tiberio, ut quinquennio, priusquam leges annariæ finerent, in petendis honoribus ratio ejus habetur. Simul etiam hic quidem quæstor, Marcellus jam pontifex, ædilis curulis designatus est.

XX. Forte quæstores ad numerum non erant, qui in provincias mitterentur. idcirco placuit senatui, *ut, quotquot proximo decennio magistratum eum gerissent, neque in provincias exissent, sortirentur*. Dum hæc in urbe fiunt, Astures & Cantabri, simulatque deceßisse Hispania Cæsarem audierunt, novæ servitutis impatiens arma resumserunt. Ceterum, priusquam consilia nudarent, arte capere Romanos conati, missis nuntiis ad L. Lamiam, (is tum Hispani-

§ XVIII. Dio. Strab. l. 5. Sueton. in Aug. c. 3. § XIX. Dio; Sueton. in Aug. c. 41. Tacit.

nientibus legionibus præterat) frumentum & alia quædam dono se dare exercitus significarunt. Deinde milites, accipiendo gratia missos, quo quemque voluerant perductos, interemerunt. Sed hujus facinoris haud diuturnum eis gaudium fuit. Quippe vastatione agrorum, & oppidorum incendiis, aliisque belli vladibus celeriter domiti, poenas turbatae per insidias pacis dederunt. Alius eques Romanus, Gallus Ælius, in Arabiam Felicem signa Romana primus intulit, quam ex Strabone potissimum, auctore quanti- vis pretii, qui Gallo amicus sodalisque fuit, exsequemur.

XXI. Miserat hunc Cæsar, ut eas gentes, finitimasque tentaret, simul locorum situm, Æthioposque fines, & Troglodytas, Ægypto vicinos, exploraret, qui sinu Arabico minime lato ab Arabibus separantur. Hos quia ditissimos esse sciebat, auro argentoque aromata & lapillos permutantes, nec ementes ab aliis quidquam; aut amicos habiturus opulentos, aut, si hostes esse maluissent, ingentia inde spolia reportatus videbatur. Spem dabat & Nabatæorum societas, quorum Syllæus fraudulentio, ut res docuit, consilio, se ducem itineris, socium periculorum offerebat. Ad Album pagum (id maximum Nabatæorum emporium erat) dirigendum iter cum esset, negavit pedibus penetrare eo exercitum posse; cum tamen mercatores, tanto camelorum & hominum numero, commeare inter Petram & Album vicum soleant, ut si multitudinem spectes, differre nihil ab exercitu videantur. Primum in eo peccatum fuit, quod adversus homines minime bellicos, mari præsertim, naves longas apud Cleopatridem, qua veteri fossæ Nili proxima est, biremes triremesque ac phælos circiter octoginta construxit.

XXII. Errore dein animadverso, centum triginta onerarias ædificavit: imposuitque militum Romanorum ac foeciorum millia ferme decem: in quibus erant cum Syllæo mille Nabatæi. Herodes etiam, in magna fâme frumento

nuper adjutus a Petronio, quingentos ex prætoria cohorte delectos auxilio miserat. Hi circumducti per anfractus & æstuaria, brevibusque aut occultis saxis insidiosos finis, (propter quæ magnis navibus in eo mari nemo utebatur) quintodecimo die vicum Album attigerunt, multis amissis navigiis, quamquam nemo dum hostium occurrisset. Id socordia fiebat Nabatæorum regum, præfectis suis, quos fratres appellare consuerant, committentium omnia, præsertim quæ ad rem militarem pertinerent. Hoc institutum rex Obodas omnem harum rerum curam in Syllæum inclinaverat. Hunc autem id agere suspicio erat, ut, explorata regione, Romanos in subigenda parte ejus adjuvaret: deinde, illis morbo, fame, & ceteris, quæ structurus ipse eset, malis absuntis, ipse ab his occupata possideret.

XXIII. Hujus scelere factum, ut per vasta loca & squalentia æstu circumducti, cum aquarum herbarumque malignitas insueta corpora tentaret, quod æstatis reliquum erat, cum secuta hieme, circa vicum Album contererent. Inprimis molesta Stomachace & Scelotyrbe fuit, ignotæ nostræ orbi hactenus, sed illis locis familiares. Nam in capita primum incumbens vis mali, dentibus dejectis faciem exsiccabat. Plurimi hoc genere morbi statim peremti: aliis a capite citra noxam mediарum partium ad pedes ea pestis transit, gehuum compagem solvens. nec remedium inveniebatur, nisi quod oleum in vino potum inunctumque paucis profuit. Neutrū enim iis locis nascebatur, neque maximam eorum copiam secum attulerant. Idcirco transacta demum hieme, cum Augustus undecimum consul, collegam Terentium Varronem Murenam, &, hoc celeriter defuncto, Cn. Calpurnium Cn. F. Cn. N. Pisonem ultro ambitum a Cæsare ac rogatum haberet; Ælius Gallus, ex Albo vico copiis eductis, terrestri itinere similem ducum perfidiam expertus, post aliquammultos dies, maxima cum defatigatione hominum animaliumque (nam

& camelis aquam portari necessum fuerat) in Aretæ regnum pervenit.

XXIV. Obodam affinitate contingebat Aretas; eo promtius exceptit Romanos, donisque hospitaliter coluit. Nec ideo minus per tam aridam regionem difficilis eis transitus Syllæi perfidia & artibus fuit. Triginta dies per via consumti: quibus ferme zea, & dactylis rariss, & olei loco butyrum præbente regione, vixerunt. Inde penetratum in campos magna parte desertos, quibus tum Sabus imperabat. vagam ibi vitam pastoralemque degunt homines, *Arurena* vocatur. Per hanc quinquaginta dierum spatio per inculta & invia loca, mitem pacatamque gentem attigerunt Negratorum: quorum rex cum ad gentis ignotæ famam diffugisset, oppidum primo impetu captum est. Sextis deinde castris ad flumen quoddam progreffi, cum hostibus magno magis, quam difficulti, prælio contenderunt. Arcum & gladium, lanceamque, fundas etiam nonnulli, sed plerique bipennes habebant. his armis quam imperite & trepide sint usi, ne dicendum quidem arbitror, cum ea pugna, decem millibus suorum amissis, tantummodo duos de Galli exercitu interfecerint.

XXV. Hæc victoria eis Ascam oppidum, itidem ab rege derelictum, aperuit. Hinc Athrullam processum: captaque insigni, ut iis locis, urbe, copiis oppidanorum, frumento maxime & dactylis refecti, Rhamanitas invaserunt Nasaro parentes. Hortum caput in Calvigorium natione Mariaba fuit, superba appellatione: nam dominos omnium interpertantur. nec abhorrebat oppidi magnitudo, sex milia passuum circumitu complectens. Nec in potestatem Romanorum pervenit, inopia aquæ septimo die solvere obfisionem coactis. Præter hæc oppida Nestum quoque Magusum, & cum Tammaco Labeciam diruisse Gallus traditur, &, quo longissime processit, Caripeta. Sed quantum viribus superior erat, tantum eoque amplius morbo-

rum violentia infestabatpr: a quibus ad postremum expulsus est, occupata pristini cultores receperunt. Gallus, cum tantum itinere bidui ab aromatifera absuisset, ut ex captivis est cognitum, sexaginta diebus omne id spatium remensus est, quod fraude duxorum toto semestri vix confecerat. Nonis castris Negrana rediit: undecimis inde Septem puteos, a rebus ipsis denominatum locum. Inde pacata excepérunt. vicus Chzalla deinde Malotha fluminis adjacens: hinc per deserta & sítientia Negram itum, maximum vicum ex Oboda regno.

XXVI. Inde diebus undecim celeberrimum Ægypti portum, quem *Muris* appellant, tenuit. Inde Coptum: a Copto. Alexandriam reliquias exercitus reduxit. Nam morbo & fame, tum desperatione ac tædio, major pars interierat; in bello septem omnino desideratis. Hic annus saepe ægrotantem Augustum decumano quasi morbo propemodum dejicit. omni certe spe salutis abjecta, magistratibus senatusque & equitum primoribus domum convocatis, testamentoque facto, annulum Agrippæ, Piloni consuli rationarium imperii tradidit, quo numerum exercituum, & quid ubique caperet populus Romanus, aut expenderet, conscripsiferat. Successorem nominavit neminem, admirantibus, qui Marcellum eam in spem educari conjecterant. Antonius autem Musa, cum destillationibus vitiatum jecur calidis fomentis non juvaretur, ancipitem rationem mendendi necessario complexus, frigidis eum lavacris potionibusque, & multo lactucæ usu, restituit. Pro hoc merito multam hic Antonius & ab senatu, & ab Augusto pecuniam, cum immunitate, non sibi tantum, sed & aliis medicinam facientibus, in perpetuum decreta, abstulit.

XXVII. Ne tamen artis experimento nimium gloria-
retur, non multo post Marcellus ab eodem Musa simili
methodo curatus, in Bajano suo, intra duodecimsum
ætatis annum obiit. Hoc tam acerbum fatum, & prius.

§ XXV. Dio. Strab. Plin. § XXVI. Dio. Strab. Sueton. in
Aug. c. 28. & 81. Vellej. 2, 93. Plin. 19, 8.

quoque parum constans Marcelli valetudo, Plani cujusdam audaciæ colorem præbuit, se Octavia natum afferentia. Nam *se*, propter summam corporis imbecillitatem, ab eo, cui *dæsus* esset nutriendus, retentum, substituto sium in locum illius filio. Sed hæc diu post acciderunt. Tum vero publico funere, ad quod sexcenti lecti intra civitatem ierunt, ingenti cum gloria pompaque elatum in Campo sepeliendum curavit Augustus; ejusque laudationem ipse peregit. Civitas ejus mortem vehementer doluit, quod affabilitatis & ingenuarum virtutum opinionem, frugalitate & continencia in illa ætate & opibus admirabili, haud exiguum sibi comparaverat. Sane ut Augustus eum populo commendaret, præter alias ingentes summas, quas ejus nomine insumferat, paulo ante in ejus ædilitate celebrandos curaverat magnificentissimos ludos, quibus & eques Romanus & matrona nobilis mimum egit: & cum æstas præfervida incidisset, velis inumbbrarat forum, ut salubrius litigantes confisterent.

XXVIII. Memoriarum traditum est, *Virgilio carminis sui partem aliquando recitante*, quod *Marcello sepulcrale magno operi inseruit*, *Augustum & Octaviam præ nimio fletu vix durasse*, donec locus absolveretur. Ad leniendum deinde luctum, colendamque adolescentis memoriam, honores ei decreti, *theatrumque jam cœptum a priore Cæsare, juxta Pietatis ædem, Marcelli appellatum*: effigies etiam aurea, cum corona ex eodem metallo, facta, quæ ludis Romanis in medio magistratum, qui ludos facerent, curuli sella poneretur. Ceterum recreatus e morbo Cæsar, testamentum suum in curiam illatum ne recitaret, reclamante senatu prohibitus est. Neminem imperii successorem a se relictum sciri volebat: quin aliquanto plus Agrippæ, quam Marcello, tributum: ut sibi de se permisum populus intelligeret, & tamen, si libertatem nollet, Agrippæ notas probatasque virtutes, quam spes incertas adolescentis, potiore loco habendas. Credo, post mortem Marcelli ma-

gnam ei curam fuisse placandi Agrippæ, cuius, Marcellum, sibi putantis anteferri, patientiam desiderabat.

XXIX. In Syriam eum miserat, compositurum transmarinas provincias, ne Marcello, magnitudinem Agrippæ haudquaquam æquis oculis aspicienti, contentionis occasio præberetur. Hoc ille pudendam allegationem, & frigus Augusti esse interpretatus, ne nimium cupidus negotiorum videretur, legatis suis in Syriam missis, Mitylenen processit. Ibi hibernantem Herodes adiit, qui Cæfaream urbem recens condiderat, cum templo Romæ & Augusti, quo loco prius turris Stratonis steterat. Ob hoc, & quia etiam Agrippæ carus erat, nihil contra eum Gadarenis creditum; vincique in potestatem ejus accusatores traditi. Augustus porro prætoriis comitiis decem item creari jussit, majore numero tempublicam indigere negans; octo enim folitis provinciis, duos ærario sufficere.

§ XXVIII. Dio. Plin. 7, 37. Plut. in Marcell. c. 54. § XXIX. Sueton. in Aug. c. 66. Joseph. antiqu. Jud. 13, 13. Vellej. 2, 93. Plin. 7, 45. Dio.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER CL.
 IN LOCUM LIB. CXXXVI LIVIANI

E P I T O M E
 LIBRI CENTESIMI TRICESIMI SEXTI.

*Rhaetia & Ti. Nerone & Druso, Cæsaris privignis, domita:
 Agrippa, Cæsaris gener, mortuus; & a Druso census actus est.*

I. **H**oc tempore Cæsar, sive continuationem tot consulatum invidiosam putans, effectisque, in quæ tetenderat, inutilem, sive propter frequentes morbos otii cupidior, cum duodecimum designaretur, antea quoque reniti solitus, constanter abnuit, quo ad plures hic pervenire honor posset. Et quo magis hoc sentire crederetur, magistratu abdicato, in Albanum profectus est. L. Seftius suffectus, Publii filius, qui bello Philippensi pro quæstore Bruto fuerat, ejusque ne tum quidem, licet damnatam vi triumvirali, memoriam laudibus & benigna recordatione, servandisque ejus imaginibus, atque ipsi quondam Augusto monstratis, recolere desinebat. Unde & Augusto glo-

riæ fuit, honore potius, quam odio, dignam duxisse viri fidem & in amicitia constantiam.

II. Nec ignarus ille, talibus se testimoniis animi magnitudinem approbare, laudemque sine detimento potentiae consequi, bene de præcipuis eorum, quos expertus adversarios fuerat, & sentiebat, & loquebatur. Mediolani statua Bruti erat conspicuo loco posita. quam ex ære diligenter ac artificiose factam cum Augustus inspexisset, præteriit. moxque subsistens, multis audientibus vocari magistratus jussit, *animum se civitatis ab se alienum deprehendisse ex eo, quod hostem suum secum haberent.* Perterritis his, ut necessarium erat, & pernegantibus, ac in mutuo intuitu defixis, converso ad statuam contracto vultu, *hic ergo, inquit, hostis noster non vobiscum est?* Tum vero impensius illis paventibus arridens laudavit Gallos, quod etiam *infortunatis amici esse non desinerent, statuamque moveri loco prohibuit.*

III. Idem studenti aliquando nepotum alicui superveniens, cum puer territus volumen Ciceronis, quod manutenebat, veste tegeret; requisivit, inspectoque, magnam ejus partem stans evolvit: libro deinde redditio, *doctus;* inquit, *hic vir fuit, fili, doctus, & patriæ amans.* Ob has igitur æquissimi animi demonstrationes hoc anno senatus ei perpetuum tribunatum plebis decrevit; perpetuum proconsulare imperium, etiam in urbe, neque renovandis auspiciis indigens; jusque referendi ad Patres, tametsi consul non esset, de uno aliquo negotio, quod ipse legisset, quoties senatus convocaretur.

IV. Ab his temporibus inolevit, principes Romanos, & ceteris iis honoribus, & tribunitiae potestatis titulo ac jure uti; quod & priori Cæsari decretum, Augustus omnium primus exercuerat, tribuni quidem nunquam usurpato nomine. Sed hæc neque per adulationem tributa videbantur. dignus erat, qui hæc conqueretur libera voluntate tribuentium, quos ubique tanquam liberos imperiique

§ I. Vellej. 2, 89. Dio. Appian. civil. 1. 4. § II. Plut. in Brut. c. 85. § III. Plut. in Cic. c. 62. Dio.

confortes tractare consueverat. Igitur & Teridaten induxit in curiam & Parthorum legatos, qui adhuc in Hispania agentem accesserant: neque prius cognitionem earum controversiarum, quam ab senatu mandaretur, suscepit. Exitus hic fuit, ut filium Phraati sine pretio remitteret, captivos eo signaque militaria Crassi primo, deinde Antonii cladibus invicem recuperaturus. *Teridaten dedi adversus fidem videri respondit;* eidemque, donec apud Romanos esse vellet, alimenta liberaliter constituit.

V. Eodem anno viam ab Emerita Gadeis perductam, temporis illius verbis, quam meis explicare malo. Lapis est Emeritæ cum inscriptione: IMP. CÆS. DIVI. F. AUGUSTUS. PONT. MAX. COS. XI. TRIBUNIC. POTEST. X. IMP. VIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPIO. JANI. CLAUDIO. ET. REP. P. R. OPTIMIS. LEGIBUS. ET. SANCTISSIMIS. INSTITUTIS. REFORMATA. VIAM. SUPERIOR. COS. TEMPORE. INCHOATAM. ET. MULTIS. LOCIS. INTERMISSAM. PRO. DIGNITATE. IMPERII. P. R. LATIOREM. LONGIORMQUE. GADEIS. USQUE. PERDUXIT.

VI. Hæc ejus anni gesta servavit antiquitas: & quod novo exemplo C. Calpurnius, cum antea curulis ædilis fuisset, tum in demortui plebeji locum suffici passus est: quodque feris bini singulis diebus præfecti fuerunt, & in his quidam puer. Annis intemperies his proximis consulibus tanta fuit, ut vulgatis morbis magna vis hominum interiret. Is casus Liviz patrocinari visus est, quo minus verisimilis ea criminatio videretur, per quam aliqui Marcelli præmaturam mortem artibus ejus mulieris imputabant, amoliri conantis adolescentem, qui suorum filiorum obstaret incrementis. Prodigis annuferatus intra urbem lupus deprehensus; ignique aut tempestatibus afflata ædificia; & quod auctu Tiberis pons sublicius fractus est, urbsque sic inundata per triduum, ut navibus transire posset.

§ IV. Justin. 42, 5. Dio. § V. Justin. § VI. Dio.

VII. Idemque & sequenti anno factum, quo consules M. Claudius M. F. Marcellus Æterninus, L. Arruntius L. F. L. N. fuerunt. Tum etiam fulminibus præter alia statuæ in Pantheo icta, & Augusti simulacro hasta, quam manu tenebat, excussa. Fames deinde, ut solet, secuta pestilentiam, quod ægris aut mortuis cultoribus arva squalebant, religionem injecti multitudini, merito sic laborare rem publicam, quod Augustum sine magistratu agere patetur. Igitur, *dictatorem dicendum*, conolamant: ad curiam pergunt; Patres *lege sublatam dictaturam* causatos includunt; *ni postulatis suis obsequerentur*, incendium denuntiantes. Mox ad ipsius fores profecti, cum quatuor & viginti fascibus, *ut dictaturam, & exemplo Pompeji curationem annæ fusciperet*, oraverunt. Ille cum constanter excusando parum moveret vulgus, scissa veste, ac nudo pectore, genu nixus deprecatus est.

VIII. Annonam, licet id quoque invitus, recepit curaturum: constituitque, ut ex prætoriis, qui sortiri provincias deberent, bini quotannis frumento dividendo præcessent. Interim quæstori Ti. Neroni curandæ frumentariæ rei negotium datum. Nec dictaturam tantum abnuit Cæsar; sed censuram etiam perpetuam rogatus accipere noluit. statimque designavit alios, Paullum Æmilium L. F. M. N. Lepidum, L. Munæclum Plancum, quorum alter proscriptus ipse fuerat, hic proscripti frater.

IX. Hi discordem censuram, parumque reipublicæ utilem egerunt: neque is honor postea cuiquam privatorum tributus est. ne principes quidem, ante Claudiū Cæfarem, receperunt. Id significatum omne credidit vulgus, quod prima magistratus die tribunal, in quo censors confederant, fractum fuit. Augustus, cum Lepido vis atque industria, Plancō propter vitam turpiter actam auctoritas censoria non inesset, plerasque magistratus ejus partes ipse obiit. Id quam fuerit necessarium, vel inde in-

§ VII. Dio. § VIII. Vellej. 2, 89. Sueton. in Aug. c. 52. Dio. Val. Max. 6, 8.

telligas, quod L. Domitius Plancum censorem via sibi
decedere ædilis coegit. Tum ergo collegia Augustus an-
tiqua correxit, nova sustulit: ludos curari a prætoribus
jussit, sed ita, ut supra certam summam non liceret iis
impendere; cetera e publico ærario depromerentur; nec
munus gladiatorium injussu senatus, aut sacerdotiis, quam bis,
eodem anno, aut pluribus, quam sexaginta paribus, ede-
retur. Ædilibus curulibus ad arcenda incendia sexcentos
attribuit servos. Equites Romanos & feminas illustres sce-
nicas operas facere vetuit.

X. Hæc cum usurparet summæ potestatis munia, cete-
ris adeo civilem se exhibuit, ut & amicis adesset in ju-
dicium vocatis, & adversariorum convicia patienter exci-
peret. Forte M. Primus, ob illatum in Macedoniam pro-
consulatu Odrysii bellum, causam dicens, modo *man-
daratum id sibi ab Augusto*, modo *a Marcello*, jaqtabat. Ea-
re intellecta, sponte ad judicium Augustus venit, inter-
rogantique prætori negavit se mandasse. Tum L. Varro
Murena gravibus maledictis adortus Cæarem, cum ad
extremum adderet, *tu vero, cuius vocatu ades?* *Reipubli-
ca*, respondit. Hoc ejus factum dictumque collaudarunt
Patiens, eique decreverunt jus, quoties vellet, senatum co-
gendi. nec defuere tamen, qui non modo absolverent
Primum suis sententiis; sed etiam, qui perniciem Augusto
machinarentur.

XI. Fannius Cæpio conspirationis auctor habebatur;
inter socios & Murena nominatus est: fecitque fidem cri-
minatiōni in homine, cetera non improbo, nimia dicen-
di libertas, quam in omnes promiscue sine modo stringe-
bat. Igitur a Tiberio, Cæsar's privigno, lege majestatis
apud judices postulati fugerunt; nihil aut causa, aut pro-
pinchorum potentia confisi. Nam Proculejus, Murenæ fra-
ter, & paterno in eum animo, tam carus erat Cæsari,
ut de collocanda ei Julia deliberaret; & Mæcenas affinis
in flagrantissima Cæsar's gratia, cuius ille & conjugem,

fororem Murenæ, Terentillam adamabat. Hanc tamen aperisse fratri creditum sibi a Mæcenate secretum 'compartæ conjurationis; eoque maturius fugisse reos Cæsar suspicatus, cum neque defuturos putaret, qui absolverent, si latere potuissent, legem tulit de his, qui judicium defugerent, uti hos damnari absentes fas esset, & in talibus causis judices palam suffragia ferrent. Id utilitatis publicæ causa, non a propria ira, fecisse Cæsarem, argumento fuit, quod sequitur.

XII. Cum aqua & igni reis interdictum esset, Cæpionem servus in cista detulit ad Tiberim: pervectumque Ostiam, in Laurentinum patris Cæpionis noctu perduxit. Inde clam pervenere Cumas, consensoque navigio, tempestatibus ad Neapolin ejecti, cum proderentur; in ea urbe servus Cæpionem abscondit: exceptusque a centurione, nec vi, nec minis, ut dominum proderet, expugnari potuit. Hero tamen pietas ea non profuit, quin alterius servi scelerare deprehensus, poenas morte daret. In his duobus pater Cæpio liberrime animi sui judicium exercuit, manu missò fideli servo; proditore ad supplicium crucis per medium forum rapto, & titulum meriti palam præferente. Unde & ipse non inglorius, & celebrata sermonibus Augusti æquitas fuit, hæc omnia civili animo ferentis.

XIII. Neque dubitatür, quin etiam iniquissimis satisfactorus fuerit; nisi mox in judicio Castricii, per quem de conjuratione cognoverat, exorato coram judicibus accusatore, reum eripuisse. Etiam Murena deprehensus periit, cui Athenæus philosophus, Romam deductus, cum fugientibus, non etiam sceleris, socius faisse videretur, ab Cæsare dimissus est. Eodem tempore, Cyprum & Narbonensem Galliam, pacatas jam provincias, populo restituit Cæsar: & ex eo proconsules in has missi. Tum & ædem Jovis Tonantis in Capitolio, marmoreis ex solida gleba parietibus structam, dedicavit, bello Cantabrico votam, cum per nocturnum iter lecticam ejus fulgur perstrinxis-

§ XI. Vellej. 2, 91. Dio. Sueton. in Aug. c. 66 & 69, & Tib. c. 8. Tacit. § XII. Macrob. Saturnal. I, II. Sueton. in Aug. c. 56a

set, servumque prælucentem exanimasset. *Tum quoque inter ipsa sacra tonuisse memorant: oblatumque postea somnium ei, Jovem Capitolinum queri visum, quod cultores ab se abducerentur.* Nam propter nominis & formæ novitatem, & quod nobilissimum Leocræ opus præstantia tam artificis, quam dedicantis, commendabatur, præterea fanum illud ascendentibus in Capitolium proximum erat; ab omnibus frequentari Tonans ille cooperat.

XIV. Ipse visus est respondere Capitolino, *Tonans ei pro janitore appossum.* Orto igitur die, somnia neque sua, neque aliorum de se negligere solitus, tintinnabulis fastigium ædis Tonantis redimivit: quibus uti janitores consueverant, noctu præsertim, si quid forte significandum dominis incidisset. Sub id tempus iterum mota est Hispania, defectione Asturum, quos Carisius fastu & crudelitate, tum Asturum imitatio Cantabros ad arma egerat. Cantabris C. Furnius erat impositus. hunc ii tanquam rerum suarum rudem spernebant. Sed in ipso ope re longe aliis apparuit, & per eum maxime, nam & Carisio suppetias tulerat, utraque naþio jugum recepit. Cantabrorum tamen plerique, libertatis desperatione, mortem sibi consciverunt. Mjtius aliquanto genus Astures, simul ab obsidione loci, quem adorti fuerant, rejectos C. Furnius prælio vicit, in ditionem venerunt.

XV. Eodem anno in Æthiopiam primum signa Romana penetrarunt, his causis. Dum partem copiarum Ælius Gallus Arabico bello occupat; Æthiopes, spretis, quæ in Ægypto remanerant, castra cohortium Syene constituta subito adventu expugnarant. Pari velocitate deinde Elephantina ac Philis, potiti, captos in servitutem redegerant, statuis Cæsaris ubique dejectis. Igitur Petronius cum peditatu minus decem millium, equitibus octingentis accurrens, triginta hominum millia fugere ipsa adventus sui fama coegit. Ipse secutus ad Pselcham, oppidum Æthio-

§ XIII. Vellej. Strab. l. 14. Sueton. in Aug. c. 29 & 41. Plin. 34, 8 & 36, 6. Dio. § XIV. Flor. 4, 12, 47 & 51. Dio.

piæ, legatos res repetitum misit. Illi, *se a nomarchis lacefistos justa piaque arma corripuisse*, responderunt. Vicissim Petronius, *Cæsarem esse dominum regionis, nomarchas non esse, regerens, tridui spatium* potentibus ad deliberandum dedit. Pervenit tamen res ad pugnam, sed propter imperitiam & instruendi, & inepta arma hostium, facilis victoriæ. Scuta ingentia ferentes e crudo bovis corio, securibus alii aut contis rem gerebant, rari gladiis.

XVI. Nec eundem omnes locum faga petierunt. Pauci, in deserta abdiderunt se: plures vicinum oppidum accepit: fuerunt, qui in proximam insulam nando tracierent, quod ea parte propter velocitatem amnis minime multi crocodili erant. In his duces etiam fuerunt reginæ Candaces, quæ virili animo mulier Æthiopibus tum imperabat, altero oculo capta. Hos in potestatem statim redactos (nam ratibus & quibusdam navigiis partem armatorum transjecerat) Alexandriam misit. Nec Pselcha moram fecit, tantaque multitudo captivorum fuit, ut addita numero interactorum, paucos ex illo exercitu evassisse constaret. Ab hoc oppido, per arenæ cumulos, qui Cambysis copias intexerant, profectus, Premni munitam situ urbem ex itinere oppugnatam cepit. - Inde præter Aboccin, Phthurin, Canbulin, Attenam, Stadisin, ubi Nilus maximo cum fragore se præcipitans auditum accolit auferre dicitur, captis, quæ memoravimus, oppidis, Napata perventum.

XVII. Regia Candaces hæc erant: & ipsa propinquo se castello tenens, legatos de pace misit, captis ad Syenen-hominibus statuisse restitutis. Nec ideo minus filio reginæ puero Napatis profugiente, capta urbs ac diruta. Jam circiter nongenta passuum millia processum ab Syene fuerat: igitur intellecto, ulteriora propter arenam vix adiri posse, cum præda recessit Romanus, relicto Premni præsidio, quod oppidum diligentius permuniverat, copiisque, quantum vires quadrigenitis in biennium sufficerent, instruxerat. Ca-

§ XV. Strab. l. 17. Dio. § XVI. Dio. Plin. 6, 29. Strab.

ptivorum major pars Alexandriæ vendita: mille delectos ad Cæsarem Petronius misit, tum recens e Cantabris re-versum, ceteri morbo interierunt ex peregrini cœli impatiencia. Dum ad hunc modum præmiis victoræ Romanus perficitur, Candacen, numerosissimo exercitu coacto præ-sidium oppugnaturam, summa celeritate usus antevertit; ipse Premnus ingressus, cum multo rerum necessiarum apparatu.

XVIII. Quod ubi erat factum, Candace, desperans ar-mis, legatos iterum misit, qui *Cæsarem adire iussi, nec quis effet Cæsar, nec ubi effet, scire se responderunt*. Idcirco datis ducibus ad Augustum deducti, facilem ad desideria sua repererunt; isque tributum etiam, quod erat imperatum, remisit. In Samo tum hibernabat Cæsar, ad obeundam imperii partem urbe profectus. Illa peregrinatione patuit, quam necessaria Romani potestas unius esset, libertatem ultra ferre nescientibus. Vix in Siciliam Cæsar transmiserat, tum Romæ consularibus comitiis tanto ambitu certatum est, ut parum a tumultu res abesset. M. Lollius jam inierat, gerebatque solus; quod Augusto servari locum populus voluerat.

XIX. Postquam ab illo non fuscipi consulatum innotuit, studia candidatorum miris certaminibus exarere. Q. Lepidus, L. Silanus petebant, ea magnitudine & vehemen-tia factionum, ut acciri Cæsarem prudentissimo cuique pla-ceret. Ille competitores evocare in Siciliam maluit: cauti-gatosque verbis, & abesse, dum comitia peragerentur, jubens, dimisit. Ne sic quidem satis quietæ rès fuere: postque mul-tas turbas vix creari consul Q. Lepidus potuit. Ergo Cæ-sar, nec passurus talia, nec foli vacaturus Romæ, cum in tam diffuso imperio sæpe adeundæ provinciæ essent, cum Mæcenate deliberavit, *utrumne M. Agrippam, quo plus ei ad tantum regendum populum autoritatis esset, data in matr-monium filia, urbi præficeret? quo tempore responsum a Mæcenate Cæsari ferunt, Tanum jam Agrippam fecisti, si*

§ XVII. Dio. Strab. Plin. § XVIII. Dio.

cur gener habendus sit, aut occidendus. Id consilium cum de-
disset, excivit Agrippam ab Alia Cæsar, misitque Romanum,
dimissa Marcella Julianum ducere jussum, urbisque curam capes-
sere. Habeo auctores, Marcellæ matrem Octaviam id consi-
lrium dedisse Cæsari, cum vidéret anxie cogitantem, quem
nam amicorum tanta conditione attolleret.

XX. Eadem filiam, ab Agrippa dimissam, Julio Antonio
M. F. collocavit. Ceterum minime fefellit Cæsarem opinio:
motus urbanos Agrippa mature composuit: præfectum urbi
Latinarum causa, cum ea quoque de re certamina exorta
non quiescerent, creari vetuit: Ægyptia sacra, iterum in-
urbem dissimulanter introducta, ultra quingentos passus
submovit. Cæsar interim, constitutis Siciliæ rebus, & Sy-
racusis aliisque civitatibus coloniæ Romanæ jure concessò,
in Græciam trajectus, Lacedæmoniis, quod Liviam suam,
quo tempore cum viro ex Italia profugerat, hospitaliter
habuissent, de quatuor & viginti Eleutherolaconum op-
pidis, Cythera cum aliis quinque dedit; principes civitatis
cœnæ suæ adhibuit. Atheniensibus contra, propter Anto-
nii favorem, Æginam ac Eretriam ademit; interdicto etiam,
ne jus civitatis suæ cuiquam venderent.

XXI. Eam sibi calamitatem fuisse significatam prodigio,
Athenienses putavere, quod Minervæ stans in arce simula-
crum, ab Oriente se ad Occidentem converterat, sanguine
nemque expuerat. His aliisque rebus ita confectis, in Sa-
mo hiemem exegit Cæsar. Romæ pontem Fabricium re-
fectum a L. Fabricio C. F. curatore viarum, Q. Lepidus
M. F. M. Lollius M. F. coss. ex SC. probaverunt: & L.
Sempronius L. F. L. N. Atratinus proconsule ex Africa IV
Idus Oct. triumphavit. Jam M. Apulejus Sex. F. P. Si-
lius P. F. Nerva consules erant, cum Samo progressus
Cæsar Asiam ac Bithyniam & Syriam invisit. Quamquam
enim hæ populi provinciæ dicebantur, non minori curæ

§ XIX. Plut. in Anton. c. 90. Tacit. § XX. Plut. Dic.

T. Livii Vol. XII.

Q

erant omnium principi, 'atque animo regis omnia complectenti.

XXII. His etiam locis, ut meriti quique videbantur, his beneficia dedit, aliis injunxit majora prioribus onera: Trallianos, terræ motu graviter afflictos, gymnasio partibusque aliis ea peste dirutis, pecunia juvit: itemque Ladicenos e Phrygia: pro quibus Thyatirenisque & Chiis senatum Tiberius erat deprecatus. Contra Cyzicenis Tyrrisque ac Sidoniis ademta libertas. his ob continuas seditiones: Cyziceni cives Romanos flagris ceciderant. Profectio Cæfaris ad eos imperii fines Phraati suspicionem injecerat, ne propter neglecta pacta bello peteretur. Igitur aquilas & signa militaria, captivosque, præter paucos, qui pudore sibi consciverant necem, aut in Parthis alicubi se occultaverant, ad Tiberium remisit. Major ea lætitia Augusto fuit, res olim amissas citra certamen, sola nominis fui magnitudine recipienti, quam si bello Parthiam superasset. Auctum dein decus, ultro filios suos nepotesque mitente barbaro, ac his obsidibus firmante amicitia fidem. Constat tamen, id magis suorum metu, quam Romanæ potentiae, fecisse, ne Parthis ex Arsacidarum regia stirpe (cui uni erant addictissimi) quemquam relinqueret, quem regem adversus se creare possent. Vocato igitur in colloquium Tiberio, qui tum Syriæ & provinciis Orientis prærat, Sarospadem, Cerospadem, Phraatem, & Vononem, legitimo matrimonio genitos, cum duabus horum uxoris, filiis quatuor tradidit: quos regio cultu deinceps Augustus, & post hunc Tiberius, Romæ habuerunt.

XXIII. Hæc igitur, sed maxime signa recepta, variis lætitiae testimonis celebrata, nummis quoque transmissa ad posteros memoria: quorum nunc quoque supersunt multi. Romæ supplicationes decretæ Diis: ovatio Cæfari, currusque triumphalis, mox & templum Marti structum,

§ XXI. Euseb. Strab. l. 12. § XXII. Euseb. Dio. Justin. 42, 5. Tacit. Sueton. in Aug. c. 21. Vellej. 2, 91 & 94. Strab. l. 6. & 16.

Inque eo, tanquam ad exemplum Feretrii Jovis, affixa signa recepta cum Parthicis spoliis. *Bis ultorem* cognominari placuit, quod jam erat Martis Ultoris aedes, quam bello Philippensi, pro ultiōne paterna suscep̄to, voverat. Sed hæc postea facta. Tum vero cum viarum curator constitutus Cæsar, dūos. e prætoriis cum binis lictoribus præfecisset; ab his opera multa facta, aut tefecta sunt, in quibus & milliarium aureum nominatur. Sub idem tempus, cum Julia Cæsare Agrippam peperisset, inter alia natalem ejus statu sacrificio quotannis colendum Patres censuerunt.

XXIV. Augusti quoque natali Circenses & venationem privato sumtu aediles ediderunt. Interim Cæsar paci ornandæ, procul ablegata bellandi cupidine, provincias secundum leges & jura constituit, liberas civitates amicosque reges suis institutis uti permisit: atque, hoc sibi consilium manere, senatu quoque scripsit. Jamblicho, & Tarcondimoti filii, patrum nomina referentibus, quas in Cilicia & Arabia regiones illi habuerant, reddidit: nisi quod maritima quædam Cilicizæ donavit Archelao, cui & minorēm Armeñiam concesserat, post mortem Medi Artavasdis, cuius in potestate regnum istud fuerat.

XXV. Nec Herodes sibi defuit, quin commoditate temporis, & Augusti amicitia ad regnum augendum uteretur. Gadarenos accusatores suos ab Agrippa sibi traditos impune dimiserat. Id beneficium, cum animos eorum implere amore tam benigni regis debuisset, incitamento fuit, ut iterum auderent de eodem apud Cæsarem queri. Zenodus his aderat, inter Galilæam & Trachonitidem haud parvæ regionis tetrarcha. Semel auditи delatores, cum purgationem regis accipi viderent; metu, ne iterum dediti crudelissimum experirentur, noctu semetipſos interfecerunt. Zenodus Antiochiæ, ruptis morbo aut casu visceribus, effudit spiritum. ditionem ejus Herodes dono Cæsaris accepit, & ob hæc merita ei templum in eadem

¶ XXIII. Dio. Sueton. in Aug. c. 29. § XXIV. Joseph. antiqu. Jud. 15, 3 & 10.

illa regione posuit. Commagenes regnum Mithridati tradidit Cæsar, puerō adhuc, quia patrem ejus Antiochus occiderat. Artaxias, majoris Armeniae rex, qui Parthorum dibus steterat, his Cæsari de Armenia concedentibus, factioni suorum resistere non potuit, fratrem ejus minorem natu Tigranem ad regnum vocantium, quem, Alexandria capta, Cæsar Romam abduxerat. Igitur Cæsar privigno suo Tiberio Neroni negotium id permisit, Archelao quoque monito, ut adjuvaret. Sed priusquam hi quidquam molirentur, Artaxias dole propinquorum occisus est. Tiberius Tigrani vacuam possessionem regni tradidit, dia demate pro tribunali imposito. Supplicationes, ob hæc decreta, spes adolescentis inflarunt, quas super, dum in Syriam exercitum per Macedoniam ducit, apud Philippos conceperat; cum ara, quondam ab Antonio vitricibus in castris posita, adolente nemine, subitis ignibus colluxisset. Jamque crescendi facultatem & vitricus dabat, legionibus provinciisque præficiens, & relictæ per aliquot annos Orientis cura. quo tempore & Tigranes, Armeniae rex, & liberi ejus, cum in regnum atque matrimonium Ægypti more sociati essent, interierant. Tum jussu Augusti Tiberius Artavasdem imposuit: sed ipse quoque paulo post dejectus est, non sine clade Romana. Ceterum hæc postmodum acciderunt.

XXVI. Tum vero Augustus, ex Oriente reversus, iterum hibernavit Sami, libertatemque velut in mercedem hospiti Samiis dedit. Nec ibi per segne otium traductum tempus est, multarum nationum regulis eo legatisve confluentibus. Tanta enim majestas Cæsaris fuit, ut Scythæ, Garamantes & Bactriani oratores de foedere mitterent. Sed præ ceteris Indica celebrata legatio est, a Pandione missa & Poro regibus; quorum alter utique prius in extremum usque Occidentem anticitiae petendæ causa ad Augustum, in Hispania belligerantem, legaverat. Nicolaus Damascenus, qui, se hos vidisse Antiochia, scribit, tres tantum

§ XXV. Dio. Joseph. antiq. Jud. 15, 5. Strab. l. 17. Tacit.

pervenisse auctor est, ceteris in itinere mortuis. plurium enim
mentio fiebat in literis, quas Græco sermone scriptas attulere
rant in hunc sensum: *a Poro scribi: qui, tametsi regibus sexcen-*
tis imperet, plurimi amicitiam faciat Cæsar is, transsum datu-
rūs ei, quo cunque perget, & adjuturus in quolibet iusto negotio.

XXVII. *Dona quoque per octo servos præter pubem-*
nudos & odoribus confpersos, quæ vocant diapasmata,
obtulerunt. Hermam, sive hominem sine brachiis genitum,
qui pedibus tendebat arcum, emittebat sagittas, tuba ca-
nebat: qualia nostra ætate sæpe, & his difficiliora vidimus.
Dio vix fide digna judicavit. Euit inter munera & tigris,
tum primum Romanis, &c, sicut existimat Dio, Græcis etiam:
conspœta & vipera immodecæ magnitudinis, cum angue-
quinquaginta cubitorum, & testudine fluvialili in tres cu-
bitos porrecta; perdixque vulture major. Gemmas insuper
& margaritas & elephantos dono dederunt. Sed præ omni-
bus longinquitatem itineris imputabant, quod vix qua-
driennio consecrissent. His dœnum repetentibus, apud Au-
gustum Zarmanus Chegan permanerit unus Indiæ sapien-
tum; spectaculum Cæsari exhibitus, quale Galanus olim
Alexandro.

XXVIII. Cum enim Athenas ventum esset, initiari fa-
ceris, quamquam, ut ajunt, alieno tempore, voluit; vota-
que potitus, cum, *se rebus secundis semper usum, priusquam*
adversæ succederent abiturum vita, testaretur, nudo unctoque
corpo ridens in rogum insiluit. Sepulcrum ei structum
est Athenis, nomenque adscriptum genusque mortis, ad-
*jecto, *Indum ex Burgosa* fuisse. quæ si ea est, quam aucto-
res alii *Barigarzam* appellantur, in litore Calecutiensis; non.
procul ostitis Indi, querenda creditur. Jam consul in urbe.
C. Sentius C. F. Saturninus, quod itidem, ut superiore an-
no erat factum, Augusto reservabatur locus, solus gera-
bat, fortiter sane & constanter.*

§ XXVI. Flor. 4, 12. Strab. l. 15. § XXVII: Flor. 4, 12.
Strab. l. 15; § XXVIII. Strab. Dio, Plin. 8, 17. Sueton. in Aug.
q. 43.

XXIX. Nam & publicanorum fraude coercita, pecunias publicas in aerarium retulit, & comitiis quæstorum, quos indignos judicabat, profiteri vetuit: & perseverantibus, consularem vindictam, si in Campum descendissent, interminatus est. Consularibus comitiis major etiam moles fuit, postquam Augustum nolle fieri, tum quoque renuntiatum est. Seditiones etiam & cædes factæ, præcipua Rufi Egnatii violentia, qui favore populi subnixus, quamquam vetante Sentio, profiteri perseveravit. Tum pari veteribus consulibus animo juravit Sentius, *si quidem suffragiis populi consul factus esset Egnatius, non renuntiaturum*. Cum finis pugnandi non fieret, senatus præsidium consuli decretivit: eoque repudiante, miserunt ad Augustum legatos, binis additis lictoribus.

XXX. Ille, superioris anni consilio non posse sanari præsentia, putans, Q. Lucretium, qui in numero legatorum erat, quamquam in triumviratu proscriptum, consulem designavit, & ipse quamprimum ire Romam constituit. Advenienti decreta multa: nihil acceptum, præter aram Fortunæ Reduci, & anniversarium eo die sacrum, sub *Augustaliorum* vocabulo, cum ludis solemnibus. Pugnabat tamen senatus populusque Romanus, ut obviam iri pateretur; idcirco declinaturus hanc molestiam, ne se & populum inquietaret, noctu ingressus est.

XXXI. Postridie, cum de rebus in Oriente gestis referret, prætoria insignia Ti. Neroni decernenda curavit; Druso, uti celerius quinquennio, quam fineretur legibus, honores peteret. Ipsi deinde, postquam sibi displicere significabat, quæ absente se per seditiones, & reverso per metum acta erant, præfecturam ei morum cum censoria potestate detulerunt in quinquennium: consolare jus in perpetuum, cum fascibus duodecim, & sella curuli in medio consulum. Censoriam deinde potestatem in perpetuum accepit; quam antea quoque certum ad tempus habuisse constat ex actis ejus, censu præsertim, quem hoc

jure egisse in sexto consulatu suo retulimus. Mox etiam legum emendandarum ferendarumque arbitrium senatus ei dedit, in eas & jurare paratus. Jusjurandum repulit Cæsar, servaturos existimans ultro, quæ placuissent; cetera mutaturos esse, simul possent, etiam si sexcentis sacramenis adigerentur.

XXXII. Dum ista fuit, ædilis, excusatione paupertatis usus, ultro abdicavit. Virgilius, vatum Romanorum maximus, Augusto & Mæcenate heredibus, decepsit, anno vitæ primo & quinquagesimo. Jussiterat is testamento cremari Æneidem suam, quod ei summam admoveare manum nequivisset. Vetuit Augustus, licet legum alias servantissimus, ne pulcherrimus nobilissimi ingenii foetus interiret. Sepultus est Neapoli, apud Tarentum, exspiraverat. Sub hoc tempus Agrippa, qui rebus urbanis interea præfuerat, in Gallias missus est, discordia principum, & Germanorum incursionibus laborantes.

XXXIII. His celester pacatis, in Hispaniam transiit, Cantabrorum ferocia denuo turbatam. Magnus enim numerus sub hasta venditorum, imperfectis dominis, in patriam redierant, superstitesque popularium ad arma horribi, castella quædam communiverant. Tantus erat immannis populi terror, ut Agrippa negotium habuerit in coercendis confirmandisque militibus, qui expeditionem metu detrectabant. Neque levius, quam pro opinione, bellum fuit. Multa, dum apud Romanos serviebant, viderant barbari, quorum adversus hostem usus esset. hac peritia, & quia victos nullum, non supplicium exspectare norant, plurimum & detrimenti Romanis intulerunt, & ignominiaz, cuius etiam causa legionem, quæ vocabatur Augusta, hoc uti cognomine Agrippa prohibuit.

XXXIV. Sed viribus immensum superior, non antedestit, quam, juventute propemodum omni occisa Cantabrorum, ceteros, armis adematis, ex montibus in plana:

§ XXXI. Val. Max. 6, 7. Appian. civil. Sueton. § XXXII.
Sueton. in Aug. c. 27. Dio. § XXXIII. Plin. 7, 30. Dio.

deduoceret. Nec tamen ob hæc gesta aut scriptit senatuī, aut triumphum, licet auctore Cæfare decretum, duxit; modestiam, sicut assueverat, servare pergens, cuius & aliud experimentum eodem tempore dedit, cum sententiam consul de fratre rogaret, censere reoufans. Idem etiam virginem aquam, in agro Lucullano conceptam, private sumtu induxit in urbem, Augustam vocans. quod adeo gratum Cæsari fuit, ut in penuria vini, cum populus valde vociferaretur, *satis dixerit provisum a genero suo Agrippa, perdutis pluribus aquis, ne homines fitirent.*

XXXV. Talis igitur Agrippa fuit. ceterorum plerique ob res haudquaquam huic comparandas, latrociniis forte compressis, aut seditionibus compositis civitatum, & petierunt triumphos, & impetrarunt. Neo enim parcus in his Cæsar erat, quem super triginta ducibus justos triumphos, & aliquanto pluribus triumphalia ornamenta decernenda curasse, invenio; quamquam ex plerorumque gestis Imperator vocatus non esset. L. tamen Cornelii Balbi P. F. non expers meritorum triumphus fuit: quem proconsule duxit ex Africa VI Kal. April. viictis Garamantibus, quos nulla dum Romana arma perculerant. Nec cum hominibus modo, sed magis cum fiti dimicandum fuit; quod putei arenis injectis occultabantur. Neo ideo minus Phazaniorum & Garamantum oppida plurima capta, quorum nobilissimum Debris, ob fontem miræ naturæ, & caput gentis Garama.

XXXVI. Nec triumphatæ tantum nationis, sed etiam triumphantis novitas illustriorem hunc ei titulum fecit. Gadibus natus, civitatem Romanam cum majore Balbo patruo suo acceperat. nec quemquam ad ea tempora triumphasse, nisi Romanum natum, meminerant. Ex Kal. Jul. ejus anni M. Vinicius consulatum gesstis: ceteri, nam haud dubie suffecti plures fuerunt, ignorantur. At sequens annus, quo duo Cornelii Lentuli, Publius P. F. & Cnaeus

§ XXXIV. Flor. 4, 12. Dio. § XXXV. Sueton. in Aug. c. 42.

L. F. consulatum gesserunt, Agrippam propeimodum in par Cæsari fastigium receptum ab ipso vidit. Quippe Augustus in optimo proposito reformandæ reipublicæ infidias timens, ut ab his esset ostentatione parati vindicis tutior, Agrippam tribunitiæ potestatis collegam declaravit in quinquennium. tot enim annos sufficere dictitabat; cum eandem potestatem per decennium jam tenuisset; & elapsò hoc quoque quinquennio, in aliud decennium esset accepturus.

XXXVII. Tum autem ingentibus curia districtus, quemadmodum citra periculum repurgare curiam posset, cum Agrippa agitabat. Nam & numerum justo putabat ampliorem esse, & non tantum infamia vitiorum obrutos, sed etiam adulatione onerosos, oderat. At erat res offenditionum plena; nemo enim, sicut factum erat prius, sponte cedebat: & tot simul senatu movendorum invidiam sustinere, nisi pluribus sociis, cunctabatur. Tandem ea ratio placuit, ut ex omnibus triginta viros optimos ipse deligeret juratus: qui deinde jurati & ipsi scriberent in tabella seorsim singuli quinque aliorum nomina, quos dignos eo ordine censerent; ne tamen inter eos necessarius quisquam scribentis esset. Hoc ubi factum est, ex singulis quinariis unum forte duxit, qui & senator esset, & alios quinque, iisdem, ut priores illi, legibus in tabella nominaret.

XXXVIII. Et oportuerat quidem triginta esse, tum qui primi tabellas acceperant, tum etiam qui sorte fuerant educti; sed cum ex utroque numero peregre abessent, alii delecti sunt, qui eorum vicem fungerentur. Hoc cum ad aliquot dies factum esset, suspicione fraudis motus Cæsar, neque tabulas ultra penes quæstores esse passus, neque sorte usus est; sed suo ac Agrippæ judicio ceteros allegit, donec sexcenti efficerentur. Trecentos maluisset, ut veteris reipublicæ species redderetur. sed non audebat tot offendere, bonis quoque in metum adducendis, si

plures multo expungerentur, quam manerent. Sic quoque caveri non potuit, quin aliqua parum commode fierent. Divinejus certe Regulus, scissa in senatu ueste, cicatrices ostentans, & stipendia sua exponens, magna cum invidia questus est, se moveri senatu, cum filius suus & alii, quibus se praeflare non dubitabat, allegantur.

XXXIX. At Autunculejus Pœtus veniam *excundi ordinis*, *locumque suum patri*, qui removebatur, oravit. Itaque diligentius inspectæ sunt tabulæ; motisque iterum aliis, alii substituti. Tum etiam, quia nonnulli causis non improbabilibus injuria se remotos querebantur, locum his inter senatores ludis epulisque in ueste senatoria, & recuperandi ordinis causa honores petere concessit Cæsar. ita plerique horum iterum in senatum allekti: ceteri medio quadam inter populum Patresque loco statem exegerunt. Erat omnino ea res, quæ multorum animos ad cuiuslibet facinoris audaciam exasperaret. eo promissus creditum, Augustum & Agrippam insidiis peti, arguentibus. interfectique sunt nonnulli, quorum & M. Egnatius Rufus fuit, cuius de vanitate supra narravimus.

XL. Exciverant hæc pericula curam senatus: multaque prolata, quæ ad salutem Augusti protegendam provideri opus esset. Inter quæ cum forte jactaretur, *excubias ei consituendas Patrum*, *quas sua quisque vice obirent*, Antistius Labeo, non magis studiorum claritudine, quam incorrupta libertate celebratus, se quidem somnolentiorem esse, dixit, & *ad excubias agendas ineptum*. Sed Augustus, graviter urgens cœpta, coercendo ambitu sanxit, ut, qui pecuniam *magistratus adipiscendi causa dedisset*, promissum, ejus *magistratus petitione in quinquennium arceretur*. Majori cura ingenuorum civium augendo numero studuit, præmiis in maritos & patres adiunctis, & majoribus pœnis vexato cælibatu; postquam priorum legum sanctiones spernebantur.

XLI. Et quando plures mulieribus mares erant, etiam

§ XXXIX. Sueton. in Aug. c. 35. Dio. § XL. Vellej. 2, 92.
Sueton. in Aug. c. 19. Tacit.

libertinas permisit duci, præterquam senatoribus. Hæc negotia dum tractantur, senatores quidam de matronatum atque juvenum reprimenda immodestia Cæfarem interpellarunt, quando propter hanc etiam pauciora matrimonia contraherentur. Ipse, suggillari putans, quod multorum uxores corrumperet, hanc quidem sollicitudinem declinabat; quod fieri potuisset, provisum inquiens, non autem posse omnia pari accuratione constitui. urgentibus dein, suam cuique conjugem domesticis præceptis formandam esse, respondit: quemadmodum ipse moneret Liviā sua. His excitata potius, quam repressa, quorundam improbitas, orare non destitit, priusquam in hanc rem Cæsar quædam differeret, de cultu uxorū suæ, egressibusque ejus & comitatu, quibus illa profecto rebus laudabatur.

XLII. Estque nota, sed memorabilis fabula, cum aliquando in spectaculo gladiatorum Livia gravibus viris, Julia luxoriosæ juventutis grege cinctæ consedissent, scripto hanc admonitam a patre, *Videret, quantum inter duas principes feminas interesset.* Cum autem censoriam exercēti potestatem oblatus esset adolescens, qui prius adulterio cognitam duxerat; diu æstuans, cum nec negligere facinus, nec punire auderet, tandem infit: *Talia multa nobis atrocias & pudendas civiles dissensiones attulerunt oblitione se-pelienda: sed in posterum prospiciamus, ne tale quid eveniat.* At cum quidam infantes adhuc puellas desponderent, & præmia nihilo minus maritorum ferrent, rem opusque non præstarent, minores decennibus puellas desponderi vetuit; quo intra biennium (quæ legitima nubendi his ætas) ducerentur. Hæc omnia lege Julia maritandis ordinibus comprehensa.

XLIII. Proxima frumenti populo dividundi cura fuit, institutumque, ut magistratus nominarent singulos, qui ante triennium minimum prætura functi essent; & ex eo numero forte deligerentur quatuor, per quos frumentum

§ XLI. Tacit. Sueton. in Aug. c. 34. Dio. Lips. in Tacit. l. 3.

§ XLII. Dio. Lips. Sueton. in Aug. c. 69.

plebi daretur; additis binis lictoribus, servorumque publicorum, & scribarum ac librariorum, accensorumque & praconum ministeriis. Per hos saepe levissimo, interdum nullo pretio, menstrua siebat frumentatio, ut in orbem ad omnes haec cura rediret. Nam Augustus, cum ter in annum quaternum mensium tesseras dare constituisse, ne frequentius a negotiis homines avocarentur, plebi veterem consuetudinem disideranti cesserat. Alia quoque sub id tempus constituta: ne plus uno feriarum Latinarum causa quotannis praefectus urbis fieret: Sibyllini libri, vetustate exolescentes, ab sacerdotibus describerentur, ne quis alias eos inspiceret.

XLIV. Honores petere permisit omnibus, qui legibus non prohiberentur, haberentque senatorium censem, quem prius quadringentis festertiis definierat, deinde auxit ad festertium decies: & utroque tempore pauperibus, sed honestis viris, quod eo minus habebant, dono dedit. Praetoribus indulxit, ut in ludos triplum ejus, quod a publico præbebatur, insumere liceret volentibus. His ac similibus gratiam apud hos etiam iniit, quos priorum aliquot legum severitas alienabat. In provinciis quoque res feliciter procedebant; & Germanos, Melone quodam duce, in arma versos M. Lollius superasse nuntiabatur. Neque minore omnium lætitia exceptum, quod Pyladem pantomimum revocavit; quem propter spectatorem, a quo exhibebatur, digito demonstratum fautoribus suis, urbe atque Italia submoverat.

XLV. Atque ille castiganti eum Cæsari, quod, cum Basyllo Macenatis familiariter contendens, seditiones vulgo concitaret, profundioris prudentiae dicto, quam ab hoc expectaretur, respondit: *Atqui expedit tibi, Cæsar, circa nos occupatum populum habere.* Dum ista Romæ geruntur, Herodes templum demolitus, majore spatio atque specie instaurare incipit, quod opus vix multis inde annis perfici-

§ XLIII. Macrob. Saturnal. 2, 5. Sueton. in Aug. c. 34. § XLIV.
Sueton. in Aug. c. 41 & 45. Dio. Strab. Euseb.

potuit. Cajo deinde Furnio, C. F. C. Junio Silano consulibus, sub Apennino in villa Liviae ingenti motu terra tremuit. Fax in cœlo, a meridie ad Boream transcurrentes, ad similitudinem diurnæ lucis noctem illustravit. Turris hortorum Cæsaris ad portam Collinam fulmine percussa est. Quibus haud perinde commotus fuit, quam recreatus incremento domus suæ. Tum enim alterum Agrippæ filium Julia peperit, qui Lucius est appellatus. Hunc cum fratre Cajo statim adoptavit Cæsar, per æs & libram a patre emtos, veteri more; tutiorem se futurum ab insidiis ratus, si pluribus munimentis insisteret. Virtutis inde & Honoris solemnibus, quod incommodo tempore celebra- bantur, alium exinde diem constituit. Viris triumphalibus auctor fuit operis alicujus excitandi de manubiis, quo cum urbis ornatu gestorum memoriam perpetuarent: multaque a multis exstructa sunt.

XLVI. Eodem anno ludos seculares ingenti apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (his enim terminis seculum terminatur) fieri mos. Sane hos inter ludos, & quartos seculares, sive L. Censorino, M. Manilio consulibus, sive triennio post, celebrati fuerant, (nam inter auctores dissentit) circiter centum triginta anni intererant. Sed quindecimvirorum diligentia creditum, qui ex Sibyllinis libris tempus ludorum investigaverant, ritus eorumdem exponente Atejo Capitone, qui tum divini humanique juris consultissimus habebatur. Præfuerunt magistri quindecimvirum faciundis, imp. Cæsar D. F. Augustus, C. Sentius C. F. C. N. Saturninus, M. Claudius M. F. M. N. Marcellus, M. Fufius M. F. Strico, D. Lælius D. F. D. N. Balbus. Zosimus Græcus auctor *L. Censorino, C. Sabino consulibus ludos seculares actos narrat.* id si verum est, suffecti fuerint oportet: nam nec par illud inter maiores consules, qui nomen anno dabant, reperias: & hoc quidem anno factos ex prisorum monumentorum fide satis constat. His ludis, Augusti jussu, secu-

§ XLV. Jul. Obseq. Dio. Sueton. in Aug. c. 14 & 29. Tacit.

lare carmen Horatius poeta condidit. Ullum eo tempore nocturnum spectaculum a juvenibus utriusque sexus frequentari prohibuit Cæsar, nisi cum aliquo majore natu propinquorum.

XLVII. Tum quoque Germanos, vindictæ magis, quam cautioni intentos, M. Lollius legatus Cæsaris circumvenit insidiis, gravique clade vexavit. At in urbe legis Cinicæ caput, ne quis ob causam orandam, pecuniam donumve accipiat, revocari placuit; addito, ut quadruplum perderent, qui accepissent: judices, in quem annum fortiti essent, domos litigantium non ingredi: senatoribus etiam infrequentibus augeri multam, & qui sine probabili causa in curiam serius accessissent. L. Domitio Cn. F. L. N. Ahenobarbo, P. Cornelio P. F. P. N. Scipione consulibus, in Gallias profectus Cæsar, templum Quirini reiectum a se dedicavit; in quo cum sex & septuaginta columnas posuisset, postquam totidem annos vivendo expleverat, non temere fecisse existimatus est.

XLVIII. Inde per Tiberium & Drusum privignos, quibus hunc honorem decernendum ab senatu curaverat, munus gladiatorium edidit. Itineris causam, qui secretas principis cogitationes rimantur, &, nisi reperiant, fingunt, nunquam vel evidentibus contenti, partim in leges nuper latas referebant, *quas aut exerceri cum offensa, aut negligi cum dedecore opus esset*; ideo Solonis exemplo sibi peregrinationem indixisse. Nec deerant, qui, *ut amore Terentiae securius fruenteret, neque sermonibus in urbe non vitandis seque & illam traduci fineret, id consilii cepisse* dicerent. Hanc enim Mæcenati nuptam sic deperibat, ut eam aliquando certare de forma cum Livia compelleret. Ceterum in propatulo Galiarum erat fortuna, quæ variis a nationibus vexabatur, & Germanorum magnis acta terroribus curam Augusti desiderabat. Sicambri, Usipetes, Tenchteri, non tam fracti

§ XLVI. Plin. 7, 43. § XLVII. Sueton. in Aug. c. 31. Jul. Obseq. Tacit. Dio.

prioribus prœliis, quam irritati, comprehensos in ripa sua Romanos in crucem egerant.

XLIX. Hoc veluti sacramento collecta ingens manus Rhenum mox transierat; vastataque proxima parte Gallicarum, ne Germanis quidem jamdudum incolentibus parcentes, equitatum Romanorum astu circumventum fuderunt, ad ipsa usque Lollii castra, dum fugientibus instant, præter propositum deducti. Tum vero, postquam perniciosum sibi futurum errorem videre, si faterentur; eodem impetu Lollium occurrentem aggressi, majore tamen ignominia, quam clade, repulerunt, aquila legionis quintæ potiti. Igitur Augustus, sua præsentia opus esse existimans, quem interim urbi Italiaeque præficeret, dubitabat. M. Valerius Messalla præfecturæ nomen, sibi primo delatum, post paucos dies deposuerat, potestatem nimiam & incivilem exercere nefscius. M. Agrippam in Syriam remittebat, C. Mæcenatem comitem erat habiturus ob Terentiam, sed & Tiberium, quamquam urbanum prætorem, ducturus in Galliam erat; eoque per Drusum impleri magistratum illum, senatusconsulto interposito, voluerat.

L. Idcirco Statilium Taurum, senem triumphalem, dignum eo loco censuit, cuius ministerio in gravissimis negotiis usus fuerat: nec judicii falsus est. Quæ nox prima profactionem Cæsaris secuta est, incendio urbem exterruit: quo Juventatis in Velia templum arsit: & paulo ante, præter ea, quæ supra memoravimus, lupus via Sacra in forum procurrerat, hominibus aliquot occisis. nec procul foro magna vis formicarum, in speciem agminis ad prœlium euntis se congregaverat. Hæc prodigia aliorum pietatem, aliorum adulationem adverterunt, senatusque consultum factum, *ut pro redditu Augusti vota suscipiantur*. Interim & quinquennales ludos, propter principatum ejus votos, M. Agrippa fecit, recens in collegium quindecim, cujus tum viçes curandi ludos eos erant, virorum

§ XLIX. Sueton. in Aug. c. 23. Vellej. 2, 97, Die.

cooptatus. Circum hæc tempora contra gentes Inalpitas bene pugnatum est a P. Silio, Camunique & Vennonetis sub imperium populi Romani redacti.

LI. Idem Silius & Pannonios, assumptis Noricis Histriam incursantes, per se & legatos suos ita domuit, ut pacis conditiones accipere utrique cogerentur. Dalmatae quoque sub idem tempus, Hispanique moti; sed modico, nec diurno tumultu. Macedoniam Denteletæ & Scordisci infestavere. Bessi Cotyos regnum adorti, quod, eo mortuo, liberorum ejus avunculus & tutor Rhymetalces defendebat; ab Romanis, auxilium ei ferentibus, subacti sunt. Sarmatas, eadem tentantes, Cn. Cornelius Lentulus pugna victos trans Istrum recedere coegit. Ab eodem Daci Getæque per concretum gelu Danubium vicina infestantes repulsi, submotique. Pari felicitate Germanicum bellum, quod præ certeris erat formidabile, compositum. Quippe intellecto, non modo Lollium strenue parare arma, sed ipsum cum exercitu adventare Cæsarem; ad sua regressi, missis obsidibus quietem spoponderunt. Nec tamen adeo aut credita hæc, aut præstata pax fuit, quin aliqui subinde motus exsistarent. quorum causa & hunc annum in Gallia & sequentem contrivit. quo consules M. Livius L. F. Drusus Libo, L. Calpurnius L. F. Piso fuerunt.

LII. Sed & ipsa Gallia non satis quieta erat, propter hominis libertini tantam improbitatem, ut significata prodigio sit credita; cum maxima bellua, viginti pedum latitudine, longa sexaginta, & præter caput mulieri similis, ex Oceano irruens, in vado hæsisset. L. Licinius is fuit, Gallus natione, qui captus iis bellis dictatori Cæsari servierat. Sed hunc in honore & usu maximo Augustus habere solitus, procuratorem suum in Gallia constituerat. Is igitur ad explendam ingenitam avaritiam majestate Romani nominis abusus, hoc agebat, ut, quotquot se potiores ipso ferrent, deprimarentur. nec contentus exegisse ad

§. L. Tacit. Dio. Plin. 3, 20. § LL. Flor. 4, 12. Dio.

præscriptum sibi modum, magnam insuper pecuniam sibi fuisse extorquebat: tam impudenter quidem, ut, quoniam in singulos menses aliqua debebantur, quatuordecim pensiones eodem anno exigeret; veteribus mensium nominibus *Julium & Augustum* annūmerans. Sane postquam Cæsar advenit, tanta vis in eum coorta accusatorum est, tamque acerba, ut patrocinio potius apud principem, quam periculo esset.

LIII. Namque partim moleste tulit id Cæsar, in nonnullis excusavit Licinium, quædam ignorare se, alia non credere simulans: quin & occultabat haud pauca, pudore etiam ductus, quod tali procuratore uteretur. Sed maxime Licinio calliditas sua profuit, qui alias quoque ad novorum operum impensas conferre patrono grandes summas solitus, irato poenasque minitanti magnam vim auri argenteique, & ceterarum rerum ingentes acervos ostendit; *ea non sibi, nec avaritia causa, congesta dicens, sed in Cæsar's, populique Romani usus;* & ne Galli, gens ad res novas mobilis, his instructa copiis facilius ad rebellionem prolabetur. Sic effectum, ut Licinius in Gallia multos annos veluti regnum continuaret. Hoc tempus esse crediderim Augustoduni in Aeduis conditæ, quæ caput gentis esset, liberalibusque studiis, quorum ibi præstantissimos magistros collocavit Cæsar, nobilissimam Gallorum juventutem ad mitiorem vitam erudiret.

LIV. Inde Tiberium, cuius opera ferme per integrum annum in regenda Gallia usus erat, in Rhætiam cum exercitu misit. Rhæti, circum Alpes Tridentinas inter Noricos Gallosque positi, & hos & Italiam latrocino vexaverant, diu lateque græffati; & transeuntes negotiorum causa Romanos sociosque interfecerant: tamque crudelis his erat animus, ut omnes mares captos protinus occiderent, ne his quidem, qui essent in utero, exceptis, quos nescio qua divinatione deprehendebant. Hos jam Drusus, ab Au-

§ LII. Sueton. in Aug. c. 67. Dio. § LIII. Macrob. Saturnal.
2, 28. Tacit.

gusto missus, pugna vicerat ad Alpes Tridentinas, ideo prætoriis insignibus honoratus. Ab eodem finibus Italicis submoti, ubi Galliæ infesti incubuerunt, etiam Tiberius in eos missus, quando & Vindelici cum Rhætis se conjunxerant. Hi, divisis partibus, per se & legatos pluribus locis hostem aggressi, multis urbium & castellorum oppugnationibus, Tiberius etiam per lacum naviis subvectus, carpserunt. Justis quoque præliis dimicatum, a Tiberio præcipue.

LV. Nec occurrere locis omnibus barbari cum magna multitudine poterant; & quidquid ubique intercipiebatur, & animos ceterorum & vires minuebat. Igitur eo deducta res est, ut vieti a fratribus, in populi Romani ditinem concederent. Victores, frequentiæ hominum feritatis diffisi, quidquid ætate ac robore validum fuit, abduxerunt, relictis, qui agro colendo magis, quam turbandis rebus, sufficerent. Sic in provinciæ formam redacti, unius æstatis bello, sed fida victoria, & multos in annos quietem ab his gentibus & tributa præstante. Coloniæ, vincula domitarum gentium, in Rhætia Drusomagus, Augusta in Vindelicis excitatae. Inter tot hujus anni gesta Vedii quoque Pollioñs mors invenit locum, divitiarum tantum & sævitiae nomine noti; sed in quo memorabile factum Augusti non immerito celebratur.

LVI. Libertinus homo, deinde receptus in equestrem ordinem, murænas alebat in piscina; quod iis temporibus divites affectabant. Sed ceteris innocentior luxus erat: hic iisdem ad crudelitatem abutebatur, servos, in quos animadvertere volebat, objiciens, ut patiter totius hominis distracti, tanquam egregio spectaculo frueretur. Hoc supplicio perire jussus puer, qui forte crystallinum calicem fregerat, ad Augusti accubantis pedes provolvit sese, non mortem, sed fœditatem pœnæ deprecatus. Suscepserat miseri patrocinium Cæsar; nec homo superbus & truculentus exorari patiebatur. Igitur Cæsar, afferri jubens cetera,

§ LIV. Sueton. in Tib. c. 9. Dio. Strab. l. 14. Flor. 4, 12.
Vellej. 2, 95. § LV. Dio. Liv. Epit. Strab. l. 4.

que haberet, crystallina, tanquam usurus, omnia sua manu confregit, missumque fieri puerum, & piscinam compleri præcepit, potestate sua bene usus.

LVII. Hic tum Pollio mortuus, heredem ex magna parte Cæsarem reliquit, in qua & Paüslypum fuit, inter Neapolim & Puteolos villa; cujus in vivariis (ut hoc obiter annotetur) positum a Pollione piscem post sexagesimum annum exspirasse, Annæus Seneca memoriae prodidit. Admisit judicium Augustus, & quia testamento iussus erat opus insigne facere publice, abusus hac occasione paulo post ad oblitterandam Pollionis memoriam, cuius ipsum amicitiae suppudebat, domo ejus maxima & splendidissima ad solum diruta, porticum inædificavit, non Pollionis nomine, sed Liviæ inscripto, eamque decoravit prisorum artificum tabulis.

LVIII. Interim in Gallia ac Hispania multæ coloniae deductæ, quas a se cognominari ad memoriam ætatis suæ Augustus voluit. De Augustoduno jam diximus. præter hanc in Gallia fuere Augusta Tricastinorum, Treviorum, Rauracorum, Veromanduorum, Ausciorum, Nemetum, Suezionum. Tum Augustobona, Augustomagum, Augustoritum. At Hispaniæ Augustam Firmam, & Gemellam, & Novam, & Julianam Gaditanam, Braccarumque habuerunt. Præterea Augustobrigam, & Cæsaraugustam: itemque Augustanos Setubitanos, & Astures, & Cerretanos, qui plerique sub hæc tempora cum novis aut adactis urbis hæc nomina receperunt. Sed & Cypriis terræ motu, familiari malo, vehementer afflictis subventum, indultumque, ut Paphum urbem, quam ea pestis præ ceteris perculerat, Augustam cognominarent.

LIX. Nondum enim mos inoleverat, ut sibi quot & qualia vellent vocabula civitates asciscerent, sed in beneficii loco senatus hæc imponebat. Cyzicenis interea Cæsarem deprecantibus, quam nuper amiserant, libertas

§ LVI. Plin. 9, 22. Dio. § LVII. Dio. Plin. 9, 53. Sueton. in Aug. c. 29. § LVIII. Plin. 3, 3 & 4, 10. Dio.

reddita. M. Licinius M. F. Crassus, Qn. Cornelius Cn. F. Lentulus augur consules sequuntur. Hoc anno curules ædiles, cum vitio creati abdicassent, statim aliis comitiis relecti, exemplo prius inaudito, magistratum gessere. Porticus Pauli conflagravit, incendio etiam Vestæ ædem adflante: propter quem metum, quod maximam Virginem cæcitas arcebat eo officio, per ceteras in domum Dialis flaminis, tum vacantem, delata sacra sunt. Porticus reflecta Cæsar is & amicorum Pauli pecunia; nam filii ejus, quorum nomine fiebat opus, ob paternam calamitatem modicis facultatibus erant.

LX. Ab externis bellis nec quies omnino, nec periculum-fuit. Pannonicorum celeriter coercita rebellio: & Ligures, quos Comatos appellant, cum maritimis Alpibus, quas hactenus liberi possederant, in potestatem venerunt. Major aliquanto motus ad Bosporum exortus Scribonii dolo, qui se missum ab Augusto defensorem regni mentitus, Asandrum ad necem voluntariam compulerat. Ille enim, licet nonagenario major, sed viribus nondum absuntis, ob eam injuriam cibo abstinuit. Scribonius nepotem se Mithridatis Magni ferens, Dynamis Asandi filiam, neptem ejusdem Mithridatis e Pharmace, cui moriens Asander regnum reliquerat, in matrimonium, unaque Bosporum quasi dotalem accepit.

LXI. His rebus cognitis, Agrippa Polemoni regi Pontico mandavit hoc bellum. Ipse rogatu Herodis, qui ad eum in Asiam venerat, in Judæam profectus, urbes ab rege recens conditas inspexit, ubique magnifice habitus. Hierosolymas etiam inter occurrentium festas voces ingressus, hecatomben obtulit Deo, epulumque populo dedidit. Inde post paucos dies, ne hieme navigandum esset, in Joniam trajecit, negotiis provinciæ vocantibus: Beryto interim colonia deducta, quæ *Augustana* appellata est. Per hæc tempora Polemon, ducto in Bosporanos exerci-

tu, Scribonium quidem nullum ultra reperit, quem, comperta hominis fraude, ipsi necaverant: ceterum cum his pugnandum Polemoni fuit, metu, ne illi traherentur, anima capientibus. &, quamquam prælia vici, ferociam retinebant.

LXII. Hæc anno superiore acta cum Agrippa didicisset, ipse proficiisci ad bellum decrevit. Igitur ubi commodum navigationi tempus sediit, Sinopen, & inde in Paphlagoniam profectus, propinquo metu Bosporanos arma pone-re, signa Romana Mithridatico bello capta reddere, regemque accipere Polemonem coegit, Dynami etiam in matrimonium ei tradita. Hæc agenti Herodes ad omnia promptus ac diligens aderat, magnam super antiquam familiaritatem gratiam adeptus, quod, relicto regno suo, in Asia quæsumus Agrippam, Sinope consecutus, auxilium operamque non admonitus obtulerat. Iliensisbus ea res plurimum profuit, quibus Romanus, propter uxoris periculum iratus, centum millium drachmarum mulctam dixerat.

LXIII. Quippe Julia, noctu Ilium petens, dum Scamandrum in lectica transit, subito fluminis auctu magnum vitæ discrimen adierat. Ergo legati ad deprecandum misi, cum Amisum venissent, nec agentem ibi Agrippam auderent compellare, Nicolaum Damascenum orarunt, ut sibi regis Herodis, cui erat ille familiarissimus, patrocinium compararet. Suscepit rex, & culpa ab Iliensisbus, ignaris rei, translata in casum, Agrippam alioqui proniorem ad clementiam placavit: cum illi jam, desperato negotio, in partiam renavigasset. Agrippa, postquam præsentia fatis composita ratus est, per Paphlagoniam & Cappadociam, Phrygiamque majorem. Ephesum rediit. inde trajecit Samum, Herode semper eum comitante.

LXIV. Hæc res animum Judæis addidit, qui jus civitatis in Ionicis urbibus, beneficio regis Antiochi, cui cognomentum Deus fuit, adepti, *trahi se ad judicia festis suis,*

§ LXI. Joseph. antiq. Jud. 16, 2. § LXII. Joseph. antiq. Jud. Dio. Oros. 6, 21. Euseb. § LXIII. Joseph.

&, quam mittere Hierosolymam solerent pecuniam, sibi adimi, querebantur, quamquam & Romani suis se legibus degere iufiffent. Horum causam agente Nicolao, cum & Herodes Agrippæ affideret, æquum censentibus Jonibus, civium loco non esse apud se, qui alienis sacris utearentur; Agrippa nihil mutandum censuit, scriptisque ad Ephesios aliosque, jubens *injuriis Judæorum abstineri*. Sed & Cyrenensem magistratibus injunxit eadem, Judæis illius etiam provinciae paria questis. Hinc Bosporani belli ad Augustum perfrito exitu, (nam ad senatum scribere, sicut priscis imperatoribus solitum, modestiæ causa supersederat) acta rata habuit Augustus, supplicationesque & triumphum ei decernendum curavit.

LXV. Jam & Galliæ Hispaniæque res reductæ in tranquilliores statum erant; Germani adhuc tumultuabantur. Igitur ad hos coercendos, agendumque censum Galliarum, Druso relicto, Cæsar Romam rediit, cum iam Tiberius Claudio Ti. F. Nero, P. Quintilius Sex. F. Varus consulatum inissent. Forte iisdem diebus nuntius de redditu Cæsaris advenerat, quibus theatri sui dedicationem Cornelius Balbus sumtuosis spectaculis celebrabat; vir maximis opibus magnifice usus, qui & in natali solo Gaditanis novam urbem, cum navali in opposita continente suis impensis ædificavit. Is igitur Augustum redire, tanquam huic lætitiae interesse cupientem, egregium sibi ducebat: & ab Tiberio quoque consule in honorem exstructi theatri sententiam rogatus est primus.

LXVI. Quippe senatus, adventu Augusti auditio, habebatur, ad honores ei decernendos. Inter alia placuit, *aram reditus in curia ponи*; neque supplicium sumi de his, qui supplices intra pomarium Augusto facti essent. Neutrum ab illo acceptum: & ne populus obviam iret, quamquam Tiberis inundaverat urbem, ita quidem, ut Balbi théâtrum nisi navigio adiri non posset, more suo noctu introiit.

§ LXIV. Joseph. antiq. Jud. 2, 3 & 16, 4. Tacit. Dio. § LXV. Liv. Epit. Sueton. in Aug. c. 29. Tacit. Strab. l. 3.

Postridie, cum populum, qui in Palatium confluxerat, persalutasset, in Capitolium ascendit demtamque de fascibus lauream in genibus Jovis reposuit. Eodem die, balneo gratuito tonsoribusque plebi præbitis, senatum convocandum curavit, de gestis suis relaturus. Gravedine laborabat: ideo libellum quæstori recitandum dedit, quo acta sua post profectionem ab urbe comprehenderat; addito *consultum videri, prætorianos, expleto duodecimo stipendio, ceteros sexto decimo dimitti: & quia jam in morem venerat, agros assignari veteranis, pro his certam pecuniam dari.*

LXVII. Nec dubie acceptum, quod petierat, militibus quidem nec indignationem conspicuam, nec lætitiam movit, qui neque nihil eorum, quæ postularant, neque omnia consequebantur: possessoribus gratissimum fuit, ita futurum cernentibus, ut timere perniciabiles illas agrorum divisiones aliquando desinerent. Cornelii Balbi ludos alii paulo post exceperunt, Augusti natalem prætore Julio Antonio Circensibus & venatione celebrante: qui & epulum ei ac senatui in Capitolio ex senatusconsulto dedit. Inde reversus ad curam reipublicæ Cæsar, quædam per absentiam suam utcunque constituta mutavit in melius. Post civilia bella quadringentis tantum festertiis censum senatorum definiri placuerat, plerorumque re familiari valde accisa, aut turbata. Nuper idem, quod satis jam reflecti diuturna pace videbantur, auctus erat ad festertiū decies. sed eum adhuc modum habebant non multi: unde rari affectabant senatorium locum; & ex conscriptis quidam, quorum patres quique ejusdem ordinis fuerant, ob veram aut simulatam paupertatem ejurabant.

LXVIII. Idcirco senatus loco sex & viginti virorum, qui ad minores magistratus quotannis ex senatoribus eligi confueverant, decreverat, uti viginti ex equitibus nominarentur: unde triumviri rerum capitalium, & auro argento ariſſando feriundo, tum quatuorviri curandis in urbe viis, denique

decemviri ad judicia centumviralia fierent. nam daunvirois viarum extra urbem curandarum, & quatuorvirois in Campaniam mitis solitos, abrogari placuerat. Nec tamen hi senatores siebant, nisi quem alium magistratum, qui more majorum id jus conserferet gerenti, adipiscerentur. Decretum erat præterea, quando tribunitiis comitiis candidati deessent, uti ex quaestoriis, qui quadragesimum etatis annum non explassent, forte ducerentur. Augustus autem, parum hæc efficacia remedia tot incommodis ratus, totum senatum recensuit: neque veniam cuiquam quinque & triginta annis minori dedit ponendi ordinis, præter qui manco corpore, aut inferiore censu essent.

LXIX. Et quo minus aliqui fallerent, valetudinem excusantes inspexit ipse: de facultatibus nemini, nisi jurato, credidit, ac ne testibus quidem injuratis. exegit præterea vitæ rationes paupertatisque causas, ut subveniret his, qui nulla sua culpa facti inopes fuissent. Nec minori sollicitudine domestica moderabatur, increpito etiam Tiberio, quod ludis votivis, quos Augusti redditu consules fecerant, Cajum juxta se collocaasset: populo quoque castigato, qui puerō assurrexerat, stansque plauserat, laudibusque prosecutus eum fuerat. Sub hæc demum tempora pontificatum maximum a. d. pr. Non. Martias assumpsit Cæsar, non sustinens vivo extorquere Lepido, quod Romanis moribus saeerdotia ne exilio quidem amittebantur. Ceterum satis eum per tot annos contemtim habuerat, præter alias causas propter adolescentis Lepidi conjurationem infestior. Nam in agris amissæ potentie pudorem obtegere cupientem migrare in urbem, venire in senatum coegerat, quo plurimum derisui exponeretur.

LXX. Sed & ultimum ei locum dicendæ inter consulares sententiaz dedit, cum alios secundum tempora gesti magistratus, aut singularem quandam præstantiam, collocaret. Nec adversus hæc nitendi vis erat ulla Lepido, qui

equidem, si pontificis maximi tanta potestas fuisset, ut imperium adimere cui vellet posset, quod nuper asseri cœptum est, adversus has injurias in promptu telum aceratum habuisset. Eodem anno Augustus tribunitia potestate duodecimum, quadringenos nummos viritim populo dedit, honores ab senatu delatos, pontificatu accepto, abnuit. insistentibus surrexit, & e curia se proripuit.

LXXI. Aedes sibi publice præberi non est passus: sed quia pontificem maximum in publica domo habitare necessum erat, suarum ædium in Palatio partem publicavit. Domum autem, quam rex sacerorum olim obtinuerat, Vestalibus, quarum ab habitatione communi tantum pariete distinguebatur, tradidit. Et ne per iram quid faceret, aut diceret incivilius, cum in senatu propter uxoris suæ vitam accusatus Cornelius Sisenna, *ducliam sibi Augusto auctore confirmaret*; exsiliuit e sede sua, &, spatio temporis interposito, rediit: *hoc, licet non concinnum, admittere maluisse*, *quam aliquid forte gravius*, inter amicos postea confessus est. Nec subtrahenda memoriæ vel principis est patientia, vel libertas ingerentium discedenti aliquando, *licere oportere senatoribus de republica loqui*. Ferunt, Augustum hujus vitii consciūm, gratanter amicorum admonitiones exceperisse. Nam & Athenodorum Tarsensem a se digredientem, cum, rogatus utile præceptum relinquere, dixisset, *uti, cum cœpisset irasci, quatuor & viginti Græcas literas memoria recenseret, priusquam aliquid ficeret, aut loqueretur*, retentum ab eo, dicente, *sibi adhuc ejus præsentia opus esse*.

LXXII. Ceterum Agrippa, reversus in urbem, decretum sibi triumphum ducere noluit: exemplumque dedit, ne quis postea privatorum aut ex provinciis scriberet ad senatum, aut vicitis hostibus triumpharet. Igitur simul ob virtutis & modestiæ singularem præstantiam, summos in

§ LXX. Dio. § LXXI. Sueton. in Aug. c. 54. Plut. apoph. Rom. c. 42. Dio.

eum honores Augustus haud maligne contulit, prorogata ei in aliud quinquennium tribunitia potestate, in Pannos mittens, cum majore, quo cunque extra Italiam venisset, imperio, quam eorum esset, qui provinciam obtinerent. Nec ille cunctanter, quamquam imminebat hiems, profectus, solo terrore nominis praesentiæque sue coercuit hostem; nihilque abuenti, veniam præteriorum dedit. Sed inde revertens, cum jam M. Valerius M. F. Messalla Barbatus, P. Sulpicius P. F. Quirinus consules essent, in Campania morbo correptus exspiravit, priusquam eo pervenire Augustus posset; qui ad nuntium valetudinis ejus, quamquam forte Quinquatribus nomine filiorum ludos exhiberet, festinanter excurrerat.

LXXIII. Corpus ejus in urbem perlatum est, ac in foro propositum, dum Augustus laudationem peragit, velo interposito, quod aspectum arceret. Id utrumne fecerit, quia censor erat, an quia pontifex maximus, quod his, summorum apud Judæos sacerdotum more, cadaver videre nefas esset, parum liquet: praesertim cum utramque opinionem Dio arguat, non ignorans istorum, bis consul, semel etiam pontificis maximi collega. Ceterum Agrippam in suo monumento condi jussit Cæsar, ubi & Marcellum sepelierat: quamquam & illi datus in campo Martio sepulturæ locus fuerat. Hunc ad modum Agrippa finiit vitam, fama, quam genere, nobilior, amicitiaque Cæsaris Octaviani & virtutibus suis provectus, quibus domi bellique immensum claruit; cetera quoque, si quisquam eo tempore Romanorum, vir bonus, & omnino dignus, quem pronepos Caligula non agnosceret: summum haud dubie locum, si rempublicam liberam nactus esset, occupaturus; in regno unius, & communi ceterorum obsequio, ita mediis, ut tamen imperio, quam servitio, propior esset: cuius magnitudinem ne Augustus quidem princeps obumbrare totam potuit.

LXXII. Liv. Epit. Dio. § LXIII. Joseph. antiq. Jud. 3, 10.
Dio. Vellej. 2, 96.

LXXIV. Moriens balneum populo legavit, quod *Agrippæ* dictum est, ubi gratis lavaretur; ob hoc prædia quædam Augusto adscribens, quorum e redditibus impensæ præstarentur. At hic pecuniam ipsuper divisit populo, tanquam & hoc Agrippa jussisset. Cœrtronem etiam ad Hellef-pontum e bonis Agrippæ ad Cæfarem pervenit. Nam deinde Postamum nominari *Agrippam* voluit, quo patris ejus memoria diuturnior & recentior esset; cuius & Cæfarem & populum ex æquo ingens desiderium ceperat. Summa enim prudentia se maximis in negotiis gesserat, ut Cæfa-ris imperium acceptum civibus faceret: & cum vigiliis la-boribusque suis præcipuum ejus regni firmamentum es-set; comitate, mansuetudine, liberalitate popularis haber-i-meruerat.

LXXV. Ergo & ejus mortem prodigiis, qualia magnas calamitates præcedere soleant, prænuntiatam esse credi-derant; quia bubones in urbe conspecti, fulmine tacta domus in Albano, ubi divertere Latinis consules consue-verant, & cometa per complures dies super urbem con-spectus, in faces divisus fuerat. Incendia quoque multa tum extiterunt. & inter alia, corvis ex ara quadam cum carne rapta prunas inferentibus, Romuli casa conflagra-vit. Inter hæc cum luctus causa spectacula solemnia ne-gligerentur, primoribus Patrum interesse nolentibus, ni-hil ex patro more remittendi auctor iis Cæsar fuit; & quo minus dubitarent, gladiatorio munere ipse præsedidit: quo exemplo etiam ab aliis mox, absente ipso, ludi facti sunt; pristinamque per omnia speciem civitas recepit.

§ LXXIV. Dia.

JOANNIS FREINSHEMII
SUPPLEMENTORUM
LIVIANORUM
LIBER CIL.
IN LOCUM LIB. CXXXVII LIVIANE

E P I T O M E
LIBRI CENTESIMI TRICESIMI SEPTIMI

*Civitates Germaniae, cis Rhenum & trans Rhenum posita, op-
 pugnabantur a Druso; & tumultus, qui ob censum exortus in
 Gallia erat, compofitus. Ara D. Cæfari ad confluentem Araris
 & Rhodani dedicata, sacerdote creato C. Julio Verecondari-
 dubio & duo.*

I. **J**AM exibat Augusto quinquennium, in quod præfectu-
 ram morum receperat. igitur alterum in quinquennium
 prorogata ei potestas, similiter ut imperium, cum certum
 ad finem data videretur, rebus ipsis perpetua fuit. Tum
 institutum, ut, quoies senatus haberetur, singuli Patrum, prius-
 quam affiderent, ture & mero supplicarent ad altare ejus Dæ-
 cujus in templo coiretur: neque prius domum Auguſti ventita-
 rent, sed in senatu sedentes salutem acciperent redderentque, qua-
 & religiosius, & minore cum moleſtia partibus suis fungerentur.

Tribunatum plebis, propter vim ejus magistratus enervatae, pauci petebant. Idcirco constitutum est, *qui a magistratibus equites Romani singuli nominarentur, quibus haud minus decies sefertium res esset. Ex his denique deligeret populus in loca, qua senatores non occupassent. His deinde post magistratum gestum optio esset, utrius ordinis haberi mallent.*

II. Asiam deinde, terrae motibus misere conflictatam, levaturus, annum ejus tributum de sua pecunia inferri in aerarium jussit: & loco proconsulis legatum ei ex praetoribus sortito in biennium dedit. Cum paulo ante haec tempora in judicio quodam Mæcenatem & Agrippam vehementer exagitari ab accusatore comperisset, quod adulterii reo patrocinium praestabant, venit in judicium & ipse, & in tribunali confidens, nihil fecit gravius, quam quod suis propinquis amicisque non placere conviciari accusatorem effatus, abiit. Ob haec atque talia popularia facta, statuae ei ex collatitia pecunia sunt positæ: decretumque, *ut in honorem ejus, nataliis Augusti ludis etiam cælibes spectare permitterentur.*

III. Ceterum mors Agrippæ Tiberium Cæfarem proprius admovit socio laborum indigenti, & infirma adhuc ætate nepotum. Igitur habenti in matrimonio Vipsaniam, Agrippæ filiam ex priore matrimonio, dimittere uxorem, & despondere sibi Juliam præcepit. Nuntiabatur interim, tumultuari Pannonios, audita morte Agrippæ, cuius metu quieverant. Idcirco missus in hos Tiberius, egregia Scordischorum opera, qui vicini Pannoniis & armatura totaque reliqua ratione belli similes sunt, evastatis late omnibus, gentem ad repetendam, quam abjecerat, pacem coegit. Arma victis ademta, magnusque juniorum numerus ea lege divenditus, ne in propinquis patriæ suæ regionibus haberentur. Triumphum ob haec Tiberio decreverant Patres: Augustus ejus loco, triumphalia ei ornamenta dedit, novo nec antea cuiquam tributo genere honoris.

§ I. Sueton. in Aug. c. 87. Dio. § II. Dio. § III. Vellej. 2, 96. Dio. Sueton. in Aug. c. 21, & Tib. c. 9.

IV. Dum ita Tiberius successu præmiisque operum ac laborum attollitur, haud minus fratri ejus Druso quæsumum decus est, Gallorum consilia & Germanorum arma follerter fortiterque coercenti. Census nuper actus a Druso, quem in Galliam Augustus ideo miserat, tanquam haud incertum servitutis argumentum, Gallorum animos desiderio rerum novarum compleverat: paſſim, ut folet, erumpentibus indiciis. Ea fiducia, & quod Augustus discesserat, Sicambri eorumque socii, ad utramque Rheni ripam incolentes, arma, neglectis, quos dederant, obſidibus, refumferant. At Drusus, tum rectius in hostes impetum verti ratus, ubi sociorum res compositæ forent, eo curam intendere cœpit. Commodam fortuna occasionem præbuit omnia circumspicienti, quod absolutum Augusti templum Gallis communiter præsentibus fuerat.

V. Hujus ad dedicationem evocati principes, cum praetextus honestissimus esset, neque detecta sua consilia sentirent, plerique omnes Lugdunum convenerunt: ibi ad confluentes Araris & Rhodani, ubi nunc œnobiū Athénacense est, delubrum excitatum erat, cum insigni ara, inscriptionem habente sexaginta gentium, a quibus etiam singulæ statuæ in eodem templo dedicatae visebantur. spatioſus deinde lacus circumjectus claudebat locum. Hunc annuis ludis, atque rhetorum etiam certaminibus celebra- ri placuit. Sacerdos e principibus Aeduorum C. Julius Vercondaridubius creatus. Inter hanc remissionem animorum, cum operam dedisset Drusus, ut, quos suspicio novorum consiliorum contigerat, plerosque omnes in potestate haberet, motus, qui timebatur e Gallia, mira repente tranquillitate confedit.

VI. Suetonius Lugdunensis aræ dedicationem ad sequentes consules Julum Antorium, C. Fabium, & Kalendas Augustas ejus anni retulit: quo & natum Druso filium narrat, qui multos post annos imperator factus est. Ego

§ IV. Dio. Liv. Epit. Strab. l. 4 & 7. § V. Dio. Liv. Epit. Strab.

hunc annum ex mente, non Dionis modo, sed etiam Livii, nam & hunc ita tradidisse, non obscura indicia sunt, tradere malui. Tum demum remoto provinciali metu, totus in bellum versus, ad Rheni ripam adducto clam exercitu, Germanos, quorum eruptio exspectabatur, aggressus; cum trajectos in Gallicam ripam improvisus circumvenisset, cecidit. Ipse deinde, transito amne, qua Batavorum insula venientibus e Gallia placido flumine faciles appulsus praestat, mox in ulteriora tendit. Usipetum gens maxime petebatur, Cattis proxima, jam superioris Cæsaris ætate Gallos incurfare solita.

VII. Horum per vastatis finibus, in Sicambros transitum: eademque & horum agris illata vastitas. Inde secundo Rheno in Oceanum Germanicum primus Romanorum dum navigavit, in Frisos expeditione sumta: obiterque subactis insulis, quarum Byrchanis, cum non segniter defendetur, vi expugnata est. eam Romani a frugis similitudine sponte provenientis *Fabariam* appellarunt. Glesuria quoque & Actania inter domitas eo bello memorantur, antea Romanis incognitæ. Ulterius ire cupientem ignoti vastique maris opinio deterruit. Satis tamen magnum operæ pretium credebantur super cetera victi in Amisia flumine navalı pugna Bructeri: nec propinquis litoribus abstenta arma, donec natio Frisiorum, pace petita, facturam imperata polliceretur.

VIII. Per immensos deinde lacus acta classe, in Chaucos penetratum, summa ope tuentes libertatem, quam ferme solam humanorum bonorum habebant, tota vitæ ratione insigniter misera. Nam in æstuariis dubiæ possessionis solum per singulos dies noctesque vindicante Oceano, non agriculturam, non venatum exercebat, manuætis etiam animalibus carentes. piscibus maxime vivebatur. ne arbores quidem fructum aut ligna præbebant: bituminoso luto, quod manibus compressum siocant, ad

§ VI. Liv. Epit. Dio. Tacit. Flor. 4, 12. § VII. Dio. Stab. 1. 7.

coquendos cibos, & fovenda corpora ignis alebatur. In magno ibi discrimine Drusus fuit, cum recedens statu tempore Oceanus ignaros locorum in sicco destituisset. Frixiorum fide factum, ne quid detrimenti acciperetur, qui, nuper inita societate, cum pedestribus copiis aderant.

IX. Has ob difficultates, quas immensum auctura imminens jam hiems videbatur, Drusus, reductis in pacata copiis, Romam rediit; exceptusque multis honoribus, & in annum sequentem prætor urbanus designatus est, cum antea jam insignia præatoria accepisset. Q. deinde Elio Q. F. Tuberone, Paullo Fabio Q. F. Maximo consulibus, idem Drusus, simul per tempus anni potuit, Rheno iterum superato, in Usipetes & Tenchteros ingressus, non ante defstitut, quam, posita ferocia, leges pacis acciperent. Lupia deinde pontibus juncto, per Sicambros ad Cheruscorum fines & Visurgim usque processit. Sicambi tum forte cum omnibus copiis domo aberant, Cattis inferentes bellum, qui soli finitimorum societatem illorum aspernati fuerant.

X. Hæc occasio pacatum Druso transitum dedit. Superabat & Visurgim, ni super necessariorum inopiam hiems propinqua vetuisset. Etiam religio injecta redditum suasit, quia in castris examen apum in tabernaculo Hostilii Ruti præfecti castrorum confederat, ita ut funem prætendentem præfixamque tentorio lanceam amplecteretur. Sed recedenti non eadem a Germanis quies, quæ venienti fuerat, fuit. Exciti Romanorum irruptione, passim locis idoneis insidias redeuntibus struxerant, ut magna cum difficultate pergerent. Semel circa Arbelonem per angusta & cava loca progressis, parum ab exitio res abfuit: magisque hostium imprudentia, quam virtute sua, servati sunt. Quippe facilem de circumventis victoriam rati, cupiditate cædium prædæque simul omnes confusis ordinibus incurserunt.

XI. Inde Romanis ex minaci & plena periculi pugna prosperrima facta. Nec exinde manum ausi conferere, tantum eminus lacestantes, majorem sibi, quam hosti, mole-

stiam exhibuerunt. Vicissim igitur hos contemnens Drusus, quo loco Lupiæ & Alisonis confluentes erant, castellum excitavit: atque aliud in Cattis, ad ipsam Rheni ripam. Fossum quoque, ab auctore *Drusianam* vocata, (nunc Halæ fluminis pars est) immenso opere effecit: quo facilis in hostiles terras iter exercitibus esset. His Romæ cognitis, ornamenta ei triumphalia decreta, utque ovans urbem iniret, præmuraque consulatum jungeret. Imperatoris nomen, quamquam ex merito exercitus acclamaverat, Augustus ei non concessit; quemadmodum nec fratri ejus Tiberio tum adhuc dederat: cum ex utriusque gestis hujus appellationis numerum in suis titulis adauxisset.

XII. Dum ista geruntur, Augustus familiam omnem aquæductuum tutelæ destinatam, a M. Agrippa testamento sibi relictam, publicavit: & aquarum jus certum, ex senatusconsulto legi lata, edictoque suo promulgato, constituit. Verba senatusconsulti hæc fuerunt: *Quod Q. Ælius Tubero, P. Fabius Maximus coll. Q. F. de iis, qui curatores aquarum publicarum ex senatusconsulto a Cæsare Augusto nominati essent, ordinandis D. E. R. Q. F. P. D. E. R. I. C. placere huic ordini, eos, qui aquis publicis praefessent, cum ejus rei causa extra urbem essent, lictores binos, & servos publicos ternos, architectos singulos, & scribas & librarios, accensos præconesque totidem habere, quot habent ii, per quos frumentum plebei datur. Cum autem in urbe ejusdem causa aliquid agerent, ceteris apparitoribus iisdem, præterquam lictoribus, uti.*

XIII. Utique quibus apparitoribus ex hoc senatusconsulto curatoribus aquarum ut liceret, eos diebus X proximis, quibus S. consult. factum esset, ad ærarium deferrent: quique ita delati essent, iis praetores ærarii mercedem ac cibaria, quanta præfectis frumento dando dare deferreque solent, annua darent & attribuerent, iisque eas pecunias sine fraude suas facere liceret. Utique tabulas, chartas, ceteraque, quæ ejus curationis causa opus esset, iis curatoribus præbenda Q. Ælius, P. Fabius coll.

embo alterve, si ius videbitur, adhibitis prætoribus, qui ærario præfunt, præbenda locent. Primum ejus rei curatorem Augustus Messallam Corvinum fecit, cui adjutores dati Postumus Sulpicius prætorius, & L. Cominius.

XIV. Eodem anno ludi, quos ab urbano prætore curari solemne erat, nomine Drusi magnificentissimi facti sunt. Etiam natalis Augusti per circum & alia urbis loca venationibus celebratus: idque, licet nullo senatus decreto, fieri quotannis a prætoribus obtinuit: quemadmodum & equites Romani natalem ejus sponte atque consensu biduo quotannis celebrarunt. Sed & Augustalia, sic propter redditum ejus appellatus dies, tum primum ex senatusconsulto publicis spectaculis transacta. Ceterum ab ipso Cæsare facti, ceteros, ut æquum est, sumtu ac splendore vicerunt, cum theatrum Marcelli, locorum triginta millium capax, a. d. IV Nonas Majas dedicaretur. Istorum ludorum commissione evenit, ut, laxatis sellæ curulis compagibus, Cæsar supinus caderet. Nec ideo minus Trojam patricii pueri luserunt, inter quos & Cajus, Augusti nepos, octavo ætatis anno. Africanæ etiam quadringentæ viginti (sexcentas alii scripserunt) interfecit. In scenam quoque mansuetacta tigris in cavea inventa est; idque animal tum primum Romæ publice spectatum.

§ XIII. Die.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER CIIL.
 IN LOCUM LIB. CXXXVIII LIVIANI

E P I T O M E
 LIBRI CENTESIMI TRICESIMI OCTAVI.

*Threces domiti a L. Pisone: item Cherusci, Tenchtheri, Catti,
 aliaque Germanorum trans Rhenum gentes subactae a Druso
 referuntur. Oæavia, soror Augusti, defuncta, antea amissæ
 filio Marcello: cuius monumenta sunt theatrum & porticus,
 nomine ejus dedicata.*

ISUB idem tempus ingens in Thracia bellum finem accepit. quod triennio gestum a L. Pisone, his causis exarserat. Vologæses, natione Bessus, sacerdos Bacchi, & ob præcipuum ejus numinis cultum magna inter populares auctoritate, specie religionum animos ad rerum novarum cupiditatem inflammaverat. Coacta igitur magna, & propter Deorum creditum favorem projecta ad audendum manu, occurrentem ad initia motuum extinguenda Cotyis filium Rhascyporim prælio vicit occiditque. mox tutorem ejus ac avunculum Rhæmetalcen ne prælio quidem, sed

76 JO. FREINSHEMII SUPPLEM.

superstitione perculsis mentibus, exercitu nudat; omnibus eum, ne contra Deum pugnare viderentur, relinquentibus. Fugientem inde persecutus in Chersonesum, iis quoque locis aperta vastando, expugnando munita, plurimum malorum intulit.

II. Hæc nuntiata, simul & Solletarum nationem incursionses in Macedoniam facere, Cæsar L. Pisonem, qui Pamphyliæ præerat, exercitum eo transportare jussit, quod propinquiores Asia ac Bithynia, populi Romani provinciæ, sine legionibus erant. Hujus advenientis fama retrocedere Bessos ad sua coegit. Idcirco Piso, in illorum regionem impetum faciens, non leve bellum expertus est; cum ferox populus etiam rei militaris usu ac ratione adjuvaretur, disciplina armisque Romanis assuefactus. Primum proelium improsperum Pisoni fuit: sequente victor, omnem circa Bessorum atque sociorum agrum, ab ira clavis acceptæ violentius depopulatus, spatiæ recolligendi vires non permisit, quin aliis voluntate, pluribus metu, quibusdam acie viatis, universum eum tractum armis subigeret.

III. Tanta erat feritas, ut captivi catenas mortibus perfringere conarentur: quo minus mirere, quosdam nuper deditos, simul occasio brevis apparuit, arma retractasse. Ceterum & his infelix auxum, iterum domitis, in adstrictius servitium cessit. Pisoni ob rem bene gestam supplicatio, cum triumphalibus insigniis, decreta. Dum hæc aguntur, Augustus Romæ, censu rursus acto, suas quoque facultates, descriptis, quæ usquam haberet in potestate, ad privati modum censui subjicit. Senatu deinde lecto, ad levandam Patribus molestiam, cum senatusconsultum fieri, quoties minus quadringentis affuissent, non liceret; ita moderatus est, ut Septembri ac Octobri mensibus nullos adesse necessum esset, præter sorte ductos, per quorum numerum, antiquo minorem, decreta confici possent.

§ I. Dio. § II. Plin. 4, 11. Dio. Flor. 4, 12. § III. Flor. Tacit. Sueton, in Aug., c. 35.

IV. Pecuniam autem, iterum ad statuas oblatam a senatu populoque, in signa publicae Sanitatis Concordiaeque ac Pacis imperidit; suam exinde statuam nullam fecit. Sæpe enim, & qualibet occasione dona talia afferebant, ad extreimum etiam Kalendis Januariis, non in commune conferentes, sed accedentes singuli pro modo facultatum porrigebant. quibus ipse tantundem, aut aliquanto amplius reddere solebat. Quod si forte abesse eo tempore, strenuam Capitoliō ponebatur; qua ex summa pretiosissima Deorum simulacra mercatus, vicatim dedicabat, ut Apollinem Sandaliarium, & Jovem Tragedum, aliaque. Sed ex nocturno visu stipem quotannis die certo emendicabatur a populo, cavam manum asse porrigentibus praebens.

V. Idem annis duarum principum feminarum, alteris sauptias, alterius exsequias vidit. Julia in Tiberii domum deducta est. Octavia post Marcelli obitum nunquam exhilarata, perpetuum luctum morte finivit. cuius de pudicitia modestiaque prioribus libris multa exposui. Hujus cadaver pro æde Cæsaris propositum est, dum laudes sororis Augustus, interposito iterum velo, exsequitur. Sed & a Druso (nondum is profectus urbe fuerat) pro rostris, ut in publicis funeribus solet, vestitu mutato laudata est.

VI. Generi ejus (Marcellam Antonius Julius habebat; Antoniarum altera Druso, altera L. Domitio Ahenobarbo supererat) humeros subjecere lecticæ, cum ad sepulcrum in campum Martium efferretur. Senatus pro more temporum in decernendis ei honoribus liberalior fuit, quam ut omnia, licet in germana sorore carissima & probatissima, recipienda Cæsar existimaret. quantos tamen convenire potabat maximos, tribuit. Et ne celeriter extingui memoria ejus Romæ posset, satis provisum ædificata porticus, quam vocaverat Octaviæ, rebatur. Sub idem tempus & vetera quædam instituta resumata, & ex cogitata nova sunt. Flamen Dialis post Merulæ cædem, C. Cæsar creatus, adi-

§ IV. Sueton. in Aug. c. 57 & 91. Dio. § V. Dio. Plut. in. Anton. c. 110.

mente Sulla, sacerdotium, priusquam exercebat, amiserat. ex eo tempore cum per annos amplius sexaginta nemo factus esset, hoc tempore iterum id flamminum instauratum est. Cura asservandorum senatusconsultorum ad quæstores ab tribunis & ædilibus translata; quia apparitoribus demandata hac officii parte, causam erroribus & confusione dederant. Decretum etiam erat, ut Janus Geminus denuo clauderetur; sed intercessere bella, Dacis simul Dalmatisque & Pannoniis rebellantibus; & commota validius, quam unquam, Germania, ingentis historiæ materia, nisi veterum munumenta omnium, quibus ex res fuerant expositæ, præter exiguos velut indices, universa deperissent.

§ VI. Dio. Sueton. in Aug. c. 31 & 61. Liv. Epit. Tacit.

JOANNIS FREINSHEMII
 SUPPLEMENTORUM
 LIVIANORUM
 LIBER CIV.

IN EOCUM LIB. CXXXIX LIVIANI

EPISTOME
 LIBRI CENTESIMI TRICESIMI NONI

Bellum adversus Transrhenanas gentes. a Druso gestum refertur. In quo inter primores pugnaverunt Senecius & Anetius, tribuni, ex civitate Nerviorum. Dalmatas & Pannonicos Nero, frater Drusi, subegit. Pax cum Parthis, facta est, signis a rege eorum, quæ sub Craffo, & postea sub Antonia capta erant, redditis.

QUANTAE molis per hoc tempus Germanica bella sacerint, vel hinc intelligi potest, quod per ea plerumque Cæsar Augustus Eugduni morabatur, ne Drusi quidem, magni profecto imperatoris, fortunæ consiliisque satis confusus. Ille, tum resumta adversus Transrhenanas gentes expeditione, majus prope bellum, quam nuper confecerat, invenit. Nam & Catti, spredo, quem Romanus assignaverat, agro, Sicambris ceterisque populi Romani hostibus se

conjunxerant. At Drusus, universum bellum acriter complexus, quosdam populos vi coegit ad obsequium, 'alios' multis illatis detrimentis, repressit; Gallorum etiam ingenti bus auxiliis usus, quorum Senectius & Aeneas, tribuni Nerviorum, ante prima signa mémorabile certamen ediderunt. Ad ceterarum gentium coercendam rebellionem Tiberium occurtere Cæsar jussit, quem & ipsum, Aquilejam progressus, secum adduxerat, ne longius abesset Germanicis ac Pannonicis bellis. Per Istrum, glacie concretum, ad populanda proxima ripæ excurrere, Dacis in consuetudinem venerat. Dalmatae, propter exacta tributa irati, obsequium exuerant.

II. Pannoniis, nuper ab Tiberio domiti, præter infitam genti ferociam, discessu ejus & majoris partis copiarum, ac vicinarum nationum defectionibus turbabantur. Idcirco Tiberius, omnibus simul illato bello, & ad exortentes ubique motu's arma circumferens, Dacos, cæsus cum duce copiis, repulit; Pannonios ac Dalmatas ad priorem tributorum imperiorumque patientiam revocavit. Apparetum est, Tiberium, cum, deleto cruentissima cæde Pannorum exercitu, arma more belli cremanda poscerentur, abiici in profumentem jussisse, quo conspecta ab hostibus infra colentibus, pertinaciam spectaculi horrore & similium metu frangerent. Ob hæc gesta eidem, quos fratri diximus decretos, honores tributi sunt. Dalmatia, quæ prius inter populi provincias censebatur, quod, propter ingenium gentis & vicinorum, sine exercitu tuto haberi nequibat, ad curam Cæsaris translata est.

III. Hæc Julio Aptonia, Q. Fabio Maximo consilibus agta. & Herodes, qui liberos suos accusatum, venerat Aquilejam, reconciliata per Augustum inter eos gratia, honorifice dimissus: mutuaque cum eo benivolentia, & adversus eximios ejus honores, digna principe Romano magnificentia certatum. Sub idem forte tempus Cæ-

§ I. Joseph. antiq. Jud. 16, 7. Sueton. in Aug. c. 10. Flor. 4, 22. § II. Sueton. in Aug. c. 21. Oros. 4, 21. Flor. 4, 12.

faream, in honorem Augusti sic appellatam urbem, Heroes perfecerat, ejusque encænia sumtuosissimis lādis, quos in ejusdem honorem per quinquennia volebat repeti, celebrabat. Eum omnem sumtum a se præberi voluit Cæsar! sed & uxor ejus Livia misit eximia dōna, ita ut omnium pretium talentis circiter quingentis æstimaretur.

§ III. Joseph. antiq. Jud. 16, 9.

JOANNIS FREINSHEMII
SUPPLEMENTORUM
LIVIANORUM
LIBER CV.
IN LOCUM LIB. CXL LIVIANI

E P I T O M E
LIBRI CENTESIMI QUADRAGESIMI L

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates, gestum a Druso, refertur. Ipse ex fractura, equo super crus ejus colapsa, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est. Corpus a Nerone fratre, qui, nuntio valetudinis evocatus, raptim occurrerat, Romanam pervectum, & in C. Julii tumulo conditum. Laudatus est a Cæsare Augusto vitrico, & supremis ejus plures honores additi.

I. **E**XTRREMUS hinc Druso vitæ annus, sed idem honore & gloria præcipuus sequitur. Nam & consulatum, collega T. Quintio T. F. Crispino, gessit: & egregias de Germanis victorias reportavit. Fatum ei prodigiis prænuntiatum antiqua superstitione credidit; quod turbinibus & flumine concussa pleraque fuerant, in quibus & multæ Deorum ædes, ut ne Capitolino quidem Jovi, consortiumque Deorum cellis parceretur. Quo terrore nil tardatus juvenis, in Transrhenanæ civitates iterum inducto

exercitu, per Cattos ad Suevorum usque fines magno labore iter aperuit: haud incruenta victoria superatis, qui occurrerant.

II. Inde tres simul validissimas nationes, Cheruscos, Suevosque & Sicambros adortus, nimiam hostium fiduciam calamitosam ipsis atque lacrimabilem effecit. Nam illi, centurionibus viginti barbaro more mactatis ad aras, concrematisque, tam certam victoriz spem conceperant, ut, divisa in antecessum præda, Cherisci equos, Suevi aurum & argentum, Sicambi captivos sibi despondearent. Sed ipsi, magna pugna victi, seque & sua cum uxoriibus liberisque perdiderunt, qui more Germano secuti suos in prolium exeentes fuerant. Res foeda dictu, sed ad demonstrandam illarum gentium incredibilem feritatem efficax, traditur, mulieres eorum, cum ad plaustra sua victores venissent, deficientibus telis, infantes liberos humi collisos in adversa hostium ora misisse.

III. At Drusus, cedentes in penitiora gnaviter insecurus, inter Visurgim & Albim omnia populabatur; Albim quoque transiturus, ni res eum mira quedam & minax oblata deterruisset. Barbaræ mulieris humana amplior species obviam facta, tendere eum ultra Latinis verbis prohibuit: *hunc enim & operum ejus & vita terminum fata statuisse.* Nec aliter evenit. continuo regressus, priusquam Rhenum attingeret, inter hunc & Salam fluvias, in festivis, quæ Scelerata inde vocata sunt, mortem obiit. quo tempore & lupos circa castra vagos ululasse tradunt, & juvenes duos per media munimenta equitare visos: muliebrem etiam ejulatum auditum, & speciem in celo transcurrentium stellarum apparuisse.

IV. De genere mortis haud similia traduntur. Ex lapsu equi crus fregisse, quidam scribunt; inde tricefum ante diem decepisse. Morbo soluum, alii narrant; qualis ille fuerit, aut unde profectus, reticentes. Nec defuerunt, qui scelus vitrii suspicarentur: quod mira comitate juvenis, si repe-

§ I. Flor. 12. Oros. 6, 21. Dio. § II. Flor. Tacit. Oros. Sueton. § III. Dio. Sueton. Strab. l. 7.

risset occasionem, redditurum populo rempublicam non dissimulabat. ferebantque, *proditam ejus epistolam ab fratre*, quem de cogendo ad libertatem restituendam Augusto sollicitat. Revocatum igitur e provincia, at quia cunctatus erat decedere, veneno occupatum putarunt. Sed ego rem tantam, cum neque credere satis, neque refellere possim, in medio relinquam; cetera, quae certioribus testimoniis nituntur, traditurus.

V. Ad famam ægrotantis Drusi Augstus cum Livia, quæm alioquin itinerum suorum comitem habere consueverat, Ticinum procurrerat. Eodem forte Tiberius, ex recenti victoria redux, ad salutandos parentes accessit. Ergo cognita fratris valetudine, jussu Augusti & sua pietate, sive ne in hostili solo sine duce exercitus esset, rapidissimo cursu, & incredibili celeritate, nî certis auctoribus tra-deretur, advelavit. Cum enim transundæ Alpes, transundum Rheni flumen esset, die ac nocte, mutatis subinde jumentis, ducentæ passuum millia, per devicias modo feras nationes, uno tantum comite, conficisse fertur.

VI. Certe spirantem adhuc fratrem reperit: Isque, adventu illius cognito, legiones extremo iam imperio obviam procedere cum signis & aquilis contis, & salutare imperatorem jussit, prætoriumque ei dextra parte statui. Nec multo post extinctus est, inter suprema fratribus oscula. Corpus, invito prope exercitu, qui cremari in armis, inter qua secederat, voluisse, a Tiberio primorum per centuriones & tribunos militum ad hiberna deportatum est. Inde municipiorum coloniarumque primores exceperunt, suscipientibus scribarum decuriis, & effusa per officium multitudine, rogisque acoensis. Sic Remam perlatum, pendibus antecedente Tiberio, nec usquam ad eō, postquam Ticinum advenierat, discedentibus vitrico & matre Livia.

VII. Lictores quoque, verbis, ut in luctu, fascibus, sequebantur. Tum in foro, circumfusis Claudiorum Livo-

§ IV. Liv. Epit. Dio. Tacit. Sueton. in Tib. & Cland. § V. Dio. Tacit. Val. Max. 5, 5. Plin. 7, 20. § VI. Val. Max. Dio.

rumque imaginibus, propositum, defletumque funus. Tibérius defunctum laudavit pro rostris, Augustus, nec sine lacrimis, in circo Flaminio: quod nescio quam ob superstitionem ingredi, pomörium fas non esse rebatur. Ea in laudatione precatus dicitur Déos, similes *Druso Casares* suos facerent; sibique tam honestum quandoque exitum darent, quam illi dedissent. Cadaver equitum Romanorum illustrium humeris in Campum perlatum, ibique concreatum est: cineres in Augusti conditorium illati.

VIII. Fortior in hujus obitu Livia fuit, quam in Mæcello nuper Octavia fuerat: sive quod adhuc alter filiorum supererat, sive aliis causis. Profuisse sibi sapientia Arei monita dicebat, ne nimio luctu mergeretur. Honores deinde cumulatim memoriae ejus additi. nec per adulacionem magis, quam jure merito: Germanici cognomen ipsi posterrisque, statuæ, arcus marmoreus cum tropæis via Appia, & ad ipsum Rhenum honorarius tumulus Moguntiaci, adhuc vestigiis ejus monumenti durantibus. Eum exercitus excitavit; decretumque, ut circa eum deinceps statu die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice supplicarent. Augustus elogium ejus tumulo versibus a se compositis insculpsit, vitæque memoriam prosa oratione consecravit.

IX. Nec dubitari potest, omnibus dignum honoribus humanis fuisse, ac nescio, an quisquam postea Romanorum Druso comparari debeat, præter Germanicum, qui huic patri suo virtutibus & gloria, sed & fortunæ fatique similitudine, proximus fuit. Ad bellica & civilia negotia pariter promptus, suavis omnibus, sibi amicos æquans benevolæ æstimatione, quantum ipse erat opibus superior, corporis etiam insigni decore, & commendante omnia flore ætatis. quippe tricesimum agens annum interiit. Manu quoque strenuus, qui saepe maximo cum discrimine Germanorum duces tota acie sequeretur, opima referendi avi-

dus. Nec adipisci tantum victoriam, sed & firmare consilio idoneus, in tutelam provinciarum præsidia passim dispositus, fluviorum maxime opportunatatem fecutus.

X. Præcipue Rhenum, communi in Gallos Germanosque tutela, quinquaginta circiter castellis communivit. ex quibus enatas esse plerasque omnes civitates satis constat, quarum splendore hodie Gallica ripa insigniter illustratur. Pontes in eodem amne duos ædificavit, ad Bonnam & Moguntiacum, ut expeditus in Germaniam trajectus esset: Hercynium saltum inaccessum ad id tempus, frequentibus victoriis percurrens, patefecit. Ejus denique reverentia non pacatae modo gentes, sed etiam hostiles ferocius agere desierunt: per totum adeo morbi tempus velut tacitis induciis quietæ. Justis Druso redditis, ad publica munia redditum, voluptatesque resumtae. Tiberio decretam ex Dalmatico vicinisque bellis ovationem, diximus. hanc ille tanto peregit magnificentius, quod apparatus etiam Drusi causa facti, post mortem hujus in unum omnes cesserant.

XI. Equo inventus, stratis in Capitolio & per alias urbis partes mensis, epulum populo præbuit: mulieribus etiam a Livia ac Julia epulum datum. Liviæ mox in solatum amissi Drusi statuæ decretæ, cum jure trium liberorum. & ab hoc exemplo cœpta consuetudo, jus istud, priscis temporibus ab senatu, mox ab imperatore petendi: quorum indulgentia, quibus natura tot liberos non concederat, pœnam orborum vitabant, & præmia multos liberos habentium, præter pauca, consequebantur. Sub idem tempus Herodes Cæsareae templum Augusti & Romæ dedicavit, cum magnificentissimis utriusque simulacris: turrim etiam pulcherrimam, in portu positam, memoria Drusi causa nominavit *Druzionem*. Nec unius Herodis hæc adulatio fuit, alii quoque reges Cæsareae urbes con-

§ IX. Vellej. 2, 97. Sueton. Flor. 4, 12. § X. Tacit. Flor. Euseb. Vellej. Dio.

diderunt : Artavasdes in Armenia, & Juba in Mauritania.

XII. *Hoc tempore ferunt ab Augusto constitutum, ne senatus legitimus plus, quam bis quot mensibus haberetur, Kalendis & Idib. ut tamen Idus Martiae, propter necem Caesaris, pro damnatis & atris exciperentur.* Numerum senatorum, intra quem senatus consulta fieri non possent, pro modo negotiorum finit. multtas sine justa causa absentium intendit. & quia saepe multitudo delinquentium impunitatem hujusmodi culpis pepererat; quoties hoc contigisset, quintum quemque sorte ductum multari voluit. Utque promptius absentium ratio iniretur; album, in quo senatoria semper annotata erant nomina, publice proposuit. Quod si forte ad numerum senatores non fuissent, auctoritas perscribebatur. quod idem obtinebat, quoties loco aut tempore alieno, aut alias non legitimo edicto Patres celeriter essent evocati, aut cum tribunus plebis intercessisset.

XIII. Hæc auctoritas deinde secundum leges more que alio senatu confirmata, nomen vimque senatusconsulti accipiebat. Prætoribus inter hæc querentibus, detriore se loco esse, quam minorem magistratum tribunos; Augustus decrevit, uti prætoribus jus esset dicenda in senatu sententia. Hæc & alia non tanquam imperans & cogens constituebat, sed in tabulis perscripta legi sinebat ab ingredientibus curiam; potestate facta monendi, si quid melius invenissent. Nec in senatu tantum & adversus nobiles modestus, ne clientibus quidem tristem fese aut superciliosum exhibebat. Evocatus quondam ejus scutarius injuriarum postulatus patronum Augustum desiderabat. Is cum esset occupator, quandam ex cohorte amicorum dedit. tum ira correptus litigator, atqui, inquit, *quoties tu auxilio habebas opus, ego locis omnibus affui, meumque corpus pro tua incolumitate periculis objeci.*

§ XI. Joseph. de B. Jud. 1, 16. Sueton. in Aug. c. 60. § XII. Plin. 6, 3. Eutrop. Dio. Sueton. in Aug. c. 34. § XIII. Sueton. in Aug. c. 56. Dio.

XIV. Lenissimum dices principem, qui tantam impudentiam impunitam esse pateretur. At ille, sepositis etiam negotiis, in judicium venit, causamque hominis egit: quasi nec rogatus invercunde, & objurgatus merito foret. Sed cum Nonius Asprenas, propinquitate sibi innexus, causam beneficii dicere; consuluit senatum, quid officii faceret? Se enim angi, ne aut desitueret amicum, aut eripere nocentem crederetur. Universis deinde assentientibus, per horas aliquot assedit in subsellio rei, sed tacitus, ne translatitia quidem laudatione data. Sic quoque non effugit accusatoris convicia. Nam Cassius Severus, amarissimæ libertatis, idemque non vulgaris facundiæ, & ab utroque notissimus, acerbissime questus est, ejus adveniu reum fibi eripi, cuius una patina centum triginta convivæ interfissent.

XV. Id quoque civili animo Cæsar tulit, ne censoriae quidem potestatis præscriptione hominem ultus, cum ille post paulo propter maleficam vitam deferretur; in civitate vitiorum plena necessariam esse sermonis libertatem dictans. Circa id tempus etiam quæstores circa maritimæ Italiæ loca provincias sortiri jussit, Ostiam, Ariminum, Cales. Sequentे demum anno, C. Mârcio C. F. C. N. Centorino, C. Alsimio C. F. Gallo consulibus, Augustus urbem introiit, quod facere prius propter obitum Drusi distulerat. Et lauream quidem in Feretrii Jovis templum (cum in Capitolium ferri soleret) intulit: sed nulla yictoriâ Germanicam alia lætitia celebravit; plus damni rempublicam cepisse morte Drusi, quam commodi superatis hostibus, præferens.

XVI. Consules tamen & alia curarunt prosperis bellis decerni solita, & captivorum multitudinem inter se armis infestis coegerunt concurrere. Pulcherrimum eo tempore institutum excogitavit Cæsar, ambitu reprimendo. Nam & consules, & ceterorum magistratuum plerique, largitionibus honorem consecuti ferebantur. Igitur Augustus, nec pu-

§ XIV. Sueton. Dio. Tacit. Plin. 35, 12. § XV. Tacit. Did.

hiri claros viros cupiens, neque convictis sustinens parceret, tota re dissimulata, in posterum a candidatis certam pecuniam pignoris loco depoposcit, quatuor, qui largitio-
num factarum esset condemnatus, amitteret. Hoc universi multa laude tulerunt, non idem omnium sensus in eo fuit, quod vetus senatusconsultum, quo de servo in caput domini queri verabatur, excoigitata fraude circumscipit; si e republica videretur, actori publico, aut Cæsari mancipari jubens.

XVII. Hoc alii calliditatem appellabant, quæ legum verba calunniando, jus dominorum iniqua & crudeli simulatione tolle-
ret. prudenteriores necessitatem excusabant, nec aliter iri ob-
viam insidiis potuisse, quas in illum atque magistratus multi;
hac ipsa celandorum consiliorum fiducia, frequentius cupidius-
que intentassent. Inter haec cum decennium resumtae postre-
mo tribunitiae potestatis exisset, imperium Augustus se velle
deponere dixit, satis certus futurum, ut recipere illud nulla
interposita mora cogeretur. Nam & omnia firmamenta
reipublicæ sic habebat in manu, ut prorsus non possent
extorqueri: & imperio ita per aliquantum annos præ-
fuerat, ut publice gloria, privatim opulentia populus Ro-
manus cumularetur.

XVIII. Argumento sit hominis libertini testamentum, factum hisdem consulibus a. d. VI Kalend. Februat. quo
C. Cæcilius Claudius Isidorus professus est, quamvis mul-
ta civili bello perdidisset; tamen relinquere servitorum quatuor
millia centum sedecim, juga boum tria millia sexcenta; reliqui
pecoris ducenta quinquaginta septem millia, innumerato festera-
riū sexcenties. Ita Cæsar, proestate resumita, Tiberium
ad bellum Germanicum misit: ubi interim L. Domitius
cum irato propter interitum Drusi exercitu, dolorem huic
cladibus hostium ulturus, Albim primus Romanorum ar-
mata manu transcederat. Ab eodem aggetatus seoundum

Aimisiam trames est, vastas inter paludes: *pontes longi* appellati.

XIX. Ob hæc & talia triumphales quidem honores Domitio decreti: ceterum Augusto posthac irritari nationes Transalbinas minime placuit. Satis negotii suscepsum cum citerioribus sentiebat. Idcirco ne Tiberius quidem longius processit, quamquam ejus adventu pleræque nationes inter Albim & Rhenum habitantes, Tiberio permittente, legatos de pace niserant. Sed irritæ horum preces fuere; negante suscepturum Augusto, nisi & Sicambrι rogarent: *iidemque in satisfaciendo ceteris effent comites, quibus belli suscipiendo auctores existissent.* Hoc cum in Germania percrebuisse, sociorum rogatu profecti ex ea gente multi principum, postquam Augusti iussu per municipia in custodia mittebantur, sibi manus intulerunt.

XX. Pace infecta, Tiberius nulla re majori gesta, ex Germania discessit. Hostes multo post acceptas clades Romanis ubere vindicta regesserunt. Tiberio tamen, quod sine detimento magnam Germaniæ partem peragrasset, *Imperatoris cognomentum Augustus addidit; sibique tum etiam recepit: militibus quoque distributa pecunia, non victoriæ causa, quæ nulla insignis parta fuerat, sed propter tirocinium Caji, tum primum profecti in militiam.* Tiberio interim alter consulatus cum altero triumpho decernitur. Augustus, cum & ipsi triumphus decerneretur, natali suo solemnes Circenses ludos maluit. Pomœrium eodem anno prolatum est, quod non nisi augentibus imperium concedebatur.

XXI. Etiam Pannonios hoc tempore victos ab Sex. Apulejo reperio, cum impatientia quietis post Tiberii discessum ad arma redissent. Tum & Augustum mensem de Sextili factum, quidam auctores tradiderunt; qua de re tamen septimo ejus consulatu cautum esse plebiscito annotavimus. Fortean intermissam, ut fit, appellationem,

§ XVIII. Plin. 23, 20. Vellej. 2, 97. Tacit. § XIX. Strab. l. 7.
Dio. § XX. Tacit. Dio. Vellej.

& quasi cum antiqua luctantem, hoc anno ab omnibus usurpari, antiqua penitus explosa, placuerit. Inter haec tam laeta ac splendida rursus Augustum infirmitatis humanae C. Mæcenatis obitus admonuit, viri inter paucos memorabilis. Nam per plurimos annos amicissimus Cæsari, dignusque tanto honore vixerat, utilibus subinde ministriis majoris amici benevolentiae vicem reddens.

XXII. Et publice quidem obitas partes suis plerumque locis retulimus: hic omnino commemoranda libertas est, qua saepissime Cæsarem ea facere prohibuit, quorum postea pœnitere eum debuisset. At merebatur insigni lenitate prudentiaque princeps, ut rarissimum illi fortunæ bonum possideret, benevolum candidumque monitorem. Utriusque maximum experimentum ab uno exemplo capias licet. Sedebat Augustus pro tribunali, damnaturus multos, ut omnes oculorum gestuumque & vocis notæ, quas diu ante perdidieerat Mæcenas, ei significabant.

XXIII. Igitur cum per confertam turbam pervaderet ad eum nequisset, tabellam in finum ejus misit, his inscriptam verbis, *surge, carnis sex.* Surrexit ille, nulla in quemquam latâ tristiore sententia, tantumque abfuit ab offensa hominis probatissimi libertas, ut potius, cum illa morte Mæcenatis defecisset, serio desideraretur. Certe cum biennio post filiam suam propter adulteria relegasset, atque, decadente mox ira, pudore ac pœnitentia cuperetur, sape exclamasse fettur: *Horum nihil mihi accidisset, si aut Agrippa, aut Mæcenas vixissent.* Virtutis autem optimique animi perspicuum documentum in Mæcenate fuit, quod in maxima apud principem gratia positus, non invidiam ceterorum, non odia persensit.

XXIV. Scilicet modestia ac comitate fortunam temperans, cum aliis ab Augusto sape summos honores impetraret, in equestri loco consenuit. Non mirum igitur, si morte hujus ingentem dolorem concepit Cæsar, etiam

ex testamento Mæcenatis perspecto, nihil eum sibi propter Terentiam succensere. Paucis enim nec maximis rebus exceptis, omnia ei reliquit; si quid inde distribuere defuncti amicis vellet, illius in arbitrium conferens. Erat quippe mos Cæsari, quamquam hereditatum minime cupido, judicia amicorum pensitare morosius, neque dolorem aut gaudium dissimulare, prout in testamentis negligetum se, aut honoratum reperisset. Post hæc Ti. Claudius Ti. F. secundum init consulatum, cum Cn. Calpurnio Cn. F. Pisone, cuius item alter hic consulatus fuisse, a quibusdam traditur. quod argumento est, inter superiorum annorum suffectos fuisse.

XXV. Nam si quis eundem esse putet, qui cum Augusto undecimum consule gescit, illum patrem hujus Pisoni fuisse discat: quod ex probatissimis auctoribus abunde constat. Tum igitur Tiberius, Kal. Januarii senatus in Octaviaz gentis fano extra pomcerium habito, (nam triumphans initurus urbem erat) ædem Concordiae instaurandam sibi sumvit, ut in eo suum & Drusi nomen inscriberet. Acto deinde triumpho, una cum matre Liviæ gentis sacrarium dedicavit, atque ipse senatoribus in Capitolio, mulieribus Livia seorsim epulum præbuit.

XXVI. Idem Ti. Claudius T. F. Nero pontifex, consul iterum ludos votivos pro reditu Imp. Cæsaris Divi F. Augusti pontificis maximi Jovi optimo maximo fecit, ut hodieque basis marmoreæ inscriptio prodit: quamquam eo Germanicis motibus evocato, C. Cæsar & consul Piso pro eo fecerunt. In Germania tamen nihil ad memoriam insigne gestum. At Romæ Diribitorium eodem anno perfectum est, quod Agrippa inchoaverat. Maximum id ædificium fuisse dicunt eorum, quæ usquam posita sint sub uno tecto: adeoque postquam vetustate collapsum tectum est, instaurari potuisse negant. Sub idem tempus Agrippæ funebris ludi facti, eoque die omnes, ne filiis quidem Cæsaris exceptis, præter ipsum,

§ XXIV. Sueton. in Aug. c. 66. Dio. § XXV. Tacit. Dio.

in nulla veste fuerunt. Spectatum est in septis, tum in honorem Agrippæ, cuius ibi monumenta visebantur, tum quia multa circa forum ædificia arserant. Incendii culpa in ipsos dominos conferebatur, qui, ære alieno gravati, futurum sperassent, ut misericordia accepti detrimenti onere levarentur. Igitur nemini succursum.

XXVII. Adversus incendia spatiū urbis in regiones quatuordecim, & has iterum in vicos divisit. Regionibus præesse magistratus annuos, prætores, tribunos plebis, & ædiles sortito jussit. Vicorum magistris, qui antiquitus de plebe constituebantur, præter prætextam, quæ & olim concedebatur, binos lictores addidit, quibus in suo quicunque spatio certisque diebus uterentur. Ab his familia publica circa portas & muros disposita, ubi necessum esset, evocabatur: donec post aliquot annos præfecto vigilum constituto, diligentius etiam ab Augusto provisum est. Adolescebant interim Cajus & Lucius Cæsares pari voluptate ac sollicitudine principis, qui munimenta domus corroborari laetabatur; insolentiam puerorum suspectabat, quippe gnari, quam ad fortunam educarentur, mores avitos haud curabant usquequaæ æmulari.

XXVIII. Lucius utique, vix undecima natus annos, cum in theatro plausu & acclamationibus populi exceptus magnos spiritus sumisset, eo progressus est temeritatis, ut Cajo fratri, eo quoque adhuc prætextato, petere consulatum auderet. Tum vero non premens iram Cæsar, absit, inquit, a republica, qualis meis temporibus evenit calamitas, ut quemquam annis viginti minorem consulem fieri oporteat! Sic etiam infistentibus, tum satis mature magistratum eum capturum respondit, ubi & semet cohibere a peccando, & populi compescere cupiditates didicisset. Interim, ut indulgentia præferoces animos retineret, facerdotium Cajo dedidit, & designari consulem passus est, ut post quinquennium, anno ætatis vicesimo, magistratum iniret.

§ XXVI. Sueton. in Aug. c. 30. § XXVII. Dio. § XXVIII.
Tacit. Sueton. in Aug. c. 64.

XXIX. Interim ex ea die deductus in forum, ut interesseret consiliis publicis, locoque senatorio spectaret & epularetur. Hæc honoris Augusti causa senatus consulto decreta. Equites autem Romani universi *Principem juventutis* Cajum hastis argenteis donatum appellaverunt. Hæc ajunt Augustum vix admisisse, cum intime gauderet factis; ne speciem civilis animi amitteret. Eodem anno (tum enim D. Lælius D. F. Balbus, C. Antistius C. F. Vetus consules erant) Tiberio tribunitiam potestatem Cæsar in quinquennium dedit: Armeniamque deficientem ei demandavit. At ille inter tot prospera, incertum quibus causis, repente statuit e medio se quam longissime abducere: nec enim studiorum causa Rhodi secessum petisse crediderim, quamquam id prætulisse traditum.

XXX. Veriorem fuisse stimulum ex intemperantia uxoris putant, quam neque repudiare auderet, neque perferre ultra posset. Certe reliquit eam Romæ, sed cum filio, quem sibi Vipsania pepererat. Quidam existimant, & ipse sic videri, sed postea, voluit, Agrippæ exemplo, qui Marcello cesserat, abire voluisse, ne præstantia sua & rerum gestarum gloria obstare adolescentibus Augusti liberis videbatur. Et quemadmodum in dissidiis principalium domuum, omnes in partes aliquorum velox suspicio est; non deerant, qui offendum judicarent, quad ipse ab Augusto non esset adoptatus. Contra alii ab illo ejectum sibi persuadebant, ut liberorum ejus infidiatorem. Minus absurdâ opinio est, vitato assiduitatis tædio, auctoritatem absentia tueri voluisse, atque etiam augere, si, quod futurum rebatur, ad subeunda reipublicæ onera, quibus nemo præterea par est, revocaretur.

XXXI. Ipse nihil horum, sed honorum laborumque param fatietatem, & quietis desiderium obtendit. Quacunque causa, tam pertinaciter certe propositum ursit, ut neque matris precibus, nec querelis Augusti moveretur, cui

§ XXIX. Vellej. 2, 93. Dig. Tacit. Sueton. in Tib. c. 9.
§ XXX. Sueton. Dio. Vellej.

cōntumeliosus hic secessus futurus erat : ciboque , postquam se detineri videbat , quātriduo abstineret. Rhodus ei revertenti prius ex Armenia salubritatis & amoenitatis nomine maxime placuerat. Huc igitur concedens , modicis ædibus diu ingentes virtutes , nec minora vitia abdidit ; reliquo etiam cultu officiorumque cum Græcis paratione , privato similior.

XXXII. Ceterum præsenti labori meo in his temporibus actisque finem facio , circa quæ Livianam etiam historiam desissim' indicio Epitomarum deprehenditur ; toto animo versus in majoris & constantioris imperii auctorem dominumque Jesum Christum , quem sub hosce annos (de natali enim ejus haud levibus argumentis inter doctos disputatur) hominem natum suus aspexit potius , quam agnovit orbis. Hujus beneficio , si quid utiliter elaboravi , debere me totum profiteor : eumque suppliciter oro , ut porro mentem eam mihi servet , omnia , de quibus hic scripsi , regna , victorias , triumphos , nullo modo digna reputantem , ob quæ illius sanctissima secta , aut quidquid ea facere ac pati jubet , ulla ex parte negligatur.

§ XXXI. Plin. 7, 43. Sueton.

T I T I . L I V I I
F R A G M E N T A.

T I T I L I V I I
F R A G M E N T A.

L I B R I X I V.

*Ex Prisciani Grammaticæ Lib. XV. col. 1009.
Ed. Putschii.*

MULTA aueem ex supra dictis nominibus ipsa terminatione *Dativi pro adverbii accipiuntur*, ut falso, postremo, sedulo, auspicato, augurato, manifesto, privato, precario, merito. — *Livius in XIV*, Privato nos tenuissimus.

L I B R I X V I I.

Priscian. Lib. XIV. col. 992.

Pridie quoque more præpositionis Accusativo jungitur. Cicero in I Invent. Pridie Kalendas Jan. Pridie Nonas. Pridie Idus. *Liv. ab urbe cond. XVII.*

L I B R I X V I I I.

Priscian. Lib. IX. col. 865.

Livius in XVIII. Adversus interfectores C. Cæsaris ultioribus manum comparans concibat.

L I B R I X X.

Priscian. Lib. X. col. 901.

Livius in XX ab urbe condita: & si ferocius procucurrisse.

LIBRI XCL

Tamen in sequenti
 ipso per vigilante
 eodem loco alia ex ci
 tata tauris prima l
 ce miraculo hostie
 fuit simulet oppidi
 turris quae maxima v.
 propugna c vulm fve
 rats v brvtis fvnda
 mentis de his cerein
 gentibvs rimi s et tv
 : : : : : : : : :
 ivs : : : v mignicoe : : : : : : :
 pit incendi q vesim v —
 et rvinae metu ter
 rit contrebientes
 dem vrot repidie ffv
 gerunt et vt legati mit
 terent vr ad dedenda m
 vr brem ab univer sa
 multitudo ne concla
 matum est ea dem vir
 tvs quae in ritantes
 oppugna verat victo
 rem placabilior em
 fecit ob sidibus accep
 tis pecuniae modica
 exegit summa marma
 que omnia la de mittan
 : vgas liberos vivos

Ad se addu ci us sit et fvgi
 tivos qvorvm maior
 multitudo erat ipsi
 imperavit ut interpi
 cerent iugulatos de
 mvro deiecerunt cv.
 magna actvramili
 tvm qvattvoret qva
 dragint ad diebus con
 r .
 terbi a expugnata re
 licto qve ibi l'instatio
 ad hiberum flvme.
 copias adduxit ibi hiber
 na c v l is secundum op
 pidum qvod castra ae
 liavocatvra edifica
 tis ipse in castris ma
 nebat inter divcon
 ventum sociarum ci
 vitatum in oppido a
 n .
 gebat arma vt fieret
 pro copiis civisq; popu
 libertatem provinci
 am e: ixerat qvibvs i.
 spectis referre cetera
 armamilites iussit qvae
 aut in eribus crebris
 aut oppv

F : : : AN : : : : : QVAEQ IN OPPVGNAN
 : : : : : : : : : : DIS VRBIBVS HOSTIVM
 : : : : : : : : : : GESSISSETEXPOSVIT ET
 : : : : : : : : : : ADRELIQVABELLICOHOR
 : : : : : : : : : : TATVSESTPAVCIS EDOC
 : : : : : : : : : : TOS QVANTVMHISPANI
 : : : : : : : : : : AERPROVINCIAEINTER
 : : : : : : : : : : ESSET SVAS PARTES SV
 : : : : : : : : : : PERIORES ESSE DIMIS
 : : : : : : : : : : SODEINDE CONVENTV
 : : : : : : : : : : IVSSISQ: EOMNIB
 TIONEINITA QV : DI : : : IBI : : : : : : :
 CVLO EFFICIPOSSIT : : : : : : : : : : :
 ITAQ' OMNESSIMVLINSTA : RESVASPRINCIPIOVE
 M : : : : : : : : RIS M PERPERNAM
 TVRNEQVE MATERIAAR CVM VIGINTI MILIB'
 TIFICIBVS PRAEPARATIS PEDITVM EQVITIBVS
 ANTE OMNIBVS :: NIXO MILLE QVINGENTIS
 CIVITIVM :: IDIO NEQ INILVRCAONVMGEN
 SVO QVISQ OPERI ARTI TEM MISITAD TVENDA
 FEX DEERAT : : : : : REGIONIS EIVS MARI
 : : : : : : : : : TIMAM ORAM DATIS.
 : : : : : : : : : PRAECEPTISQVIBVS SITI
 : : : : : : : : : NERIBVSDVCERETAD
 : : : : : : : : : DEFENDENDASSOCIAS
 : : : : : : : : : VRBES QVAS PONPEIV
 : : : : : : : : : OPPVGNARET QVIE
 : : : : : : : : : QVE IPSVM AGMEN
 : : : : : : : : : PONPEI EX INSIDII
 : : : : : : : : : ADGREDERETVR

EODEM TEMPORE ET	REGIONEM SVB::: ITV:::
AD HERENNIVLEIVM	::::: ::::: :::::
QVI IN ISDEM LOCIS E	::::: ::::: :::::
RAT LITTERAS MISIT	::::: ::::: :::::
ETINALTERAM PROVIN	::::: ::::: :::::
CIAMAD L· HERTVLEIV?	::::: ::::: :::::
PRAECIPIENS QVEMAD	::::: ::::: :::::
MODVM BELLVM ADMI	AGERICVM ABSE OPPVG
NISTRAREVELLET ANTE	NARENTVR CEL : IBER ::
OMNIAVTITASOCIASCI	VR :: :: :: ARMIS
VITATESTVERETVRNEA	::::: ::::: :::::
CIECVMMETELLODIMI	::::: ::::: :::::
CARETCVINEQ AVCTORI	::::: ::::: :::::
TATENEQVIRIBVS PARES	::::: ::::: :::::
SET ::::: S ::::: M	::::: ::::: :::::
CONSILIVM ::::: :::::	::::: ::::: :::::
: VERSVM ::::: :::::	::::: ::::: :::::
NEQVEINACIEM DESCEN	::::: ::::: :::::
SVRVM EVM CREDEBAT	::::: ::::: :::::
SITRAHERETVR BELLV?	::::: ::::: :::::
HOSTICVMMAREAB TER	::::: ::::: :::::
GOPROVINCIAEQ OMNES	::::: ::::: :::::
INPOTESTATE HABERET,	::::: ::::: :::::
NAVIBVS VNDIQCOM	::::: ::::: :::::
MEATVS VENTVROSIPSI	::::: ::::: :::::
AVTEM CONSVM TISPRIQ	::::: ::::: :::::
REALESTATE QVAEPRAEPA	::::: ::::: :::::
RATA FVISSENTOMNIV?	::::: ::::: :::::
RERV M IN OPIAM FORE	::::: ::::: AEMV ::::
PER PERNA MIN MARITIMA?	::::: ::::: :::::

MARITIMAMNEORAM
VT PONPEIVMABILERCA
ONIA ET CONTESTANIA
ARCEATVTRAQSOCIAGE
TEANADMETELLVMET
RVSITANIAMSECONVER
TAT HAECSECVMAGI
TANS SERTORIVS PRAE
TER HIBERVUM AMNEM

R

PERPACATOSAGOSQVIE
TVMEEXERCITVM SINE
VLLIVSNOKADVXITPRO
FECTVSINDEINBVRSAO
NVMETCASVANTINORV[?]
ET GRACCVRITANORVM
FINESEVASTATISOMNIB.
PROCVLCATISQVESEGITI
BVS AD CALAGVRIMNA
SICAM SQCIORVM VRBE[?]
BENIT TRANSGRESSVS
Q AMNEM PROPINQVM
VRBIPONTEFACTOCASTRA
POSVIT POSTERODIE M
MASIVM QVAESTOREM
INARVACOSETCERINDO
NES MISITAD CONSCRI
BENDOSEXIISGENTIBV,
MILITES FRVMENTVM
QVEINDECONTREBIAM
: : : ELEVCADAAPPELLA

TVRCONPORTANDVMPRAE
TERQVAM VRBEMOPPOR
TVNISSIMVS EX BERO
NIBVSTRANSTVSERAT
INQVAMCVMQVE REGIO
NEMDV CEREEXERCITV[?]
STATVISSETET C INSTE
LVMPRAEFECTVMEQVI
TVM SEGOVIA ET IN
VACREORVM GENTEM
AD EQVITVM CONQVI
SITIONEM MISIT IVSSV[?]
CVMEQVITIBVS CONTR^E
BIAE SESEOPPERIRIDI
MISSISIIS IPSE PROFEC
TVS PER VMCONVM A
QRVMDVCTO EXERC^I
TVINCONFINIO VIRO
NVMPOSVITCASTRAP^O
TERODIECVMEQVITIB[?]
PRAEGRESSVS ADITIN^E
RAEXPLORANDAIVSSO
PEDITEQVADRATOAGMI
NE SEQVI AD VAREIAM
VALIDISSIMAMREGIO
NISEIVSVRBEMVENIT
HAVD INOPINANTIB[?]
: : : ADVENERAT
VNDIQ^E EQVITIBVSET
SVLAEGENTISETAVTRIC

*IDEM fragmentum, literarum & interpunktionum
notis, quales nunc in communi consuetudine sunt,
quam diligenter expressum ac distinctum.*

an

tione inita qu . . di . . culō effici possit.

Itaque omnes simul insta . . m
 tur, neque materia artificibus præpa-
 ratis ante omnibus . nixo civitum . . idio, nec
 suo quisque operi artifex deerat

quæque in oppugnandis urbibus hostium gessi-
 set exposuit, & ad reliqua belli cohortatus est pau-
 cis edoctos, quantum hispaniæ provinciæ interef-
 set suas partes superiores esse, Dimisso deinde con-
 ventu, jussisque omnibus ibi

re suas principio veris M. Perpernam cum viginti
 millibus peditum, equitibus mille quingentis in Ilur-
 caonum gentem misit ad tuendam regionis ejus ma-
 ritimam oram, datis præceptis, quibus itineribus

T. Livii Vol. XII,

V

duceret ad defendendas socias urbes, quæ Pompejus oppugnaret, quibusque ipsum agmen Pompei ex insidiis aggrediretur.

Eodem tempore & ad Herennulejum , qui in
isdem locis erat , literas misit , & in alteram pro-
vinciam ad L. Hertulejum , præcipiens , quemad-
modum bellum administrare vellet : ante omnia ut
ita socias civitates tueretur , ne acie cum Metello
dimicaret , cui neque auctoritate , neque viribus par-
effet s m
confilium versum
neque in aciem descensurum eum credebat , si tra-
heretur bellum . hosti , cum mate ab tergo , provin-
ciasqæ omnes in potestate haberet , navibus undi-
que commeatus venturos ; ipsi autem , consumatis
priore æstate quæ præparata fuissent , omnium re-
rum inopiam fore .

Perpernam in maritimam regionem sub
itum

a geri cum ab se oppugnarentur Celsiberi ur . . .
armis . . .

æmu . . . mariti-
mamne oram , ut Ponpejum ab Illercaonia & Con-
testania arceat , utraque socia gente , an ad Metel-
lum , & Rusitaniam se convertat . Hæc secum agi-
tans Sertorius præter hiberum amnem per pacatos
agros quietum exercitum sine ullius noxa duxit .
Profectus inde in Burfaonum & Casuantinorum &
Graccuritanorum fines , evastatis omnibus , procul-
catisque segitibus , ad Calagurim Nasicam sociorum
urbem venit ; transgressusque amnem propinquum
urbi , ponte facto , castra posuit . Postero die M.
Masium quæstorem in Arvacos & Cerindones mi-
sit ad conscribendos ex iis gentibus milites , fru-
mentumque inde Contrebiam , quæ Leucada appell-
atur , compɔrtandum , præter quam urbem oppor-
tunissimus ex Beronibus transitus erat , in quamcunq;
que regionem ducere exercitum statuisset ; & C. In-
ſelum præfectum equitum Segoviam , & in Vacrea-
rum gentem ad equitum conquiſtionem misit ; juſ-
ſum cum equitibus Contrebiæ ſeſe opperiri . Di-
missis iis , ipſe profectus , per Umconum agrum ducto
exercitu , in confinio Vironum posuit caſtra . Po-
ſtero die cum equitibus prægressus ad itinera explo-
randa , juſſo pedite quadrato agmine ſequi , ad
Varejam , validiſſimam regionis ejus urbem , vénit .

Haud inopinantibus advenerat, undique equitibus & suæ gentis, & Autric

L I B R I C V I L

Priscian. Lib. XVIII. col. 1198.

Livius CVII ab urbe condita: Qui Pompejum morbum excusasse fertur, ne, cum interesset deditio-
tioni, animos Numantinorum irritaret.

L I B R I C X I L

Priscian. Lib. VI. col. 686.

*Inveni tamen apud Livium in CXII ab urbe con-
dita, in D definens barbarum regis Maurorum no-
men Bogud, cuius Genitivum, secundum tertiam decli-
nationem, Bogudis protulit, ut: Castra quoque diver-
sis partibus Cassius & Bogud adorti, haud multum
absuere, quin opera perrumperent. In eodem:* Quo
tempore firmandi regni Bogudis causa exercitum in
Africam velociter trajicere conatus fit. *Idem in eo-
dem:* Cassius gessisset cum Trebonio bellum, si
Bogudem trahere in societatem furoris potuisset.

L I B R I C X I I I .

Priscian. L eod. col. 687.

*Livius in CXIII ab urbe condita oppido nomen in
D definens per Accusativum casum neutro genere pro-
tulit:* Et ipse circa Pulpud oram tuebatur.

L I B R I C X X .

Ex Senecæ patris Suasoria sexta.

M. Cicero, sub adventum Triumvirorum ces-

serat urbe , pro certo habens , id quod erat , non magis Antonio eripi se , quam Cæsari Cassium & Brutum , posse . Primo in Tusculanum fugit : inde transversis itineribus in Formianum , ut ab Cajeta navim consensurus , proficiscitur . Unde aliquoties in altum provectum cum modo venti adversi retulissent , modo ipse jaestationem navis , cæco volente fluctu , pati non posset , tedium tandem eum & fagæ & vitæ cepit . regressusque ad superiorem villam , quæ paulo plus mille passibus a mari abest , Moriar , inquit , in patria sape servata . Satis constat , servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum : ipsum deponi lecticam , & quietos pati , quod fors iniqua cogeret , jussisse . Prominenti ex lectica , præbentique immotam cervicem , caput præcissum est . Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit manus quoque , scripsisse in Antonium aliquid exprobrantes , præciderunt . Ita relatum caput ad Antonium , jussuque ejus inter duas manus in rostris positum , ubi ille consul , ubi sape consularis , ubi eo ipso anno adverfus Antonium , quanta nulla unquam humana vox cum admiratione eloquentiæ , auditus fuerat . Vix attollentes lacrimis oculos homines , iatueri trucidata membra ejus poterant .

Ibidem.

Vixit tres & sexaginta annos : ut , si vis abfuisset , ne immatura quidem mors videri possit . Ingenium & operibus , & præmiis operum felix . Ipse fortunæ diu prosperæ , & in longo tenore felici-

'V?

tatis, magnis interim quibus vulneribus, exfilio, ruina partium, pro quibus steterat, filiae morte, exitu tam tristi atque acerbo omnium adversorum, nihil, ut viro dignum erat, tulit, praeter mortem, quae, vere aestimanti, minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nihil crudelius passurus erat, quam quod, ejusdem fortunae compos, ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cuius laudes persequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

LIBRI CXXVII.

*Ex Acronis Comm. in Horatii Serm. Lib. I,
Sat. V, 29.*

— aversos soliti componere amicos) Quoniam inter Augustum & Antonium reliquias adhuc erant diffensionis; Cocceius Nerva, proavus Nervae, qui postea imperavit Romae, mandavit Augusto, ut mitteret, quae de summa rerum tractarent. Ergo missus est Mæcenas dum Agrippa, qui utrumque exercitum in una castra coegerunt, ut ait Livius in CXXXVII. Intelligendum autem, quod, Fontejo miffo ab Antonio, Augustus Macenatem & ceteros ad eundem locum emiserit.

LIBRI CXXXVI.

Ex Censorini Lib. de die Natali c. 17.

Titus Livius Libro CXXXVI: Eodem anno ludos seculares ingenti apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (is enim terminus seculi) fieri mos.

LIBRORUM INCERTORUM.

Ex Servii Comm. ad Virgilii Georgic. Lib. I, 472.

Vidimus undantem ruptis fornacibus *Ætnam*)
*Malum enim omen est, quoties *Ætna* mons Sicilia non fumum, sed flamarum egerit globos : &, ut dicit Livius, tanta flamma ante mortem Cæsar is ex *Ætna* monte defluxit, ut non tantum vicinæ urbes, sed etiam *Rhegina* civitas afflaretur.*

Ex Prisciani Lib. VI. coh 684.

Quod autem Jovis, & Didonis, Calypsonis dicitur, ostendit hoc etiam Cesellius. Vindex in Stromateo, his verbis: Calypsonem ita declinatum esse apud antiquos. Livius: Apud nympham Atlantis filiam Calypsonem.

F A S T I
C O N S U L A R E S.

FASTI CONSULARES.

A.U.C.	A.N.C.	
245	509	LUCIUS Junius Brutus. <i>Hoc occiso in e. l. suff.</i> Spurius Lucretius Tricipitinus. <i>Hoc mort. in e. l. suff.</i> M. Horatius Pulvillus. Lucius Tarquinius Collatinus. <i>Quo expulso, magistratuque se abdicante in e. l. suff.</i> Publius Valerius Publicola. <i>Liv. I, 60. II, 2 & 8. Eutrop. I, 8, 9. Dionys. Hal. V, 1, 12, 13. Serv. ad Virg. Æn. VI, 818.</i>
246	508	Publius Valerius Publicola II.
247	507	T. Lucretius Tricipitinus. <i>Liv. II, 8. Dion. Hal. V, 20.</i> M. Horatius Pulvillus II. P. Valerius Publicola III. <i>Dion. Hal. V, 21. Apud Liv. II, 15 primo loco occurrit P. Lucretius, lo- co M. Horatii.</i>
248	506	Spurius Lartius Flavus, T. Herminius Aquilinus. <i>Dion. Hal. V, 35. Hos consules amittit Livius.</i>
249	505	M. Valerius, P. Postumius Tubertus. <i>Liv. II, 16. Dion. Hal. V, 36.</i>
250	504	P. Valerius Publicola IV. T. Lucretius Tricipitinus II. <i>Liv. II, 16. Dion. Hal. V, 39.</i>
251	503	P. Postumius Tubertus II. Agrippa Menenius Lanatus. <i>Liv. II, 16. Dion. Hal. V, 43.</i>
252	502	Opiter Virginius Tricostus. Spurius Cassius Viscellinus. <i>Liv. II, 17. Dion. Hal. V, 48.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
253	501	Postumus Cominius Auruncus. T. Lartius Flavus. <i>Liv. II, 18. Dion. Hal. V, 49. Gru-</i> <i>ter. Inscript. p. 1302. n. 5.</i>
254	500	Servius Sulpicius Camerinus. Manius Tullus Longus. <i>Moritur in magistr. Liv. II, 19. Dion.</i> <i>Hal. V, 51.</i>
255	499	T. Æbutius Elva. P. Vetusius Geminus. <i>Liv. II, 19. Dion. Hal. V, 59.</i>
256	498	Q. Clœlius Siculus. T. Lartius Flavus II. <i>Liv. II, 21. Dion. Hal. V, 70. Gru-</i> <i>ter. Inscr. p. 1031. n. 7.</i>
257	497	A. Sempronius Atratinus. M. Minucius Augurinus. <i>Liv. II, 21. Dion. Hal. VI, 2.</i>
258	496	A. Postumius Albus Regillensis. T. Virginius Tricostus. <i>Liv. II, 21. Dion. Hal. VI, 2.</i>
259	495	Appius Claudius Sabinus Regillensis. P. Servilius Priscus. <i>Liv. II, 21. Dion. Hal. VI, 20.</i>
260	494	A. Virginius Tricostus Cœlimontanus. T. Vetusius Geminus Cicurinus. <i>Liv. II, 28. Dion. Hal. VI, 31.</i>
261	493	Spurius Cassius Viscellinus II. Postumus Cominius Auruncus II. <i>Liv. II, 33. Dion. Hal. VI, 43.</i>
262	492	T. Geganius Macerinus. P. Minucius Augurinus. <i>Liv. II, 34. Dion. Hal. VII, 1.</i>
263	491	M. Minucius Augurinus II. A. Sempronius Atratinus II. <i>Liv. II, 34. Dion. Hal. VII, 19.</i>
264	490	Q. Sulpicius Camerinus. Spurius Lartius Flavus II. <i>Dion. Hal. VII, 63. Desiderantur in</i> <i>Liv. II, 35.</i>
265	489	Cajus Julius Julus. P. Pinarius Rufus Mamercinus.

A. U. C.	A. N. C.	
266	488	<i>Dion. Hal. VIII</i> , 1. <i>Desiderantur in Liv. II</i> , 37. Spurius Nautius Rutilus.
267	487	Sextus Furius Fusus. <i>Liv. II</i> , 39. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 16. T. Sicinius Sabinus.
268	486	C. Aquilius Tuscus. <i>Liv. II</i> , 40. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 73. Sp. Cassius Viscellinus III.
269	485	Proculus Virginius Tricostus Rutilus. <i>Liv. II</i> , 41. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 79. Ser. Cornelius Maluginensis Cossus.
270	484	Q. Fabius Vibulanus. <i>Liv. II</i> , 41. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 79. L. Æmilius Mamercinus.
271	483	Cæso Fabius Vibulanus. <i>Liv. II</i> , 42. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 96. M. Fabius Vibulanus.
272	482	L. Valerius Publicola Potitus. <i>Liv. II</i> , 42. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 100. Q. Fabius Vibulanus II.
273	481	C. Julius Julus. <i>Liv. II</i> , 43. <i>Dion. Hal. VIII</i> , 105. Cæso Fabius Vibulanus II.
274	480	Sp. Furius Fusus. <i>Liv. II</i> , 43. <i>Dion. Hal. IX</i> , 1. M. Fabius Vibulanus II.
275	479	Cn. Manlius Cincinnatus. (<i>in prælio occisus</i>) <i>Liv. II</i> , 43. <i>Dion. Hal. IX</i> , 5. Cæso Fabius Vibulanus III.
276	478	T. Virginius Tricostus Rutilus. <i>Liv. II</i> , 48. <i>Dion. Hal. IX</i> , 14. L. Æmilius Mamercinus II.
277	477	C. Servilius Structus Ahala. <i>Hoc in mag. mort. in e. l. suff.</i> C. Cornelius Lentulus Esquelinus. <i>Liv. II</i> , 49. <i>Dion. Hal. IX</i> , 19. Cajus Horatius Pulvillus.
278	476	T. Menenius Lanatus. <i>Liv. II</i> , 51. <i>Dion. Hal. IX</i> , 23. A. Virginius Tricostus Rutilus.

A. U. C.	A. N. C.	Sp. Servilius Structus. <i>Liv. II, 51. Dion. Hal. IX, 31.</i>
279	475	C. Nautius Rutilus. <i>Liv. II, 52. Dion. Hal. IX, 35.</i>
280	474	P. Valerius Publicola. L. Furius Medullinus Fusus. <i>Liv. II, 54. Dion. Hal. IX, 44.</i>
281	473	A. Manlius Vulso. L. Æmilius Mamercinus III. <i>Vopiscus Julius Julius.</i> <i>Dion. Hal. IX, 45. Apud Liv. II,</i> <i>54 pro Vopisco Julio, aliis occurrit,</i> <i>nempe Opiter Virginius.</i>
282	472	L. Pinarius Rufus Mamercinus. P. Furius Fusus. <i>Liv. II, 56. Dion. Hal. IX, 48.</i>
283	471	Appius Claudius Sabinus Regillensis. T. Quintius Barbatus Capitolinus. <i>Liv. II, 56. Dion. Hal. IX, 53.</i>
284	470	L. Valerius Publicola Potitus II. Tiberius Æmilius Mamercinus. <i>Liv. II, 61. Dion. Hal. IX, 61.</i>
285	469	T. Numicius Priscus. A. Virginius Tricostus Coelimontanus II. <i>Liv. II, 63. Dion. Hal. IX, 68.</i>
286	468	T. Quintius Barbatus Capitolinus II. Q. Servilius Priscus. <i>Liv. II, 64. Dion. Hal. IX, 70.</i>
287	467	Tiberius Æmilius Mamercinus II. Q. Fabius Vibulanus. <i>Liv. III, 1. Dion. Hal. IX, 74.</i>
288	466	Sp. Postumius Albus Regillensis. Q. Servilius Priscus II. <i>Liv. III, 2. Dion. Hal. IX, 75.</i>
289	465	Q. Fabius Vibulanus II. T. Quintius Barbatus Capitolinus III. <i>Liv. III, 2. Dion. Hal. IX, 77.</i>
290	464	A. Postumius Albus Regillensis. Sp. Furius Medullinus Fusus. <i>Liv. III, 4. Dion. Hal. IX, 79.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
291	463	L. Æbutius Elva. } <i>Ambo in magistris mortui.</i> P. Servilius Priscus. } <i>Liv. III, 6. Dion. Hal. IX, 84.</i>
292	462	L. Luoretius Tricipitinus.
293	461	T. Veturius Geminus Cicurinus. <i>Liv. III, 8. Dion. Hal. IX, 86.</i>
294	460	P. Volumnius Amintinus Gallus. Ser. Sulpicius Camerinus. <i>Liv. III, 10. Dion. Hal. X, 1.</i>
295	459	C. Claudius Sabinus Regillensis. <i>In ejus locum mense Decembris sufficit.</i>
296	458	L. Quintius Cincinnatus. P. Valerius Publicola II. <i>Liv. III, 15 & 19. Dion. Hal. X, 19.</i>
297	457	Q. Fabius Vibulanus III. L. Cornelius Maluginensis Cossius. <i>Liv. III, 22. Dion. Hal. X, 23.</i>
298	456	L. Minucius Augurinus. <i>Hic ob res male in Algido gestas coactus abdicavit, in e. l. sufficitus.</i>
299	455	Q. Fabius Vibulanus. C. Nautius Rutilus II. <i>Liv. III, 25 & 29. Dion. Hal. X, 26.</i>
300	454	Q. Minucius Augurinus. C. Horatius Pulvillus II. <i>Liv. III, 30. Dion. Hal. X, 31.</i>
301	453	M. Valerius Maximus. Sp. Virginius Tricostus Coelimontanus. <i>Liv. III, 31. Dion. Hal. X, 37.</i>
302	452	T. Romilius Rocus Vaticanus. C. Veturius Cicurinus. <i>Liv. III, 31. Dion. Hal. X, 39.</i>
		Sp. Tarpejus Montanus Capitolinus. A. Haterius Fontinalis. <i>Liv. III, 31, 65. Dion. Hal. X, 55.</i>
		P. Horatius Tergeminus. Sextus Quinctilius Varus. <i>Hoc pestle mortuo in e. l. sufficit.</i>
		Spurius Furius. <i>Liv. III, 32. Dion. Hal. X, 60.</i>
		T. Menaenius Lanatus.

A.U.C.	A.N.C.	P. Sestius Capitolinus. <i>Liv. III, 32. qui tamen pro T. ponit C. Dion. Hal. X, 54. & pro T. legit L.</i>
303	451	Appius Claudius Crassinus. T. Genucius Augurinus. <i>Hi abdicariunt, ut decemviri crearentur consulari potestate legum ferendarum causa.</i> <i>Hi autem fuerunt:</i> Appius Claudius Crassinus. T. Genucius Augurinus. P. Sestius Capitolinus. L. Veturius Crassus Cicurinus. C. Julius Julius. A. Manlius Vulso. S. Sulpicius Camerinus. P. Curatius Tergeminus. T. Romulius Rocus Vaticanus. Sp. Postumius Albus Regillensis. <i>Liv. III, 33. Dion. Hal. X, 56.</i>
304	450	Appius Claudius Crassinus II, M. Cornelius Maluginensis. M. Sergius. L. Minucius Augurinus. Q. Fabius Vibulanus. Q. Poetilius Libo. T. Antonius Merenda. Cæso Duilius. Sp. Oppius Cornicen. Manius Rabulejus. <i>Liv. II, 35. Dion. Hal. X, 67.</i>
305	449	Appius Claudius Crassinus III. Q. Fabius Vibulanus II. Manius Rabulejus. Q. Poetilius Libo Visolus. M. Cornelius Maluginensis. L. Minucius Augurinus.. T. Antonius Merenda. Cæso Duilius. M. Sergius. Sp. Oppius Cornicen.

DECEMVIRI COS. POT. DECEMVIRI COS. POT.

A.U.C.	A.N.C.	
		<i>Coacti abdicarunt ab factius Appii Clat- dii. in eorum locum facti sunt consu- les:</i>
		L. Valerius Publicola Potitus.
		M. Horatius Barbatus.
306	448	<i>Lar Herminius Aquilinus.</i>
		T. Virginius Tricostus Cœlimontanus, <i>Liv. III, 65. Dion. Hal. XI, 56.</i>
307	447	M. Geganius Macerinus.
		C. Julius Julius. <i>Liv. III, 65. Dion. Hal. XI, 56.</i>
308	446	T. Quinctius Capitolinus Barbatus IV. Agrippa Furius Fusus. <i>Liv. III, 66.</i>
309	445	M. Genucius Augurinus.
		C. Curtius Philo. <i>Liv. IV, 1. Dion. Hal. XI, 57.</i>
310	444	A. Sempronius Atratinus. L. Atilius Longus. T. Clœlius Siculus. <i>Primi Trib. mil. cos. pot.</i> <i>Vitio facti abdicarunt, & in eorum lo- cum facti sunt consules:</i>
		L. Papirius Mugillanus.
		L. Sempronius Atratinus. <i>Liv. IV, 7. Dion. Hal. XI, 66.</i>
311	443	M. Geganius Macerinus II.
		T. Quinctius Capitolinus Barbatus V. <i>Liv. IV, 8. Dion. Hal. XI, 67.</i>
312	442	M. Fabius Vibulanus.
		Postumius Æbutius Cornicen. <i>Liv. IV, 11.</i>
313	441	C. Furius Pacilus Fusus.
		M. Papirius Crassus. <i>Liv. IV, 12.</i>
314	440	Proculus Geganius Macerinus.
		L. Menenius Lanatus. <i>Liv. IV, 12.</i>
315	439	T. Quinctius Capitolinus VI. Agrippa Menenius Lanatus. <i>Liv. IV, 13.</i>

A. U. C.	A. N. C.	Mamercus Æmilius Mamercinus. L. Quintius Cincinnatus. L. Julius Julius.	Trib. mil. cos. pot.
316	438	L. Julius Julius. <i>Liv. IV, 16.</i>	
317	437	M. Geganius Macerinus III. L. Sergius Fidenas. <i>Liv. IV, 17.</i>	
318	436	M. Cornelius Maluginensis. L. Papirius Crassus. <i>Liv. IV, 21.</i>	
319	435	C. Julius Julius II. L. Virginius Tricestus. <i>Liv. IV, 21.</i>	
320	434	C. Julius Julius III. L. Virginius Tricestus H. <i>Liv. IV, 23.</i>	
321	433	M. Fabius Vibulanus. M. Foslius Flaccinator. L. Sergius Fidenas. <i>Liv. IV, 25.</i>	Trib. mil. cos. pot.
322	432	L. Pinarius Rufus Mamercinus. L. Furius Medullinus. Sp. Postumius Albus Regillensis. <i>Liv. IV, 25.</i>	Trib. mil. cos. pot.
323	431	T. Quinctius Pennus Cincinnatus. C. Julius Mento. <i>Liv. IV, 26.</i>	
324	430	L. Papirius Crassus. L. Julius Julius. <i>Liv. IV, 30.</i>	
325	429	L. Sergius Fidenas II. Hostus Lucretius Tricipitinus. <i>Liv. IV, 30.</i>	
326	428	A. Cornelius Cossus. T. Quinctius Pennus Cincinnatus II. <i>Liv. IV, 30.</i>	
327	427	C. Servilius Structus Ahala. L. Papirius Mugillamus II. <i>Liv. IV, 30.</i>	

A. U. C.	A. N. C.	T. Quinctius Pennus Cincin-	{	Trib. mil. cos. pot.
328	426	natus.		
		C. Furius Pacilus.		
329	425	M. Postumius Albus Regillensis.	{	Trib. mil. cos. pot.
		A. Cornelius Coslius.		
		<i>Liv. IV, 31.</i>		
330	424	A. Sempronius Atratinus.	{	Trib. mil. cos. pot.
		L. Quinctius Cincinnatus II.		
		L. Furius Medullinus II.		
331	423	L. Horatius Barbatus.	{	Trib. mil. cos. pot.
		<i>Liv. IV, 35.</i>		
		Ap. Claudius Crassus Regillensis.		
332	422	Sp. Nautius Rutilus.	{	Trib. mil. cos. pot.
		L. Sergius Fidenas III.		
		Sex. Julius Julius.		
333	421	<i>Liv. IV, 35.</i>	{	Trib. mil. cos. pot.
		C. Sempronius Atratinus.		
		Q. Fabius Vibulanus.		
334	420	<i>Liv. IV, 37.</i>	{	Trib. mil. cos. pot.
		L. Manlius Vulso Capitolinus.		
		Q. Antonius Merenda.		
335	419	L. Papirius Mugillanus.	{	Trib. mil. cos. pot.
		L. Servilius Structus.		
		<i>Liv. IV, 42.</i>		
		Numerius Fabius Vibulanus.	{	Trib. mil. cos. pot.
		T. Quinctius Capitolinus Barbatus.		
		<i>Liv. IV, 43.</i>		
		T. Quinctius Pennus Cincinnatus II.	{	Trib. mil. cos. pot.
		L. Eurius Medullinus III.		
		M. Manlius Vulso Capitolinus.		
		A. Sempronius Atratinus II.	{	Trib. mil. cos. pot.
		<i>Liv. IV, 44.</i>		
		Agrippa Menenius Lanatus.		
		P. Lucretius Tricipitinus.	{	Trib. mil.
		Sp. Nautius Rutilus.		
		C. Servilius Axilla.	{	Trib. mil. cos. pot.
		<i>Liv. IV, 44.</i>		

A.U.C.	A.N.C.	L. Sergius Fidenas III. M. Papirius Mugillanus. C. Servilius Axilla II.	<i>Liv. IV, 45.</i>	Trib. mil. cos. pot.
336	418			
337	417	Agrippa Menenius Lanatus II. L. Servilius Structus II.	<i>Liv. IV, 47.</i>	Trib.
		P. Lucretius Tricipitinus II. Sp. Veturius Crassus Cicurinus.		mil. cos. pot.
338	416	A. Sempronius Atratinus III. M. Papirius Mugillanus II. Sp. Nautius Rutilus II.	<i>Liv. IV, 47.</i>	Trib. mil. cos. pot.
		Q. Fabius Vibulanus.		
339	415	P. Cornelius Cossus. C. Valerius Potitus Volusus.	<i>Liv. IV, 49.</i>	Trib.
		Quinctius Cincinnatus. N. Fabius Vibulanus.		mil. cos. pot.
340	414	Cn. Cornelius Cossus. L. Valerius Potitus.	<i>Liv. IV, 49.</i>	Trib.
		Q. Fabius Vibulanus II. P. Postumius Albus Regillensis.		mil. cos. pot.
341	413	M. Cornelius Cossus. L. Furius Medullinus.	<i>Liv. IV, 51.</i>	
342	412	Q. Fabius Ambustus. C. Furius Pacilus.	<i>Liv. IV, 52.</i>	
343	411	M. Papirius Mugillanus. C. Nautius Rutilus.	<i>Liv. IV, 52.</i>	
344	410	M. Æmilius Mamercinus. C. Valerius Potitus Volusus.	<i>Liv. IV, 53.</i>	
345	409	Cn. Cornelius Cossus. L. Furius Medullinus II.	<i>Liv. IV, 54.</i>	

C O N S U L A R E S.

325

A.U.C.	A.N.C.	C. Julius Julius.	Trib. mil. cos. pot.
346	408	P. Cornelius Cossus.	
		S. Servilius Ahala.	
347	407	L. Kurius Medullinus.	Trib. mil. cos. pot.
		C. Val. Volusin. Potit. Volusus II.	
		N. Fabius Vibulanus II.	
348	406	G. Servilius Ahala II.	Trib. mil. cos. pot.
		<i>Liv. IV, 56.</i>	
		P. Cornelius Rutilus Cossus.	
349	405	Cn. Cornelius Cossus.	Trib. mil. cos. pot.
		L. Valerius Potitus II.	
		N. Fabius Ambustus.	
350	404	<i>Liv. IV, 58.</i>	Trib. mil. cos. pot.
		T. Quinctius Capitolinus Barbatus.	
		Q. Quinctius Cincinnatus.	
351	403	C. Julius Julius II.	Trib. mil. cos. pot.
		A. Manlius Vulso Capitolinus.	
		L. Furius Medullinus II.	
352	402	M. Æmilius Mamercinus.	Trib. mil. cos. pot.
		<i>Liv. IV, 61.</i>	
		C. Valerius Potit. Velusus III.	
353	401	M. Sergius Fidenas.	Trib. mil. cos. pot.
		P. Cornelius Maluginensis.	
		Cn. Cornelius Cossus II.	
354	400	Cæso Fabius Ambustus.	Trib. mil. cos. pot.
		Sp. Nautius Rutilus III.	
		<i>Liv. IV, 61.</i>	
355	399	M. Æmilius Mamercinus II.	Trib. mil. cos. pot.
		L. Valerius Potitus III.	
		Appius Claudius Crassus.	
356	398	M. Quinctilius Varus.	Trib. mil. cos. pot.
		L. Julius Julius.	
		M. Postumius.	
357	397	M. Furius Camillus.	Trib. mil. cos. pot.
		M. Postumius Albinus.	
		<i>Liv. V, 1.</i>	
358	396	C. Servilius Ahala III.	Trib. mil. cos. pot.
		Q. Servilius Priscus Fidenas.	
		L. Virginius.	

A. U. C.	A. N. C.		
		Q. Sulpicius Camerinus Cor-	
		nutus.	
		A. Manlius Tricostus Cælimon-	<i>Trib.</i>
		tanus II.	<i>mil.</i>
		M'. Sergius Fidenas II.	<i>cof. pot.</i>
		<i>Hi duo abdicarunt. Liv. V,</i>	
		8.	
353	401	L. Valerius Potitus IV.	
		M. Furius Camillus.	
		M'. Æmilius Mamercinus III.	<i>Trib.</i>
		Cn. Cornelius Cossus II.	<i>mit.</i>
		Cæso Fabius Ambustus II.	<i>cof. pot.</i>
		L. Julius Julius.	
		<i>Liv. V, 10.</i>	
354	400	P. Licinius Calvus.	
		P. Mænius.	
		L. Titinius.	
		P. Mælius Capitolinus.	<i>Trib.</i>
		Sp. Furius Medullinus.	<i>mil.</i>
		L. Publilius Philo Volscus.	<i>cof. pot.</i>
		<i>Liv. V, 12.</i>	
355	399	M. Veturius Crassus Cicuri-	
		nus.	
		C. Duillius.	
		L. Atilius Longus.	<i>Trib.</i>
		Cn. Genutius Aventinensis.	<i>mil.</i>
		M. Pomponius.	<i>cof. pot.</i>
		Velerio Publilius Philo.	
		<i>Liv. V, 13.</i>	
356	398	L. Valerius Potitus V.	
		M. Valerius Maximus.	
		M. Furius Camillus II.	
		L. Furius Medullinus III.	<i>Trib.</i>
		Q. Servilius Priscus Fidenas II.	<i>mil.</i>
		Q. Sulpicius Camerinus Cor-	<i>cof. pot.</i>
		nutus.	
		<i>Liv. V, 14.</i>	
357	397	L. Julius Julius II.	
		L. Furius Medullinus IV.	
		L. Sergius Fidenas.	
		A. Postumius Albinus Regil-	<i>Trib.</i>
		lensis.	<i>mil.</i>
			<i>cof. pot.</i>

C O N S U L A R E S.

327

A. U. C.	A. N. C.	P. Cornelius Maluginensis II. A. Manlius Vulso Capitolinus III. <i>Liv. V, 16. Vitio facti ab- dicarunt.</i>	Trib. mil. cos. pot.
358	396	P. Licinius Calvus. L. Titinius II. P. Mænius II. Cn. Genucius Aventinensis II. L. Atinius Longus II. P. Mælius Capitolinus II. <i>Liv. V, 18.</i>	Trib. mil. cos. pot.
359	395	P. Cornelius Cossus. P. Cornelius Scipio. M. Valerius Maximus II. Cæso Fabius Ambustus III. L. Furius Medullinus V. Q. Servilius Priscus Fidenas III. <i>Liv. V, 24.</i>	Trib. mil. cos. pot.
360	394	M. Furius Camillus III. L. Furius Medullinus VI. C. Æmilius Mamercinus. L. Valerius Publicola. Sp. Postumius Albus Regillensis. P. Cornelius Scipio II. <i>Liv. V, 26.</i>	Trib. mil. cos. pot.
361	393	L. Lucretius Flavus. Ser. Sulpicius Camerinus. <i>Liv. V, 29.</i>	
362	392	L. Valerius Potitus. M. Manlius Capitolinus. <i>Liv. V, 31. Magistr. se ab- dicarunt.</i>	
363	391	L. Lucretius Flavus. Ser. Sulpicius Camerinus. M. Æmilius Mamercinus. L. Furius Medullinus VII. Agrippa Furius. C. Æmilius Mamercinus II. <i>Liv. V, 32.</i>	Trib. mil. cos. pot.

X 4.

A. U. C.	A. N. C.	
364	390	Q. Fabius Ambustus. Cæso Fabius Ambustus. C. Fabius Ambustus. Q. Sulpicius Longus. Q. Servilius Priscus Fidenas
365	389	IV. Ser. Cornelius Maluginensis. <i>Liv. V., 36.</i> M. Furius Camillus. <i>Dictator.</i>
366	388	L. Valerius. <i>Magister equitum.</i> L. Valerius Publicola II. L. Virginius Tricostus. P. Cornelius Cossus. A. Manlius Capitolinus. L. Æmilius Mamercinus. L. Postumius Albus Regillensis.
367	387	<i>Liv. VI., 1.</i> T. Quinctius Cincinnatus. Q. Servilius Priscus Fidenas II. L. Julius Julius. L. Aquilius Corvus. L. Lucretius Tricipitinus. Ser. Sulpicius Rufus.
368	386	<i>Liv. VI., 4.</i> L. Papirius Cursor. C. Sergius Fidenas. L. Æmilius Mamercinus II. L. Menenius Lanatus. L. Valerius Publicola III. C. Cornelius Cossus.
369	385	<i>Liv. VI., 5.</i> M. Furius Camillus IV. Ser. Cornelius Maluginensis II. Q. Servil. Priscus Fidenas VI. L. Quinctius Cincinnatus. L. Horatius Pulvillus. P. Valerius Potitus Publicola.
379	384	<i>Liv. VI., 6.</i> A. Manlius Capitolinus II. P. Cornelius Cossus II. T. Quinctius Capitalinus.

A. U. C.	A. N. C.	L. Quinctius Capitolinus. L. Papirius Cursor II. C. Sergius Fidenas II.	Trib. mil. cos. pot.
371	383	<i>Liv. VI, 11.</i> Ser. Cornelius Maluginensis III. P. Val. Potitus Publicola II. M. Furius Camillus V. Ser. Sulpicius Rufus II. C. Papirius Crassus. T. Quinctius Cincinnatus II.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
372	382	<i>Liv. VI, 18.</i> L. Valerius Publicola IV. A. Manlius Capitolinus III. Ser. Sulpicius Rufus III. L. Lucretius Tricipitinus II. L. Æmilius Mamercinus III. M. Trebonius Flavus.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
373	381	<i>Liv. VI, 21.</i> Sp. Papirius Crassus. L. Papirius Crassus. Ser. Cornelius Maluginensis IV. Q. Servilius Priscus Fidenas. Ser. Sulpicius Prætextatus. L. Æmilius Mamercinus IV.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
374	380	<i>Liv. VI, 22.</i> M. Furius Camillus VI. A. Postumius Albin. Regillensis. L. Postumius Albin. Regillensis. L. Furius Medullinus. L. Lucretius Tricipitinus III. M. Fabius Ambustus.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
375	379	<i>Liv. VI, 22.</i> L. Valerius Publicola V. P. Valerius Potitus Publicola III. L. Menenius Lanatus II. C. Sergius Fidenas III. Sp. Papirius Cursor. Ser. Cornelius Maluginensis V.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
		<i>Liv. VI, 27.</i>	

A. U. C.	A. N. C.		
376	378	P. Manlius Capitolinus. C. Manlius Capitolinus. L. Julius Julius II. C. Sextilius. M. Albinius. L. Antistius.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cof. pot.</i>
377	377	<i>Lb.</i> VI, 30. Sp. Furius Medullinus. Q. Servilius Priscus Fidenas II. C. Licinius Calvus. P. Cloelius Siculus. M. Horatius Pulvillus. L. Geganius Macerinus.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cof. pot.</i>
378	376	L. Aemilius Mamercinus V. P. Valerius Potitus Publicola IV. C. Veturius Crassus Cicurinus. Ser. Sulpicius Praetextatus II. L. Quinctius Cincinnatus II. C. Quinctius Cincinnatus.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cof. pot.</i>
379	375	<i>Liv.</i> VI, 32. L. Sextius Sextinus Lateranus. C. Licinius Calvus Stolo II.	<i>Trib.</i> <i>pleb.</i>
380	374	<i>Liv.</i> VI, 33. C. Sextius Sextinus Lateranus II. C. Licinius Calvus Stolo III.	<i>Trib.</i> <i>pleb.</i>
381	373	<i>Liv.</i> VI, 34. L. Sextius Sextinus Lateranus IV. C. Licinius Calvus Stolo IV.	<i>Trib.</i> <i>pleb.</i>
382	372	<i>Liv.</i> VI, 35. L. Sextius Sextinus Lateranus V. C. Licinius Calvus Stolo V.	<i>Trib.</i> <i>pleb.</i>
383	371	<i>Liv.</i> VI, 35. L. Furius Medullinus II. A. Manlius Capitolinus IV. Ser. Sulpicius Praetextatus III.	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cof. pot.</i>

A. U. C.	A. N. C.	Ser. Cornelius Maluginensis VI. P. Valerius Potitus Publicola. V. C. Valerius Potitus. <i>Liv. VI, 36.</i>	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
384	370	Q. Servilius Priscus Fidena III. C. Veturius Crassus Cicurinus II. A. Cornelius Cossus. M. Cornelius Maluginensis. Q. Quintius Cincinnatus. M. Fabius Ambustus II. <i>Liv. VI, 36.</i>	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
385	369	L. Quintius Capitolinus. Ser. Cornelius Maluginensis VII. Ser. Sulpicius Praetextatus IV. Sp. Servilius Structus. L. Papirius Crassus. L. Veturius Crassus Cicurinus. <i>Liv. VI, 38.</i>	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>
386	368	M. Furius Camillus. <i>Dictator.</i> L. Emilius Mamerinus. <i>Mag. equit.</i> <i>Ob edictum in milites ex S. C. abdicarunt. In eorum loc. suffecit.</i> P. Manlius Capitolinus. <i>Dictator.</i> C. Licinius Calvus. <i>primus e plebe Mag. equit.</i>	
387	367	A. Cornelius Cossus II. M. Cornelius Maluginensis II. M. Geganius Macerinus. P. Manlius Capitolinus II. L. Veturius Crassus Cicurinus II. P. Valerius Potitus Publicola VI. <i>Liv. VI, 42.</i>	<i>Trib.</i> <i>mil.</i> <i>cos. pot.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
388	366	L. Sextius Sextinus Lateranus: <i>Primus e plebe.</i>
389	365	L. Æmilius Mamercinus. <i>Liv. VI, 42.</i>
390	364	L. Genucius Aventinensis. Q. Servilius Ahala. <i>Liv. VII, 1.</i>
391	363	C. Sulpicius Peticus. C. Licinius Calvus. <i>Liv. VII, 2.</i>
392	362	Cn. Genucius Aventinensis. L. Æmilius Mamercinus II. <i>Liv. VII, 3.</i>
393	361	Q. Servilius Ahala II. L. Genucius Aventinensis II. <i>Liv. VII, 4.</i>
394	360	C. Sulpicius Peticus II. C. Licinius Calvus II. <i>Liv. VII, 9.</i>
395	359	C. Poetilius Libo Visolus. M. Fabius Ambustus. <i>Liv. VII, 11.</i>
396	358	M. Popillius Lænas: Cn. Manlius Capitolinus Imperiosus. <i>Liv. VII, 12.</i>
397	357	C. Fabius Ambustus. C. Plautius Proculus. <i>Liv. VII, 12.</i>
398	356	C. Martius Rutilus. Cn. Manlius Capitolinus Imperiosus III. <i>Liv. VII, 16.</i>
399	355	M. Fabius Ambustus II. M. Popillius Lænas II. <i>Liv. VII, 17.</i>
400	354	C. Sulpicius Peticus III. M. Valerius Publicola. <i>Liv. VII, 18.</i>
401	353	M. Fabius Ambustus III. T. Quinctius Pennus Capitolinus Crispinus. <i>Liv. VII, 18.</i>
		C. Sulpicius Peticus IV.

A. U. C.	A. N. C.	
		M. Valerius Publicola II. <i>Liv. VII</i> , 19.
402	352	P. Valerius Publicola.
		C. Martius Rutilus II. <i>Liv. VII</i> , 21.
403	351	C. Sulpicius Peticus V.
		T. Quinctius Cincinnatus Capitolinus; <i>Liv. VII</i> , 22. <i>T. Quinctius Pennus.</i>
404	350	M. Popillius Lænas III.
		L. Cornelius Scipio. <i>Liv. VII</i> , 23.
405	349	L. Furius Camillus. Appius Claudius Crassus. <i>In magistr. obiit. Liv. VII</i> , 24.
406	348	M. Valerius Corvus.
		M. Popillius Lænas IV. <i>Liv. VII</i> , 26.
407	347	T. Manlius Imperiosus Torquatus; C. Plautius Hypsæus. <i>Liv. VII</i> , 27.
408	346	M. Valerius Corvus II. C. Poetilius Libo Vibulus II. <i>Liv. VII</i> , 27.
409	345	M. Fabius Dorso. Ser. Sulpicius Camerinus. <i>Liv. VII</i> , 28.
410	344	C. Martius Rutilus III. T. Manlius Imperiosus Torquatus II. <i>Liv. VII</i> , 28.
411	343	M. Valerius Corvus III. A. Cornelius Cossus Arvina. <i>Liv. VII</i> , 28.
412	342	C. Martius Rutilus IV. Q. Servilius Ahala III. <i>Liv. VII</i> , 38.
413	341	C. Plautius Hypsæus II. L. Æmilius Mamercinus. <i>Liv. VIII</i> , 1.
414	340	T. Manlius Imperiosus Torquatus III. P. Decius Mus. <i>Liv. VIII</i> , 3.
415	339	Ti. Æmilius Mamercinus.

A.U.C.	A.N.C.	Q. Publilius Philo. <i>Liv. VIII</i> , 12.
416	338	L. Furius Camillus II. C. Mænius. <i>Liv. VIII</i> , 13.
417	337	C. Sulpicius Longus. P. Ælius Pætus. <i>Liv. VIII</i> , 15.
418	336	L. Papirius Crassus. Cæso Duilius. <i>Liv. VIII</i> , 16.
419	335	M. Valerius Corvus IV. M. Atilius Regulus. <i>Liv. VIII</i> , 16.
420	334	T. Veturius Calvinus. Sp. Postumius Albinus. <i>Liv. VIII</i> , 16.
421	333	L. Papirius Cursor. C. Poëtilius Libo Visolus. <i>Hos ignorat Livius, & alii.</i>
422	332	A. Cornelius Cossus Arvina II. Cn. Domitius Calvinus. <i>Liv. VIII</i> , 17.
423	331	M. Claudius Marcellus. C. Valerius Potitus Flaccus. <i>Liv. VIII</i> , 18.
424	330	L. Papirius Crassus II. L. Plautius Venno. <i>Liv. VIII</i> , 19.
425	329	L. Æmilius Mamercinus Privernas II. C. Plautius Decianus. <i>Liv. VIII</i> , 20.
426	328	C. Plautius Proculus. P. Cornelius Scapula. <i>Liv. VIII</i> , 22.
427	327	L. Cornelius Lentulus. Q. Publilius Philo II. <i>Liv. VIII</i> , 22.
428	326	C. Poëtilius Libo Visolus II. L. Papirius Mugillanus. <i>Liv. VIII</i> , 23.
429	325	L. Furius Camillus III.

A. U. C.	A. N. C.	D. Junius Brutus Scæva. <i>Liv. VIII,</i> 29.
430	324	L. Papirius Cursor. <i>Dictator.</i>
431	323	L. Papirius Crassus. <i>Magister equitum.</i>
		C. Sulpicius Longus II.
		Q. Aulius Cerretanus. <i>Liv. VIII,</i> 37.
432	322	Q. Fabius Maximus Rullianus.
		L. Fulvius Curvus. <i>Liv. VIII,</i> 38.
433	321	T. Veturius Calvinus II.
		Sp. Postumius Albinus II. <i>Liv. IX,</i> 1.
434	320	Q. Publilius Philo III.
		L. Papirius Cursor II. <i>Liv. IX,</i> 7.
435	319	L. Papirius Cursor III.
		Q. Aulius Cerretanus II. <i>Liv. IX,</i> 15.
436	318	M. Foslius Flaccinator.
		L. Plautius Venno. <i>Liv. IX,</i> 20.
437	317	C. Junius Bubulcus Brutus.
		Q. Æmilius Barbula. <i>Liv. IX,</i> 21.
438	316	Sp. Nautius Rutilus.
		M. Popillius Laenas. <i>Liv. IX,</i> 21.
439	315	Q. Publilius Philo IV.
		L. Papirius Cursor IV. <i>Omiss. Liv. IX,</i> 22.
440	314	M. Poetilius Libo.
		C. Sulpicius Longus III. <i>Liv. IX,</i> 24.
441	313	L. Papirius Cursor V.
		C. Junius Bubulcus Brutus II. <i>Liv. IX,</i> 28.
442	312	M. Valerius Maximus.
		P. Decius Mus. <i>Liv. IX,</i> 29.
443	311	C. Junius Bubulcus Brutus III.

A.U.C.	A.N.C.	
		Q. Æmilius Barbula II. <i>Liv. IX, 30.</i>
444	310	Q. Fabius Rullianus II. C. Martius Rutilus, <i>postea</i> Censorius <i>dilectus</i> . <i>Liv. IX, 33.</i>
445	309	L. Papirius Cursor II. <i>Dictator</i> . C. Junius Bubulcus Brutus <i>Mag. equit.</i> <i>Pigh. annal. T. II, pag. 369.</i>
446	308	Q. Fabius Maximus Rullianus III. P. Decius Mus II. <i>Liv. IX, 41.</i>
447	307	Appius Claudius Cæcus. L. Volumnius Flamma Violensis. <i>Liv. IX, 42.</i>
448	306	P. Cornelius Arvina. Q. Martius Tremulus. <i>Liv. IX, 42.</i>
449	305	L. Postumius Megellus. Ti. Minucius Augurinus. <i>In prælio occisus est, inque e. l. sufficitur.</i> M. Fulvius Curvus Pætinus. <i>Liv. IX, 44.</i>
450	304	P. Sulpicius Saverrio. P. Sempronius Sophus. <i>Liv. IX, 45.</i>
451	303	L. Genucius Aventinenis. Ser. Cornelius Lentulus. <i>Liv. X, 1.</i>
452	302	M. Livius Denter. M. Æmilius Paullus. <i>Liv. X, 1.</i>
453	301	M. Valerius Maximus Corvus II. <i>Dictator</i> . M. Æmilius Paullus. <i>Mag. equit.</i> <i>Liv. X, 3.</i>
		Q. Fabius Maximus Rullianus II. <i>Dictator</i> .
454	300	P. Sempronius Sophus. <i>Mag. equit.</i> M. Valerius Corvus V. Q. Apuleius Panfa. <i>Liv. X, 6.</i>

A. U. C.	A. N. C.	M. Fulvius Pætinus. T. Manlius Torquatus. <i>In magistr. mort. in ejus locum factus.</i> <i>eſt</i> M. Valerius Corvus VI. <i>Liv. X, 9.</i>
455	299	L. Cornelius Scipio. Cn. Fulvius Centumalus. <i>Liv. X, 11.</i>
456	298	Q. Fabius Maximus Rullianus IV. P. Decius Mus III. <i>Liv. X, 13.</i>
457	297	L. Volumnius Flamma Violens. II. Ap. Claudius Cæcus II. <i>Liv. X, 16.</i>
458	296	Q. Fabius Maximus Rullianus V. P. Decius Mus IV. <i>Liv. X, 24.</i>
459	295	L. Postumius Megellus II. M. Atilius Regulus. <i>Liv. X, 32.</i>
460	294	L. Papirius Cursor. Sp. Carvilius Maximus. <i>Liv. X, 38.</i>
461	293	Q. Fabius Maximus Gurges. D. Junius Brutus Scœva. <i>Liv. X, 47.</i>
462	292	L. Postumius Megellus III. C. Junius Brutus Bubulcus. P. Cornelius Rufinus. M. Curius Dentatus.
463	291	M. Valerius Corvintus VI. Q. Cædicius Noctua.
464	290	Q. Marcius Tremulus II. P. Cornelius Arvina II.
465	289	M. Claudius Marcellus. C. Nautius Rutilus.
466	288	M. Valerius Potitus. C. Ælius Pætus.
467	287	C. Claudioius Canina. M. Æmilius Lepidus.
468	286	C. Servilius Tucca.
469	285	
470	284	

A. U. C.	A. N. C.	
471	283	L. Cæcilius Metellus.
		P. Cornelius Dolabella.
472	282	Cn. Domitius Calvinus.
		C. Fabricius Luscinus.
473	281	Q. Æmilius Papus.
		L. Æmilius Barbula.
474	280	Q. Marcius Philippus.
		P. Valerius Lævinus.
475	279	Ti. Coruncanius.
		P. Sulpicius Saverio.
		P. Decius Mus.
		<i>In prælio occisus est.</i>
476	278	C. Fabricius Luscinus II.
		Q. Æmilius Papus II.
477	277	P. Cornelius Rufinus II.
		C. Junius Brutus Bubulcus II.
478	276	Q. Fabius Maximus Gurses II.
		C. Genucius Clepsina.
479	275	M. Curius Dentatus II.
		L. Cornelius Lentulus, <i>dicitur</i> . Caudinus.
480	274	M. Curius Dentatus III.
		Ser. Cornelius Metenda.
481	273	C. Fabius Dorso Licinus.
		C. Claudius Canina II.
482	272	L. Papirius Curfor II.
		Sp. Carvilius Maximus II.
483	271	C. Quinctius Claudius.
		L. Genucius Clepsina.
484	270	C. Genucius Clepsina II.
		Cn. Cornelius Blasio.
485	269	Q. Ogulnius Gallus.
		C. Fabius Pictor.
486	268	Appius Claudius Crassus.
		P. Sempronius Sophus.
		<i>Liv. XXXI, 1.</i>
487	267	M. Atilius Regulus.
		L. Julius Libo.
488	266	N. Fabius Pictor.
		D. Junius Pera.
489	265	Q. Fabius Maximus Gurses III.
		Q. Mamilius Vitulus.
490	264	Appius Claudius Caudex.

A. U. C.	A. N. C.	
491	263	M. Fulvius Flaccus.
		M. Valerius Maximus, <i>dictus Messalla.</i>
492	262	M. Otacilius Crassus.
		L. Postumius Megellus.
493	261	Q. Mamilius Vitulus II.
		L. Valerius Flaccus.
494	260	T. Otacilius Crassus.
		Cn. Cornelius Scipio Asiaca.
		C. Duilius.
		<i>Liv. Epit. XVII.</i>
495	259	L. Cornelius Scipio.
		C. Aquillius Florus.
		<i>Liv. Epit. XVII.</i>
496	258	A. Atilius Calatinus.
		Q. Sulpicius Paterculus.
		<i>Liv. Epit. XVII.</i>
497	257	C. Atilius Regulus.
		Cn. Cornelius Blaſiq II.
498	256	L. Manlius Vulso Longus.
		Q. Caedicius.
		<i>In magistr. mort. in e. l. fact. est</i>
499	255	M. Atilius Regulus II.
		Ser. Fulvius Paetin. Nobilior.
		M. Æmilius Paullus.
		<i>Polyb. L. I, pag. 53. ed. Amst.</i>
500	254	Cn. Cornelius Scipio Asiaca II.
		A. Atilius Calatinus II.
501	253	Cn. Servilius Cæpio;
		Cn. Sempronius Blaſsus.
502	252	C. Aurelius Cotta.
		P. Servilius Geminus.
503	251	L. Cæcilius Metellus.
		C. Furius Pacilus.
504	250	C. Atilius Regulus II.
		L. Manlius Vulso Longus II.
505	249	P. Claudius Pulcher.
		L. Junius Pullus.
506	248	C. Aurelius Cotta II.
		P. Servilius Geminus II.
507	247	L. Cæcilius Metellus II.
		M. Fabius Buteo.
508	246	M. Otacilius Crassus II.

A. U. C.	A. N. C.	
509	245	M. Fabius Lichenus.
510	244	M. Fabius Buteo II.
511	243	C. Atilius Bulbus.
512	242	A. Manlius Torquatus Atticus.
513	241	C. Sempronius Blæses II.
514	240	C. Fundanius Fundulus.
515	239	C. Sulpicius Gallus.
516	238	L. Lucretius Catulus.
517	237	A. Postumius Albinus.
518	236	A. Manlius Torquat. Atticus II.
519	235	Q. Lucretius Cerco.
520	234	C. Claudius Cento.
521	233	M. Sempronius Tuditanus.
522	232	C. Mamilius Turianus.
523	231	Q. Valerius Falto.
524	230	Ti. Sempronius Gracchus.
525	229	P. Valerius Falto.
526	228	L. Cornelius Lentulus Caudinus.
527	227	Q. Fulvius Flaccus.
528	226	P. Cornelius Lentulus Caudinus.
529	225	C. Licinius Varus.
		T. Manlius Torquatus.
		C. Atilius Bulbus II.
		L. Postumius Albinius.
		Sp. Carvilius Maximus.
		Q. Fabius Maximus Verrucosus.
		M. Pomponius Matho.
		A. Æmilius Lepidus.
		M. Publicius Malleolus.
		M. Pomponius Matho II.
		C. Papirius Mafo.
		M. Æmilius Barbula.
		M. Junius Pera.
		L. Postumius Albinus II.
		Cn. Fulvius Centumalus.
		Sp. Carvilius Maximus II.
		Q. Fabius Maximus Verrucosus II.
		P. Valerius Flaccus.
		M. Atilius Regulus.
		M. Valerius Messalla.
		L. Apustius Fullo.
		L. Æmilius Papus.

A.U.C.	A.N.C.	
530	224	C. Atilius Regulus. P. Manlius Torquatus II.
531	223	Q. Fulvius Flaccus II. C. Flaminius Nepos. P. Furius Philus.
532	222	Cn. Cornelius Scipio Calvus. M. Claudius Marcellus.
		<i>Liv. Epit. XX.</i>
533	221	P. Cornelius Scipio Asiua. M. Minucius Rufus.
534	220	Lucius Veturius Philo. C. Luctatius Catulus.
		<i>Vitio facti abdic. in e. b. f. &c.</i>
		M. Æmilius Lepidus II.
		M. Valerius Laevinus.
535	219	M. Livius Salinator.
		L. Æmilius Paullus.
536	218	P. Cornelius Scipio. T. Sempronius Longus.
		<i>Liv. XXI, 6.</i>
537	217	Cn. Servilius Geminus. C. Flaminius Nepos II.
		<i>In præl. occis. in e. l. f.</i>
		M. Atilius Regulus II.
538	216	<i>Liv. XXI, 57. Polyb. Lib. I, p. 39.</i> C. Terentius Varro. L. Æmilius Paullus II.
		<i>In prælio occisus est; Liv. XXII, 35. Polyb. Lib. I, p. 370. Forte suspectus fuit.</i>
		L. Flaccus, quem Varronis collegam faciebat.
		<i>Frontin. Strat. IV, 1, 4</i>
539	215	L. Postumius Albinus III. <i>Hoc, antequam honorem inirebat a Gallis occiso, in e. l. suff. est.</i>
		M. Claudius Marcellus II.
		<i>Qui vitio factus abdic. & in e. l. fact. est.</i>
		Q. Fabius Maximus Verrucosus III.
		Ti. Sempronius Gracchus.
40	214	<i>Liv. XXII, 24.</i> Q. Fabius Maximus Verrucosus IV. M. Claudius Marcellus III.
		<i>Liv. XXIV, 9.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
541	213	Q. Fabius Maximus. Ti. Sempronius Gracchus II. <i>Liv. XXIV</i> , 43.
542	212	Q. Fulvius Flaccus III. Ap. Claudius Pulcher. <i>Liv. XXV</i> , 2.
543	211	Cn. Fulvius Centunalus II. P. Sulpicius Galba Maximus. <i>Liv. XXV</i> , 41.
544	210	M. Claudius Marcellus IV. M. Valerius Lævinus II. <i>Liv. XXVI</i> , 22. <i>XXVII</i> , 34.
545	209	Q. Fulvius Flaccus IV. Q. Fabius Maximus Verrucosus V. <i>Liv. XXVII</i> , 6.
546	208	M. Claudius Marcellus V. <i>In prælio occis. est.</i> T. Quinctius Crispinus. <i>In magistr. ex vulnere mort. est. Liv. XXVII</i> <i>21 sq.</i>
547	207	C. Claudius Nero. M. Livius Salinator II. <i>Liv. XXVII</i> , 35. <i>Front. Strat. I</i> , 1, 9.
548	206	L. Veturius Philo. Q. Cæcilius Metellus. <i>Liv. XXVIII</i> , 16.
549	205	P. Cornelius Scipio Africanus. P. Licinius Crassus Dives. <i>Liv. XXVIII</i> , 38.
550	204	M. Cornelius Cethægus. P. Sempronius Tuditanus. <i>Liv. XXIX</i> , 11.
551	203	Cn. Servilius Cæpio. C. Servilius Geminus. <i>Liv. XXIX</i> , 38.
552	202	M. Servilius Pulex Geminus. Ti. Claudius Nero. <i>Liv. XXX</i> , 26.
553	201	Cn. Cornelius Lentulus. P. Aelius Paetus Catus. <i>Liv. XXX</i> , 40.

A. U. C.	A. N. C.	P. Sulpicius Galba Maximus II.
554	200	C. Aurelius Cotta. <i>Liv. XXXI, 4.</i>
555	199	L. Cornelius Lentulus. P. Villius Tappulus. <i>Liv. XXXI, 49.</i>
556	198	Sex. Aelius Paetus Catus. T. Quintius Flamininus. <i>Liv. XXXII, 7.</i>
557	197	Cn. Cornelius Cethagus. Q. Minucius Rufus. <i>Liv. XXXII, 27.</i>
558	196	L. Furius Purpureo. M. Claudius Marcellus. <i>Liv. XXXIII, 10.</i>
559	195	L. Valerius Flaccus. M. Porcius Cato. <i>Liv. XXXIII, 28.</i>
560	194	P. Cornelius Scipio Africanus II. Ti. Sempronius Longus. <i>Liv. XXXIV, 41.</i>
561	193	L. Cornelius Merula. Q. Minucius Thermus. <i>Liv. XXXIV, 53.</i>
562	192	L. Quintius Flamininus. Cn. Domitius Ahenobarbus. <i>Liv. XXXV, 10.</i>
563	191	P. Cornelius Scipio Nasica. M. Acilius Glabrio. <i>Liv. XXXV, 24.</i>
564	190	L. Cornelius Scipio Asiaticus. C. Laelius. <i>Liv. XXXVI, 45.</i>
565	189	M. Fulvius Ser. Nobilior. Cn. Manlius Vulso. <i>Liv. XXXVII, 47.</i>
566	188	M. Valerius Messalla. C. Livius Salinator. <i>Liv. XXXVIII, 35.</i>
567	187	M. Aemilius Lepidus. C. Flaminius. <i>Liv. XXXVIII, 42.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
568	186	Sp. Postumius Albinus. Q. Marcius Philippus. <i>Liv. XXXIX</i> , 6.
569	185	Appius Claudius Pulcher. M. Sempronius Tuditanus. <i>Liv. XXXIX</i> , 23.
570	184	C. Claudius Pulcher. L. Porcius Licinus. <i>Liv. XXXIX</i> , 32 <i>sq.</i>
571	183	M. Claudius Marcellus. Q. Fabius Labeo. <i>Liv. XXXIX</i> , 45.
572	182	Cn. Baebius Tamphilus. L. Æmilius Paullus. <i>Liv. XXXIX</i> , 56.
573	181	P. Cornelius Cethegus. M. Baebius Tamphilus. <i>Liv. XL</i> , 18.
574	180	A. Postumius Albinus Luscus. C. Calpurnius Piso. <i>In magistr. mort. suffect.</i> Q. Fulvius Flaccus.
575	179	<i>Liv. XL</i> , 35, 37. L. Manlius Acidinus Fulvianus. Q. Fulvius Flaccus. <i>Fratres germani. Liv. XL</i> , 43.
576	178	M. Junius Brutus. A. Manlius Vulso. <i>Liv. XI</i> , 59.
577	177	C. Claudius Pulcher. Ti. Sempronius Gracchus. <i>Liv. XLI</i> , 8.
578	176	Cn. Cornelius Scipio Hispalus. <i>In magistr. mort. in e. l. suffect.</i> C. Valerius Laevinus. P. Petillius Spurinus. <i>In magistr. occidit. Liv. XLI</i> , 14, 17; 18.
579	175	P. Mucius Scævola. M. Æmilius Lepidus II.
580	174	Sp. Postumius Albinus Paullulus. Q. Mucius Scævola.

A. U. C.	A. N. C.	
581	173	L. Postumius Albinus. M. Popillius Lænas. <i>Liv. XLI</i> , 28.
582	172	C. Popillius Lænas. P. Ælius Ligur. <i>Liv. XLI</i> , 9 <i>sq.</i>
583	171	P. Licinius Crassus. C. Caſſus Longinus. <i>Liv. XLII</i> , 28.
584	170	A. Hostilius Mancinus. A. Atilius Serranus. <i>Liv. XLIII</i> , 4.
585	169	Q. Marcius Philippus. Cn. Servilius Cæpio. <i>Liv. XLIII</i> , 11.
586	168	L. Æmilius Paullus II. C. Licinius Crassus. <i>Liv. XLIV</i> , 17.
587	167	Q. Ælius Pætus. M. Junius Pennus. <i>Liv. XLV</i> , 16.
588	166	M. Claudius Marcellus. C. Sulpicius Gallus. <i>Liv. XLV</i> , 44.
589	165	T. Manlius Torquatus. Cn. Octavius.
590	164	A. Manlius Torquatus. Q. Caſſus Longinus. <i>In magistr. mortuus est.</i>
591	163	Ti. Sempronius Gracchus II. M. Juventius Thalna.
592	162	P. Cornelius Scipio Nasica. C. Marcius Figulus. <i>Liv. Epit. XLVII. Suffect.</i>
593	161	P. Cornelius Lentulus. Cn. Domitius Ahenobarbus. <i>Pigh. annal. T. II</i> , p. 406.
594	160	M. Valerius Messalla. C. Fannius Strabo. L. Anicius Gallus. M. Cornelius Cethagus. <i>Liv. Epit. XLVI.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
595	159	Cn. Cornelius Dolabella.
596	158	M. Fulvius Nobilior.
		M. Æmilius Lepidus.
		C. Popillius Laenas II.
597	157	Sex. Julius Cæsar.
		L. Aurelius Orestes.
598	156	L. Cornelius Lentulus Lupus.
		C. Marcius Figulus II.
599	155	P. Cornelius Scipio Nasica II.
		M. Claudius Marcellus II.
600	154	Q. Opimius.
		L. Postumius Albinus.
		<i>In magistr. mort. in e. l. f. e.</i>
601	153	M. Acilius Glabrio.
		Q. Fulvius Nobilior.
		T. Annius Luscus.
602	152	M. Claudius Marcellus III.
		L. Valerius Flaccus.
		<i>In magistr. mortuus est.</i>
603	151	L. Licinius Lucullus.
		A. Postumius Albinus.
		<i>Liv. Epit. XLVIII.</i>
604	150	T. Quintius Flamininus.
		M. Acilius Balbus.
605	149	L. Marcius Censorinus.
		Man. Manilius.
606	148	Sp. Postumius Albinus Magnus.
		L. Calpurnius Piso Cæfoniusr.
607	147	P. Cornelius Scipio African. Æmilian.
		C. Livius Mamillianus Drusus.
608	146	Cn. Cornelius Lentulus.
		L. Mummius.
609	145	Q. Fabius Æmilianus.
		L. Hostilius Mancinus.
610	144	Ser. Sulpicius Galba.
		L. Aurelius Cotta.
611	143	Appius Claudius Pulcher.
		Q. Cæcilius Metellus Macedonicus.
612	142	L. Cæcilius Metellus Calvus.
		Q. Fabius Maximus Servilianus.
613	141	Cn. Servilius Cæpio.
		Q. Pompejus Rufus.

A. U. C.	A. N. C.	
614	140	C. Laelius Sapiens.
615	139	Q. Servilius Cæpio.
		Cn. Calpurnius Piso.
		M. Popillius Lænas.
616	138	P. Cornelius Scipio Nasica Serapio.
		D. Junius Brutus Callaicus.
		<i>Liv. Epit. LV, LVI. Front. Strat. IV,</i>
		<i>1, 20.</i>
617	137	M. Æmilius Lepidus Porcina.
		C. Hostilius Mancinus.
		<i>Abdic. Liv. Epit. LV.</i>
618	136	P. Furius Philus.
		S. Atilius Serranus.
619	135	Ser. Fulvius Flaccus.
		Q. Calpurnius Piso.
620	134	P. Cornelius Scipio African. Æmilian. II.
		C. Fulvius Flaccus.
		<i>Liv. Epit. LVI.</i>
621	133	P. Mucius Scævola.
		L. Calpurnius Piso Frugi.
622	132	P. Popillius Lænas.
		P. Rupilius.
623	131	P. Licinius Crassus Mucianus.
		L. Valerius Flaccus.
624	130	M. Claudius Pulcher.
		C. Perperna.
625	129	C. Sempronius Tuditanus.
		Man. Aquillius.
626	128	Cn. Octavius.
		T. Annius Luscus Rufus.
627	127	L. Cassius Longinus.
		L. Cornelius Cinna.
628	126	M. Æmilius Lepidus.
		L. Aurelius Orestes.
		<i>Liv. Epit. LX.</i>
629	125	M. Plautius Hypsæus.
		M. Fulvius Flaccus.
630	124	C. Cassius Longinus.
		C. Sextus Calvinus.
631	123	Q. Cæcilius Metellus Balearicus.
		T. Quinctius Flamininus.
632	122	Cn. Domitius Ahenobarbus.

A. U. C.	A. N. C.	
633	121	C. Fannius Strabo. L. Opimius.
634	120	Q. Fabius Maximus Allobrogic. P. Manilius.
635	119	C. Papirius Carbo. L. Cæcilius Metellus Dalmaticus.
636	118	L. Aurelius Cotta. M. Porcius Cato. <i>In magistr. mort. in e. L. f. c.</i>
637	117	Q. Ælius Tubero. Q. Marcius Rex.
638	116	L. Cæcilius Metellus. Q. Mucius Scævola.
639	115	C. Licinius Geta. Q. Fabius Maximus Eburnus.
640	114	M. Æmilius Scaurus. M. Cæcilius Metellus.
641	113	M. Acilius Balbus. C. Porcius Cato.
642	112	C. Cæcilius Metellus Caprarius. Cn. Papirius Carbo.
643	111	M. Livius Drusus. L. Calpurnius Piso Cæfoninus. P. Cornelius Scipio Nasica. <i>In magistr. mort.</i>
644	110	L. Calpurnius Piso Bestia. M. Minucius Rufus.
645	109	Sp. Postumius Albinus. Q. Cæcilius Metellus Numidicus.
646	108	M. Junius Silanus. Ser. Sulpicius Galba.
647	107	Q. Hortensius. <i>Aggress. mag. non est, in e. L. f. c.</i> M. Aurelius Scaurus.
648	106	L. Cassius Longinus. <i>In præl. occis. in e. L. f. c.</i> M. Æmilius Scaurus II.
649	105	C. Marius. C. Atilius Serranus. Q. Servilius Cæpio. P. Rutilius Rufus. Cn. Mallius Maximus.

A. U. C.	A. N. C.	
650	104	C. Marius II.
651	103	C. Flavius Fimbria.
		C. Marius III.
		L. Aurelius Orestes. <i>In magistr. mort. Plutarch. in Mario.</i>
652	102	C. Marius IV.
		L. Lucretius Catulus.
653	101	C. Marius V.
		M. Aquilius.
654	100	C. Marius VI.
		L. Valerius Flaccus.
655	99	M. Antonius.
		A. Postumius Albinus.
656	98	Q. Caecilius Metellus.
		Tullius Didius.
657	97	Cn. Cornelius Lentulus.
		P. Licinius Crassus.
658	96	Cn. Domitius Ahenobarbus.
		C. Cassius Longinus.
659	95	P. Licinius Crassus.
		Q. Mucius Scævola.
660	94	C. Cælius Caldus.
		L. Domitius Ahenobarbus.
661	93	C. Valerius Flaccus.
		M. Herennius.
662	92	C. Claudius Pulcher.
		M. Perpenna.
663	91	L. Marcius Philippus.
		Sex. Julius Cæsar. <i>Eutrop. V, 2.</i>
664	90	L. Julius Cæsar.
		P. Rutilius Lupus. <i>In præl. occis. Eutrop. V, 2.</i>
665	89	Cn. Pompejus Strabo.
		L. Porcius Cato. <i>In præl. occis. est.</i>
666	88	L. Corn. Sulla Felix.
		Q. Pompejus Q. F. Rufus. <i>In mag. occis. est. Patin. famil. Romæ p. 222.</i>
667	87	Cn. Octavius. <i>Occisus est.</i>

A.U.C.	A.N.C.	
		L. Cornelius Cinna. <i>Coat. abdicare; in e. l. f. e.</i>
		L. Cornelius Merula. <i>Postea quam abdic. occis. est. Eutrop.</i> <i>V, 3. Vellej. II, 20.</i>
668	86	L. Cornelius Cinna II. C. Marius VII. <i>In magistr. mort. in e. l. f. e.</i>
669	85	L. Valerius Flaccus II. L. Cornelius Cinna III.
670	84	Cn. Papirius Carbo. Cn. Papirius Carbo II. L. Cornelius Cinna IV. <i>In magistr. mort. est. Vellej. II, 24.</i>
671	83	L. Corn. Scipio Asiaticus. C. Junius Norbanus. <i>Eutrop. V, 5.</i>
672	82	C. Marius. Cn. Papirius Carbo III. <i>Ambo in magistr. occisi sunt. Eutrop.</i> <i>V, 5.</i>
673	81	M. Tullius Decula. Cn. Cornelius Dolabella.
674	80	L. Cornelius Sulla Felix II. Q. Cæcilius Metellus Pius.
675	79	P. Servilius Vatia Isauricus. Appius Claudius Pulcher.
676	78	M. Æmilius Lepidus. Q. Lutatius Catulus. <i>Eutrop. VI, 1.</i>
677	77	D. Junius Brutus Julianus. M. Æmilius Mamercus Lepidus.
678 -	76	Cn. Octavius. C. Scribonius Curio.
679	75	L. Octavius. C. Aurelius Cotta.
680	74	L. Licinius Lucullus. M. Aurelius Cotta. <i>Eutrop. VI, 5.</i>
681	73	M. Terentius Varro Lucullus. C. Cassius Varus.
682	72	L. Gellius Publicola.

A. U. C.	A. N. C.	Cn. Cornelius Lentulus Clodianus. Cn. Aufidius Orestes. P. Cornelius Lentulus Sura.
683	71	<i>Eutrop. VI, 7.</i> M. Licinius Crassus. Cn. Pompejus Magnus.
684	70	Q. Hortensius. Q. Cæcilius Metellus Creticus.
685	69	L. Cæcilius Metellus. <i>In magistr. mort. est.</i>
686	68	Q. Marcius Rex. C. Calpurnius Piso. M'. Acilius Glabrio. M'. Emilius Lepidus. L. Volcatius Tullus.
687	67	L. Aurelius Cotta. L. Manlius Torquatus.
688	66	L. Julius Cæsar. C. Marcius Figulus.
689	65	M. Tullius Cicero. C. Antonius.
690	64	<i>Eutrop. VI, 12.</i> D. Junius Silanus.
691	63	L. Licinius Murena.
692	62	<i>Eutrop. VI, 13.</i> M. Pupius Piso Calpurnianus. M. Valerius Messalla Niger.
693	61	L. Afranius.
694	60	Q. Cæcilius Metellus Celer. C. Julius Cæsar.
695	59	M. Calpurnius Bibulus.
696	58	L. Calpurnius Piso Cæsonius. A. Gabinius.
697	57	P. Cornelius Lentulus Spinther. Q. Cæcilius Metellus.
698	56	Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus. L. Marcius Philippus.
699	55	Cn. Pompejus Magnus II. M. Licinius Crassus II.
700	54	<i>Eutrop. VI, 15.</i> L. Domitius Ahenobarbus. Appius Claudius Pulcher.

A.U.C.	A.N.C.	
701	53	Cn. Domitius Calvinus.
702	52	M. Valerius Messalla. Cn. Pompejus Magnus III. <i>Primus sine collega.</i> <i>ex Kal. Sext. Q. Cæcilius Metellus Pius</i> Scipio.
703	51	Ser. Sulpicius Rufus.
704	50	M. Claudius Marcellus.
705	49	L. Æmilius Paullus.
706	48	C. Claudius Marcellus.
707	47	C. Claudius Marcellus. L. Cornelius Lentulus Crassus. C. Julius Cæsar II. P. Servilius Vatia Isauricus. C. Julius Cæsar. <i>Dictator</i> II. M. Antonius. <i>Mag. equit.</i> <i>Suffect.</i> Q. Fufius Calenus. P. Vatinius. <i>Eutrop. VI, 18.</i>
708	46	C. Julius Cæsar III. M. Æmilius Lepidus. <i>Eutrop. VI, 18.</i>
709	45	C. Julius Cæsar IV. <i>solus. Suffect.</i> Q. Fabius Maximus. <i>Eo mort. in e. l. f. e.</i> C. Trebonius Asper. Caninius Rebilus. <i>Pagio in Apparat. chronolog. ad Annal. Baron. § 65, p. 13. hoc anno sunt</i>
710	44	C. Julius Cæsar IV. & M. Lepidus. <i>Mag. equit.</i> <i>Hoc etiam anno incipit annus Julianus.</i> C. Julius Cæsar V. <i>Suffect.</i> P. Cornelius Dolabella.
711	43	M. Antonius. <i>Mag. equit.</i> C. Vibius Pansa. <i>In magistr. occis. in e. l. f. e. ex XIV.</i> <i>Kal. Sept.</i> C. Julius Cæsar Octavianus. <i>Hoc abdic. suff.</i>

A.U.C.	A.N.C.	C. Carrinas. A. Hirtius. <i>In magistr. occis. suffect.</i> Q. Lepidus. <i>In magistr. mort. suffect.</i> P. Ventidius. <i>Vellej. II, 65.</i> L. Munatius Plancus. M. Æmilius Lepidus II. L. Antonius. P. Servilius Vatia Isauricus II. <i>Forte h. a. Octavianus primum cos. fuit;</i> Cn. Domitius Calvinus II. <i>Abdic. suffect.</i> L. Cornelius Balbus. C. Asinius Pollio. <i>Abdic. suffect.</i> P. Canidius Crassus. <i>Dio Caff. Hist. XLVIII, p. 365.</i> L. Marcius Censorinus. C. Calvius Sabinus. <i>Zosim. I, 4.</i> Appius Claudius Pulcher. C. Norbanus Flaccus. M. Vipsanius Agrippa. L. Caninius Gallus. <i>Abdic. suffect.</i> T. Statilius Taurus. L. Gellius Publicola. <i>Abdic. suffect.</i> L. Munatius Plancus II. M. Coccejus Nerva. <i>Abdic. suffect.</i> P. Sulpicius Quirinus. L. Cornificius. Sextus Pompejus, Sex. F. M. Antonius II. <i>Kal. Jan. abdic. suffect.</i> L. Sempronius Atratinus. L. Scribonius Libo. <i>ex Kal. Jul. Paullus Æmilius Lepidus;</i> C. Memmius.
712	42	
713	41	
714	40	
715	39	
716	38	
717	37	
718	36	
719	35	
720	34	

F A S T I

A.U.C.	A.N.C.	
721	33	<i>ex Kal. Nov.</i> M. Herennius. C. Julius Cæsar Octavianus II. <i>Kal. Jan. abdic.</i> <i>iz. e. l. f. e.</i> P. Autronius Pætus. <i>ex Kal. Mai.</i> L. Flavius. <i>ex Kal. Jul.</i> C. Fonteius Capito M'. Acilius Aviola. <i>ex Kal. Sept.</i> L. Vinucius. <i>ex Kal. Oct.</i> L. Laronius. L. Volcatius Tullus. Cn. Domitius Ahenobarbus. C. Sosius.
722	32	<i>ex Kal. Jul.</i> L. Cornelius. <i>ex Kal. Nov.</i> M. Valerius. C. Julius Cæsar Octavianus III. M. Valerius Messalla Corvinus. <i>ex Kal. Mai.</i> M. Titius. <i>ex Kal. Oct.</i> C. Pompejus.
724	30	C. Julius Cæsar Octavianus IV. M. Licinius Crassus. <i>ex Kal. Jul.</i> C. Antistius Vetus. <i>ex Id. Sept.</i> M. T. M. F. Cicero. <i>ex Kal. Nov.</i> L. Sænius.
725	29	C. Julius Cæsar Octavianus V. Sextus Apulejus. <i>ex Kal. Jul.</i> Potitus Valerius Messalla. C. Furnius. <i>ex Kal. Nov.</i> C. Cluvius.
726	28	C. Julius Cæsar Octavianus VI. M. Vipsanius Agrippa L. F. II.
727	27	C. Julius Cæsar Octavianus Augustus VII. <i>Ex hoc honore appellatus Augustus.</i> M. Vipsanius Agrippa III.
728	26	C. Jul. Cæsar Octavian. Aug. VIII. T. Statilius Taurus II.
729	25	C. Jul. Cæsar Octavian. Aug. IX. M. Junius Silanus.
730	24	C. Jul. Cæsar Octavian. Aug. X. C. Norbanus Flaccus.
731	23	C. Jul. Cæsar Octavian. Aug. XI. <i>Abdic. in e. l. f. e.</i>

A. U. C.	A. N. C.	
		L. Sestius.
		A. Terentius Varro Murena. <i>In mag. mort. e. suff.</i>
		Cn. Calpurnius Piso.
732	22	M. Claudius Marcellus <i>Æterninus</i> II.
		L. Arruntius.
733	21	M. Lollius.
		Q. Æmilius Lepidus.
734	20	M. Apuleius.
		P. Silius Nerva.
		<i>Dio. Caff. Hist. LIV</i> , p. 527.
735	19	Cn. Sentius Saturninus.
		Q. Lucretius Vespillo.
		<i>ex Kal. Jul.</i> M. Vinucius.
736	18	Vipsanius Agrippa.
		P. Cornelius Lentulus Marcellinus.
		Cn. Cornelius Lentulus.
		<i>Dio Caff. LIV</i> , p. 529.
737	17	C. Furnius.
		C. Junius Silanus.
		<i>Dio Caff. LIV</i> , p. 533.
738	16	L. Domitius Ahenobarbus.
		P. Cornelius Scipio.
		<i>ex Kal. Jul.</i> L. Tatius Rufus.
		<i>Dio Caff. LIV</i> , p. 533.
739	15	M. Livius Drusus Libo.
		L. Calpurnius Piso.
		<i>Dio Caff. LIV</i> , p. 535.
740	14	M. Licinius Crassus.
		Cn. Cornelius Lentulus.
		<i>Dio Caff. LIV</i> , p. 537.
741	13	Ti. Claudius Nero.
		P. Quintilius Varus.
		<i>Dio Caff. LIV</i> , p. 539.
742	12	M. Valerius Messalla Barbatus Æmilius.
		<i>nus.</i>
		<i>Hoc in mag. mort. in e. l. suff. e.</i>
		C. Valgius Rufus.
		<i>Abdic. in e. l. suff.</i>
		C. Caninius Rebilus.
		<i>In mag. mort. cf.</i>

A. U. C.	A. N. C.	P. Sulpicius Quirinus: <i>Dio Caff. LIV</i> , p. 541.
743	11	Q. Elius Tubero. Paullus Fabius Maximus. <i>Dio Caff. LIV</i> , p. 544.
744	10	Julius Antonius. Q. Fabius Maximus Africanus. <i>Dio Caff. LV</i> , p. 546.
745	9	Nero Claudio Drotus. <i>In mag. mort. eft.</i>
746	8	T. Quinctius Crispinus. C. Marcius Censorinus. C. Asinius Gallus.
747	7	Ti. Claudio Nero II. Cn. Calpurnius Piso II.
748	6	D. Lælius Balbus. C. Antistius Vetus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> L. Manlius.
749	5	Q. Nonius Asprenas Torquatus. Cæsar Octavianus Augustus XII. <i>Abdic. in e. l. suffect.</i>
<hr/>		
750	4	L. Cornelius Sulla. <i>Plin. Hist. nat. VII</i> , 13. <i>Hisce Coss.</i> <i>Christum natum fuisse, scribit Norif.</i> <i>Cenotaph. Pisan. Diff. II</i> , cap. 5, p. 131.
751	3	C. Calvinus Sabinus. L. Patienus Rufus. L. Cornelius Lentulus. M. Valerius Messalinus.
752	2	<i>Hisce Coss. natum Christum ait M. Vel-</i> <i>ser. Opp. p. 62.</i> Cæsar Octavianus Augustus XIII. <i>Abdic. in e. l. f.</i> <i>ex Kal. Sept. Q. Fabricius.</i> M. Plautius Silvanus. <i>Abdic. in e. l. f.</i> <i>ex Kal. Jul. C. Caninius Gallus.</i> <i>Hoc anno — A. — Cæcina suffectus</i> <i>sensul fuit, cuius meminit Vellej. II,</i>

A. U. C.	A. N. C.	n ^o . vid. <i>Patin. Famij. Rom.</i> p. 553. Coffus Cornelius Lentulus Isauricus. L. Calpurnius Piso Augur.
753	1	

A. U. C.	P. N. C.	C. Julius Cæsar Vipsaniianus. <i>Aug. fit. adopt.</i>
754	1	L. Æmilius Paullus.
755	2	P. Vinucius Nepos.
756	3	P. Albinus Vetus.
757	4	L. Ælius Lamia.
758	5	M. Servilius Geminus.
759	6	Sextus Ælius Catus.
		C. Sentius Saturninus.
		Cn. Cornelius Cinna Magnus.
		L. Valerius Messalla Volvius.
760	7	M. Æmilius Lepidus.
		L. Arruntius Nepos.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		C. Ætius Capito.
		C. Vibius Postumius.
		A. Licinius Nerva Silianus.
		Q. Caecilius Metellus Creticus Silanus.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		P. Cornelius Lentulus Scipio.
		T. Quinctius Crispinus Valerianus.
761	8	M. Furius Camillus.
		Sextus Nonius Quinctilianus.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		L. Apronius.
		A. Vibius Habitus.
762	9	C. Poppæus Sabinus.
		Q. Sulpicius Camerinus.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		M. Papius Mutilus.
		Q. Poppæus Secundus.
		P. Cornelius Dolabella.
763	10	C. Junius Silanus.
		<i>In e. l. suff. ex Kal. Jul.</i>

		A. U. C.	P. N. C.	Serv. Corn. Lentulus Maluginensis. <i>Suffect.</i> Lucius Silanus. C. Vellejus Tutor. <i>Graec. Inscript. p. 440, num. 7.</i>
764	11			M. Silanus. C. Vellejus Tutor. M. Emilius Lepidus. <i>Abdic. in e. l. f.</i> <i>ex Kal. Jul. L. Cassius Longinus.</i>
765	12			T. Statilius Taurus. Germanicus Cæsar, <i>Tib. fil.</i> C. Fonteius Capito, <i>In e. l. f. ex Kal. Jul.</i>
766	13			C. Visellius Varro. C. Silius Népos. L. Munatius Plancus.
767	14			Sextus Pompejus Népos. Sextus Apulejus Népos. <i>Huc usque Golzii est numismatis Fasti.</i>
768	15			Drusus Cæsar, <i>Tib. Aug. fil.</i> C. Norbanus Flaccus. <i>Incipiunt Fasti in perpetuis columnis,</i> <i>ut vocant.</i>
769	16			T. Statilius Sifenna Taurus. L. Scribonius Libo. <i>In e. l. suff. ex Kal. Jul.</i>
770	17			Jul. Pomponius Græcinus. <i>Dio Caff. LVII, 612.</i> C. Cæcilius Rufus.
771	18			L. Pomponius Flaccus Græcinus. <i>Dio Caff. LVII, 613.</i> Cl. Tiberius Nero August. III. <i>Abdic. in e. l. f.</i>
772	19			L. Sejus Tobero. Germanicus Cæsar <i>I. Suff.</i> Rubellius Blandus.
773	20			M. Junius Silanus. L. Norbanus Balbus. <i>Dio Caff. LVII, 615.</i> M. Valerius Messalla. M. Aurelius Cotta.

C O N S U L A R E S.

319

A.U.C.	P.N.C.	
774	21	Cl. Tiberius Nero Augustus IV. <i>Abdic. in e. l. f.</i> <i>ex Kal. April.</i> — — —
775	22	Drusus Cæsar, Tib. Aug. fil. II. Decius Haterius Agrippa. C. Sulpicius Galba. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
776	23	M. Coccejus Nerva. C. Vibius Rufinus. <i>Lydat. p. 43. Patin. Fam. R. p. 72.</i> C. Afinius Pollio. <i>Forte suff. &</i> <i>L. Marcius.</i>
777	24	C. Antistius Vetus. Sextus Cornelius Cethegus. L. Visellius Varro.
778	25	M. Afinius Agrippa. Cossus Cornelius Lentulus.
779	26	C. Calvinius Sabinus. Cn. Cornelius Lentulus Getulicus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
780	27	Q. Marcius Barea. T. Rusticus Nummius Gallus.
781	28	M. Licinius Crassus. L. Calpurnius Piso.
782	29	Appius Junius Silanus. P. Silius Nerva. C. Rubellius Geminus. C. Fufius Geminus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
783	30	Q. Pompenius Secundus. M. Sanquinius Maximus. <i>Gruter. Inscript. p. 1087, num. 10. Sed pro hinc in Epistola considerari Noristi leguntur</i> A. Plautius. L. Nonius Asprenas.
784	31	M. Vinicius Quartinus. C. Cassius Longinus. <i>Suffect.</i> C. Cassius Longinus. L. Nævius Surdinus. Cl. Tiberius Nero Cæsar. Avg. V.

A. U. C.	P. N. C.	L. <i>Ælius Sejanus.</i> <i>Suffect.</i>
		<i>VII Id. Mai. Faustus Cornelius Sulla.</i> <i>Sextidius Catullinus.</i>
		<i>Kal. Jul. L. Fulcinus Trio.</i>
		<i>Kal. Oct. P. Memmius Regulus.</i>
		<i>Tacit. Ann. V, ii. Gruter. Inscri. p. 1087, num. i. Noris. Epist. cons. p. 404.</i>
785	32	<i>Cn. Domitius Ahenobarbus.</i> <i>A. Vitellius Nepos.</i> <i>In mag. mort. in e. l. f. ex Kal. Jul.</i> <i>M. Furius Camillus Scribonianus.</i> <i>Tacit. Ann. VI, i. Gruter. l. c. p. 1087, num. i.</i>
786	33	<i>Serg. Sulpicius Galba.</i> <i>In e. l. suff.</i> <i>ex Kal. Jul. L. Salvius Otho.</i> <i>L. Cornelius Sulla.</i>
787	34	<i>L. Vitellius.</i> <i>Paulus Fabius Persicus.</i>
788	35	<i>C. Cestius Gallus Camerinus.</i> <i>M. Servilius Geminus Nonianus.</i> <i>Plin. Hist. nat. XXXVII, 6.</i>
789	36	<i>Sex. Papinius Gallienus.</i> <i>Q. Plautius Nepos.</i> <i>In e. l. suff.</i> <i>ex Kal. Jul. P. Petronius.</i>
790	37	<i>Cn. Acerronius Proculus.</i> <i>C. Pontius Nigrinus.</i> <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> <i>Tiberius Claudius.</i> <i>Cajus Caligula.</i>
		<i>Sueton. Caligul. c. 15. Dio Cass. LIX,</i> <i>644. Pagiis Diff. hypat. c. 11.</i>
791	38	<i>M. Aquillius Julianus.</i> <i>P. Nonius Asprenas.</i>
792	39	<i>Cajus Cæsar Caligula Augustus Germanicus II.</i> <i>Abdic. in e. l. f.</i> <i>prid. Kal. Febr. Sabinus Maximus.</i> <i>L. Apronius Cæsianus.</i>

A.U.C.	P.N.C.	
		<i>Abdic. in e. l. f.</i>
		<i>ex Kal. Jul. Cn. Domitius Corbula.</i>
		<i>Ambobus suffect. ex Non. Sept.</i>
		<i>Sex. Domitius Afer.</i>
		<i>Q. Curtius Rufus.</i>
793	40	<i>C. Cæsar Caligala Aug. Germanic. III.</i>
		<i>Sine collega. Abdic. in e. l. f. prid. Id.</i>
		<i>Jan.</i>
		<i>L. Gellius Publicola.</i>
		<i>M. Coccejus Nerva.</i>
		<i>Ex Kal. Jul.</i>
		<i>Sex. Junius Celer.</i>
		<i>Sex. Nonius Quintilianus.</i>
794	41	<i>C. Cæsar Caligula Aug. Germanic. IV.</i>
		<i>Abdic. in e. l. f.</i>
		<i>ad VII Id. Jan. Q. Pomponius Secundus II.</i>
		<i>Cn. Sentius Saturninus.</i>
		<i>Suffect. incertum in cuius locum</i>
		<i>ex Kal. Jul. — — Venustus.</i>
795	42	<i>Tiberius Claudius Nero Augustus II.</i>
		<i>Abdic. in e. l. f.</i>
		<i>prid. Kal. Mai. C. Vibius Crispus.</i>
796	43	<i>C. Cæcina Largus Germanicus.</i>
		<i>Tiberius Claudius Nero Augustus III.</i>
		<i>Abdic. in e. l. f.</i>
		<i>pr. Kal. Mart. P. Valerius Asiaticus.</i>
		<i>L. Vitellius II.</i>
		<i>Suffecti sunt forsan. ex Kal. Jul.</i>
		<i>Q. Curtius Rufus.</i>
		<i>Vipsanius Lænas.</i>
		<i>Pigh. annal. T. III, p. 573.</i>
797	44	<i>C. Vibius Crispinus.</i>
		<i>T. Statilius Taurus II.</i>
798	45	<i>M. Vinicius Quartinus II.</i>
		<i>M. Statilius Corvinus.</i>
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		<i>M. Cluvius Rufus.</i>
		<i>Pompejus Silvanus.</i>
		<i>C. Valerius Asiaticus II.</i>
		<i>M. Junius Silanus.</i>
799	46	<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>

A.U.C.	P.N.C.	P. Sullius Rufus. P. Ostorius Scapula.
800	47	<i>In magistr. mort. suffect.</i> Tiberius Claudius Nero Aug. Germ. IV. <i>Abdic. in e. l. f. ex Kal. Mart.</i> Ti. Plautius Silvanus Ælianus. L. Vitellius III. <i>Dio Caff. LX, 684.</i>
801	48	A. Vitellius. L. Vipsanius Publicola. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> L. Vitellius. C. Calpurnius Piso.
802	49	C. Pompejus Longinus Gallus. Q. Veranius Nepes: <i>Suffect. ex Kal. Mai.</i> L. Memmius Pollio. Q. Allius Maximus.
803	50	C. Antistius Vetus. M. Suillius Rufus Servilianus.
804	51	Tiberius Claudius Cæsar Aug. Germ. V. Ser. Cornelius Scipio Orfitus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> C. Minucius Fundanus. C. Vetennius Severus. <i>ex Kal. Nov.</i> T. Flavius Vespianianus.
805	52	P. Cornelius Sulla Faustus. L. Salvius Otho Titianus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> Servilius Barea Soranus. M. Licinius Crassus Mucianus. <i>ex Kal. Nov.</i> L. Cornelius Sulla. T. Flavius Sabinus Vespasianus.
806	53	Dec. Junius Silanus. Q. Haterius Antoninus.
807	54	M. Asinius Marcellus. M. Acilius Aviola. <i>Videtur suffect. ex Kal. Nov.</i>

A.U.C.	P.N.C.	
808	55	L. Annæus fve Junius Gallio. <i>Lydiat.</i> pag. 60. Nero Claudius Cæsar. <i>Abdic.</i> in e. l. f. prid. <i>Kal. Mart.</i> — — L. Antistius Vetus. <i>Forte suff.</i> Pompejus.
809	56	Q. Volusius Saturninus. P. Cornelius Scipio. <i>Suffect.</i> <i>ex Kal. Jul.</i> — — — —
810	57	Nero Claudius Cæsar II. L. Calpurnius Piso. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> Duceñnius Geminus. Pompejus Paullinus. <i>Tacit. ann. XV, 18. Lydiat. Ser. summ.</i> <i>mag. p. 62.</i>
811	58	Nero Claudius Cæsar III. <i>Abdic. in e. l. f.</i> prid. <i>Kal. Mai.</i> C. Suetonius Paullinus. M. Valerius Messalla.
812	59	C. Vipſanius Apronianus. C. Fonteſus Capito,
813	60	Nero Claudius Cæſar IV. Coffus Cornelius Lentulus. <i>Suffect.</i> <i>ex Kal. Jul.</i> — — — —
814	61	C. Cæſoniſus Pætus; C. Petronius Turpilianus. <i>Forte suffect.</i> P. Calviniſus Ruſo. <i>Suffect.</i> <i>ex Kal. Jul.</i> — — — —
815	62	<i>Forſan Vectiū Bolanus.</i> P. Marius Celsus. L. Afinius Gallus. <i>Suffect.</i> <i>ex — — Junius Marullus.</i> <i>ex Kal. Jul.</i>

A.U.C.	P.N.C.	
		L. Annaeus Seneca.
816	63	Trebellius Maximus.
		L. Memmius Regulus.
		P. Virginius Rufus.
817	64	<i>Senec. Quæst. nat. VI, 1.</i>
		C. Lecanius Bassus.
		M. Licinius Crassus Frugi.
818	65	P. Silius Nerva.
		C. Julius Atticus Vestinus.
		<i>In magistr. occis. Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		Plautius Lateranus.
		Anicius Cerealis.
		<i>Pagius Critic. Baron. p. 50. consules ordinarios ita ponit:</i>
		A. Licinius Nerva Silianus.
		M. Vestinus Atticus.
		<i>Verum consules ordinarii h. a. a Cuspiniano feruntur:</i>
		— — Celsinus.
		— — Apulejus.
819	66	C. Suetonius Paullinus.
		L. Pontius Teleinus.
820	67	L. Fonteius Capito.
		C. Julius Rufus.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		Nero Claudius Cæsar Aug. V. <i>fine collega.</i>
		Catius Silius Italicus.
821	68	M. Galerius Trachalus Turpilianus.
		<i>Suffect.</i>
		Ciconius Varro.
		<i>Is Kal. Jul. designatus erat, sed antequam iniret, occisus est.</i>
		C. Bellicius Natalis.
		<i>ex Kal. Jul. P. Cornelius Scipio Asiaticus.</i>
		<i>Verum Lydiat. Ser. summ. magistr. p. 68 ponit: ex Kal. Jul.</i>
		M. Plautius Silvanus.
		M. Salvius Otho.
		<i>ex Kal. Sept.</i>
		C. Bellicius Natalis.
		P. Cornelius Scipio Asiaticus.

A. U. C.	P. N. C.	
822	69	Ser. Sulpicius Galba II. T. Vinius Rufinus. <i>Ambo in mag. occisi sunt. Suffet. ex a.</i> <i>d. XVI Kal. Febr.</i> Imp. M. Salvius Otho Cæsar Aug. L. Salvius Otho Titianus II. <i>ex Kal. Mart.</i> T. Virginius Rufus. Vopiscus Pompejus Silvanus. <i>ex Kal. Mai.</i> M. Cælius Sabinus. T. Flavius Sabinus. <i>ex Kal. Jul.</i> T. Arrius Antoninus. P. Marius Celsus II, <i>ex Kal. Sept.</i> C. Vabius Valens. A. Licinius Cæcina. <i>Perduell. damn. suffet. ex pr. Kal. Nov.</i> Roscius Regulus. <i>ex Kal. Nov.</i> Cn. Cæcilius Simplex. C. Quinctius Atticus. Imp. T. Flavius Vespasianus II. Titus Vespasianus. <i>Suffet. ex Kal. Jul.</i> T. Flavius Domitianus. M. Licinius Crassus Mucianus II, <i>ex Kal. Sept.</i> P. Valerius Asiaticus. <i>ex Kal. Nov.</i> L. Annius Bassus. C. Cæcina Pætus. Imp. T. Flavius Vespasianus III. M. Coccejus Nerva. <i>Suffet. ex Kal. Mart.</i> T. Flavius Domitianus. Cn. Pedius Castus. Imp. T. Flavius Vespasianus IV. T. Flavius Vespasianus II. (<i>Imp. fil.</i>) T. Flavius Domitianus II. M. Valerius Messalinus.
823	70	
824	71	
825	72	
826	73	

A. U. C.	P. N. C.	
827	74	Imp. T. Flavius Vespasianus V. T. Flavius Vespasianus III. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
828	75	T. Flavius Domitianus III. T. Flavius Vespasianus Aug. VI. T. Flavius Vespasianus IV. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
829	76	T. Flavius Domitianus IV. M. Licinius Mucianus III. <i>Plin. Hist. nat. VII, 3.</i> T. Flavius Vespasianus Aug. VII. T. Flavius Vespasianus V. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
830	77	T. Flavius Domitianus V. T. Plautius Silvanus Ælianus II. Imp. T. Fl. Vespasianus VIII. T. Flavius Vespasianus VI. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
831	78	T. Flavius Domitianus VI. Cn. Julius Agricola. L. Cejonejus Commodus Verus.
832	79	C. Cornelius Priscus. Imp. T. Fl. Vespasianus IX.
833	80	T. Flavius Vespasianus VII. Imp. T. Fl. Vespasianus VIII. (<i>Vespaf.</i> <i>fil.</i>)
834	81	T. Flavius Domitianus VII. M. Plautius Silvanus. M. Annius Verus Pollio. <i>Phil. a Turre in Monum. vet. Ant. p.</i> <i>96 consules hos ponit :</i>
835	82	L. Flavius Silva Nonius Bassus. Afinius Pollio Verrucosus. <i>Suffect. ex Kal. Mai.</i> L. Vettius Paullus. T. Junius Montanus. <i>Suffect.</i> L. Ælius Plautius Lamia. Q. Pactumejus Fronto. Imp. T. Flavius Domitianus VIII. T. Flavius Sabinus. <i>Suffectus forte.</i>

A.U.C.	P.N.C.	P. Valerius Patruinus. <i>Gruter: Inscr. p. 1081, num. 2.</i>
836	83	Imp. T. Flav. Domitianus IX.
837	84	T. Virginius Rufus II.
838	85	Imp. T. Flav. Domitianus X.
		Appius Junius Sabinus.
		Imp. T. Flav. Domitianus XI.
		T. Aurelius Fulvus.
839	86	Imp. T. Flav. Domitianus XII.
		Ser. Cornelius Dolabella.
840	87	Imp. T. Flav. Domitianus XIII.
		A. Volusius Saturninus.
841	88	Imp. T. Flav. Domitianus XIV.
		L. Minucius Rufus.
842	89	T. Aurelius Fulvus II.
		A. Sempronius Atratinus.
843	90	Imp. T. Flav. Domitianus XV.
		M. Coccejus Nerva II.
844	91	M. Ulpius Trajanus Crinitus.
		M'. Acilius Glabrio.
845	92	Imp. T. Flav. Domitianus XVI.
		A. Volusius Saturninus II.
846	93	Sex. Pompejus Collega.
		Cornelius Priscus.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		M. Lollius Paullinus.
		Valer. Asiaticus Saturninus.
		<i>ex Kal.</i> —
		C. Antius.
		A. Julius Quadratus.
847	94	L. Nonius Asprenas Torquatns.
		M. Arricinius Clemens.
		<i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		Sextilius Lateranus.
		C. Silius Italicus III.
848	95	Imp. T. Flav. Domitianus XVII.
		T. Flavius Clemens.
849	96	C. Fulvius Valens.
		C. Antistius Vetus.
		<i>Suffect. ex Kal. Nov.</i>
		T. Flavius Sabinius.
		T. Arrius Aptonius.

A. U. C.	P. N. C.	
850	97	Imp. Coccejus Nerva III. T. Virginius Rufus III. <i>Mort. in magistr. suffect.</i> Cornelius Tacitus, <i>Historicus.</i> <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> Domitius Apollinaris. Q. Fabius Vejento. <i>ex Kal. —</i> M. Cornelius Fronto. Q. Fabius Postumus. <i>ex Kal. Nov.</i> C. Publicius Certus. <i>Vitio fact. in e. l<i>s</i>f.</i> S. Pompejus Collega II. Vettius Proculus.
851	98	Imp. Coccejus Nerva IV. Cæf. M. Ulpius Trajanus II. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> C. Sofius Senecio. L. Licinius Sura. <i>ex Kal. Octobr.</i> Afranius Dexter. <i>In mag. occisus est. Vid. Plin. Ep. VII, 14.</i>
852	99	C. Sofius Senecio II. A. Cornelius Palma.
853	100	Imp. M. Ulpius Trajanus III. M. Cornelius Fronto III. <i>Suffect. ex Kal. Mart.</i> Sex. Pomponius Collega III. <i>ex Kal. Sept.</i> C. Plinius Cæcilius Secundus. Sp. Cornelius Tertullus. <i>ex Kal. Nov.</i> Julius Ferox. Acutius Nerva. <i>Et post hos denique</i>
854	101	L. Roscius Ælianus. Ti. Claudius Sacerdos. Imp. M. Ulpius Trajanus IV. Sex. Articulejus Pætus. <i>Suffect. ex Kal. Mart.</i>

A. U. C.	P. N. C.	Cornelius Scipio Orfitus. <i>ex Kal. Mai.</i> Bæbius Macer. M. Valerius Paullinus. <i>ex Kal. Jul.</i> C. Rubrius Gallus. Q. Cælius Hispo. C. Sosius Senecio III. L. Licinius Sura II. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> Man. Acilius Rufus. C. Cæcilius Clasicus. Imp. M. Ulpius Trajanus V. L. Appius Maximus II. Suranus. P. Neratius Marcellus. Ti. Julius Candidus II. A. Julius Quadratus II. L. Cejonejus Commodus Verus. L. Tutius Cerealis. C. Sosius Senecio IV. L. Licinius Sura III. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> Suranus II. C. Servilius Ursus Servianus III. Ap. Annius Trebonius Gallus. M. Atilius Metilius Bradua. <i>Suffect. ex Kal. Mart.</i> C. Julius Africanus. Clodius Crispinus. A. Cornelius Palma II. C. Calvisius Tullus II. <i>Suffect.</i> P. Albius Hadrianus. L. Publilius Celsus. Clodius Crispinus. Solenus Orfitus. C. Calpurnius Piso. Vettius Rusticus Bolanus. <i>Suffect. ex Kal. Mart.</i> C. Julius Ursus Servilius Servianus II.
855	102	
856	103	
857	104	
858	105	
859	106	
860	107	
861	108	
862	109	
863	110	
864	111	

A. U. C.	P. N. C.	
865	112	L. Fabius Justus. Imp. Nerva Trajanus VI.
866	113	C. Julius Africanus. L. Publius Celsus II.
867	114	C. Clodius Crispinus. Q. Ninnius Hafta.
868	115	P. Manilius Vopiscus. M. Valerius Messalla.
869	116	C. Popilius Carus Pedo Vergilianus. Æmilius Ælianuſ.
870	117	L. Antistius Vetus. Quinctius Niger. T. Vipsanius Apronianus. <i>Suffet. ex Kal. Jul.</i>
871	118	M. Erucius Clarus. Ti. Julius Alexander. Imp. Cæſar Hadrianus II.
872	119	Ti. Claud. Fuscus Salinator. Imp. Cæſar Hadrianus III.
873	120	Q. Junius Rusticus. L. Catilius Severus.
874	121	L. Aurelius Fulvus. M. Annius Verus II.
875	122	L. Augur. Man. Acilius Aviola.
876	123	C. Gorelius Panfa. Q. Arrius Pætinus.
877	124	C. Ventidius Apronianus. Man. Acilius Glabrio.
878	125	C. Bellicius Torquatus. P. Cornelius Scipio Asiaticus II.
879	126	Q. Vettius Aquilinus. Vespronius Candidus Verus II.
880	127	Ambiguus Bibulus. Gallicanus.
881	128	D. Cælius Titianus. L. Nonius Asprenas Torquatus.
882	129	M. Annius Libo. P. Juventius Celsus II. Q. Julius Balbus. <i>Suffet. ex Kal. Mart.</i> T. Aufidius Fronto.

A. U. C.	P. N. C.	Arrius Severianus. <i>ex Kal. Nov.</i>
883	130	C. Neratius Marcellus.
		Cn. Lollius Gallus.
884	131	Q. Fabius Catullinus.
		M. Flavius Aper.
885	132	Ser. Octavius Lænas Pontianus.
		M. Antonius Rufinus.
886	133	Sentius Augurinus.
		Arrius Severianus II.
887	134	Hiberus.
		Junius Silanus Sisenha.
888	135	C. Julius Servilius Ursus Servianus III.
		C. Vibius Juventius Varus.
889	136	Pompejus Lupercus.
		L. Julius Atticus Liciniatus.
890	137	L. Cejonejus Commodus Verus.
		Sex. Vetulenus Civica Pompejanus.
891	138	L. Ælius Verus Cæsar II.
		P. Cælius Balbinus Vibullius.
892	139	Sulpicius Camerinus.
		Quinctius Niger Magnus.
893	140	Imp. T. Ælius Hadrianus Antoninus Pius II.
		Cajus Bruttius Præfens.
894	141	Imp. T. Ælius Hadrianus Antoninus Pius III.
		M. Ælius Aurelius Cæsar.
895	142	M. Peducæus Syloga Præficus.
		T. Hoenius Severus.
896	143	L. Cuspius Rufinus.
		L. Statius Quadratus.
897	144	C. Bellicius Torquatus.
		Ti. Claud. Atticus Herodes.
898	145	P. Lollianus Avitus.
		C. Gavius Maximus.
899	146	Imp. T. Ælius Hadr. Antoninus Pius IV.
		M. Ælius Aurelius Verus Cæsar II.
900	147	Sextus Erucius Clarus II.
		Cn. Claudius Severus.
		M. Valerius Largus.

A a 2

A. U. C.	P. N. C.	
901	148	M. Valerius Messallinus.
902	149	C. Bellicius Torquatus II.
903	150	M. Salvius Julianus.
		Ser. Cornelius Scipio Orfitus.
		Q. Nonius Priscus.
		Romulus Gallicanus.
		Antistius Vetus.
904	151	Sex. Quintilius Gordianus.
		Sex. Quintilius Maximus.
905	152	Sex. Acilius Glabrio.
		C. Valerius Omollus Verianus.
		<i>Reines. Inscr. p. 371.</i>
906	153	C. Bruttius Praefens II.
		Antonius Rufinus.
907	154	L. Ælius Aurel. Commodus Verus Cæsar.
		<i>Abdic. suffet.</i>
		Aquillius Orfitus.
		Sextilius Lateranus.
908	155	C. Julius Severus.
		M. Rufinius Sabinianus.
		<i>Suffet. ex Kal. Nov.</i>
		Antius Pollio.
		Opimianus.
909	156	M. Plautius Silvanus.
910	157	L. Sentius Augurinus.
		Vetukenus Barbarus.
		Regulus.
911	158	Tertullus.
		Licinius Sacerdos.
912	159	Plautius Quintillus.
913	160	M. Statius Priscus.
		T. Clodius Vibius Varus.
		Ap. Annius Atilius Bradua.
914	161	M. Ælius Aurel. Antonin. Verus Cæsar III.
		L. Ælius Aurelius Commodus Verus Cæsar II.
915	162	Q. Junius Rusticus.
		C. Vettius Aquilinus.
		<i>Suffet. ex Kal. Jul.</i>
916	163.	Q. Flavius Tertullus.
		L. Papirius Ælianvs.

A. U. C.	P. N. C.	M. Aurelius. <i>Suffect.</i>
917	164	Junius Pastor.
918	165	C. Julius Macrinus.
		L. Cornelius Celsus.
		Servilius Pudens.
919	166	L. Cornelius Scipio Orfitus.
		Servilius Pudens II.
920	167	T. Vitrasius Pollio.
		Imp. Lucius Aurelius Verus III.
921	168	T. Numidius Quadratus.
922	169	T. Junius Montanus.
		L. Vettius Paullus.
923	170.	Q. Sosius Priscus.
		P. Cælius Apollinaris.
924	171	M. Aurelius Severus Cethagus.
		L. Junius Clarus.
925	172	L. Septimius Severus II.
		Herennianus.
926	173	Claudius Maximus.
		Cornelius Scipio Orfitus.
927	174	Cn. Claudius Severus II.
		M. Aurelius Cladius Pompejanus.
928	175.	Ap. Annius Trebonius Gallus.
		Fulvius Flaceus.
929	176	Calpurnius Piso.
		M. Salvius Julianus.
930	177	T. Vitrasius Pollio II.
		M. Flavius Aper H.
931	178	Imp. L. Ælius Aurelius Commodus.
		Plautius Quintillus.
932	179.	Vettius Rufus.
		Cornelius Scipio Orfitus.
		Imp. L. Ælius Aurelius Commodus II.
		Vespronius Candidus Verus.
		<i>Suffect. ex Hal. Jul.</i>
933	180	P. Helvius Pertinax.
		M. Didius Severus Julianus.
934	181	L. Fulvius Bruttius Præfens II.
		Sex. Quintilius Condianus.
		Imp. L. Ælius Aurelius Commodus III.
		Antistius Burrus II.

A. U. C.	P. N. C.	
935	182	Petronius Mamertinus. M. Vettius Trebellius Rufus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
936	183	Æmilius Juncus. Atilius Severus. Imp. L. Ælius Aurelius Commodus IV.
937	184	M. Aufidius Victorinus II. M. Eggius Marullus.
938	185	Numer. Papirius Ælianuſ. Triarius Maternus. M. Atilius Metilius Bradua. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
939	186	C. Pescennius Niger II. L. Septimius Severus. Apulejus Rufinus. <i>& viginti ali⁹ h. a.</i> Imp. L. Ælius Aurelius Commodus V.
940	187	Man. Acilius Glabrio II. Tullius Crispinus.
941	188	Papirius Ælianuſ. C. Allius Fuscianus II.
942	189	Duilius Silanus II. Junius Silanus.
943	190	Q. Servilius Silanus. Imp. L. Ælius Aurelius Commodus VI.
944	191	Petronius Septimianus. Cassius Apronianus.
945	192	M. Atilius Metilius Bradua. Imp. L. Ælius Aurelius Commodus VII.
946	193	P. Helvius Pertinax II. Q. Sofius Falco. C. Julius Fructus Clarus. <i>Suffect. ex Kal. Mart.</i> Flavius Claudius Sulpicianus. Fabius Cilo Septiminus. <i>ex Kal. Mai.</i> Silius Messalla. <i>ex Kal. Jul.</i> Ælius. Probus.

*Lamprid. vit. Commod. c. 20. Lyðar.
Ser. summ. mag. p. 106 sq.*

A. U. C.	P. N. C.	
947	194	Imp. Septimius Severus. <i>H.</i>
948	195	D. Clodius Albinus Cæsar II.
		Q. Flavius Tertullus.
949	196	T. Flavius Clemens.
		Cn. Domitius Dexter II.
950	197	L. Valerius Messalla Thrasia Priscus.
		Appius Claudius Lateranus.
		M. Mauritus Rufinus.
		<i>Gruter. Inscr. p. 300.</i>
951	198	Ti. Haterius Saturninus.
		C. Annius Trebonius Gallus.
952	199	P. Cornelius Anullinus II.
		M. Aufidius Fronto.
953	200	Ti. Claudio Severus III.
		C. Aufidius Victorinus.
954	201	L. Annius Fabianus.
		M. Nonius Mucianus.
955	202	Imp. L. Septimius Severus III.
		Imp. M. Aurelius Antoninus Caracalla.
		<i>Gruter. Inscript. p. 300. num. 1.</i>
956	203	P. Septimius Geta.
		L. Septimius Plautianus II.
957	204	L. Fabius Cilo Septiminus II.
		M. Annius Libo.
958	205	Imp. M. Aurelius Antoninus Caracalla.
		<i>H.</i>
		P. Septimius Geta Cæsar.
959	206	M. Nummius Annius Albinus.
		Fulvius Æmilianus.
960	207	M. Flavius Aper.
		Q. Alius Maximus.
961.	208	Imp. M. Aur. Antoninus Caracalla III.
		P. Septimius Geta Cæsar II.
962	209	M. Aurelius Pompejanus.
		Lollianus Ayitus.
963	210	Manius. Acilius Faustinus.
		C. Cæsonius Macer Rufinianus.
964	211	Q. Epidius Rufus. Lollianus Gentianus.
		Pomponius Baflus.
965	212	M. Pompejus Asper.
		P. Asper.
966	213	Imp. M. Aur. Antoninus Caracalla IV.

A. U. C.	P. N. C.	P. Cælius Balbinus II. <i>Suffect.</i> <i>ex Kal. Mart. M. Antonius Gordianus.</i> <i>ex Kal. Mai. P. Helvius Pertinax.</i> Silius Messalla. Q. Aquillius Sabinus. Aninius Lætus II. Anicius Cerealis. Q. Aquillius Sabinus II. Sex. Cornelius Anullinus. C. Brettius Præfens. T. Messius Extricatus II. <i>Gruer. Inscr. p. 300.</i> Imp. M. Opelius Antoninus Diadumenus II. <i>Nomine ejus e fastis eraso, ei successus.</i> Imp. M. Aurelius Antoninus Heliogabalus. <i>Adventua.</i> Imp. M. Aurelius Antoninus Heliogabalus II. Licinius Sacerdos II. <i>Gruer. Inscr. p. 300.</i> Imp. M. Aurelius Antoninus Heliogabalus III. M. Aurel. Eutychianus Comazon II. Gratus Sabinianus. Claudius Scleucus. Imp. M. Aurel. Antoninus Heliogabalus IV. M. Aur. Severus Alexander Cæsar. L. Marius Maximus II. Papirius Elianus. Claudius Julianus. Clodius Crispinus. L. Turpilius Dexter. M. Mæcius Rufus. Imp. M. Aur. Severus Alexander II. C. Quintilius Marcellus. D. Cælius Balbinus. M. Clodius Pupienus Maximus. Vettius Modestus.
967	214	
968	215	
969	216	
970	217	
971	218	
972	219	
973	220	
974	221	
975	222	
976	223	
977	224	
978	225	
979	226	
980	227	
981	228	

A. U. C.	P. N. C.	
982	239	Sergius Calpurnius Probus. Imp. M. Aur. Severus Alexander III. Gaius Dio II. <i>Suffect.</i>
983	230	M. Antonius Gordianus II. Calpurnius Agricola. C. Catius Clementinus.
984	231	M. Aurelius Claudius Pompejanus. Felicianus.
985	232	Julius Lupus. Maximus.
986	233	Maximus. Ovinius Paternus.
987	234	Maximus II. P. Urinatus Urbanus.
988	235	L. Catilius Severus. L. Ragonius Urinatus Quintianus.
989	236	Imp. C. Julius Maximinus. C. Julius Africanus.
990	237	P. Titius Perpetuus. L. Ovinius Rusticus Cornelianus. <i>Suffect. ex Kal. Mai.</i> Junius Silanus. Cn. Messius Gallicanus. <i>In hujus locum s.</i> L. Septimius Valerianus. <i>ex — Jul.</i>
991	238	Ti. Claudius Julianus. Celsus Elianus. M. Ulpius Crinitus.
992	239	Proculus Pontianus. Imp. M. Antonius Gordianus. Man. Acilius Aviola.
993	240	Vettius Sabinus II. Venusius.
994	241	Imp. M. Antonius Gordianus II. M. Aur. Claudius Pompejanus.
995	242	C. Aufidius Atticus. C. Asinius Prætextatus.
996	243	C. Julius Arrianus. Æmilius Papus.
997	244	Peregrinus.

A. U. C.	P. N. C.	
998	245	Fulvius <i>Emilianus.</i> Imp. M. Julius Philippus.
999	246	Ti. Fabius Titianus. Bruttius <i>Præsens.</i>
1000	247	Nummius Albinus. Imp. M. Julius Philippus II.
1001	248	M. Julius Philippus (<i>fil.</i>) <i>Cæsar.</i> Imp. M. Julius Philippus III.
1002	249	Imp. M. Julius Philippus (<i>fil.</i>) II. Fulvius <i>Emilianus</i> II.
1003	250	Vettius Aquilinus. Imp. M. Messius Decius II.
1004	251	Annius Maximus Gratus. Imp. M. Messius Decius III.
1005	252	Q. Herennius Etruscus Messius Decius. Imp. C. Vibius Trebonianus Gallus II.
1006	253	Imp. C. Vibius Volusianus. Imp. C. Vibius Volusianus II.
1007	254	M. Valerius Maximus. Imp. P. Licinius Valerianus II.
1008	255	Imp. P. Licinius Gallienus. Imp. P. Licinius Valerianus III.
1009	256	Imp. P. Licinius Gallienus II. M. Valerius Maximus. M'. Acilius Glabrio. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i>
		Antoninus.
1010	257	Gallus. Imp. P. Licinius Valerianus IV. Imp. P. Licinius Gallienus III. <i>Suffect. ex die XI Kal. Jun.</i> M. Ulpius Crinitus II. L. Domitius Aurelianus.
1011	258	<i>Vopisc. Aurelian. c. II.</i> M. Aurelius Memmius Tuscus. Pomponius Bassus.
1012	259	Fulvius <i>Emilianus.</i> Pomponius Bassus II.
1013	260	L. Cornelius Secularis II. Julius Donatus.
1014	261	Imp. P. Licinius Gallienus IV. Petronius Volusianus.

A. U. C.	P. N. C.	
1015	262	Imp. P. Licinius Gallienus V. Ap. Pompejus Faustinus.
1016	263	M. Nummius Albinus II. Maximus Dexter.
1017	264	Imp. P. Licinius Gallienus VI. Amulius Saturninus.
1018	265	P. Licin. (<i>Valer. fil.</i>) Valerianus Cæsar II. L. Cæsonius Lucillus Macer Rufinianus.
1019	266	Imp. P. Licinius Gallienus VII. Sabinillus.
1020	267	Ovinius Paternus. Arcesilaus.
1021	268	Ovinius Paternus II. Marinianus.
1022	269	Imp. M. Aurelius Clodius II. Ovinius Paternus.
1023	270	Flavius Antiochianus. Furius Orfitus.
1024	271	Imp. L. Domitius Aurelianus A. II. Pomponius Bassus.
1025	272	Quietus. Voldumianus. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> Q. Falsonius Nicomachus.
1026	273	<i>Lydiat. p. 136.</i> M. Claudius Tacitus.
1027	274	M. Mæcius Furius Placidianus. Imp. L. Domitius Aurelianus III. C. Julius Capitolinus.
1028	275	Imp. L. Domitius Aurelianus IV. T. Nonius Marcellinus. <i>Suffect. circa Kal. Febr.</i> M. Aurelius Gordianus.
1029	276	<i>Kal. Jul.</i> Vettius Cornificus Gordianus. Imp. M. Claudius Tacitus II. Fulvius Æmilianus. <i>Suffect. ex Kal Febr.</i>
1030	277	Ælius Scorpianus. Imp. M. Aurelius Probus. Anitius Paullinus.
1031	278	Imp. M. Aurelius Probus II. M. Furius Lupus.

A. U. C.	P. N. C.	
1032	279	Imp. M. Aurelius Probus III. Ovinius Paternus.
1033	280	Gratus. Junius Messalla.
1034	281	Imp. M. Aurelius Probus IV. C. Junius Tiberianus.
1035	282	Imp. M. Aurelius Probus V. Pomponius Victorinus.
1036	283	Imp. M. Aurelius Carus II. M. Aur. (Car. fil.) Carinus Cæsar. <i>Suffect. ex Kal. Jul.</i> M. Aur. (Car. fil.) Numerianus Cæsar. Matronianus.
1037	284	Imp. M. Aurelius Carinus II. M. Aurelius Numerianus. <i>Suffect. ex Kal. Mai. vel Oct.</i> Diocletianus. Annus Bassus. <i>ex Kal. Sept. vel Nov.</i>
1038	285	M. Aurelius Valerius Maximianus. M. Junius Maximus. Imp. C. Valerius Diocletianus II. Aristobulus.
1039	286	M. Junius Maximus II. Vettius Aquilinus.
1040	287	Imp. C. Aurelius Diocletianus III. Imp. M. Aur. Valer. Maximianus Herculeius.
1041	288	Imp. M. Aur. Valer. Maximianus Herculeus II. Pomponius Januarius.
1042	289	Annus Bassus II. L. Ragonius Quintianus.
1043	290	Imp. C. Valer. Diocletianus IV. Imp. M. Aur. Valer. Maximianus Herculeus III.
1044	291	C. Junius Tiberianus.
1045	292	Cassius Dio. Afranius Hannibalianus.
1046	293	M. Aurelius Asclepiodotus. Imp. C. Valer. Diocletianus V.

A.U.C.	P.N.C.	
1047	294	Imp. M. Aur. Valer. Maximian. Hercul. IV. Fl. Valer. Constantius Chlorus Cæsar; Q. Galerius Maximianus Cæsar.
1048	295	Nummius Tufcus. Annius Cornelius Anullinus.
1049	296	Imp. C. Valer. Diocletianus VI. Fl. Constantius Chlorus Cæsar II.
1050	297	Imp. M. Aur. Valer. Maximian. Herculius V. Q. Galerius Maximianus Cæsar II. Anicius Faustus II. Severus Gallus.
1051	298	Imp. C. Valer. Diocletianus VII.
1052	299	Imp. M. Aur. Valer. Maxim. Hercul. VI.
1053	300	Fl. Valer. Constant. Chlorus Cæsar III; Q. Galerius Maximianus Cæsar III.
1054	301	Postumius Titianus II. Fl. Popillius Nepotianus.
1055	302	Fl. Valer. Constant. Chlorus Cæsar IV; Q. Galerius Maximianus Cæsar IV.
1056	303	Imp. C. Valer. Diocletianus VIII.
1057	304	Imp. M. Aur. Valer. Maximian. Hercul. VI.
1058	305	Imp. C. Galer. Valer. Maximian. V. Imp. Fl. Valer. Constantius Chlorus V.
1059	306	Imp. C. Galer. Valer. Maximian. VI. Imp. Fl. Valer. Constantius Chlorus VI. <i>Sufficit, ex Kal. Mart.</i> Maximinus. Severus. <i>ex Kal. Jul.</i> P. Cornelius Anullinus. <i>In mag. occisus est.</i>
1060	307	Fl. Valerius Constantinus. M. Aurel. Valer. Maxim. Hercul. IX. <i>Sufficit, ex Kal. Jul.</i> Maxentius. Maximinus.

A.U.C.	P.N.C.	
1061	308	C. Valerius Diocletianus X. Imp. C. Galerius Maximianus VII. <i>Suffect. VII Kal. Mai.</i> Maxentius II. Romulus.
1062	309	<i>post con-</i> C. Valer. Diocletiani X. <i>fulatum</i> C. Galerii Maximiani VII. <i>Suffect.</i> Imp. Maxentius III. Junius Maximus.
1063	310	<i>II. post con-</i> C. Galerii Maximiani VII. <i>fulatum</i> C. Valer. Diocletiani X. <i>Suffect. ex Kal. Sept.</i> Flavius Heraclius Rufinus. Flavius Eusebius. <i>ex Kal. Nov.</i> C. Cejonejus Rufinus Anullinus: <i>Lydiat. p. 156.</i>
1064	311	Imp. C. Galer. Valer. Maximianus VIII. <i>Sine collega. Suffect. ex XI Kal. Mai.</i> C. Valerius Licinianus Licinius. <i>ex Kal. Sept.</i> Statius Vettius Rufinus. C. Cejonejus Rufius Volusianus. <i>Lydiat. p. 157. Reines. Inscr. p. 183.</i>
1065	312	Imp. Fl. Valerius Constantinus II.
1066	313	Imp. C. Valerius Licinius II.
1067	314	Imp. Fl. Valerius Constantinus III.
1068	315	Imp. C. Valerius Licinius III.
1069	316	C. Cejonejus Rufius Volusianus II. Annianus.
1070	317	Imp. Fl. Valer. Constantinus IV. Imp. C. Valerius Licinius IV.
1071	318	Fl. Rufius Cejonejus Sabinus. Q. Aradius Rufinus Proculus. Ovinius Gallicanus. Septimius Basilius. <i>Suffect. —</i> Adrianus Sabinus. Rufinus. <i>Lydiat. p. 160.</i> Imp. C. Valerius Licinius V.

C O N S U L A R E S.

383

A.U.C.	P.N.C.	
1072	319	Fl. Valerius Crispus Cæsar. Imp. Fl. Valer. Constantinus V.
1073	320	Licinius Junior Cæsar. Imp. Fl. Valer. Constantinus VI.
1074	321	Fl. Constantinus Junior Cæsar. Fl. Valerius Crispus Cæsar II.
1075	322	Fl. Valer. Constantinus Junior Cæsar III. Fl. Petronius Probianus.
1076	323	Anicius Julianus. Acilius Séverus.
1077	324	Junius Rufinus. Fl. Valerius Crispus Cæsar III. Fl. Constantinus Junior Cæsar III. <i>Hos omisit Calvifus.</i>
1078	325	Anicius Faustus Paullinus.
1079	326	Publius Cejonejus Julianus. Imp. Fl. Val. Constantinus VII.
1080	327	Fl. Junius Constantius Cæsar. Fl. Valerius Constantinus.
1081	328	Fl. Val. Maximus Basilius. Fl. Magnus Januarius.
1082	329	Fabius Justus. Imp. Fl. Val. Constantinus VIII.
1083	330	Fl. Val. Constantinus Filius Cæsar. Ovinius Gallicanus. L. Aurelius Symmachus. <i>Creditur suffectus</i>
1084	331	Fl. Constantius.
1085	332	Annius Bassus. Ablavius Ægyptius.
1086	333	Ovinius Pacatianus. Mæcilius Hilarianus.
1087	334	Fl. Val. Julius Dalmatius. M. Aurelius Zenophilus.
1088	335	L. Ravius Acontius Optatus. Anicius Paullinus Junior.
1089	336	Fl. Valerius Constantius. C. Cejonejus Rufus Albinus.
1090	337	Fl. Popilius Nepotianus. Facundus. Ti. Fabius Titianus. Felicianus.

A. U. C.	P. N. C.	
1091	338	Polemius. <i>Orient.</i>
1092	339	Ursus. <i>Occident.</i>
1093	340	Imp. Fl. Constantius II.
1094	341	Imp. Fl. Constans.
1095	342	Fl. Septimius Acyndinus. <i>Orient.</i>
1096	343	L. Aradius Valer. Proculus. <i>Occident.</i>
1097	344	Fl. Antonius Marcellinus. <i>Orient.</i>
1098	345	Cælius Probinus. <i>Occident.</i>
1099	346	Imp. Fl. Constantius III.
1100	347	Imp. Fl. Constans II.
1101	348	M. Moecius Memmius Furius Placidus.
1102	349	Fl. Pisidius Romulus.
		<i>Uterque Occident.</i>
1103	350	Sallustius.
1104	351	Domitius Leontius.
		Postum. Amantius. <i>Orient.</i>
		Cejonejus Rufius Albinus. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Constantius IV.
		Imp. Fl. Constans III.
		Fl. Rufinus. <i>Occident.</i>
		Fl. Eusebius. <i>Orient.</i>
		Fl. Philippus. <i>Orient.</i>
		Fl. Salia.
		Aco Fabius Catullinus Philonianus.
		Ulpius Limenius.
		<i>Ambo in Occident. creati.</i>
		Sergius }
		Nigrinianus } <i>usque occidentalis.</i>
		post con- Sergii &
		ſulatum Nigriniani.
		<i>in imperio Magnentiano.</i>
		Imp. Magnentius.
		Fl. Gaifo.
		<i>Sed non in orbe Romano. Pag. Diff. hyp.</i>
		<i>h. a. & Crit. Baron. T. I, p. 473.</i>
1105	352	Imp. Fl. Constantius V.
1106	353	Constantius Gallus Cæsar.
1107	354	Imp. Fl. Constantius VI.
		Fl. Constantius Gallus Cæsar II.
		Imp. Fl. Constantius VII.
		Fl. Constantius Gallus Cæsar III.

A. U. C.	P. N. C.	
1108	355	Arbetio.
1109	356	Mavortius Lollianus. <i>Uterque Occid.</i>
1110	357	Imp. Fl. Constantius VIII.
		Fl. Claudius Julianus Cæsar.
1110	357	Imp. Fl. Constantius IX.
		Fl. Claudius Julianus Cæsar II.
1111	358	Ti. Fabius Datianus.
		Neratius Cerealis. <i>Uterque Occid.</i>
1112	359	Flavius Eusebius.
		Hypatius.
1113	360	Imp. Flavius Constantius X.
		Fl. Claudius Julianus Cæsar III.
1114	361	Fl. Taurus. <i>Occid.</i>
		Fl. Florentius. <i>Orient.</i>
1115	362	Fl. Mamertinus.
		Fl. Nevitta. <i>Uterque Occid.</i>
1116	363	Imp. Fl. Claudius Julianus IV.
		Secundus Sallustius Promotus. <i>Occid.</i>
1117	364	Imp. Fl. Jovianus.
		Fl. Joviani F. Varronianus N. P.
1118	365	Imp. Fl. Valentinianus.
		Imp. Fl. Valens.
1119	366	Fl. Gratianus (<i>Valentin. fil.</i>) N. P.
		Fl. Dagalaiphus. <i>Uterque Occid.</i>
1120	367	Fl. Lupicinus. <i>Orient.</i>
		Fl. Valens Jovinus. <i>Occid.</i>
		<i>Amian. Marcellin. XXVIII,</i>
1121	368	Imp. Fl. Valentinianus II.
		Imp. Fl. Valens II.
1122	369	Sex. Aurelius Victor.
		Jul. Felix Valentinianus N. P.
		<i>Uterque Orient.</i>
1123	370	Imp. Fl. Valentinianus III. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Valens III. <i>Orient.</i>
1124	371	Imp. Fl. Gratianus II.
		Sex. Anicius Petronius Probus.
		<i>Uterque Occid. vid. Pag. Crit. Baron.</i>
		<i>T. I., p. 526.</i>
1125	372	Fl. Arintheus.
		Fl. Modestus. <i>Uterque Oriente.</i>
1126	373	Imp. Fl. Valentinianus IV.
		Imp. Fl. Valens IV.

A. U. C.	P. N. C.	
1127	374	Imp. Fl. Gratianus III. Fl. Equitius V. C. <i>Uterque Occid.</i>
1128	375	<i>post con-</i> Imp. Fl. Gratiani III. <i>sulatum</i> Fl. Equitii V. C. vid. <i>Cod. Theod. L. VII. tit. 13. leg. 7.</i>
1129	376	Imp. Fl. Valens. <i>Orient.</i>
1130	377	Imp. Fl. Valentinianus Junior. <i>Occid.</i>
1131	378	Imp. Fl. Gratianus IV. Fl. Merobaudes V. C. <i>Uterque Occid.</i>
1132	379	Imp. Fl. Valens VI. <i>Orient.</i> Imp. Fl. Valentinianus Junior II. <i>Occid.</i> Decius Ausonius, <i>Poeta.</i> Q. Clodius Hermogenianus Olybrius. <i>Uterque Occid.</i>
1133	380	Imp. Fl. Theodosius. <i>Orient.</i>
1134	381	Imp. Fl. Gratianus V. <i>Occid.</i>
1135	382	Postumius Syagrius. <i>Occid.</i>
1136	383	Fl. Annius Eucherius. <i>Orient.</i>
1137	384	Fl. Antonius. <i>Orient.</i>
1138	385	Afranius Syagrius. <i>Occid.</i>
1139	386	Fl. Saturninus. <i>Orient.</i>
1140	387	Fl. Merobaudes II. <i>Occid.</i>
1141	388	Fl. Clearchus. <i>Orient.</i>
1142	389	Fl. Richomeres. <i>Occid.</i>
1143	390	Imp. Fl. Arcadius. <i>Orient.</i>
1144	391	Fl. Bauto. <i>Occid.</i>
1145	392	Fl. Honorius (<i>Theodos. fil.</i>) N. P. <i>Orient.</i>
1146	393	Fl. Evodius. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Valentinianus III. <i>Occid.</i>
		Fl. Eutropius Valerianus. <i>Orient.</i>
		Imp. Fl. Theodosius II.
		Fl. Cynegius. <i>Uterque Orient.</i>
		Fl. Timafius.
		Fl. Promotus.
		Imp. Fl. Valentinianus Junior IV. <i>Occid.</i>
		Fl. Neoterius. <i>Orient.</i>
		Ti. Fabius Titianus. <i>Orient.</i>
		L. Aurelius Avianus Symmachus. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Arcadius II.
		Fl. Rufinus. <i>Uterque Orient.</i>
		Imp. Fl. Theodosius III.

A. U. C.	P. N. C.	
		Fl. Abundantius. <i>Uterque Orient.</i>
		<i>In Occidente Eugenius fuit, qui occurrit ap. Reinef. Inscr. p. 1021.</i>
1147	394	Imp. Fl. Arcadius III.
1148	395	Imp. Fl. Honorius II. <i>Uterque Orient.</i> Sex. Anicius Herniogenianus Olybrius. Sex. Anicius Probinus. <i>Ambo Occid.</i>
		<i>Hi fuerunt fratres germani.</i>
1149	396	Imp. El. Arcadius IV. <i>Orient.</i>
		Imp. Fl. Honorius III. <i>Occid.</i>
1150	397	Fl. Cæsarius. <i>Orient.</i>
		Pontius Atticus. <i>Occid.</i>
1151	398	Imp. Fl. Honorius IV.
		Fl. Eutychianus V. C. <i>Orient.</i>
1152	399	Fl. Manlius Theodorus V. C. <i>Occid.</i>
		Fl. Eutropius. <i>Orient.</i>
1153	400	Fl. Aurelianus. <i>Orient.</i>
		Fl. Stilicho. <i>Occid.</i>
1154	401	Fl. Travitta. <i>Orient.</i>
		Ragonius Vincentius Celsus. <i>Occid.</i>
1155	402	Imp. Fl. Arcadius V.
		Imp. Fl. Honorius V.
1156	403	Imp. Fl. Theodosius Junior.
		Fl. Rumoridus. <i>Occid.</i>
1157	404	Imp. Fl. Honorius VI.
		Fl. Aristænetus. <i>Orient.</i>
1158	405	Fl. Anthemius. <i>Orient.</i>
		Fl. Stilicho II. <i>Occid.</i>
1159	406	Imp. Fl. Arcadius VI.
		Sex. Anicius Petronius Probus V. C. <i>Occid.</i>
1160	407	Imp. Fl. Honorius VII.
		Imp. Theodosius Junior II.
1161	408	Fl. Philippus. <i>Occid.</i>
		Anicius Bassus. <i>Orient.</i>
1162	409	Imp. Fl. Honorius VIII.
		Imp. Fl. Theodosius Junior III.
1163	410	Fl. Varanes. <i>Solus in Orient. creat.</i>
		Fl. Tertullus.
1164	411	Imp. Theodosius Junior IV. <i>Orient.</i>
		<i>Sine collega.</i>
1165	412	Imp. Fl. Honorius IX.

A. U. C.	P. N. C.	
1166	413	Imp. Fl. Theodosius Junior V. Fl. Lucius. <i>Solus in Orient. creat.</i>
1167	414	Fl. Heraclianus, <i>i. Herodianus. Occid.</i> <i>Sed perduellionis damnatus, nomine eius est erasum, ipseque occisus est.</i>
1168	415	Fl. Constanus V. C. <i>Orient.</i>
1169	416	Fl. Constantius V. C. <i>Occid.</i>
1170	417	Imp. Fl. Honorius X.
1171	418	Imp. Fl. Theodosius Junior VI.
1172	419	Imp. Fl. Theodosius Junior VII.
1173	420	Junius Quartus Palladius V. C. <i>Orient.</i>
1174	421	Imp. Fl. Honorius XI.
1175	422	Fl. Constantius II. V. C. <i>Uterque Occid.</i>
1176	423	Imp. Fl. Honorius XII.
1177	424	Imp. Fl. Theodosius Junior VIII.
1178	425	Fl. Monaxius. <i>Orient.</i>
1179	426	Fl. Plinta. <i>Occid.</i>
1180	427	Imp. Fl. Theodosius Junior IX. <i>Orient.</i>
1181	428	Fl. Constantius III. <i>Occid.</i>
1182	429	Fl. Agricola. <i>Occid.</i>
1183	430	Fl. Eustathius. <i>Orient.</i>
1184	431	Imp. Fl. Theodosius Junior X.
1185	432	Fl. Asclepiodotus. <i>Orient.</i>
		Rufius Prætextatus Marinianus. <i>Occid.</i>
		Fl. Victor V. C. <i>Oriene.</i>
		Fl. Castinus. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Theodosius Junior XI.
		Fl. Placidius Valentinianus Cæsar.
		Imp. Fl. Theodosius Junior XII.
		Imp. Fl. Placidius Valentinianus II.
		Fl. Hierius.
		Fl. Ardaburius. <i>Uterque Orient.</i>
		Fl. Taurus. <i>Orient.</i>
		Fl. Felix. <i>Occid.</i>
		Fl. Dionysius.
		Fl. Florentius. <i>Uterque Orient.</i>
		Imp. Fl. Theodosius Junior XIII. <i>Orient.</i>
		Fl. Placidius Valentinianus III. <i>Occid.</i>
		Fl. Antiochus. <i>Oriente.</i>
		Anicius Bassus. <i>Occid.</i>
		Fl. Valerius. <i>Orient.</i>

A. U. C.	P. N. C.	
1186	433	Fl. <i>Aetius. Occid.</i> Imp. Fl. Theodosius Junior XIV.
1187	434	Fl. Anicius Petronius Maximus. <i>Occid.</i>
1188	435	Fl. Asper. <i>Orient.</i>
1189	436	Fl. Areobindus. <i>Occid.</i>
1190	437	Imp. Fl. Theodosius Junior XV.
1191	438	Imp. Fl. Placidius Valentinianus IV.
1192	439	Fl. Anthemius Isidorus.
1193	440	Fl. Senator. <i>Uterque Orient.</i>
1194	441	Fl. Siginvultus.
1195	442	Fl. <i>Aetius II. Uterque Occid.</i>
1196	443	Imp. Fl. Theodosius Junior XVI.
1197	444	Anicius Acilius Glabrio Faustus. <i>Occid.</i>
1198	445	Imp. Fl. Theodosius Junior XVII.
1199	446	Fl. Festus. <i>Occid.</i>
1200	447	Imp. Fl. Placidius Valentinianus V.
1201	448	Fl. Anatolius. <i>Orient.</i>
1202	449	Fl. Cyrus Panopelites. <i>Orient.</i>
1203	450	<i>Sine collega.</i>
1204	451	Fl. Eudoxius.
1205	452	Fl. Dioscorus. <i>Uterque Orient.</i>
		Fl. Anicius Petronius Maximus II.
		Fl. Paterius. <i>Uterque Occid.</i>
		Imp. Fl. Theodosius Junior XVIII.
		Cæcina Decius Albinus. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Placidius Valentinianus VI.
		Fl. Nomus. <i>Orient.</i>
		Fl. <i>Aetius III.</i>
		Q. Aurelius Symmachus. <i>Uterque Occid.</i>
		Fallonius Probus Alypius. <i>Occid.</i>
		Fl. Ardaburius. <i>Orient.</i>
		Fl. Zenon.
		Rufius Prætextatus Postumianus.
		Fl. Protogenes.
		Turcius Secundus Asterius.
		Imp. Fl. Placidius Valentinianus VII.
		Gennadius Valer. Corvinus Avienus.
		<i>Uterque in Oriente.</i>
		Imp. Fl. Marcius.
		Clodius Adelphius. <i>Occid.</i>
		Fl. Asporatius.
		Fl. Herculanus. <i>Occid.</i>

A. U. C.	P. N. C.	
1206	453	Fl. Vincomalus.
1207	454	Fl. Opilio. <i>Occid.</i>
1208	455	Fl. Studio. <i>Orient.</i>
1209	456	Fl. Aetius.
1210	457	Imp. Fl. Placidius Valentinianus VIII.
1211	458	Fl. Anthemius.
1212	459	Fl. Varari. <i>Orient.</i>
1213	460	Fl. Joannes. <i>Occid.</i>
1214	461	Fl. Constantinus. <i>Occid.</i>
1215	462	Fl. Rufus. <i>Orient.</i>
1216	463	Imp. Fl. Leo Thrax.
1217	464	Imp. Majorianus.
1218	465	Fl. Patritius.
1219	466	Fl. Ricimer. <i>Occid.</i>
1220	467	Apollonius.
1221	468	Magnus. <i>Occid.</i>
1222	469	Fl. Severinus. <i>Occid.</i>
1223	470	Fl. Dagalaiphus.
1224	471	Imp. Fl. Leo Thrax II.
1225	472	Imp. Fl. Vibius Severus.
1226	473	Fl. Vivianus.
1227	474	Cæcina Decius Basilius. <i>Occid.</i>
1228	475	Fl. Rusticus.
		Fl. Anicius Olybrius.
		Fl. Basilius.
		Fl. Herminericus. <i>Uterque Orient.</i>
		Imp. Fl. Leo Thrax III.
		Ti. Fabius Tatianus. <i>Uterque Orient.</i>
		Fl. Pufæus.
		Fl. Joannes.
		Imp. Fl. Anthemius II. <i>fine collega.</i>
		Fl. Zeno Isauricus.
		Fl. Martianus.
		Fl. Jordanes. <i>Orient.</i>
		Fl. Severus. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Leo Thrax IV.
		Fl. Probianus.
		Fl. Festus. <i>Occid.</i>
		Fl. Marcianus. <i>Orient.</i>
		Imp. Fl. Leo Thrax V. <i>fine collega.</i>
		Imp. Fl. Leo Junior. <i>fine collega.</i>
		Imp. Fl. Zeno Isauricus II. <i>fine collega.</i>

A.U.C.	P. N. C.	
1229	476	Fl. Basiliscus II. Fl. Armatus. <i>Uterque Orient.</i>
1230	477	<i>post con-</i> Fl. Basiliſci II. <i>ſulatum</i> Fl. Armati.
1231	478	Fl. Illus. <i>Orient. Sine collega.</i>
1232	479	Imp. Fl. Zeno III. <i>fine collega.</i>
1233	480	Fl. Basilius Junior. <i>Occid. Sine collega.</i>
1234	481	Fl. Placidus. <i>fine collega.</i>
1235	482	Fl. Severinus.
		Fl. Trocondus.
1236	483	Anicius Faſtus. <i>fine collega.</i>
1237	484	Theodoſicus Amalus, rex Gothorum.
		Fl. Venantius Decius.
1238	485	Q. Aurelius Symmachus. <i>Occid. Sine collega.</i>
1239	486	Fl. Longinus.
1240	487	Cæcina Maurus Decius. <i>Occid.</i> Anicius Manlius Severinus Boetius. <i>Occid. Sine collega.</i>
1241	488	Claudius Dynamius. Fl. Sifidius. <i>Uterque Occid.</i> <i>Hos om̄iſit Calvijus.</i>
1242	489	Anicius Probinus. <i>Occid.</i>
1243	490	Eusebius Chronio.
1244	491	Avienus Faſtus Junior. <i>Occid.</i>
1245	492	Fl. Longinus II. Fl. Olybrius Junior. <i>Occid. Sine collega.</i>
		Imp. Fl. Anaſtaſius.
		Fl. Rufinus.
1246	493	Eusebius Chronio II. <i>Orient.</i>
		Decius Albinus. <i>Occid.</i>
1247	494	Turcius Secundus Asterius. <i>Occid.</i>
		Fl. Praefidius. <i>Oriente.</i>
1248	495	Fl. Æmilius.
		Fl. Viator. <i>Occid.</i>
1249	496	Fl. Paullus. <i>Orient. Sine collega.</i>
1250	497	Imp. Fl. Anaſtaſius II. <i>fine collega.</i>
1251	498	Joannes Scytha. <i>Orient.</i>
		Decius Paullinus. <i>Occid.</i>
1252	499	Fl. Asclepiades.
		Fl. Joannes Gibbus. <i>Occid.</i>
1253	500	Fl. Patricius.

A. U. C.	P. N. C.	
1254	501	Fl. Hypatius. <i>Uterque Orient.</i> Fl. Pompejus. <i>Orient.</i> Rufius Magnus Faustus Avienus Senior. <i>Occid.</i>
1255	502	Fl. Probus. <i>Orient.</i> Rufius Magnus Faustus Avienus Ju- nior. <i>Occid.</i>
1256	503	Fl. Dexicratus. <i>Orient.</i> Fl. Volusianus. <i>Occid.</i> <i>Reines. Inscript. p. 1024.</i>
1257	504	Fl. Cætheus. <i>Orient. Sine collega.</i>
1258	505	Fl. Sabiniianus. <i>Orient.</i>
1259	506	Fl. Manlius Theodorus. <i>Occid.</i>
1260	507	Fl. Areobinda. <i>Orient.</i>
1261	508	Fl. Messalla. <i>Occid.</i>
1262	509	Imp. Fl. Anastasius III.
1263	510	Venantius Decius. <i>Occid.</i> Basilus Venantius Decius.
1264	511	Fl. Celer.
1265	512	Importunus Decius Junior. <i>sine collega.</i>
1266	513	Fl. Eutharicus. <i>Orient.</i>
1267	514	Anicius Manlius Severinus Boetius. <i>Oc-</i> <i>cid.</i>
1268	515	Secundinus. <i>Orient.</i>
1269	516	Felix Gallus. <i>Occid.</i>
1270	517	Fl. Muschianus.
1271	518	Fl. Paulus.
1272	519	Fl. Clementinus. <i>Orient.</i>
1273	520	Anicius Probus.
		M. Aurelius Cassiodorus Senator. <i>sine</i> <i>collega.</i>
		Fl. Anthemius. <i>Orient.</i>
		Fl. Florentius. <i>Occid.</i>
		Fl. Petrus. <i>Occid. Sine collega.</i>
		Imp. Fl. Anastasius IV.
		Agapetus.
		Fl. Magnus. <i>Orient.</i>
		Fl. Florentinus. <i>Occid.</i>
		Imp. Fl. Anicius Justinus.
		Fl. Eutharicus Amalus. <i>Occid.</i>
		Fl. Vitalianus. <i>Orient.</i>
		Fl. Rusticus.

A.U.C.	P.N.C.	
1274	521	Fl. Anicius Justinianus. <i>Orient.</i>
1275	522	Fl. Valerius. <i>Occid.</i>
		Q. Aurelius Anicius Symmachus.
		Anicius Manlius Severinus Boetius. <i>Uterque Occid.</i>
1276	523	Fl. Anicius Maximus. <i>Occid.</i> <i>Sine collega.</i>
1277	524	Imp. Fl. Anicius Justinus II, Fl. Opilio.
1278	525	Fl. Philoxenus. <i>Orient.</i>
		Anicius Probus Junior. <i>Occid.</i>
1279	526	Anicius Olybrius Junior. <i>Occid.</i> . <i>Sine collega.</i>
1280	527	Fl. Mavortius. <i>Occid.</i> <i>Sine collega.</i>
1281	528	Imp. Fl. Anicius Justinianus II. <i>fine collega.</i>
1282	529	Cæcina Decius Basilius Junior. <i>Occid.</i> <i>Sine collega.</i>
1283	530	Postumius Lampadius.
		Fl. Orestes. <i>Uterque Occid.</i>
1284	531	I. post con- Lampadii & fulatum Orestis.
1285	532	II. post con- Lampadii & fulatum Orestis.
1286	533	Imp. Fl. Anicius Justinianus III. <i>fine collega.</i>
1287	534	Imp. Fl. Anicius Justinianus IV. Decius Theodorus Paullinus. <i>Hic ultimus fuit consulum occidentalium.</i>
1288	535	Fl. Belesarius V. C. Solus in Orienti. <i>Novell. XV, XVI.</i>
1289	536	I. post con- Belesarii. fulatum
1290	537	II. post con- Belesarii. fulatum
		<i>Novell. XVIII.</i>
1291	538	Fl. Joannes. Fl. Volusianus. <i>Novell. LXIV</i> sqq. <i>Reines. Inscr. p.</i> ^{1024.}
1292	539	Fl. Apio Ægyptius. <i>fine collega.</i>
1293	540	Fl. Justinus Junior. <i>fine collega.</i>

A. U. C.	P. N. C.	Fl. Basilius Junior. Sine collegis. <i>Novissimus privatorum fuit, qui consularum ordinarium gesserit, annoque dederis nomen. Pag. Diff. hyp. h. a.</i>
1294	541	
1295	542	<i>post consulatum Basilius.</i>
1296	543	<i>P. C. Basilius II.</i> <i>Novell. LIV.</i>
1297	544	<i>P. C. Basilius III.</i> <i>Novell. LVII.</i>
1298	545	<i>P. C. Basilius IV.</i>
1299	546	<i>P. C. Basilius V.</i>
1300	547	<i>P. C. Basilius VI.</i>
1301	548	<i>P. C. Basilius VII.</i> <i>Novell. XXXVIII.</i>
1302	549	<i>P. C. Basilius VIII.</i>
1303	550	<i>P. C. Basilius IX.</i>
1304	551	<i>P. C. Basilius X.</i>
1305	552	<i>P. C. Basilius XI.</i>
1306	553	<i>P. C. Basilius XII.</i>
1307	554	<i>P. C. Basilius XIII.</i>
1308	555	<i>P. C. Basilius XIV.</i>
1309	556	<i>P. C. Basilius XV.</i>
1310	557	<i>P. C. Basilius XVI.</i>
1311	558	<i>P. C. Basilius XVII.</i>
1312	559	<i>P. C. Basilius XVIII.</i>
1313	560	<i>P. C. Basilius XIX.</i>
1314	561	<i>P. C. Basilius XX.</i>
1315	562	<i>P. C. Basilius XXI.</i>
1316	563	<i>P. C. Basilius XXII.</i>
1317	564	<i>P. C. Basilius XXIII.</i>
1318	565	<i>P. C. Basilius XXIV.</i>
1319	566	<i>P. C. Basilius XXV.</i>

